ARTURI JONSTONI

PSALMI DAVIDICI,

CUM

ARGUMENTIS ET NOTIS,

JUXTA EDITIONEM

IN USUM

SERENISSIMI PRINCIPIS.

EDITIO ALTERA.

LONDINI:
Apud W. INNYS, D. BROWNE, et PAUL. VAILLANT
BIBLIOP.
Typis *Gul. Bowyer.*
M. DCC. XLII.

1742

1568/1801.

ARTURI JOHNSTONI

PSALMI DAVIDICI.

I.

FELIX, consiliis qui nec seductus iniquis
Per scelus impuro cum grege carpit iter:
Nec, quibus Impietas insistit, passibus hæret;
Nec postica tuum Sanna sedile premit!

2. Mente

Annotationes.

Hic Psalmus est generis *didactici*, *quo* nempe de felicitate piorum, malorum autem infelicitate *docemur*; et constat ex duabus partibus; *Propositione* scilicet, et *Confirmatione*. *Propositio* prioribus quinque versibus continetur, et *Confirmatio* versu ultimo.

1. *Felix*] Vox Hebraïca *Asebre*, cui respondet *felix*, tantam vim habet, ut nequeat Latinè satis exprimi, nisi per circuitum; quasi dixeris, *illius sunt felicitates*, Anglicè, His are Happinesses.

Grege] De hominibus non minus quàm animalibus adhibetur hoc vocabulum. Sic, *Oratorum* grex, *Cic.* i. *Verr.* 49. *Unum hoc vos oro, ut me in vestrum* gregem *recipiatis*, Ter. Eun. v. ix. 54. *Epicuri de* grege *porcum*, Hor. i. Ep. iv. 16.

Carpit iter] *Carpere iter* est idem quod *ambulare*. Ita *Hor.* 2. *Carm.* xvii. 12.

Utcunque præcedes, supremum
Carpere iter *comites parati.*

In hoc loco est *Metaphora* sumpta a viatoribus, et idem significat ac *degere vitam.*

Impietas] *Impietas* hîc personam induit, pro *Impius*, ex usitato Poetarum more, apud quos crebro invenire licet virtu-

2. Mente sed ætherei meditatur jussa Parentis,
Seu nox est, roseo seu micat axe dies.
3. Arboris in morem surget, felicibus auris
Quæ viret ad ripam lenè fluentis aquæ;

Cui

ANNOTATIONES.

tes, vitia, affectiones animi, et multa alia ejusmodi, hoc modo exhibita. Ita Virgilius sub personæ formâ *Famam* depingit, in loco notiore quàm ut recitatione egeat: et *Pudicitiam* etiam ut personam effingit, *Ante, Pudor! quàm te violo*, Æn. iv. 27.

Postica Sanna] *Sanna* significat, *Derisum aliquem, gestu mimico expressum.* Quicquid post nos est, *Posticum* dicitur; cui opponitur *Anticum*, quod ante nos est. *Postica sanna* igitur est *gestus ridentis aliquem a tergo*; ut apud Persium, Sat. i. 62.

——Posticæ *occurrite* sannæ.

Idem etiam notandum de *Sanna*, quod in priore Nota diximus de *Impietate*, quod scilicet *Sanna* personam induat, et sumenda sit pro *Sannio*. Sed insuper hîc observare est Figuram, quam vocant *Apostrophen*, per quam Poeta, ad stylum suum variandum et magis animandum, *Sannam* ut personam coram alloquitur. Eâdem Figurâ utitur Virgilius, *Geor.* ii. 96. Postquam plures species vitium recensuerit, unam nominatim, per *Apostrophen*, hoc modo affatur:

—*Sed quo te carmine dicam,*
Rhætica!

2. *Seu nox est, roseo seu micat axe dies*] Elegans hæc est *Antithesis* et *Amplificatio* pro *assiduè*, ut apud Maronem:

Noctes atque dies *patet atri janua Ditis.*

Dies hîc ponitur pro *Sole*, effectus scilicet pro causa. *Axis* sumitur pro *curru*, pars nempe pro toto per *Synecdochen*; quod etiam observandum est de *ætherei Parentis* linea præcedente, ubi *æther* ponitur pro toto cœlo, quamvis propriè puriſſimi aëris in cœlis regio sit; sic apud Maronem *æthere summo* et *vertice cœli*, synonyma sunt, Æn. i. 227, 229.

Roseo idem est ac *splendenti*, nam *rosei* et purpurei colores, utpote rutilantissimi, ponuntur apud veteres pro clarissimo quovis colore. Ita Virgilius, de Venere loquens, ait, *Rosteâ cervice refulsit*, Æn. i. 406. Et *mare* purpureum vocat, *Georg.* iv. 373. ut etiam Horatius, *Olores* purpureos, 4. *Carm.* i. 10.

3. *Arboris*, etc.] Physici observant arbores, quas vocant *aquaticas*, omnium maxime esse luxuriosas; et, inter omnes aquaticas, palmam excellere; quæ arbor abundabat in Judæâ: unde verisimile est palmam hîc intelligi, ad exemplum Psal. xcii. 12. *Gens pia florebit, victricibus æmula* palmis. Huc accedat, quòd arbor, de qua hîc agitur, *non perdere folia* dicitur; quæ quidem qualitas optime convenit palmæ, cui decerpto fructu, folia non decidunt.

Felicibus auris] *Aura*, inter alia, ponitur pro *aere*, sive *cœlo aperto*,

Cui tempestivis curvantur brachia pomis,
Nullaque verpantes decutit aura comas.
Illius aspirans votis clementia Cœli
Omnia propitio sidere cœpta reget.
4. Non ita gens exlex, paleæ sed solibus ustæ
Instar erit, volucri quam rotat orbe Notus.
5. Judicis hæc solum fugiet, cœtumque piorum,
Ultima cùm dirimet fasque nefasque Dies.
6. Nam probat astrorum Rector vestigia Justi,
Diraque cum domino Fraus peritura suo est.

ANNOTATIONES.

aperto, ex auctoritate Virgilii, Æn. i. 59.

Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

Per *felicibus auris* igitur intellige *in placido aere*, vel *in sereno climate*.

Lenè] *Lene* vel est adverbium, vel potius adjectivum adverbialiter sumptum; Græcorum more, quem sæpius imitatur Virgilius. Ut, Æn. vii. 394. *Torvum clamat*, pro *torvè*; et Æn. ix. 794. *Acerba tuens*, pro *acerbè*.

Cui tempestivis] *Cui* est dictio elegans et poetica pro *cujus*. Ita Virgilius de Tityo loquens, Æn. vi. 596, ait,

— *Per tota novem* cui *jugera corpus*
Porrigitur.

Brachia — comas] Arboris *brachia* sunt rami, et *comæ* folia; per *Metaphoram* sumptum a corpore humano. Utriusque exemplum sume ex Virg. Geore ii. 368. Ubi loquitur de vite,

— *Tum stringe* comas, *tum* brachia *tonde.*

Aspirans] *Aspirare* idem est quod *assiare*, et proprie dicitur de vento secundo, quo aspirante, navis ad portum optatum feliciter tendit. Quo sensu utitur Virg. Aspirant *auræ in noctem*, Æn. vii. 8. Inde *Metaphorice* sumitur pro *favere*, sive *auxilium præbere*.

— Adspirat *primo fortuna labori*, Æn. ii. 385.

Propitio sidere] Propitiosque *Deos in sua fata vocat.* Claud.

4. *Solibus ustæ*] *Solibus* in plurali numero utitur, ut maximum temporis æstivi ardorem exprimat. Virg. Geor. i. 65.

— *maturis* solibus *æstas.*

Notus] *Notus* hîc per *Synecdochen* ponitur pro quovis vento, exemplo optimorum Poetarum.

— *Tendunt vela* Noti, Æn. iii. 268.

Nam tulit iratos mobilis unda
Notos, Prop. iv. vi. 28.

6. *Astrorum Rector*] *Cœli moderator*, per *Synecdochen*, ut supra; nam *astra* hîc ponitur pro toto cœlo.

Vestigia] *Metaphora* hîc, ut supra in primo versu; nam *vestigium* propriè significat *notam* vel *impressionem a pede factam*, hîc autem *vitæ institutum*.

Fraus] *Fraus* hîc nequitiam vel scelus in genere significat. Quo sensu occurrit etiam apud Cicer. pro Rabir. *Capitalem* fraudem *admittere*. Et contra, *fides*, *justitia*, *integritas* pro virtute in genere sumuntur.

II.

CUR populus ſine lege fremit? cur mente volutat
Non profecturas turba nefanda minas?
2. In Dominum, Regemque, caput cui tinxit olivo
Dextra Patris, bellum gens trabeatâ parat.
3. Eja! alacres aiunt, nodos rumpamus ahenos,
Nos quibus hi ſtringunt, impediuntque pedes.
4. Hæc Pater æthereus ſuperâ ridebit ab aulâ:
Accedet ſannis ira, furorque comes.

5. Fræ-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus, ut ſuperior, eſt generis didactici, cujus partes ſunt tres; *Propoſitio* ſive *Exordium*, ad verſum quartum; *Narratio*, a verſu quinto uſque ad decimum; et *Concluſio*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Volutat*] Vox Virgilio uſitatiſſima —— *Secumque ita corde* volutat, *Æn.* iv. 533. Vid. *Æn.* vi. 185. *Æn.* x. 159. et xii. 843. Significat rem ſæpiùs animo verſare, iterum iterumque volvere, et ſolicitè de ea cogitare.

2. *Cui*] Vid. Pſal. i. 3. de hac loquendi formula.

Tinxit olivo] Mos erat antiquitùs non minus res quàm perſonas *oleo* imbuere; unde legimus Jacobum *oleo* perfudiſſe ſaxum, ſuper quo dormiverat memorabili illa nocte, qua Deum per ſomnum viderat, *Gen.* xxviii. 18. Sed præcipuè invaluit conſuetudo Reges *oleo* conſecrandi; unde Samuel, ex ipſius Dei mandato, Davidem inunxit *oleo*, in ſymbolum inaugurationis, 1 *Sam.* xvi. 13. Qui mos ad alias gentes ſerpſit, et in hunc uſque diem perdurat.

Gens trabeata] Elegans periphraſis pro principibus et magnatibus terræ. Servius in *Æn.* vii. tria *Trabearum* genera fuiſſe oſtendit: unum e ſola purpura, Diis conſecratum; alterum e purpura non ſine albo, quo Reges uſi ſuerunt; tertium Augurale, e purpura et cocco. *Trabea* ſic dicta, quia multis faſciis, inſtar trabium tranſverſis ac diſcurrentibus, ornaretur.

3. *Eja!*] *Eja* eſt exclamatio hortandi et feſtinandi. Eja *age! rumpe moras*, Æn. iv. 569. *Ferte citi ferrum, date tela, ſcandite muros: Hoſtis adeſt* eja! *Æn.* ix. 37.

4. *Accedet*] *Accedere* pro inſuper addi, adjungi, vel augeri, duntaxat in tertiis perſonis uſurpatur. *Illud quoque nobis* accedit *incommodum*. Cic. pro Quinct. iii. De *ſanna* vide Notam in Pſal. i. 1.

Ira, furorque comes.] Hujuſmodi repetitiones verborum ejuſdem fere ſenſûs magnam quandam vim habent in ſacris his carminibus.

5. *Fræ-*

5. Frænaque dans iræ trepidos Deus obruet hoſtes,
His et corripiet pectora cæca modis:
6. Sacro meo Regi ſucco viridantis olivæ
Tempora perfundens, ſceptra ferenda dedi:
Sceptra dedi Regnique decus, ſanctæque Sioni
Impoſui, ſacris præpoſuique jugis.
7. Eloquar Edictum: Tu Filius es mihi, luce
Hâc ego te genui; munera poſce Patrem.
8. Hæredi tibi Regna dabo, Gentesque ſubibunt
Imperium tellus ultima quotquot habet.

ANNOTATIONES.

5. *Frænaque dans*] *Dare fræna*, *dare lora*, vel *immittere habenas*, proprie de equis, quibus liber impetus et curſus permittitur. Inde *Metaphoricè* tranſferuntur a Virgilio, (1.) Ad ignem: *Furit* immiſſis *Vulcanus* habenis, *Æn.* v. 662. (2.) Ad navem: *Claſſique* immittit habenas, *Æn.* vii. 1. (3.) Ad luxuriantes arborum ramos — *Palmes — laxis per purum* immiſſus habenis, *Geor.* ii. 364. Quem imitatus Poeta noſter tranſtulit ad iram Dei contra impios.

6. *Meo Regi*] *Meo Regi* vel regitur a verbo *dedi* (dedi meo Regi ſceptra) vel, quod magis poeticum eſt, conjungitur cum *perfundens*, ad exemplum Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Succo viridantis olivæ] *Succo viridantis olivæ* eſt Periphraſis pro *oleo*. *Olivæ* optime convenit epitheton *viridantis*, quia hæc arbor ſemper viret.

Sceptra ferenda dedi: Sceptra] Hæc Figura *Anaphora*, vel *Repetitio* dicitur: orationi magis animandæ inſerviens, et rei in mente penitus infigendæ. Ita Virgilius, *Æn.* i. 3.

—— Multum *ille et terris* — Multa *quoque et bello paſſus* —

Sceptra] Pluralis pro ſingulari; quo modo Virgilius, *Æn.* i. 60.

—*Celſâ ſedet Æolus arce*
Sceptra *tenens* ——

Sioni] Urbs Hieroſolyma diviſa fuit in duas partes principales; *Superiorem* ſcilicet, et *Inferiorem*; quibus nomina indita ſunt *Sion* et *Acra*, a duobus montibus, ſuper quibus urbs ſita fuit. In Monte *Sione* David extruxerat Caſtellum munitum et ſuperbum, regiam quoque aulam, poſterorum Regum domicilium: Inde Sion *urbs Davidis* dicta. Vid. 2 *Sam.* v. 7. Quo autem clarius pateat Lectoribus de hoc, et multis aliis locis, de quibus fit mentio in hoc opere, ad finem ſubjuncta eſt lineatio urbis Hieroſolymæ.

Sanctæ] Sionem *ſanctam* vocat, quia illuc a Davide tranſlata fuerat arca, unde ſe præſentem exhibuit Deus *ſanctiſſimus*. Vid. 1 *Paral.* xvi.

7. *Edictum*] *Edictum* propriè ſignificat *Magiſtratûs juſſum*, vel *Principis decretum*.

9. Has tua vis olim ſceptro ferroque potenti
Franget, ut e vili vaſcula ficta luto.
10. Eja agedum! quæ Regna tenes, quæ Jura miniſtras,
Natio! quam fas eſt carpere, diſce viam.
11. Juſſa faceſſe Dei; mens hoc lætetur honore;
Temperet obſequium lætitiamque timor.
12. Oſcula da Nato, ſubitam ne colligat iram,
Quæ tibi perniciem quantulacunque feret:

ANNOTATIONES.

9. *Sceptro ferroque*] Pro *ſceptro ferreo*, per Figuram quam vocant *Hendiadyoin*, i. e. *unum per duo*: qua Figura utitur Virgilius, *Georg.* ii. 193. —— Pateris *libamus* et auro, *pro* pateris aureis. *Geor.* iii. 56. Maculis *inſignis* et albo, *pro* maculis albis.

10. *Eja*] Vid. Not. in ver. 3. *Eja!* alacres ——

Agedum] Eſt hortantis Adverbium, et ſignificat *age modo*: ſumptum ex Græcis, qui ἄγε & ἄγετε eodem modo utuntur.

Quæ Regna tenes, etc.] Eſt *Periphraſis* pro *Reges et Judices*.

Fas eſt] *Fas eſt* hîc accipi videtur eodem ſenſu quo apud Virgilium,—Mihi juſſa capeſſere *fas eſt*, *Æn.* i. 81. Ubi Servius ait commutationem eſſe negativi ſenſûs in affirmativum: *Fas eſt capeſſere*, pro *nefas eſt non capeſſere*. Ita hîc, *fas eſt carpere viam*, i. e. *debetis carpere, nefas eſt non carpere*.

Carpere viam] Vid. Not. in Pſal. i. 1. *carpit iter*.

11. *Juſſa faceſſe*] Ita Virgilius, *Æn.* iv. 295.

Imperio læti parent, ac juſſa faceſſunt.

12. *Oſcula da Nato*] *Oſculari* eſt *venerari* vel *ſolenni honore amplecti*; nam *oſculum* erat ſymbolum vel ſignum honoris, quo ſubditi erga ſuum Regem defungi ſolebant. Inde legitur, 1 *Sam.* x. 1. Samuel, ubi Regem Saulem oleo conſecraverat, *oſculo* eum ſalutavit. Erat etiam *ſignum adorationis*, ut videre eſt, 1 *Reg.* xix. 18. Ubi curvare genu coram Baale, eumque *oſculari* conjunguntur. Jobus etiam, in celebri illo loco, ubi vindicat ſe a crimine idololatriæ, ad hunc ritum religioſi cultûs alludit, *Job* xxxi. 26, 27. Si, *inquit*, aſpiciendo Solem cùm ſplenderet, aut Lunam in fulgore ſuo incedentem, pellectus eſt in occulto animus meus, aut os meum eſt manus *oſculatum*. Unde, *Oſcula da Nato* ſignificabit, *amplectere Natum pro tuo Rege, eumque colendum tibi proponito*.

Felicem] Supple Interjectionem O, quæ ſæpius per *Ellipſin* reticetur. Ut Ter. *Scitum hercle hominem! Eun.* ii. ii. 23. Stricte tamen loquendo, in ejuſmodi locutionibus ſubauditur *prædico, ſentio*, aut ſimile verbum.

Felicem

Felicem nimium, quiſquis ſecurus in illo
Spem locat, et ſolam Numinis ambit opem!

ANNOTATIONES.

Nimium] Adverbium *nimium* non ſemper in malam partem ſumitur, ſed nonnunquam idem valet quod *magnopere* vel *ſupra modum*, quale exemplum habes apud Virgilium, *Georg.* ii. 458.

——*O fortunatos* nimium
——*agricolas.*

Securus] *Securus* hîc ponitur, per *Enallagen*, pro *ſecurè*. Similia occurrunt exempla apud Virg. *Æn.* viii. 465.

Nec minus Æneas ſe matutinus *agebat*,

pro manè. *Juv. Sat.* x. 18.

—— Rarus *venit in cœnacula miles*,

pro rarò. *Sal. Bel. Cat. cap.* xlv. *Illi haud* timidi *reſiſtunt*, *pro* timidè.

III.

AH, Deus! hoſtiles quantùm crevêre phalanges!
Agmina me contra quàm numeroſa ruunt!
2. Quem colis, infelix! aiunt, tibi Conditor orbis
Non feret optatam, cùm premet hoſtis, opem.
3. Tu tamen Umbo mihi es, Deus! et largiris honorem;
Tu caput erectum ferre ſub aſtra jubes.

4. Te

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus e tribus partibus conſtat *Expoſtulatione*; ſcilicet, verſu primo et ſecundo; *Narratione*, verſu tertio; et *Petitione*, verſu ſeptimo.

1. *Phalanges*] *Phalanx* eſt vox Græca, et ſignificat ſpeciem illam agminis militaris, qua Macedones utebantur: continebat octo armatorum millia; nec ullum genus aciei validius erat. *Phalangem* ita deſcribit Q. Curtius, lib. iii. c. 11, 13. Vocant peditum ſtabile agmen; vir viro, armis arma conſerta ſunt; ad nutum monentis intenti ſequi ſigna, ordines ſervare didicerunt. Per *Phalanges* igitur hîc indicat tum numerum, tum vires hoſtium.

2. *Conditor orbis*] Eſt Dei attributum pro *ipſo Deo* dictum, quo modo dixit Virgilius, *Divûm Pater atque hominum Rex*, Æn. i. 69. et *Hominum Sator atque Deorum*, Æn. i. 258. pro *Jove*.

Premet] *Premere*, inter alia, ſignificat *agitare*, vel *inſectari*. Ut apud Virgilium, *Æn.* i. 471.

Hac fugerent Graii, premeret *Trojana juventus.*

3. *Umbo*] *Umbo* proprie eſt media pars clypei in rotundum inſtar umbilici eminentior, ferro vel ære munita, qua cominus pugnantes hoſtem impellebant: ponitur hîc pro ipſo ſcuto, per *Synecdochen*, pars ſcilicet pro toto; quo modo etiam apud Virgilium,

I

4. Te petii ſupplex ; auditæ rebus in arctis
Supplicis è ſacrâ rupe fuêre preces.
5. Sunt mihi ſecuro ſub noctem membra quieti
Tradita, ſecuro manè ſoluta quies.
6. Tu, Deus ! adſtabas : non, te Cuſtode, timebo,
Me licet invadant tela quot Orbis habet.
7. Surge, Parens ! Dextrâque juva, quæ cæde madentûm
Innocuâ malas fregit et ora Ducum.

8. Tu

ANNOTATIONES.

gilium.—*Nèc ſufficit* umbo *Ictibus*, Æn. ix. 810. —*Sed ſuſtinet aureus* umbo, *Æn.* x. 884.

Caput erectum ferre ſub aſtra] Eſt [illegible]lo. *Hyperbolica*, pro eo quo[illegible] *ad honores evehere.* Ita *Hor.* 1. *Carm.* i. 36. *Sublimi feriam ſidera vertice.*

Sub aſtra] Eſt idem quod *ad aſtra*, ut apud Virgilium, *Æn.* iii. 460.

Turrim in præcipiti ſtantem, ſummiſque ſub aſtra
Eductam tectis—— V.d. etiam *Æn.* iii. 243.

4. *Petii*] *Petii* hîc ponitur, per *Syncopen*, pro *petivi*.

Te petii ſupplex-----ſupplices] Eſt *Anaphora*, ut ſupra Pſal. ii. 6. *Sceptra ſerenda dedi--ſceptra.*

5. *Sunt mihi ſecuro*] Duplex in hoc verſiculo occurrit *Anaphora*, (1.) in voce *ſecuro*, (2.) in voce *quieti*.

Sub noctem] i. e. adveniente nocte, ut apud Virgilium, *Sub lucem*, pro *adveniente luce.*

Sub lucem *exportans calathis adit oppida paſtor.* Geor. iii. 402.

6. *Tela*] *Tela vulgo a* τῆλε *procul*, unde propriè ſignificat *miſſilia*, quæcunque arma procul et eminus jaciuntur. Aliquando verò ſumitur pro armis, quibus cominus pugnatur. Ut pro *enſe*, Æn. ix. 747.

At non hoc telum *mea quod vi dextera verſat, Effugies.*

Pro cæſtibus, *Æn.* v. 438.

Corpore tela *modo atque oculis vigilantibus exit.*

7. *Dextraque*] *Dextra* per *Syncopen* dixit pro *dextera*, Fulmina molitur *dextrâ*, Virg. *Georg.* i. 329. eodem more *madentûm* pro *madentium* ponitur.

Innocuâ cæde] *Innocuâ cæde* hîc dicitur, per *Hypallagen*, pro *cæde innocuorum.* Similia quædam apud Virgilium occurrunt exempla, ut *Æn.* ii. 368.

Virginas *auſi Divæ contingere* vittas,

pro vittas Divæ virginis. *Ibid. ver.* 575.

—— *Subit ira, cadentem*
Ulciſci patriam, et ſceleratas *ſumere* pœnas.

pro ſumere pœnas de ſceleratâ, *nempe Helenâ.*

8. *Indulges*] *Indulgere*, inquit Vulla, eſt *concedere, et*, ut ſic dicam, *obſequenter delicateque tribuere.* Nullum igitur vocabulum huic loco magis proprium.

Læto] *Lætus* eſt epitheton non modo perſonis, ſed rebus etiam inanimatis poetice attributum ; iis nimirum quæ aſpectu ſuo et effectu exhilarant et *lætum* reddunt animum. Inde a

Vir-

8. Tu gregis es Tutela ſacri, ſemperque benignus
Indulges populo tempora læta tuo.

ANNOTATIONES.

Virgilio tribuitur (1.) *Palmiti*, Eccl. vii. 48. (2.) *Imbri*, ib. ver. 60. (3.) *Gramini*, Georg. ii. 525. (4.) *Agro*, Georg. i. 102. (5.) *Frugibus* denique et (6.) *Arvis*, ib. 169. *Læta tempora* igitur *Metaphorice* dicitur pro *tempora felicia*, quia, homines lætitiâ afficiunt.

IV.

LUCE tuâ qui pura facis, qui candida cernis
Pectora, quæ fundo, ſuſcipe vota, Deus!
Quamque mihi duris in rebus ſæpe tuliſti,
Nunc, prece ſuſceptâ, mitte benignus opem.

2. Gens hominum! quid te paſcis mendacibus umbris?
Opprobrio noſtrum quò decus uſque petes?

3. Elegit fulcitque pios Pater ætheris alti;
Ne dubita, queſtus audiet ille meos.

4. Hunc metuens, deſiſte malis; et, nocte ſilenti,
In mentem tacitus facta diurna refer.

5. Victima ſit pectus ſine fuco, teque, malorum
Fluctibus in mediis, et tua crede Deo.

6. Quas

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt ex tribus partibus; *Petitione*, nimirum, quæ verſu primo continetur; *Digreſſione didactica*, a verſu ſecundo ad nonum uſque; et *Concluſione*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Candida*] *Candidus* propriè eſt *albus* cum ſplendore quodam: unde tribuitur cycnis, *Virg. Ecl.* vii. 38. Et nivi, *Hor.* 1. *Carm.* ix. 1. Hinc tranſfertur ad animum: et ſignificat *purum*, *ſincerum*, nullaque invidiæ aut malevolentiæ maculâ labefactatum. Quo ſenſu apud Ciceronem, 9. ad Att. occurrit *vita candida*, h. e. irreprehenſibilis.

2. *Paſcis mendacibus umbris*] Verbum *paſco* propriè ſignificat *alere*, *comedere*, ſed per Tranſlationem ponitur pro *delectare*. Ita Virgilius:

Sic ait: atque animum pictur[illegible]
paſcit *inani*, Æn. i. 468.

4. *Tacitus*] *Tacitus* hîc ponitur per *Enallagen* pro *tacitè*, Adjectivum nempe pro Adverbio. Vid. *Pſal.* ii. 12. *Securus*.

5. *Victima ſit pectus ſine fuco*] *Victima*, a *Victoria* dicta, quia poſt victoriam manu victrici immolabatur. Proprie ſignificat ſacrificium majus, i. e. de majoribus animalibus, ut apud Virgilium:

Hinc albi, Clitumne, greges, et maxima taurus

Vic-

6. Quas sitit, optet opes vulgus; tu, lumine Cœli,
Ore tuo, nobis da, Pater Alme! frui.
7. His ego plùs lætor, quàm gens addicta saginæ,
Cui pentus est locuples, dolia plena mero.
8. Ergò, toro recubans, placido dabo lumina somno;
Et secura tuo Numine tecta colam.

ANNOTATIONES.

Victima——*Geor.* ii. 146. Hîc verò sumitur metaphorico sensu pro *eo quod erit Deo gratissimum.*

Fuco] *Fucus* est *unguentum* aut *pigmentum*, quo mulieres tingi solebant, ut vitia corporis emendarent vel occultarent. *Plaut. Most.* i. iii. 118. *Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis* fuco *occultant.* Hinc *fraudem* aliquando significat, et *insidias*, sub quibus occultatur veritas. Ita *Cic.* 1. *Att.* i. *Sine fuco*, i. e. simpliciter et aperte.

6. *Sitit*] *Sitis* propriè est *bibendi appetitus*; et, per Translationem, nimia aviditas cujuscunque rei dicitur *sitis*: Eodem modo *sitire* Metaphorice ponitur pro *vehementer cupere*, *Cic.* 3. *Q. Frat.* iv. *Nec* sitio *honores, nec desidero gloriam.*

7. *Penus*] *Penus, hujus peni*, vel *hujus penûs*, masculini vel fœminini generis: vel *penus, penoris*, neutrius: sunt res ad victum necessariæ. Inde *penitus*, et *penetro*, et *Penates* Dii, qui in intima domûs parte colebantur.

V.

MAGNE Parens! tellus Dominum quem suspicit, audi
Quæque premo tacitus, quæque sub astra fero.
2. Annue quæsitis, Deus, et Rex! perpete voto
Tu mihi præ cunctis solicitandus eris.
3. Mane novo supplex oculos ad sidera tollam;
Mane novo facili quæ loquar aure trahes.
4. Tu noxam refugis, quâ delectantur iniqui;
Gentis et impuræ crimina ferre nequis.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus constat *Exordio*, versu primo et secundo; *Propositione*, a versu tertio ad nonum; *Petitione*, a versu nono ad decimum secundum; et *Conclusione*, inde ad finem Psalmi.

1. *Tacitus*] Vide Notam in Psal. ii. 12. *Securus.*

Sub astra] Vide Psal. iii. 3.

3. *Mane novo——mane novo*] *Anaphora*, ut Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi——sceptra.*

5. Grande

5. Grande ſupercilium, te coram, Faſtus inanis
Exuet; odiſti tu, Deus! omne nefas.
6. Ibit in exitium mendax; inviſaque turpis
Fraus erit, et ſocii tincta cruore manus.
7. Sed Patre te fretus, ſacras ego volvar ad aras
Cernuus; Illuſtres ſternar et ante pedes.
8. Hoſtibus expoſitum, Fons omnis et Arbiter æqui!
Dirige, ſuſpectæ Duxque Comeſque viæ!
9. His pariunt mellita dolos labra; putre ſepulchrum
Guttur olet; pectus carnificina mali eſt.
10. Perde reos; pereatque ſuis gens impia technis,
Quæ furit et præceps in ſcelus omne ruit.

ANNOTATIONES.

5. *Grande ſupercilium*] *Supercilium* eſt ultima pars frontis, pilis veſtita, quæ ciliis prominet: *Supercilia* maxime indicant faſtum, qui hîc ſedem habet; unde pro *Superbia* aliquando ponitur:

--Si cum magnis virtutibus affers
Grande Supercilium,
Juv. Sat. vi. 167.

Faſtus inanis] *Faſtus* ponitur pro Faſtuoſo, per *Enallagen*: vide Notam in Pſal. i. 1. *Impietas.*

6. *Fraus*] *Fraus* eodem modo ponitur pro *Fraudulento.*

7. *Cernuus*] *Cernuus* is dicitur, qui procumbit in faciem; eam ſcilicet partem, quâ *cernimus*, ſeu videmus: hinc *cernuare* in pronum ire.

Illuſtres ſternar et ante pedes] Alludit ad antiquum morem procumbendi ad genua, ad pedes; quo ritu Supplicantium fiebat adoratio, non minus apud gentes quàm Judæos. Docet *Plinius Hiſt. lib.* xi. *cap.* 45. creditum veteribus pietatem quandam ineſſe genibus, et propterea ſupplicantes ſolitos procumbere ad pedes, genua amplecti et oſculari, hæc attingere, ad hæc manus tendere, hæc ut aras adorare.

9. *His pariunt*] *His* eſt *Antiptoſis* dativi caſûs pro genitivo. Vide Notam in Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*, etc.

10. *Technis*] *Technis* eſt vox origine Græca, τέχνη, Latinè *Ars.* Aliquando ſignificat *Dolum, aſtutiam, fraudem artificioſam*: ut *Ter. Heaut.* iii. i. 62. *Falli te finas* technis *per ſervulum?*

Præceps] Ex *præ* et *capi* compoſitum, ſignificat propriè eum, qui ſine conſideratione aliqua, aut modo, quid agit, et quaſi rem et tempus præoccupat. *Virg. Æn.* iii. 598.

——Mox ſeſe ad littora præceps
Cum fletu precibuſque tulit:

h. e. *Sine reſpectu ſalutis*, inquit *Servius.*

11. Geſtiat interea te qui ſecurus in uno
Spem locat, et numeris mulceat aſtra novis
Gaudia concipiat, cœleſti Numine tutus,
Vir pius, et quiſquis flagrat amore tui.
12. Tu, Deus! objecto clypeo tutabere juſtos;
Hoſtis et à furiis, inſidiiſque teges.

ANNOTATIONES.

11. *Securus*] Hîc pro *Securè*, ut Pſal. ii. 12.

Mulceat aſtra] Imitatur Virgilium, *Æn.* vii. 34.

Æthera mulcebant *cantu, lucoque volabant.*

Numeris] *Numerus* proprie eſt ex unitatibus compoſita multitudo; ſed ponitur etiam, ut hîc, pro ratione harmonica, quam Græco vocabulo Rythmum appellamus, quod omnis harmonia et omnis concentus *numeris* conſtet. *Virg. Ecl.* ix. 45.

Numeros *memini, ſi verba tenerem.*

VI.

NE, rerum, Deus, Alme Sator! me corripe, fræno
Dum furor excuſſo ſævit, et ira fremit.
2. Parce laboranti, Dextramque ſalutifer ægro
Porrige, dum mentem laſſat et oſſa dolor.
3. Quo trahis uſque moram? Lethum pulſurus, amoris
Si memor es Patrii, te mihi redde, Pater!
5. Senſus abeſt tumulis; nec te cantare ſilentes,
Dicere nec laudes flebilis Umbra poteſt.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus conſtat è tribus partibus: *Petitione*, ad verſum quintum; *Confirmatione*, a verſu quinto ad nonum; et *Concluſione*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Fræno excuſſo*] Vide Notam in Pſal. ii. 5. *Frænaque dans iræ*, &c.

3. *Lethum pulſurus*] *Lethum*, mors, ſecundum Priſcianum, a *Leo* fit, quo veteres uſi ſunt pro *Deleo*, quoniam mors omnia *delet*: Quæ opinio, ſi vera eſt, aſpirationem non recipit *Letum*. Varro autem, et Feſtus a λήθη i. e. *oblivione*, fieri putant, unde et per *th* abſque diphthongo ſcribunt.

5. *Tumulis*] *Tumulus* eſt *tumor ex aggeſtione terræ vel lapidum unum in locum*: unde tam pro ſepulchro quàm pro colle uſurpatur. Pro colle, *Æn.* v. 44.

---*Socios in cœtum littore ab omni*
Advocat Æneas, tumulique ex aggere fatur.

Pro *ſepulchro*, *Æn.* v. 760.

—— Tumuloque *ſacerdos*
Et lucus latè ſacer additur Anchiſæo.

6. Flens

6. Flens ego defeci toties; noctemque fatigans
Implevi lachrymis triſte cubile meis.
7. Ex oculis fugitivam aciem, cava lumina, riſus,
Prô dolor! hoſtiles inter et arma vides.
8. I procul, Impietas! me, Qui regit ætheris axes,
Audiit; et porro ſpes jubet eſſe ratas.
10. Hoſtica gens perculſa metu, ſuffuſa rubore,
Verſa dabit ſubitæ terga pudenda fugæ.

ANNOTATIONES.

6. *Noctemque fatigans*] i. e. *Noctem lacrymando traducens.* Hanc dictionem *Fatigare noctem* Virgilio acceptam refert:

Olli remigio noctemque diemque fatigant, *Æn.* viii. 94.

i. e. dies et nox deficiunt, priuſquam illi remigio finem imponunt.

8. *Impietas*] *Impietas* pro impiis hominibus; vide Notam in Pſal. i. 1. *Nec quibus* Impietas *inſiſtit.*

Ætheris axis] *Axis* cœli vel ætheris, proprie eſt linea ipſa ſive obelus, circa quem cœlum volvi concipitur: ſed *axes* hîc, per *Synecdochen*, ſumi videntur pro *globis cæleſtibus.*

Audiit] Vide Pſal. iii. 4. *Te petii ſupplex.*

Porro] *Porro* aliquando, ut hîc, ſignificat *deinceps*, vel *in poſterum*: ita *Ter. Hec.* iii. i. 20.

— *Quid reſtat, niſi* porro *ut fiam miſer?*

10. *Suffuſa rubore*] *Rubore* pro *Pudore*, effectus ſcilicet pro cauſa.

VII.

SPES mihi tu vitæ, vitam, Deus! eripe letho;
Impia de jugulo tela repelle meo.
2. Adfer opem, ne me lanient impunè Tyranni;
Sanguineus miſeram ceu leo frangit ovem.

3. Si

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *mixtus*, continens *Exordium*, verſu primo et ſecundo; *Narrationem*, verſu tertio, quarto, et quinto; *Petitionem*, ad verſum undecimum; *Confirmationem*, ad verſum decimum ſeptimum; et *Concluſionem*, verſu ultimo.

1. *Eripe letho*] De *letho* vide Pſal. vi. 3. *Letbum pulſurus.*

Tela] Vid. Not. in Pſal. iii. 6. *Tela quot*, etc.

Jugulo]. *Jugulus, i*, m. et *Jugulum, i*, n. dicitur anterior pars colli; a *jungo*, quòd per eam pectori caput jungatur.

2. *Impunè Tyranni*] *Tyrannus* apud veteres dicebatur dominus omnem habens in ſubditos poteſtatem; quum verò ſuperbi re-

3. Si clandestini deprêndar criminis autor,
Vel mihi, te vitæ Judice, dextra rea est;
4. Si malè mulctavi socios mihi fœdere junctos;
Et nisi sensit opem gens inimica meam:
5. Me premat hæc, captoque ferox stratoque triumphet;
Et calcet pedibus, turpet et ora luto.
6. Ultor ades, tandemque suos Furor exerat ignes;
Hostica frange vigil spicula, frange dolos.
7. Tum tua majestas populis cingetur, et alto
Aureus è solio jura tremenda dabis.
8. Me tibi jam fisto; famulum, Deus! adspice, causa
Si bona, si nullo fulta querela dolo est.
9. Pectora qui penetras, et lynceus abdita cernis,
Juste Deus! justos erige, perde malos.
10. Es mihi tu Clypeus; vacuas tu crimine mentes
Protegis; odisti tu sine fine nefas:
11. Inque reluctantes acuis, quo cingeris, ensem;
Lævaque fert arcum, missile dextra tenet.
13. Tela necem stragemque dabunt; his turba peribit
Impia, quæ fastu me petulante premit.

Annotationes.

ges regnare cœpissent, nomen *tyranni*, ad illos tantum translatum est, qui non jure et æquis legibus, sed vi, et quadam animi libidine dominabantur.

3. *Deprêndar*] Dicitur per *Syncopen* pro *deprehendar*.

5. *Premat*] Vid. Not. ad Psal. iii. 2. *Cùm* premet *hostis*.

Ferox] *Ferox* pro *ferociter*, ut Psal. ii. 12. *securus* in illo.

Ora] *Ora* pro *vultus* sæpius occurrit apud optimos auctores. Vide *Virg. Æn.* i. 358. de Sichæi imagine inquit,

——*Ipsa*——ora *modis attollens pallida miris.*

7. *Aureus*] *Aureus* hîc significare videtur *splendidus* et *præclarus*, quo modo Virgilius solem *aureum* appellat:

Per duodena regit mundi sol aureus *astra*, Georg. i. 232.

9. *Lynceus*] *Lynceus*, i. e. *Perspicax*, Epitheton sumptum a *Lynce*, animali acutissimi visûs.

Justos erige, perde malos] Hîc copula reticetur, per Figuram quam vocant *Asyndeton*.

11. *Dextra*] Vid. Not. ad Psal. iii. 7. *Dextraque juva*.

13. *Petulante*] *Petulans* is dicitur, qui per contumeliam alios *petit*, vel lacessit.

Premit] Vide Psal. ii. 2. *Cum* premet *hostis*.

14. Parturit hæc noxam; ſterili ſed credidit arvo
Semina, nec præter ſomnia vana metet.
15. In foveam, molita dolum, ſe condidit audax;
Ulta ſed eſt ſubitò facta ruina neſas.
17. Ergò canam juſtumque Deum, Dominumque potentem:
Carminis hæc ſemper ſumma futura mei eſt.

ANNOTATIONES.

14. *Parturit*] *Parturio* propriè dicitur de mulieribus in pariendo laborantibus; ſed, per Tranſlationem, ad alia etiam adhibetur, (1.) *Ager almus* parturit, Geor. ii. 330. (2.) *Arbor omnis nunc* parturit, Ec. iii. 36. *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu* parturit, *Cic.* xi. *Philip.* cxix.

15. *Molita*] *Molior* derivari videtur a μόλις *ægre*, et ſignificat rem cum labore machinari: optime igitur deſignat aſſiduitatem, quam improbus exercet in pravis inſtitutis.

17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem*] Conjunctio *que* hîc redundat, per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*: qualia multa apud Virgilium occurrunt exempla, ut,

Unà Euruſque Notuſque *ruunt*,
creberque *procellis*
Africus ——— Æn. i. 85.

VIII.

QUAM tua, Cœlicolûm Rex, implet gloria terras!
Æthereas quantùm tranſvolat illa domos!
2. Ipſa tuum paſſim lactens infantia robur,
Hoſtis ut obſtupeat, quo licet ore, canit.
3. Dum digitis cœlata tuis laquearia cœli
Conſpicor, et lunam, ſidereaſque faces;

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, conſtans ex *Propoſitione*, verſu primo; *Narratione*, a verſu ſecundo ad ſextum; *Confirmatione*, inde ad decimum; et *Concluſione laudativa*, verſu ultimo.

3. *Laquearia*] *Laquear*, et *Laqueare*, *is*, n. diminutivum a *lacus*, l. e. trabs in ædificiis plana: a quo fit diminutivum *lacunar*, a quo *lacunarium* et per *Antiſtœchon laquear* et *laquearium*, quod proprie ſignificat *tectum concameratum*: et, ob figuræ ſimilitudinem, ad cœlum transfertur.

Sidereaſque faces] Per *ſidereas faces* hîc intellige *ſidera*, quæ inſtar lampadum micant in tenebris. Videtur ob oculos habuiſſe illud Lucretii:

Noctivagæque faces *cœli*,
Flammæque volantes, Lib. v. 1190.

4. Quantula gens hominum res eſt, quam mente recondas?
Quantula, quam viſas, gens oriunda luto?
5. Hanc tua cœligenis æquavit penè miniſtris
Dextera, et illuſtri cinxit honore comas.
6. Illius, Omnipotens quidquid manus intulit orbi,
Juſſiſti nutus imperiumque ſequi.
7. Accepêre jugum pecudes, armentaque paſſim
Bucera, quæque colunt invia luſtra feræ:
8. Quæque viam ſuprà carpit per inane volucris;
Quique ſub hâc gaudet findere piſcis aquas.

Annotationes.

4. *Quantula gens hominum*, etc.] Subita et abrupta hujus verſus Tranſitio et *Apoſtrophe* hæc a divinis operibus, ad ſuſpiciendam Dei ipſius benevolentiam, haud temere fit, nec ſine judicio; nam Poeta, dum negligit connectionem, imitatur impetum, et vividam vim animi vehementer agitati, qua ad ſuum objectum raptim impellitur, et in ejus obtutu fixus inhæret. Si interpoſuiſſet hîc, *ſic reputo*, vel *ſic mecum revolvo*, quàm frigens et languida fuiſſet ſententia, quæ nunc et viget et ardet! Simile habes exemplum apud Virgilium, in hymno ad Herculem, *Æn.* viii. 294. ubi ſubita eſt et incohærens Tranſitio a tertia perſona ad *Apoſtrophen*, quâ chorus juvenum et ſenum Herculem coram affatur:

—*Tu nubigenas, invicte! bimembres,*
Hylæumque, Pholumque manu; tu Creſſia mactas
Prodigia——

Ad utrumque reſpexiſſe videtur Miltonus:

—*Thou alſo mad'ſt the Night, Maker Omnipotent! and thou the Day.*

Parad. amiſſ. lib. iv. 724.

5. *Comas*] *Comæ* hîc ponuntur per *Synecdochen*, pro capite.

7. *Bucera*] *Bucerus* eſt vox Græcæ originis, a βῶς *valde*, et κέρας *cornu*; per *armenta bucera* igitur intellige greges cornutorum pecudum.

Luſtra] *Luſtra* ſunt ferarum cubilia, a *Luto*, quod fit lutoſa lacuna. *Invia luſtra* imitatio Virgilii:

Poſtquam altos ventum in montes, atque invia luſtra,
Æn. iv. 151.

8. *Carpit viam*] De hac dictione vide Not. ad Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

Per inane] Supple *ſpatium*: Philoſophi *inane* vocabant ſpatium undiquaque diffuſum, carens corporibus; ut apud Virgilium:

Namque canebat uti magnum per inane *coacta*
Semina—fuiſſent, Ecl. vi. 31.

Hîc vero ſumitur pro aëre, et cœlo aperto, quod ad *inane* proxime accedit.

9. Quàm

9. Quàm tua, Cœlicolûm Rex, implet Gloria terras!
Æthereas quantùm transvolat illa domos!

IX.

PECTORE te toto recolam; te voce canorâ,
Factaque per populos suspicienda feram.
2. Gaudia, te spectans, carpam sine fine modoque:
Exultans cythara, te, Pater Alme! canam.
3. Territa, te coram, verso gens hostica tergo
Corruit, et gelidam cæsa momordit humum.
4. Te coram lis acta mihi est; te Judice, vici:
Sunt comites solii Jusque Fidesque tui.
5. Increpuit gentesque furor tuus obruit, ipsa
Jussit et æterna Nomina nocte premi.
6. Nunc eat, et populi clades gens hostica, versa
Mœnia, de fastis oppida rasa canat.

7. At

Annotationes.

Hic Psalmus est *Laudativus*, duabus partibus constans; prima est *Laudatio* singularis Prophetæ, ad versum decimum secundum; secunda *Thesis* ad omnes fideles pertinens, inde ad finem Psalmi.

1. *Suspicienda*] *Suspicio* proprie est *sursum aspicere*, cui opponitur, *despicio*, *deorsum aspicere*: quo modo proprie accipitur, Psal. xi. 7. inde, per Translationem, hoc significat *contemnere*, et illud *mirari*.

In hoc versu et sequentibus, præcipua est Emphasis et magna elegantia in crebra repetitione vocis *te*: ubi Autor sequitur Virgilium suum præclarum magistrum et exemplar:

Te *nemus Angitiæ*, *vitrea* Te *Fucinus unda*,
Te *liquidi flevere lacus*,--Æn. vii. 759.

Te *dulcis conjux*, Te *solo in littore secum*,
Te *veniente die*, Te *decedente canebat*, Georg. iv. 465.

2. *Citbara te, Pater alme*] *Citbara* vulgo *Harpa* dicta, instrumentum musicum cum decem chordis, ad similitudinem fidium minorum.

6. *Mœnia*] *Mœnia* et *muros* ita distinguunt nonnulli, ut *muros* velint esse lapideum ambitum, quo urbs cingitur; *mœnia* munitiones, turres, et id genus cætera, quibus muri defenduntur: cui distinctioni favere videtur illud Virgilii:

Dividimus muros, *et* mœnia *pandimus urbis*, Æn. xi. 234.

De fastis —— raso] Allusio est ad *fastorum* libros, in quibus res populi Romani scriptæ continebantur: plus valet *ex fastis radere*, quam ex memoria eximere; secundum illud Ciceronianum, pro *Sext.* 33. *Consules non modo ex memoria, sed etiam*

7. At ſolium ſine fine Deo eſt, qui legibus æquis,
Semper et auguſto Numine cuncta regit.
9. Rebus in afflictis Hic murus aheneus, Arcis
Hic inopi, noxam cùm timet, inſtar erit.
10. Ergo, Deus! te qui noſcit, te fidet amico;
Qui renuis nulli, quam prece poſcit, opem.
11. Pangite, quos meruit Solymam Qui protegit, hymnos;
Geſtaque per populos Fama loquatur anus.
12. Ille memor fuſo repetit pro ſanguine pœnas;
Nec miſeri ſurdâ reſpuit aure preces.
13. Tu, Deus! adſer opem; quibus implicor, adſpice fluctus;
Mors priùs eſt, memini, te Duce, victa mihi.
14. Sic ego te, laudeſque tuas, partamque ſalutem,
Sublimi Solymæ lætus ab arce canam.
15. Scilicet ipſa ſuis gens ſubdola caſſibus hæſit;
Et ſcrobe quam fodit contumulata jacet.

ANNOTATIONES.

ex faſtis *evellendi.* Nam ex hominum memoria res facilè et cito excidunt; ſed in faſtis conſervatæ in omne ævum perdurare poſſunt: ex *faſtis* vero eraſæ nunquam ſunt in memoriam revocandæ.

9. *Hic murus aheneus*] Imitatus, ut videtur, Horatium:

——Hic murus aheneus *eſto*,
Nil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpâ. 1 Ep. i. 60.

Proverbialis dictio, cujus ſenſus eſt, bonos homines circummunire divina providentia, ut muro quolibet aheneo.

11. *Pangite*] *Pangere* proprie ſignificat *figere*: unde plantæ *pangi* dicuntur, cum in terram defiguntur; et verſus *pangi*, id eſt, figi in cereis tabulis. Ita Horatius:

Ego mira poemata pango,
De art. Poet. 416.

Solymam] *Solyma, æ*, vel *Solymæ, arum*, Urbs nobilis, Judææ metropolis.

Fama loquatur anus] *Anus* hîc adjectivè ſumitur, ad exemplum Catulli:

——*Nam te omnia ſecla*
Noſcent, et, qui ſis, Fama loquetur anus,
Carm. lxxvii. 10.

13. *Adſpice fluctus*] *Fluctus* proprie aquæ diſcurrentis moles atque impetus, quæ et unda dicitur; inde Metaphoricè, *fluctus fortunæ, curarum, irarum*, pro impetu et perturbatione. Et, *fluctus* civilis, *Nepos in Attico*, vi. 1. Ita comparantur civiles turbæ, quibus, ſicut procellis et tempeſtate, omnia jactantur.

14. *Solymæ*] De *Solyma* vide Not. in ver. 11. *Solymam*, etc.

16. Hæc

16. Hæc recolenda Deus raræ monumenta reliquit
Juſtitiæ, prêndi dum jubet arte dolum.
17. Numinis immemores populos, ſcelerumque miniſtros
Præcipites tellus ſub pede rupta trahet.
18. Nulla ſed afflictos mergent oblivia : nunquam
Succeſſu miſerûm ſpes caritura ſuo eſt.
19. Surge, Deus! victor ne tollat homuncio criſtas ;
Imperii populos ſub juga coge tui.
20. Incute terrorem, Vindex! cœloque rebellis
Progenies fictam ſe ſciat eſſe luto.

ANNOTATIONES.

16. *Prendi dum jubet*] *Prendi* dixit, per *Craſin* vel *Synæreſin*, pro *prehendi* ; quo modo Virgilius :

Quo res ſumma loco, Pantheu ? quam prendimus *arcem ?*
Æn. xi. 322.

17. *Præcipites*] *Præceps* a *præ* et *capio* componitur ; ſignificatque proprie eum, qui ſine conſideratione aliqua, aut modo, quid agit, et quaſi rem et tempus præoccupat.

18. *Mergent oblivia*] *Oblivium* eſt vox Poetica pro *oblivione*. Reperitur, ut hîc, in plurali numero (1) apud Virgilium :

Securos latices, et longa oblivia *ponunt*, Æn. vi. 715.

(2) apud Horatium, *Jucunda* oblivia *ſolicitæ vitæ*, 2 Serm. vi. 62.

19. *Tollat Criſtas*] *Criſtas tollere* eſt *Metaphora* tranſlata ab avibus criſtatis, in quibus *criſtæ* erectiores, alacritatis atque animorum indicia ſunt : inde ſignificat, *ferocire, animo efferri*, vel *ſibi placere*. Ut apud Juvenalem, de Domitiano ſuperbiente :

——*Quid apertius ? et tamen illi*
Surgebant criſtæ, *Sat.* iv. 69.

X.

QUO, Deus ! abſcedis ? rerum Tutela mearum !
Cur, Pater ! in mediis ſubtrahis Ora malis ?
2. Impius, ah ! tenuem faſtu premit uſque nefando ;
Conſiliis pereat qui, precor, ipſe ſuis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *Precatorii*, ex tribus partibus conſtans : *Exordio*, verſu primo et ſecundo ; *Narratione*, inde ad verſum decimum primum ; et *Petitione*, ad finem uſque.

2. *Tenuem*] *Tenuis* proprie ſignificat *parvum* et *exiguum* : forſan a *teneo*, quia quæ *tenuia* ſunt, facilè teneantur. Sumitur ut hîc

3. Quod cupit, hoc jactat ſcelus; et dum palpat avarum,
Hunc in deliciis, quem Deus odit, habet.
4. Dumque ſupercilio cœleſtia deſpicit alto,
Nec quærit tumidus, nec putat eſſe Deum.
5. Ex voto dum cuncta fluunt, et criminis Ultor
Stat procul, hoſtiles non timet ille manus.
6. Quas, ait, incurrunt alii, ridebo ruinas
Incolumis, rerum deſpiciamque vices.
7. Os dolus et fraudes armant, convicia linguam;
Mille ſub hac peſtes, mille venena latent.
8. Sueta latrocinio, paſſim per opaca viarum
Sævit, et innocuo ſanguine dextra rubet.
9. Quemque voret fixis oculis deſignat egenum;
Inque ſuos caſſes, inſidiaſque trahit.
Sic leo, quam torvo conſpexit lumine, prædam
Involat, et laceram ſævus in antra rapit.

10. Sæpe

Annotationes.

hîc pro paupere apud Ciceronem: *Nam locupletiſſimi cujuſque cenſûs extenuarant*, tenuiſſime *auxerant*, In Verr. iv. 138.

3. *Jactat*] *Jactio* proprie *emittere inania verba*, Anglice **to throw out:** quo modo hac voce utitur Virgilius:

——*Ibi hæc incondita ſolus*
Montibus, et ſylvis ſtudio jactabat *inani*, Ecl. xi. 5.

inde pro *gloriari* ſumitur.

Palpat] *Palpo*, et *Palpor* depon. proprie ſignificat leniter, blande, et quaſi tentando tangere. Unde pro *adulari* ponitur apud Plautum: *Obſervatote quam blande mulieri* palpabitur, *Amphit*, i. iii. 9.

4. *Supercilio*] Vide Not. in Pſal. v. 5. *Grande ſupercilium.*

Deſpicit] De hac voce ſupra, in Pſal. ix. 1. *Suſpiciendo feram.*

8. *Opaca viarum*] *Opaca viarum* idem valet quod *opacas vias*; et eſt forma loquendi Hiſtoricis quibuſdam, ſed Poetis præcipuè, haud infrequens. Ita Virgilius:

Miratur portas ſtrepitumque et ſtrata viarum, *Æn.* i. 426.

Conſule etiam, Æn. ii. 332. et vi. 633. Eodem modo dixit Horatius: Amaraque curarum *eluere efficax*, 4 Carm. Od. xii. 19.

Innocuo ſanguine] Vide Notam in Pſal. iii. 7.

Dextra] Vide Not. ad Pſal. iii. 7. *Dextraque juva.*

9. *Quemque voret*, etc.] Hic Poeta alludit ad morem araneæ, ſuæ prædæ inſidiantis. Nam ut animal illud doloſum, e latebris ſuis, improvidam muſcam *fixis* obſervat *oculis*; eamque, occaſione oblata, invadit, et in ſuas *caſſes vorandam attrahit*; ita impius egenum.

Antra] Pluralis pro ſingulari, ut ſupra, Pſal. ii. 6. *Sceptra dedi.*

10. Sæpe necem clademque parans blanditur, et atram
Ingluviem, miſeros dum vorat, arte tegit.
11. Te, Deus! immemorem gens hæc et lumine caſſum,
Et vacuum cura pectus habere putat.
12. Exorere, et validâ miſeros, Pater! aſſere Dextrâ;
Eluat hos animo nulla ſenecta tuo.
13. Impietas impunè tuas cur provocet Iras?
Numinis Ultrices cur neget eſſe manus?
14. Quæ patimur tu damna vides, et mente recondis;
Aptaque vindictæ Dextera tela gerit.
Præſidio tenuem, tutela protegis orbum;
Sentit Uterque tuam, dum furit hoſtis, opem.
15. Perde truces, ſcelerum cæſis autoribus ipſum
Perde Nefas, ſceleri ne ſit in orbe locus.
16. Tu ſceptrum ſine fine geris; gens impia peſſum
Ibit, et ex ima ſtirpe reciſa ruet.

ANNOTATIONES.

10. *Atram ingluviem*] Imitatus Virgilium, *Georg.* iii. 431. ubi deſcribit anguem, —— *bis piſcibus* atram —— ingluviem ——*explet*. *Ingluvies* ſinus eſt gutturis; ſive pellis cava, qua cibus primo ingeſtus, et adhuc indigeſtus, continetur. Inde, per *Metonymiam*, ſumitur pro *voracitate*.

12. *Dextra*] Vid. ſupra, Pſal. iii. 7. *Dextraque juva*.

13. *Impietas*] Per *Metonymiam* pro *Impius*, ut ſupra, Pſal. i. 1. *Nec quibus* Impietas.

Iras] *Iras* pro *iram*: pluralis numerus pro ſingulari, more Virgiliano:

Namque dabunt veniam votis, iraſque remittent,
Georg. iv. 536.

14. *Tenuem*] Vide Notam in verſum ſecundum hujus Pſalmi, *Tenuem*.

16. *Peſſumibit*] *Peſſum* eſt Adverbium, et idem valet quod deorſum. *Ire peſſum*, igitur, proprie dicitur, de iis quæ ad imum uſque aquæ fundum ſubſidunt. *Columel.* lib. xii. c. 6. *Nam ubi dulcem caſeum demiſeris in eam, ſi* peſſum ibit, *ſcies eſſe adhuc crudum*. Ita Lucret.

——*Multæ per mare* peſſum
Subſidere *ſuis pariter cum civibus urbes*, Lib. vi. 581.

Inde, per Tranſlationem, idem ſignificat quod *perdi*. Ut apud Plautum: *Neque, niſi quia miſer non* eo peſſum, *mihi ulla abeſt* perdito *pernicies*, Ciſt. ii. i. 12.

17. Sup-

17. Supplicis exaudis gemitus, et pectora firmas;
Et prona miseri suscipis aure preces.
18. Tu, Deus! afflictos, patribus tu protegis orbos;
Hostica nec quisquam, te Duce, tela timet.

ANNOTATIONES.

17. *Pectora*] Pro *pectus*, pluralis pro singulari; ut apud Virgilium:

Crudeles aras, trajectaque pectora *ferro*
Nudavit —— Æn. i. 359.

18. *Tela*] De hâc voce supra, ad Psal. iii. 6. *Tela*, etc.

XI.

NUMINE cur fretus jubeor juga linquere nota,
Ut volucris, trepido cùm fugit icta metu?
2. Impius, en! arcum sinuat; sociataque nervo,
Per scelus, insontem cæca sagitta petit.
3. Legibus extinctis, quo se mens candida vertet?
Heu! Pietas quid se quo tueatur habet?
4. At Pater Omnipotens, solio sublimis ab alto,
Adamidûm vigili lumine facta notat.
5. Dum probat insontes, odio sectatur iniquos,
Quosque juvant fraudes, bella, rapina, neces.
6. Sulphur in hos et turbo ruent, vibratus et ignis
Desuper; hæc merces impietatis erit.
7. Nam Pater æthereus, Fons jugis et Arbiter æqui,
Jus amat, et placido despicit ore pios.

ANNOTATIONES.

Hoc Canticum est generis *didactici*; continens primùm *Contentionem* adversus improbos, versu primo; deinde *Narrationem propheticam*, ad versum septimum; postremo *Confirmationem*, versu ultimo.

1. *Trepido metu*] Vox *trepidus* est ambiguæ significationis, interdum enim idem valet quod *festinus*: ut,

— *Dum* trepidi *crudelia lumina linquunt*, Æn. iii. 616.

alias significat *pavidus*. Hîc priore sensu accipienda videtur.

3. *Candida*] Vide Notam in Psal. iv. 1. *Qui* candida *cernis*.

4. *Adamidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Adamidarum*, nomen patronymicum, ab *Adamo* communi humani generis parente.

5. *Fraudes, bella, rapina, neces*] Hic etiam copula reticetur per Figuram *Asyndeton*, ut supra Psal. vi. 9. *Justos erige, perde malos.*

XII. FER

XII.

FER, Deus! auxilium; Pietas, en adſpice! terras
Sanctaque Simplicitas liquit, et alma Fides.
2. Quiſque per inſidias ſocium fallacibus umbris
Lactat, et indignis mancipat ora dolis.
Candor abeſt omnis, nec menti conſona vox eſt;
Hæc ubi blanditur, concipit illa nefas.
3. At Deus exſcindet dulci lita labra veneno,
Quæ fera jucundo toxica melle tegunt;
Eruet et linguam vano quæ grandia typho
Efflat, et ampullis ambitioſa tumet.

ANNOTATIONES.

Pſalmus hic eſt generis *Prelatorii*, conſtans *Propoſitione*, verſu primo et ſecundo; *Narratione*, inde ad verſum ſextum; *Confirmatione*, verſu ſexto; et *Concluſione petitoria*, verſu ſeptimo et octavo.

1. *Pietas, Simplicitas, Fides*] Hæ virtutes ſumuntur hîc perſonaliter, ut ſupra adnotavimus in Pſal. i. 1. in voce *Impietas*.

Alma] *Almus* derivatur ab *alo*, Ang. to nourish; inde epithetum hoc tribuitur (1) agro: *Parturit* almus *ager*, Georg. i. 330. (2) Cereri et terræ, quæ ſunt hominum nutrices, *Georg.* i. 7. et *Æn.* vii. 644. (3) Sed ſumitur ſæpius eodem ſenſu, quo *pulcher, clarus, inclytus*: ut *Æn.* i. 310. *alma* dies, i. e. *clara*, ib. 622. *Alma* Venus, i. e. *pulchra*. (4) Interdum etiam pro *puro*, vel *caſto* adhibetur; ut *Æn.* vi. 74. Sibylla *alma* vocatur, i. e. *caſta*, quia virgo.

2. *Mancipat*] Emphatice dixit *Mancipat ora*; nam *mancipare*, eſt in alterius dominium tradere, ſive vendere: quo modo mancipia in jus dominorum alienantur.

Ora] *Ora* eſt pluralis numerus pro ſingulari, ut ſupra in Pſal. ii. 6. *Sceptra*, etc.

Candor abeſt] De Etymologia vocis *Candor* vide Pſal. iv. 1. *Candida*.

3. *Typho*] *Typhos* vox Græcæ originis τύφος: Latine, *faſtus, elatio*.

Ampullis] *Ampulla* vas eſt vitreum, ventre amplo, et quaſi inflato. Inde per Tranſlationem, ſignificat, *Inflata et ſuperba verba*.

Projicit ampullas et *ſeſquipedalia verba*.

Hor. Art. Poet. 96.

Ambitioſa] Hic dicitur pro *ambitioſe*: ut ſupra adnotavimus ad Pſal. ii. 12. in voce *Securus*.

4. Obruet

4. Obruet artificem ſceleris, qui fræna pudoris
Excutiens, Linguas nunc acuamus, ait;
Nos penes imperium eſt linguæ, vociſque poteſtas;
Libera quis duros mittat in ora lupos?
5. At Deus excitus miſerûm clamoribus, Ultor
His ego ſuppetias, inquit, opemque feram:
Quamque, dolis armata, premit violenta Tyrannis,
Auxilio Pietas tuta futura meo eſt.
6. Pura Dei vox eſt, argenti fuſilis inſtar,
Igne quod admoto ſeptima teſta probat.
7. Hoſtis ab inſultu, rerum Pater! aſſere juſtos;
Excubiaſque ſacro pro grege ſemper age.
8. Impia progenies nos obſidet undique, viles
Dum finis et fæcem plebis honore frui.

ANNOTATIONES.

4. *Fræna pudoris excutiens*] De hac *Metaphora* conſule Pſal. ii. 5. *Frænaque dans*, etc.

7. *Excubiaſque — age*] *Excubias age* eſt *Metaphora* ſumpta a ſpeculatoribus, ad exprimendam aſſiduam, et intentam curam, qua providens Deus ſuis invigilat.

XIII.

QUO, Deus! uſque mei capient te oblivia? vultum
Durus et averſus quò, Pater! uſque teges?
2. Quò miſer uſque ferar dubius? luceſque fatigans
Quò dolor, hoſtilis quò premet uſque furor?
3. Adſpice res lapſas, facilem da planctibus aurem;
Luce retroſpectans da propiore frui.
Optatum mox redde jubar; mihi lumina ſomno
Perpetuo ne Mors invidioſa premat.

4. N

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *Precatorii*, conſtans *Propoſitione* querelæ, ad verſum tertium; *Petitione*, verſu tertio et quarto; et *Concluſione*, verſu ultimo.

1. *Oblivia*] Vide Notam ad Pſalmum ix. 18. *Mergent oblivia*.

2. *Luceſque fatigans*] De hac poetica dictione vide Notam ad Pſal. vi. 6. *Noctemque fatigans*.

3. *Retroſpectans*] Facile apparebit quàm aptè et elegante Poeta uſus ſit hac voce *retroſpectans*, ſi animadvertas Deum in primo verſu, *averſum* dici

Cu

4. Ne ſine fine meis inſultet cladibus hoſtis,
Et, me proſtrato, gens fera cantet Io.
5. Es mihi tu vitæ ſpes, et tutela ſalutis;
Et tuus afflicti pectora lenit Amor.
6. Ergo tuas laudes referam cœleſtibus hymnis;
Et mihi te facilem propitiumque canam.

ANNOTATIONES.

Cùm verò *Deus averſus* ſignificat alienationem divini favoris: *retroſpectans* rite exprimet iſtius favoris reſtitutionem.

Mors] *Mors* hîc more poetico perſonaliter depingitur, ut etiam a Virgilio:

Et cum frigida Mors *animâ*
ſeduxerit artus,
Æn. iv. 385.

4. *Inſultet*] *Inſultare* a *ſalio*, eſt Verbum, quod vocant, Frequentativum; quaſi ſæpius et cum impetu inſilire:

——*Equitem docuere ſub armis*
Inſultare *ſolo, et greſſus glomerare ſuperbos*,
Virg. Georg. iii. 116.

Inde *alicui inſultare* pro *irridere*, et contumelioſius in aliquem aut dicere aliquid, aut facere; et modò dativo, modò accuſativo jungitur:

—— *Mezentius unquam*
Huic capiti inſultans,
Virg. Æn. viii. 570.
Multos a pueritia bonos inſultaverat. Sall.

Io] *Io* vox eſt omnes fere affectus exprimens, ſed præcipuè gaudium, a particula Græca Ἰοὶ.

XIV.

NUMINIS extincto ſenſu, gens ſtulta virorum
In cœlo nullum ſomniat eſſe Deum:
In ſcelus omne ruens confundit faſque nefaſque,
Perdita; nec juſtum quem vocet Orbis habet.

2. De-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *didactici*, conſtans ex *Propoſitione*, ad verſum quartum; *Conteſtatione* adverſus improbos, ad verſum ſeptimum; et *Concluſione prophetica*, verſu ultimo.

1. *Extincto*] *Extinctus* dicitur de iis quæ erant *accenſa*. Hoc igitur epithetum aptiſſime convenit iis, qui aberrarunt a ſenſu Numinis. Quod enim lumen Deus, per ſua opera, *accendit* in mente humana, *ipſi*, quantum poſſunt, *extinxerunt*.

Faſque nefaſque] Hîc geminatur copula *que*, per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, de qua ſupra ad Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

Perdita] *Perditus* is dicitur, qui ita vitiis addictus eſt, ut inde ſe eximere non poſſit, nec de eo ulla amplius ſpes habenda ſit. *Perditum* enim id dicere

2. Desuper æthereo prospexit lumine terras
Rerum Opifex, famulam qui pede calcat humum:
Lustravitque genus mortale, ut disceret ecquis
Sensus in Orbe foret Numinis, ecquis amor.
3. Sed simul in præceps omnes lymphaticus error
Egerat, et scelerum pernicios sitis:
Fugerat hinc Pietas, nec, qui sine crimine vitam
Transigeret, de tot millibus unus erat.
4. Plebis an ignorant Proceres se sanguine pasci,
Ceu dape, nec superûm solvere vota Patri?
5. At Deus, insontes clypeo qui protegit, olim
His quatiet subito corda profana metu.
6. Hei mihi! consilium ridet gens impia justi;
Nempe quod in Domino spem locat ille suo.

Annotationes.

solemus, quod interiit, ac recuperari non potest.

2. *Lustravitque genus mortale*] *Lustrare* proprie significat *expiare*, a *luo* idem; per Translationem vero *circuire* et *perspicere*: forsan quia expiationes agrorum et urbium per *circuitiones* fiebant. Eodem sensu reperitur apud Virgilium:

——*Vestigia retro*
Observata sequor per noctem, et lumine lustro,
Æn. ii. 574.

3. *Lymphaticus*] *Lymphaticus*, *insanus*, *furiosus*, a *Nymphis*, *lympharum* præsidibus, quæ eos, a quibus erant conspectæ, in furorem agebant: vel, quod in rabiem acti, *lymphas*, id est, *aquam* timeant. Eodem sensu Virgilius describens Amatam in furorem actam dicit:

Immensam sine more furit lymphata *per urbem*,
Æn. vii. 377.

Sitis] De Metaphorica hujus vocis significatione supra dictum ad Psal. iv. 6. *Quas sitit.*

Pietas] Hîc iterum occurrit *Pietas* pro *Piis hominibus*: cujus Figuræ usus mire animat orationem.

4. *Superûm*] Per *Syncopen* dixit pro *Superorum*.

5. *Olim*] *Olim* est omnium horarum adverbium: Quodlibet enim tempus significat (1) De præterito omnibus notum. (2) De præsenti, Virg.

Vestra meos olim *si fistula dicat amores.* Ecl. x. 34.

(3) De futuro.

Hunc tu olim *cælo spoliis orientis onustum*
Accipies —— Æn. i. 293.

7. O

7. O Precor! auxilium ſacra de rupe Sionis
Fulgeat, et priſco fœdere pacta ſalus.
Vincla Deus reduci populo cum dempſerit, hymnos
Tollet in aſtra Sion, Abramidûmque domus.

ANNOTATIONES.

7. *Sionis*] Vide Notam in Pſal. ii. 6. *Sanctæque* Sioni.

Vincla] Dicitur per *Syncopen* pro *vincula*: ut Georg. iv. 412.

Tanto, nate, magis contende tenacia vincla.

Reduci] *Redux* is dicitur qui a periculis in tutum, ab exilio ſive captivitate *reducitur* in patriam. Virg.

Namque tibi reduces *ſocios claſſemque relatam*
Nuntio——Æn. i. 394.

Abramidûm] Per *Syncopen* pro *Abramidarum*.

XV.

TELLURIS, Cœlique Sator! tentoria tecum
Quis tua, quis montis culmina ſacra colet?
2. Cui mens labe vacans; legi cui conſona vita;
Pectora perfidiæ neſcia, lingua doli.
3. Felle caret, nec obeſt ſocio; nec dulcis amici
Nomen in opprobrium ludibriumque trahit:
4. Deprimit oſorem, cultorem Numinis effert;
Nec ſua ſolicitant fallere damna fidem:

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, conſtans ex *Quæſtione*, in verſu primo; et *Reſponſo*, in verſibus ſubſequentibus.

3. *Felle caret*] *Fel* humor in corpore, qui, quod flavus eſt, a medicis bilis flava appellatur. Per Tranſlationem pro *mordacitate* et *cavillatione* ponitur: et pro ipſo veneno a Virgilio:

——*Sagittam*
Armatam——felle *veneni*,
Æn. xii. 857.

4. *Solicitant*] *Solicitare* eſt inſtare, et velut allicere, vel ſpem oſtendendo, vel metum. Unde reperies, (1) *Solicitare* pretio, *Cic.* 4. in *Catil.* xvii. (2) *Solicitare* votis, *Tib. l.* ii. iv. 53. (3) Voluptas *ſolicitat*, Virg. Georg. iii. 131. Si autem Etymologiam vocis quæras, *ſolicitare* eſt *ſolo citare*, id eſt, *ex ſuo loco movere*.

5. Nec premit uſurâ tenuem, nec prodere cogit
Innocuos auri pernicioſa fames.
Hæc quicunque poteſt, ſtat nullo mobilis ævo;
Et colet æternùm Templa ſacrata Deo.

ANNOTATIONES.

5. *Tenuem*] Vide ſupra Not. in Pſal. x. 2. *Impius ab! te-* | *nuem.*

XVI.

PRÆSIDIO Dextrâque tuâ me protege, rerum
Conditor! in te ſpes certa repôſta mihi eſt.
2. Te, Deus! agnoſco Dominum, nullius egenum;
Quem nequeo cultu demeruiſſe meo.
3. Siqua tamen ſtudioſa tui gens luminis aurâ
Veſcitur, hanc ſtudio proſequor uſque pio.
Altiùs humanis ſiquis caput extulit, illum
Dulce mihi eſt famulâ ſuſtinuiſſe manu.
4. At ſpreto quicunque Deo ſimulachra Deorum
Muta colunt, pœnas, quas meruêre, luent.
Abſit! ut his ſociem cœptis immanibus aras,
Noſtra vel infando dextra cruore litet.
Abſit!

ANNOTATIONES.

Hoc Canticum eſt generis *mixti*, partim *Precatorii*, partim *Euchariſtici*. Ejus partes ſunt tres: *Propoſitio*, verſu primo: *Enarratio*, verſibus quinque ſequentibus; et *Sponſio Euchariſtica*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Dextraque*] *Dextra* dixit pro *dextera*, ut ſupra Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

Repôſta] *Repôſta* pro *repoſita*, dictio triſyllaba, ſed ſæpius apud Poetas, per *Syncopen*, fit diſſyllaba, ut hîc. Sic Virgilius,

—*Manet altâ monte* repôſtum,
Æn. i. 30.

Tereti cervice repôſta, *Lucret. lib.* i. 35.

Quando repôſtum *Cæcubum ad feſtas dapes*, Hor. Epod. ix. 1.

3. *Aura Veſcitur*] Imitatus Virgilium,

——*Si* veſcitur aura *ætherea*,
Æn. i. 550.

Veſci aura autem ſignificat, *uti* vel *frui aëre*, ex interpretatione Nonii ad Lucret.

Quove modo genus humanum variante loquela
Cœperit inter ſe veſci *per nomina rerum*, lib. v. 72.

4. *Cœptis immanibus*] Ita Virgilius,

——*Cœptis immanibus* effera Dido, *Æn.* iv. 642.

Dextra] Vide ſupra in Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

Litet]

Abſit! ut hæc memorans os ſe contaminet; aures,
Abſit! ut offendant nomina læva meas.
5. Summa meæ ſortis Deus eſt, Cuſtoſque fidelis;
Sufficit Hic largâ præmia læta manu.
6. Hæredi mihi ſignat agrum, qui, mille renidens
Lautitiis, domino gaudia mille parit.
7. Tolletur, me vate, Deus ſuper ætheris orbes:
Hujus ego nutu, conſilioque regor;
Hujus et afflatu ſacras præcordia flammas
Concipiunt, pulſâ nox ubi luce redit.
8. Hunc oculis, hunc mente fero ſine fine; ruina,
Hic modò ſit dexter, nulla timenda mihi eſt.
9. Geſtiet ergò mihi mens, et cum pectore lingua;
Nec deerit tumulo ſpes animoſa meo.

ANNOTATIONES.

Litet] Inter *Litare* et *Sacrificare* hoc intereſt; *Sacrificare* eſt veniam petere; *litare* vero eſt propitiare et veniam impetrare. Exemplo ſit Virgilius:

Tu modo poſce Deos veniam, ſacriſque litatis, *Æn.* iv. 50.

Litare eſt quaſi *lutare*, id eſt, luere et ſolvere.

Nomina læva] *Lævus* quum de humanis rebus loquimur, ſignificat *ſtultus*, *contrarius*, *noxius*; ut apud Virgilium:

(1) *Et, ſi fata Deûm, ſi mens non* læva *fuiſſet*, Æn. ii. 54.

(2) —Lævo *contriſtat lumine cœlum*, Æn. x. 275.

Quum verò ſermo eſt de cœleſtibus, *lævus* ſignificat *proſper*, *ſecundus*, ut

(1) *Intonuit* lævum——— Æn. xi. 693.

(2) ———*Siquem Numina* læva *ſinunt, auditque vocatus Apollo*, Georg. ii. 7.

Ratio eſt vel quia ſiniſtra numinum, intuentibus dextra ſunt; vel potius, quia Romani, in captandis auſpiciis, ſpectabant meridiem; et ſic ad ſiniſtram habebant partes mundi exorientes, ad dextram occidentes: ut conſtat ex *Varrone Epiſt. Quæſ.* l. 5. qui inde factum arbitratur, ut ſiniſtra meliora auſpicia, quàm dextera, eſſe exiſtimentur. Græci, contra, ad ſeptentrionem ſe converterunt in ſervando cœlo: ut patet ex *Homero Iliad.* xii. 239. Unde quæ Romani ſiniſtra, Græci dextera habuerunt; ſed utriuſque orientalia auſpicia viſa ſunt meliora, quia lucis et motus principium ab ea parte eſt.

5. *Læta*] Vide Notam in Pſal. iii. 8. *Tempora* læta.

9. *Tumulo*] De hujus vocis propria ſignificatione ſupra dictum ad Pſal. vi. 5. *Senſus abeſt* tumulis.

10. Nam neque permittes animam, Pater Alme! tenebras
Inter in infernâ ducere valle moras;
Nec tibi dilectum, tumuli ſub fornice, putres
Pulveris in ſordes durus abire ſines.
11. Ad tua ſecurum me duces atria; paſſus
Tu face cœleſti per loca ſenta reges.
Mille tuos vultus comitantur gaudia; vitæ
Delicias omnes Dextra perennis habet.

ANNOTATIONES.

11. *Loca ſenta*] *Sentis* eſt ſpina: ſic dictus, quia quamprimum a tangentibus *ſentitur*: hinc *ſenticoſus*, et *ſentus*, aſper, horridus, ut apud Virgilium:

Sed me juſſa Deûm, quæ nunc has ire per umbras,
Per loca ſenta *ſitu cogunt,*
Æn. vi 461.

Ita etiam Terentius: *Video* ſentum, *ſqualidum, ægrum, annis panniſque obſitum*, Eun. ii. ii. 5.

Tuos vultus] Plurali numero hîc utitur pro ſingulari, ut etiam Virgilius:

——*Notos pueri, puer, indue* vultus, Æn. i. 688.

Dextra] Vide ſupra Not. in Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

XVII.

SANCTE Parens! aurem juſtis adverte querelis;
Votaque ſuſpecti ſuſcipe pura doli.
2. Quod jus faſque jubent tandem decerne; ſereno
Æquus et è ſolio deſuper æqua vide.
3. Tu Deus! egiſti cenſuram, noctis in umbrâ
Pectoris et judex interioris eras.
Nil tamen hîc acies tua noxæ repperit; ori
Scilicet injeci ſtricta lupata meo.

4. Legis

ANNOTATIONES.

Hujus Pſalmi partes ſunt tres: *Exordium* ſive *Propoſitio*, verſu primo et ſecundo; *Enarratio*, inde ad verſum decimum quartum; et *Concluſio*, verſu ultimo.

3. *Repperit*] Dixit *repperit* pro *reperit*, per Figuram vulgo dictam *Epenthеſin*; quo modo ipſe Virgilius;

Sunt alii, quos ipſe viâ ſibi repperit, *uſus*, Georg. ii. 22.

Satago] *Satagere*, quaſi ſat habere quod agas, ſignificat, in re agenda anxium eſſe, diligentem eſſe, feſtinare. *Nam hic Clinia, etſi is ſuarum rerum* ſatagit, *Ter. Heaut.* ii. i. 13. *Nunc* ſatagit: *adducit domum etiam*

4. Legis ad obſequium ſatago dum flectere mores;
Quas teneant, didici, Viſque Doluſque vias.
5. Ne mihi quam monſtras linquatur ſemita vitæ,
Ne pede vacillem, tu Deus! uſque præi.
6. Te, Deus! oravi: te tangent vota precantis:
Auſcultans famuli fac rata vota tui.
7. Da mihi te facilem, famulos qui Vindice Dextrâ
Protegis, hoſtiles cùm cecinere tubæ.
8. Me tege pupillam veluti, me conde ſub alis,
Præſidii tutum præſtet ut umbra tui.
9. Undique me cingit crudelis et ingruit hoſtis:
Hic gazas, jugulum per ſcelus ille petit.
10. Omnibus ora nitent, turgent abdomine ventres;
Ipſaque, dum ſpirant funera, verba tument.
11. Quà feror, obſervant greſſus; inſtantque premuntque:
Utque vorent, ſævo lumine facta notant.
12. Sic cervum veſtigat, hians immanè, leæna;
Sic oculo paſſus inſidiante legit.

Non

ANNOTATIONES.

tiam ultro, et ſcribit nummos, Plaut. Aſin. ii. iv. 34.

Viſque Doluſque] *Viſque Doluſque* hîc, more poetico, ponuntur pro *Violento*, et *Doloſo*.

6. *Tangent*] *Tangere* hîc ſumitur eodem ſenſu, quo apud optimos auctores; nimirum pro *movere*. Ita Lucret.

Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur *ira*, lib. i. 62.

Hæc modice me tangunt, i. e. mediocriter me commovent, *Cic. Att.* ii. 19. et *Virg.*

——*Miſeri te ſiqua parentis*
Tangere *cura poteſt*,
Æn. xii. 933.

9. *Ingruit*] Emphatice dixit *Ingruit*, nam *ingruere* eſt ſimul, et confertim, veluti *gruum* more invadere. Qua voce utitur Virgilius:

Ingruit *Æneas Italis, et præ-lia miſcet*, Æn. xii. 628.

Hîc ſubauditur præpoſitio *in*; dicimus enim *ingruit mihi*, vel *ingruit in me*.

10. *Omnibus ora nitent*] Poetice dixit *omnibus* pro *omnium*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

Abdomini] *Abdomen* ſignificat in homine pinguedinem illam in ventre inferiori ſurſum verſus ad præcordia intumeſcentem, auctore Celſo iv. 1. Aliquoties ſumitur Metaphoricè pro ſtudio gulæ. Unde apud Ciceronem: *Ille gurges atque helluo natus* abdomini *ſuo, non laudi atque gloriæ*, In Piſon. 31. *Abdomini natus*, i. e. *ventri et gulæ*.

11. *Inſtantque premuntque*] Ingeminatur *que*, ut ſupra Pſal. viii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

12. *Hians immane*] Simili com-

Non aliter capream de rupe leunculus altâ
Signat, et obſervat, quà fugit illa, viam.
13. Surge, Deus! præverte nefas, quod parturit hoſtis
Impius! hunc, miſſo fulmine, dede neci.
14 Eripe me dextris, quas caſtigare nocentes,
Aptaque vindictæ ſpicula ferre jubes.
Da, precor, imbellem me ne premat improba mundi
Colluvies, nimias quæ natat inter opes.
Das illi tellure frui, dapibuſque ſaginas,
Quas tibi de cornu divite fundit humus.
Succedit loculis proles numeroſa paternis,
Arvaque diſcinctus ſulcat avita nepos.

15. Aſt

ANNOTATIONES.

comparatione utitur Virgilius:

Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
(Suadet enim veſana fames) ſi forte fugacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua cervum;
Gaudet hians immane, *comaſque arrexit, et hæret*
Viſceribus ſuper accumbens,
Æn. x. 723.

Immane hîc non eſt adverbium, ſed adjectivum adverbialiter ſumptum, ut ſupra, Pſal. i. 3. *Lene fluentis.*

Legit paſſus] *Legere veſtigia* vel *paſſus*, eſt aliquem ita ſequi, ut premas eadem veſtigia quibus ille inſtiterat:

—— *Simul et* veſtigia *retro*
Obſervata legit,
Virg. Æn. ix. 392.

13. *Nefas parturit*] De Metaphorico ſenſu verbi *parturit*, ſupra adnotatum ad Pſal. vii. 14. *Parturit hæc noxam.*

14. *Dextris*] Vide ſupra Pſal. iii. 7. *Dextraque*

Jubes] *Jubere* nonnunquam pro *velle*, ut hîc. Ita (1) Terentius: *Qui ſcis an quæ* jubeam, *ſine vi faciat?* Eun. iv. vii. 20. et (2) Plautus: Jubeo *te ſalvere*, Aſin. ii. ii. 33.

Colluvies mundi] *Colluvies* propriè eſt labes aut immunditia, quæ ex concurſu alicujus rei contrahitur. *Medetur et ſuibus hæc* ——*addita in* colluviem *poturis*, Plin. lib. xxiv. 19. Per Tranſlationem pro *impuro hominum grege*, ut apud Ciceronem: *Et te in certamine vinci cum illo facilius patiaris, quàm cum hoc in ea, quæ perſpicitur, futura* colluvie *regnare*, h. e. ſceleratorum turba, *Att.* ix. 12.

Saginas] *Saginare*, a *Sagina*, cibus quo quis pinguis efficitur, eſt pingue facere. *Ordeo* ſaginandus *equus*, Col. c. 27. Inde pro ſaturare: Saginare *ſanguine civium*, Cic. pro Sext. 78.

Tibi——*fundit*] *Tibi*, i. e. te jubente.

Cornu divite] Quo modo dixit Horatius *cornu* benigno:

—— *Hinc tibi copia*
Manabit ad plenum benigno

Ruris

15. Aſt ego, cùm ſurgam redivivus, fæce ſepulcri
Depoſitâ, vultu perfruar uſque tuo.
Hâc lucem de luce traham, radioſque perennes:
Hic fructus, merces hæc pietatis erit.

ANNOTATIONES.

Ruris bonorum opulenta cornu, 1 Carm. xvii. 16. *Cornu* hîc pro *copia*, *abundantia*; ex alluſione ad cornu Fortunæ, quo divitiæ ligari dicebantur.

Succedit loculis] *Loculus*, ſacculus in quo pecuniâ ſervatur, frequentius in plurali legitur, ut

——*Gemmaque princeps*
—Loculis *quæ cuſtoditur eburnis*,
Juv. Sat. xiii. 39.

Geſtit enim nummum in loculos *demittere*, Hor. ii. Ep. i. 175. Inde ponitur per *Metonymiam* pro *nummis*.

Diſcinctus nepos] *Diſcinctus* proprie *non cinctus*, et de veſtimento laxo et ſoluto dicitur. Inde per Tranſlationem *mollis*, *luxurioſus*. Apud Romanos enim *diſcinctum* ſeu *non cinctum* prodire in publicum hominis diſſoluti et luxuriâ perditi nota erat. Contra *cinctus* vel *accinctus* vocatur gnavus ac fortis. Tranſlatio ab iis qui gnaviter aliquid facturi veſtem altius cingebant, ne laciniis defluentibus impedirentur.

Nepos] *Nepos* vocatur luxurioſus, quod ei non major cura ſit rei ſuæ familiaris, quàm ſolet eſſe juveni, cujus pater et avus adhuc vivunt, quos ſibi novit opes congerere et opimam hæreditatem comparare. Unde Horatius,

Diſcinctus, *aut perdam, ut* nepos, *Epod.* i. 34.

XVIII.

TU mihi delicium es, Rex ô cœlique, ſolique!
Me tua cœleſti Dextera fulcit ope.
2. Tu, Deus! et vindex, et pluſquam adamantina rupes,
Tu columen vitæ præſidiumque meæ es.

Spes

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *triumphalis* ac *laudativus*, conſtans ex *Propoſitione*, ad verſum quartum; *Narratione*, ad verſum quadrageſimum ſeptimum; et *Concluſione*, inde ad finem Pſalmi.

2. *Adamantina rupes*] *Adamantinum*, proprie dicitur quod eſt ex *adamante* factum, vel ad *adamantem* pertinet. *Adamantinum* vero per *Metaphoram* vocamus quicquid invictum atque inexpugnabile indicare volumus, propterea quod incredibilis eſt ipſius *adamantis* durities. Inde Horatius:

——*Si figit* adamantinos
Summis verticibus dira neceſſitas
Clavos —3 Carm. xxiv. 5.

Aſylo]

Spes mea te clypeo, te ſolo fidit aſylo;
Durabitque tuo robore fulta ſalus.
3. Te precibus votiſque colam, cui debita laus eſt:
Hoſtis ab inſidiis ſic ego tutus ero.
4. Me dolor obſedit Lethi: me terruit ingens
Gurges, et infandis Lærna referta malis.
5. Undique terrificus tumuli circumſtetit horror;
Et laqueis hæſi, Mors truculenta! tuis.
6. Fluctibus è mediis et lethi faucibus atris,
Ad Dominum ſupplex vota Deumque tuli.
Ille preces humiles ſuperâ ſuſcepit ab aulâ;
Et facili planctum ſupplicis aure bibit.
7. Mota fuit tellus, nutârunt vertice montes;
Imaque cum ſummis plena tremoris erant.
8. Nari-

ANNOTATIONES.

Aſylo] *Aſylum* vox originis Græcæ ἄσυλος, locus a violento tutus; inde locus refugii.

4. *Lethi*] De hac voce vide ſupra Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

Lerna] Fuit *Lerna* palus in *Peloponneſi* agro Argivo, ubi fuit Hydra, ſerpens ſeptem, vel, juxta alios, quinquaginta capitibus terribilem; quorum quoties unum abſciſſum erat, toties alia duplicato numero pullulabant. Hercules tandem eam interfecit, ignì ad ſingula vulnera admoto. De quo Virgilius:

— *Non te rationis egentem*
Lernæus *turba capitum circumſtatit anguis,*

Æn. viii. 299.

Lerna igitur Metaphorice ſignificat numeroſum agmen malorum, vel plurima mala in unum congeſta.

5. *Hæſi, mors truculenta!*] Duo hîc notanda occurrunt, primo, ſubita Mutatio perſonæ; a tertia ſcilicet ad primam. Secunda *Apoſtrophe* ad *Mortem* perſonaliter ſumptam. De hoc parco et prudenti uſu Figurarum ita Quintilianus: "Una tamen "in re maxime utilis, ut quo- "tidiani et ſemper eodem modo "formati ſermonis faſtidium "levet, et nos a vulgari genere "dicendi defendat. Quo ſi- "quis parce, et cum res poſcet, "utetur, velut aſperſo quodam "condimento, jucundior erit." Huc accedat, quod *Apoſtrophe*, et Figura quam vocat *Proſopopœiam*, dictionem mire intendit, animat et nervoſam reddit.

6. *Lethi faucibus*] De Etymologia vocis *Lethi*, vide ſupra Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

Aure bibit] i. e. *Promptè audivit.* Horatium ſecutus eſt:

Denſum humeris bibit aure *vulgus*, lib. ii. od. xiii. 32.

et Propertium:

Incipe, ſuſpenſis auribus *iſta* bibam, *lib.* iii. *Eleg.* iv. 8.

7. *Nutârunt vertice*] Imitatus

8. Naribus efflavit nebulas Deus excitus irâ,
Cunctaque flammantes volvit ab ore faces.
9. Æthere depresso, solio descendit ab alto:
Nubila fidereos implicuêre pedes.
10. Ventorum volucres humeris circumdedit alas,
Scandit et ætherei flammea terga chori.
11. Quáque volat, nubes glomerans se condidit umbris;
Et circumfusis undique texit aquis.
12. Ut jubar admovit, cœperunt hiscere nubes,
Igne micare polus, grandine terra quati.
13. Ore Deus sacro tonuit; mox, grandine mixta,
Fulmina cœlesti desilière domo.
14. His jaculis pavidos disjecit et obruit hostes,
Ultrici geminans ignea tela manu.

Annotationes.

tus est Virgilium:

—— *Quercus*
Attollunt capita —— et sublimi
vertice nutant, *Æn.* ix. 682.

8. *Cunctaque flammantes*] *Flammo* hîc activè sumitur pro inflammo: quo modo occurrit apud Tacitum: *His inter se vocibus insistentes*, flammavere *insuper allatæ in Vespasiano literæ*, Hist. iv. 24.

9. *Sidereos pedes*] *Sidereos*, i. e. *fulgens* instar siderum, ut apud Virgilium:

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æthrâ
Siderea *polus*, Æn. iii. 586.

10. *Terga chori*] *Chorus* propriè est Cœvorum cantus atque saltatio: estque vox origine Græcâ Χορὸς. Sed sæpius usurpatur ab autoribus pro quovis cœtu sive conventu, in genere.

11. *Nubes glomerans*] *Glomerare*, proprie est *implicare*, et in globi, hoc est Sphæræ figuram, filum inducere. Per Translationem, *congregare* et *accumulare*; in quo sensu sæpius occurrit apud Virgilium: (1)

— *Aves* glomerantur, *Æn.* vi. 311.

(2) —— *Agmina cervi*
Pulverulenta fugâ glomerant, *Æn.* iv. 155.

12. *Micare polus*] *Polus* quasi cœli cardo, quo cœlum vertitur: a πολέω, *verto*: *Polus* vero interdum, ut hîc, pro cœlo ipso sumitur: ut,

Humentemque Aurora polo *dimoverat umbram*,
Virg. Æn. iii. 589.

Micare est subinde, et per intervalla, ut *micæ* faciunt, resplendere. Exemplo sit illud Virgilii:

——— *Crebris* micat *ignibus æther*, Æn. i. 94.

Huic igitur loco optime congruit hoc verbum.

14. *Tela*] De hujus vocis Etymologiâ et primariâ significatione supra dictum in Psal. iii. 6. *Tela*.

15. Ut

15. Ut Deus increpuit, pelagi ſe pandit abyſſus;
Aruit et refugas alveus inter aquas.
Ut rutilos patulis efflavit naribus ignes,
Icta metu latebras ima recluſit humus.
16. Deſuper auxilium tulit; et me, mille ſepultum
Fluctibus, exertâ ſuſtulit ille manu.
17. Cúmque calens irâ premeret me fortior hoſtis,
Hic mihi de cœli vertice miſit opem.
18. Straverat incautum gens impia rebus in arctis:
Hic baculo nixum ſurgere juſſit humo.
19. Carceris obſeptum tenebris eduxit in auras
Ætheris; hoc patrii pignus amoris erat.
20. Præmia conceſſit recti Moderator et æqui,
Quæ meruit pietas, et ſine labe manus.
21. Præbuit obſequium legi ſincera voluntas;
Conſcia nec ſceleris menſve manuſve fuit.

ANNOTATIONES.

15. *Se pandit abyſſus*] *Abyſſus*, vox Græcæ originis ἄβυσσος, eſt aqua ſine fundo, vel in immenſam patens profunditatem.

16. *Fluctibus*] De propriâ, et hâc Metaphoricâ ſignificatione vocis *Fluctus* vide ſupra Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice* fluctus.

17. *Premeret*] Verbum *Premo* ſignificat hîc *perſequor, infeſto, inſector*, ut ſupra, Pſal. iii. 2. *Premet.*

19. *Carceris obſeptum tenebris*] *Carcer* eſt proprie locus ubi ſervantur noxii et damnati, vel unde quis exire prohibetur: a *coerceo* dictus.

Auras ætheris] *Aura* inter alia ſignificat *aër*, vel *ſpatium aërium*; unde apud Virgilium reperies *auras ætthereas*; ubi de æſculo ſic dicit:

Æſculus imprimis, quæ quantum vertice ad auras Ætthereas, *tantum radice in Tartara tendit,*

Georg. ii. 291.

20. *Sine labe manus*] *Labes* proprie macula in veſtimento dicitur: et inde transfertur in homines vituperatione dignos; quorum animus vitiis eſt contaminatus: *Hunc tu quas conſcientiæ* labes *in animo cenſes habuiſſe?* Cic. Off. iii. 21.

21. *Conſcia——menſve manuſve*] *Conſcius* is dicitur qui cum aliis aliquam rem cognitam habet. Et transfertur etiam ad inanimata, cujus exemplum habes apud Virgilium:

——Fulſere ignes, et conſcius *æther*
Connubii——Æn. iv. 167.

ubi loquitur de Connubio Didonis et Æneæ.

22. Ante

22. Ante oculos lex ſemper erat, nec in æquoris undas
Sculpta Dei digitis juſſa tulêre Noti.
23. Mens mihi pura fuit; nec, cùm ſuaderet iniquum,
Indulſi genio libera fræna meo.
24. Grata Deo pietas mercedem rettulit; inſons
Dextera munificâ mox cumulata manu eſt.
25. Te, Deus! agnoſcit ſanctum pius, integer æquum;
Purus es et puris, tetricus uſque malis.

27. Tu

ANNOTATIONES.

22. *In æquoris undas tulêre Noti*] *Tulêre Noti* eſt dictio proverbialis Poetis non inuſitata, pro eo quod eſt obliviſci, atque ex animo ejicere: (1) Exemplo ſit Virgilius:

— *Nec* ferre *videt ſua gaudia* ventos, Æn. x. 652.
Multa patri portanda dabat mandata: ſed auræ
Omnia diſcerpunt, *et nubibus irrita donant*, Æn. ix. 312.

(2) Horatius:

——*Triſtitiam et metus*
Tradam *protervis in mare Creticum*
Portare ventis, ——1 *Car. Od.* xxvi. 2.

(3) Propertius:

——*Rapidas in vanum* ferre procellas, 2 *Eleg.* xvi. 45.

(4) Tibullus:

——*Veneris perjuria* venti
Irrita per terras, et freta ſumma ferunt.

Senſus eſt igitur, mandata Dei non exciderunt ex animo meo; nec ſpreta aut neglecta fuêre, ut res nihili quam damus ventorum ludibrio.

In æquoris undas] Plus eſt ferre in undas maris quàm in terras; poſſunt enim recuperari quæ res etiam ad ultimos terræ fines ſunt abreptæ; quas vero venti in undas tulerunt, prorſus ſunt irrecuperabiles.

Æquoris] Vox *Æquor* proprie æqualitatem et planitiem ſignificat. Unde Virgilius ſolo terræ attribuit:

—— *Ignotum ſcindimus* æquor *Geor.* i. 50. Et transfertur ad mare, ab æqua et plana ejus ſuperficie, ut ex innumeris patet exemplis: quod, ob eandem cauſam, etiam *marmor* dicitur:

——*Inſidum rèmis impellere* marmor, *Geor.* i. 254.

Noti] *Notus* eſt Auſter, ſive ventus meridionalis, ſic dictus a voce Græcâ νότις, *humor*, quia humores colligit: hîc vero *Noti* ponitur pro ventis in genere, ut ſupra, Pſal. i. 4. *Notus*.

23. *Indulſi genio*] De propriâ ſignificatione verbi indulgere, vide Pſal. iii. 8. *Indulges*. *Indulgere genio* eſt obſequi animo ad voluptates prono; ut apud Perſium:

Indulge genio, *carpamus dulcia*, Sat. v. 151.

Libera Fræna] Vide Not. in Pſal. ii. 5. *Frænaque*.

25. *Agnoſcit ſanctum*] *Agnoſcere* hîc eſt idem quod *deprehendere*, *intelligere*, *experiri*. Ut apud Virgilium:

—— *Sed Troïus heros*

27. Tu, Pater Omnipotens! humilem de pulvere tolles;
Ardua cœlesti tu pede colla premes.
28. Tu mihi depelles tenebras; et luce serenâ,
Sedibus è superis te radiante, fruar.
29. Te duce perrumpam validos, quibus implicor, hostes;
Mœnia transiliens, te duce, victor ero.
30. Recta via est, quamcunque teris; vox fusilis auri
Æmula: tu clypei protegis ære pios.
31. Alme Parens! quid, te semoto, Numinis usquam est?
Te nisi, quid magni maximus Orbis habet?
32. Tu mihi das vires, et cingis robore lumbos:
Tu sternis faciles per loca cæca vias.
33. Tu cursu superare levis vestigia cervæ,
Et juga securum scandere summa jubes.

34. Tu

Annotationes.

Agnovit *sonitum, et divæ promissa parentis,*
Æn. viii. 531.
et Cicero, *de Fin.* v. 49.
Auribus ut nostros possis agnoscere *cantus.*
Auribus agnoscere, h. e. auditu ipso intelligere.

28. *Depelles mihi tenebras et luce serenâ, te radiante, fruar*] Omnes hæ similitudines desumptæ sunt a sole, quo vivida nobis exhibetur imago Dei, *Patris luminum*, et fontis vitæ perennis, cujus propitii vultûs perceptio ærumnosas tenebras penitus dispellit, mentemque luce serenâ irradiat.

29. *Mœnia*] De discrimine inter *Mœnia* et *Muros*, vid. Not. in Psal. ix. 6. *Mœnia.*

30. *Clypei ære*] Pro *clypeo ærato*, per Figuram quam vocant *Hendiadyoin*, de qua supra in Psal. ii. 9. *Sceptro ferroque.* Hujus Figuræ varia apud optimos Poetas reperiuntur exempla, præcipue apud Virgilium: ut, ubi loquitur de Jove intonante,

Intonuit, radiisque ardentem lucis et auro
Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem,
Æn. vii. 142.

Lucis et auro dixit pro *aureæ lucis.* Vid. *Georg.* ii. 193. iii. 56. *Æn.* i. 65.

31. *Quid numinis —— quid magni*] Pro *quid numen, quid magnum:* ut Virgilius:

—*Huic* aliud mercedis *erit,*
Ec. vi. 26.

Maximus orbis] Ita Virgilius:

—— *Et te* maximus orbis
Auctorem frugum—accipiat,
Georg. i. 26.

32. *Tu*, etc.] Est *Anaphora* in crebrâ repetitione vocis *Tu*, in hoc et sequentibus versiculis: ubi Poeta, felix Virgilii imitator, respexisse videtur ad *Æn.* viii. 293. ubi laudes Herculis celebrantur:

——Tu

34. Tu dextram bellare doces: mihi ferreus arcus
Rumpitur; eſt impar viribus ille meis.
35. Texiſti clypeo, fulciſti robore dextræ;
Meque tuus pavit ſemper et auxit amor.
36. Pandit iter tutum Bonitas tua; neve labaret,
Neve vacillaret pes mihi, cura fuit.
37. Hoſtibus indixi bellum, cepique fugaces;
Nec, niſi proſtratis, patria viſa mihi eſt.
38. Vulnera vulneribus cumulans tota agmina ferro
Mactavi, pedibus mox ſubigenda meis.
39. Robore me valido tua cinxit dextra: rebelles
Hæc eadem domitos in mea vincla dedit.
40. Te duce, cervices mihi ſubmiſêre Tyranni;
Impia juſſiſti dedere colla neci.
41. Vota Deo ſtrictas inter fudêre ſecures:
Ille ſed averſâ reſpuit aure preces.
42. In cineres verſos Notus abſtulit: inque plateis
Hoſtica calcavi corpora, more luti.
43. Tu, Deus! ampla mihi pacato regna dediſti;
Serviet et ſceptris gens peregrina meis.

44. Of-

Annotationes.

——Tu *nubigenas, invicte, bimembres,*
Hylæumque, Pholumque manu; tu *Creſſia mactas*
Prodigia, etc.

34. *Dextram*] Pro *Dexteram*: ut in ſequenti verſu *dextræ* pro *dexteræ*. Vide Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

35. *Robore Dextræ*] Pro *robuſtâ dextrâ*, per Figuram quæ dicitur *Hendiadyoin*, de qua ſupra dictum. Vide Not. in Pſal. ii. 9. *Sceptro ferroque*, et in hujus Pſalmi verſiculum trigeſimum, *Clypei ære.*

38. *Pedibus—ſubigenda*] *Subigere* hîc ſumitur eodem ſenſu quo in Catone, *Farinam* ſubigere, i. e. contundere, *Cap.* lxxiv.

39. *Dextra*] Vide ſupra Not. in Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

Vincla] Dixit per *Syncopen*, pro *vincula*; quo modo etiam Virgilius:

Ipſe viro primus manicas atque arcta levari
Vincla *jubet Priamus*,
Æn. ii. 146.

40. *Tyranni*] De hac voce conſule Not. in Pſal. vii. 2. *Impune* tyranni.

42. *Notus abſtulit*] De hac locutione ſupra dictum in hujus Pſalmi verſiculo viceſimo ſecundo, *In æquoris undas* tulere Noti.

43. *Pacato*] *Pacatus* hîc idem ſignificat quod *pace potitus*, vel ab hoſtibus liberatus, ut apud Livium: *Neſcio quo facto, magis bellantes quàm pacati pro-*

44. Offeret obsequium, nostris excita triumphis,
Turba frequens; tellus ultima dona dabit.
45. Fama mei ignotas quatiet formidine gentes,
Quasque colunt latebras, sepositosque lares.
46. Vivat Honos, Nomenque Dei; qui robore mentem
Firmat, et æternùm vivere posse dedit.
47. Ille mihi vires reparans pessundedit hostes,
Subdidit et sceptris colla superba meis.
48. Tu, Deus! es Vindex; humilem tu tollis in altum:
Impia tu populos ponere tela jubes.
49. Ergò tuos titulos nunc audiet ultima tellus,
Et mihi perpetuum laus tua carmen erit.
50. Quem tibi sacrâsti, tua servat dextera regem:
Hæc eadem sobolem cum patre porrò teget.

Annotationes.

pitios habemus Deos, lib. iii. 19.

Regna — sceptris] *Enallage* est numeri pluralis pro singulari. more Poetis satis usitato. Ita Virgilius:

—— *Illic fas regna resurgere Trojæ*, Æn. i 210.
Conjugio Æacidæ Pyrrhi sceptrisque *potitum*, Æn. iii. 296.

45. *Sepositosque lares*] *Lares* erant Dii domestici, quos in secreta parte ædium gentes colebant. Quidam existimant *Lares* fuisse ipsas animas parentum, qui, quod olim in ipsa domo sepulturæ mandarentur, curare semper familiam putabantur suam; et propterea religiosè colebantur. Sed sumitur hîc pro ædibus, ut apud Virgilium:

Sæpe etiam effossis (si vera est fama) latebris
Sub terra fodere larem, Georg. iv. 43.

47. *Pessundedit hostes*] De voce *pessum* et ejus compositio *pessundo*, vide Psal. x. 16. *Pessum.*

Sceptris] Pluralis numerus iterum pro singulari, ut supra in versu quadragesimo tertio.

48. *Tela*] De hujus vocis Etymologia et primaria significatione, consule Psal. iii. 6. *Tela.*

49. *Tuos titulos*] *Tituli* hîc sunt *laudes, gloria, honores*, ut apud Horatium:

—— *Scelus ob* titulos *admittit inanes*, lib. ii. Sat. iii. 212.

50. *Sacrâsti*] Per *Syncopen* dixit pro *Sacravisti.*

Porrò] De hac voce vide Not. in Psal. vi. 8. *Porrò.*

XIX.

NUMINIS inſcriptæ titulis ſunt ætheris arces,
Et rerum dominâ regia picta manu.
2. Lux lucem, noctemque premens nox altera, laudes
Artificis memorant nocte dieque Sui.
3. Non tam ſepoſita eſt, nec gens tam barbara, voces
Illarum quæ non jugiter aure trahat.
4. Omnibus aſtriferâ radii mittuntur ab aulâ;
Et bibit æthereos ultima terra ſonos.
Adſpicis, ut ſolidis ſurgant palatia gemmis,
Sol ubi purpureum fundit ab axe jubar.
5. Sponſi more novi, thalamo ſe tollit Eoo;
Carpit et, exultans more gigantis, iter.
6. Littus in Heſperium roſeo dum fertur ab ortu,
Omnia vivifico, quà volat, igne fovet.

7. Sed

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, partim *Didacticus*, partim *Precatorius*. Sunt autem partes illius duæ: *Propoſitio*, uſque ad verſum undecimum; et *Concluſio*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Inſcriptæ*] Eſt imitatio Virgilii:

Dic quibus in terris inſcripti *nomina regum*
Naſcantur flores, Ecl. iii. 106.

Titulis] De hac voce ſupra ad Pſal. xviii. 49. *Tuos* titulos.

4. *Bibit ſonos*] De hac formula loquendi *bibere ſonos*, vide Pſal. xviii. 6. *Aure* bibit.

Purpureum jubar] Quo modo Virgilius dixit,

Purpureum lumen, Æn. vi. 640.
Largior hic campos æther et lumine *veſtit*
Purpureo, i. e. *ſplendenti*: ut iam, Æn. i. 595.
——Lumenque *juventæ* —— purpureum.

Et Horatius:

——Purpureis *olet oloribus*,
Carm. iv. Od. i. 10.

Axe] *Axis* proprie eſt *Stipes teres* circa quem rota vertitur; et transfertur ad polos cœli, præcipuè ad polum arcticum; unde per *Synecdochen* ſumitur, ut hîc, pro toto cœlo: ut apud Virgilium:

——*Nudoque ſub æthere* axe
Ingens ara fuit, Æn. xi. 512.

5. *Thalamo Eoo*] *Thalamus* eſt *torus* vel *lectus* conjugalis; vox quæ huic loco bene convenit. *Eous*, *orientalis*, vel *matutinus*, ab ἠὼς, *eos*, vel *aurora*, quæ inde oritur.

6. *Littus in Heſperium*] *Heſperium*, *occidentale*, ab *Heſpero*, Veneris ſtella; quæ mane ſub Luciferi nomine apparet, ſero ſub nomine Heſperi; et per *Metonymiam*, occaſum ſignificat. Inde Græci eas regiones, quas habe-

7. Sed magè flexanima eſt Domini lex, neſcia labis:
Expolit hæc mentes fida magiſtra rudes.
8. Æquius hâc nihil eſt; nihil eſt hâc purius unâ:
Hæc cor lætitiâ, lumina luce beat.
9. Huic pietas eſt pura comes, luceſque perennes:
Nil habet erroris, nil tegit illa doli.
10. Vilius hâc aurum eſt, quod ſeptimus eliquat ignis:
Dulcia nec tam ſunt condita mella favis.
11. Lex monet, et mentem famuli præmunit; et ampla
Præmia fert quiſquis, quod jubet illa, facit.
12. Hei mihi! caligat mens ad ſua crimina: delo
Tu, Pater! arcano quæ fovet illa ſinu.
13. Ne tumeat, ſceleri fac ne ſe mancipet: hydris
Mille repurgatis, ſic ego purus ero.
14. Suſcipe quæ promo, tacitâ vel mente voluto:
Quod vivo et vigeo, munus id omne tuum eſt.

ANNOTATIONES.

habebant ad occaſum, Italiam nempe et Hiſpaniam, *Heſperiam* appellaverunt. Et a Græcis hoc nomen devenit ad Romanos. Exemplo eſt Virgilius, qui Italiam vocat *Heſperium littus*:

——— *Juvenum manus emicat ardens*
Littus *in* Heſperium, *Æn.* vi. 6.

Roſeo--ortu] De Poetico uſu hujus epitheti *roſeus*, vide Pſal. i. 2. *Roſeo.*

9. *Luces perennes*] Plurali numero uſus eſt pro ſingulari, cujus Figuræ uſus eſt, ut magis intendat orationem.

13. *Mancipet*] De hac voce conſule Pſal. xii. 2. *Mancipat.*

Hydris repurgatis] *Hydra* proprie ſerpens aquaticus, ab ὕδωρ, aqua; qui, ut docet Plinius, nullis ſerpentium veneno inferior; et Poetis fuit ſerpens multorum capitum in Lerna palude. Hinc transfertur ad *pravos affectus*, qui animum corrumpunt, et conſcientiæ morſus et angores pariunt.

14. *Voluto*] De hac voce vide ſupra Not. in Pſal. ii. 1. *Volutat.*

Quod vivo, etc.] Imitatus eſt Horatium:

Totum muneris *hoc* tui *eſt*,
Quod monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quod ſpiro, et placeo, *ſi placeo*, tuum *eſt*,
Carm. iv. Od. iii. 2

XX.

REBUS in anguſtis pateant tibi Numinis aures;
Magnus et Iſacidûm ſit tua parma Deus.
2. Advolet ex adytis cinctus victricibus armis,
Et ferat è ſacrâ rupe Sionis opem.
3. Sitque memor, donis quoties cumulaveris aras;
Donaque promiſſo deſuper igne probet.
4. Mollibus adſpiret Zephyris, et vota ſecundet;
Sitque ratum quicquid mens ſine labe petit.
5. Sic ubi tu voti compos ſervabere, paſſim
Vindicis extabunt læta tropæa tui.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Precatorius*, ex tribus partibus conſtans; *Petitione*, uſque ad verſum ſextum; *Confirmatione*, ad verſum nonum; et *Concluſione*, verſu ultimo.

1. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dixit *Iſacidûm* pro *Iſacidarum*.

2. *Adytis*] *Adyta* eſt vox Græcæ originis; erant intimæ partes domorum templorumque, quò non *vulgo profano* patebat aditus: ab α, privativo, et δύω *ingredior*.

Sionis] De hoc loco vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

3. *Promiſſo deſuper igne probet*] Plerique Interpretes ſacræ ſcripturæ exiſtimant Deum ſignum dediſſe doni vel ſacrificii ſibi accepti et probati, ignem cœlitus demittendo ad victimam conſumendam: ut in exemplo Abrahami, *Gen.* xv. 17. et Eliæ, 1 *Reg.* xviii. 38. ad quod ſignum Poeta hîc loci reſpicere videtur.

4. *Adſpiret*] De propriâ et Metaphoricâ hujus vocis ſignificatione conſule ſupra Pſal. i. 3. *Adſpirans*.

Mollibus Zephyris] *Zephyrus* ventus flans ab occaſu æquinoctiali, ſic dictus quaſi ζωηφόρος, *vitam afferens*, Latinis *Favonius*.

Vota ſecundet] *Secundet*, i. e. proſperet, a voce *ſecundus* dictum, cùm enim, in capiendis auſpiciis, poſt adverſum omen, novum repeteretur; ſi hoc proſperum erat, primum deſtruebat, vocabaturque *ſecundum*.

5. *Voti compos*] Dicitur *compos mentis*, *compos rationis*, qui hæc habet: At *compos voti*, *compos victoriæ*, qui hæc obtinuit. *Compos voti* idem eſt quod apud Virgilium *Reus voti*:

——*Taurum*
Conſtituam ante aras voti reus, Æn. v. 237.

Læta tropæa] *Tropæa* a τροπὴ, id eſt fuga hoſtium; erant ſpolia ab hoſtibus capta, et fixa in ſtipitibus, ut eſſent inſignia et monumenta bellicæ laudis ac victoriæ. Inde Virgilius ſpolia Mezentii *Tropæa* vocat:

Mi-

6. Annuet optatis Deus, et, me vate, ministri
Quem sibi sacravit proteget ille caput.
Illius, è superæ sacris penetralibus aulæ,
Auris erit votis pervia, prompta manus.
7. Ille rotis, hic fidat equis et fortibus armis:
Supplice nos Domino fundimus ore preces.
8. Illa jacet gens strata solo; nos robore firmo
Numinis erexit sustinuitque manus.
9. Magne Parens rerum! patriæ tu protege patrem;
Et populi votis annuat ille sui.

ANNOTATIONES.

Mexentî ducis exuvias, tibi magne Tropæum
Bellipotens, —— Æn. xi 67.

6. *Penetralibus*] *Penetralia* erant partes domûs interiores, ubi *penates* servabantur, a *penetro* et *penus*: vide Psal. iv. 7. *Penus.*

XXI.

QUAM, Pater Alme! tuo Rex plaudet Numine fultus;
Clamabit quoties, te Duce, victor, Io!
2. Tu rata fecisti tacitâ quæ mente poposcit;
Vana nec alipedes verba tulêre Noti.
3. Prævertêre preces opulentæ munera Dextræ,
Gemmiferum cinxit cùm Diadema comas.
4. Ut

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *gratulatorius*, constans ex *Propositione*, versu primo; *Narratione*, ad versum decimum secundum; et *Conclusione*, ultimis duobus versibus.

1. *Alme*] De hac voce vide Psal. xii. 1. *Alma.*

Clamabit Io] De hac interjectione *Io* vide Psal. xiii. 4.

2. *Tulere Noti*] De hac formula loquendi vide supra Psal. xviii. 22. *In æquoris undas* tulere Noti.

Alipedes Noti] Ventos ob velocitatem qua feruntur, poetico more depingit quasi alatis pedibus: Quo etiam modo Virgilius equum, perniciissimum animal, *alipedem* vocat:

—— *Jubet ordine duci*
Instratus ostro alipedes, ——
Æn. vii. 277.

Lucretius idem epithetum *cervis* attribuit:

Narribus alipedes *ut* cervi *sæpe putantur,*
Ducere de latebris serpentia sæcla ferarum, Lib. vi. 765.

3. *Dextræ*] Per *Syncopen* pro *dexteræ.* Vide Not. in Psal. iii. 7. *Dextraque.*

Comas.]

4. Ut vitam petiit, vitam ſine fine dediſti:
Et te perpetuus Vindice crevit honos.
6. Hôc tu felices feciſti rege tribules:
Luce tui vultûs geſtiit ille frui.
7. Quî que priùs fidit, tua ſemper gratia præſtò eſt;
Dirigit et greſſus, nec titubare ſinit.
8. Præda cadent odiis armati triſtibus hoſtes;
Induet et manicas gens ſcelerata tuas.
9. Te, Deus! accenſo, ſcintillans ſulphure fornax
Hauriet hanc, fervens et teget ora cinis.
10. Arva ſuas meſſes, fœtûs quoque ſubtrahet arbor;
Et genus ex iſto ſemine nemo trahet.
11. Scilicet occultâ gens hæc te fraude petivit:
Verſa ſed in fumum fraus truculenta fuit.
12. Ergò ſequeſtratam meritâ tu cuſpide figes:
Strictaque jam vindex ſpicula nervus habet.
13. Exere tu Vires: æquata Potentia cœlo
Carmen erit nobis, laudis et ampla ſeges.

ANNOTATIONES.

Comas] Per *Synecdochen* pro *pite*, ut ſupra Pſal. viii. 8.

Diademate] *Diadema*, vox græca διάδημα, erat faſcia candida quâ regum capitibus obligatur. Hîc ſumitur pro *corona* quocunque genere.

4. *Vitam ſine fine dediſti*] Aaronem imitatus: *Imperium* ſine fine dedi, Æn. i. 283.

6. *Tribules*] *Tribules* vel in genere qui ſunt ex *tribu*, vel ſpecialius plebeii, pauperes: ut *tribulis conviva*, pro non divite Horatio uſurpatur:

Ut cum pileolo ſoleas conviva tribulis, 1 Ep. xiii. 15.

Geſtiit] Per *Syncopen* pro *geſtivit*.

12. *Sequeſtratam*] *Sequeſter*, unde *ſequeſtratus*, is dicitur, apud quem plures eandem rem, de quâ controverſia eſt, depoſuerunt, a *ſequendo*, quod utraque pars ejus fidem et judicium ſequatur. Inde *ſequeſtrare* ſignificat rem ſeparare et relinquere.

Cuſpide] *Cuſpis* proprie acuta pars gladii quæ infigit vulnus: hîc vero ponitur per *Synecdochen* pro *ipſo telo* vel *gladio*; ut etiam apud Virgilium:

Sed non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum.
Evaluit, —— Æn. vii. 756.

XXII.

AH! Deus, ah! me cur liquisti? ululatibus aure
Cur, procul abscedens, subtrahis usque meis?
2. Te noctu, te luce voco; sed nocte dieque
Tu famuli durâ negligis aure preces.
3. Ad pia vota, Deus! pelagi tu surdior undâ es;
Sanctus es Ipse tamen, templaque sancta colis.
4. Numine fulta tuo Solyme stetit, inter et hostes
Te domus Isacidûm Vindice tuta fuit.
5. Admovêre preces; tua juvit Dextra precantes;
Nec Spes erubuit, Numine nixa tuo.
6. Nulla mihi jam forma viri est; ah! reptilis instar,
Calcor, et opprobriis undique mille petor.
7. Qui spectator adest, ridet ringitque, caputque
Quassat; et hæc in me sannio probra jacit:
8. Ille Deo fidit; nunc, cui se credidit, illi
Sit Deus auxilio, siquid amoris habet.

9. M

Annotationes.

Hic Psalmus est generis *mixti*, partim *Precatorius*, partim *Gratulatorius*; duabus partibus constans: *Precatione*, usque ad versum vigesimum secundum; et *Gratiarum actione*, inde ad finem Psalmi.

1. *Ululatibus*] *Ululatus* proprie dicitur de flebili questu avis nocturnæ quæ *ulula* appellatur; inde ad humanos ploratus transfertur: ita Virgilius lugubres fletus ob mortem Didonis *ululatus* vocat:

Lamentis gemituque et fœmineo
ululatu
Tecta fremunt,--Æn. iv. 667.

3. *Pelagi tu surdior unda es*] Est hoc proverbium dictum in eos qui non audiunt: mare vero *surdum* vocatur, quia magno fragore resonans, ob strepitum undarum præterea nihil exaudire liceat.

4. *Solyme*] Vide Not. i Psal. ix. 11. *Solymam.*

Isacidûm] Per *Syncopen* pr *Isacidarum.*

Te Vindice] *Vindex* sæpiu significat idem quod *ultor*, hi vero sumitur pro *defensor*, eode sensu quo apud Ciceronem: *Nu quamne intelliges, — utrum illi homicidæ sunt, an* vindices *liber tatis?* Phil. ii. 12.

5. *Dextra*] Vide Not. h Psal. iii. 7. *Dextraque.*

Spes erubuit] *Spes* hîc sumi tur personaliter more poetico et *spes erubuit* idem est ac si dix isset, *spes elusa est.*

7. *Ringitque, caputque quas sat*] Hic copula *que* geminatu et redundat, per Figuram *Poly syndeton*, de qua supra Psal. vi 17. *Justumque Deum*, etc.

Sannio] De hac voce videnda qu

9. Me tamen, Alme Parens! traxiſti matris ab alvo;
Tu quóque lactenti ſpes mihi dulcis eras.
10. Me tua ſuſcepit naſcentem Dextera: cunas
Texit ab inſidiis mox tua cura meas.
11. Ne procul abſcedas; cervicibus imminet hoſtis:
Ah! niſi tu dederis, nil mihi reſtat opis.
12. Mille truces cingunt et limant cornua tauri,
Quos dape Baſanis lauta ſaginat humus.
13. Rictibus horrendi pandunt immanibus ora:
Trux leo balantes ſic rugit inter oves.
14. Inſtar aquæ fluitant artus, compage ſolutâ;
Liquitur et ceræ cor mihi more novæ.
15. Areſcit, ceu teſta, vigor; vox faucibus hæret:
Et mihi jam tumulum juſſa recludit humus.
16. Infeſti cinxêre canes, et ſanguine gaudens
Turba; manus foſſas ære pedeſque vides.

17. Oſſa

ANNOTATIONES.

e ſupra annotavimus ad Pſal. . *Sanna.*

9. *Alme*] De hoc epitheto ſupra Not. in Pſal. xii. 1. *na.*

11. *Cervicibus imminet*] *Cervibus* pro *cervici*, per *Enallage* pluralis pro ſingulari.

12. *Dape Baſanis*] *Baſan* o opulenta et populo frens, nunc Batanæa dicta: ibi navit olim Ogus e ſtirpe gigum orundus, et hæc terra orum cultu erat præcipue inis; ut patet ex *Deut.* xxxii.

13. *Horrendi pandunt*] i. e. *ibiliter* pandunt, adjectivum cet pro adverbio; ut ſupra l. ii. 12. *Securus.*

14. *Fluitant artus*] *Artus* compagines ac juncturæ orum corporis membrorum; *rticuli* minorum, puta dirum; hîc vero ponitur pro ipſis membris; ut apud Virgilium:

Et ſale tabentes artus *in littore ponunt*, Æn. i. 177.

15. *Vox Faucibus hæret*] Imitatus Virgilium:

Obſtupui, ſteteruntque comæ, et vox faucibus hæſit, Æn. ii. 774.

Tumulum] Videſis he hac voce Not. in Pſal. vi. 5. *Tumulis.*

16. *Foſſas ære*] *Ære* hîc ponitur, per *Metonymiam*, pro telo vel lancea ex ære, quo modo *ferrum* ponitur pro *gladio*; et *æs* pro *roſtris navium*, apud Virgilium;

Vela dabant læti, et ſpumas ſalis ære *ruebant*, Æn. i. 39.

et *æra* iterum pro operibus ex ære factis:

Et mœſtum illachrymat templis ebur, æraque ſudant, Georg. i. 480.

17. Ossa miser numerem: tamen his fera lumina pas
Cladibus insultans gens scelerata meis.
18. His spolium cessit, me qui velabat, amictus;
Et lis de tunicâ sorte dirempta fuit.
19. Spes vitæ Columenque meæ! ne longiùs absta;
Quam potes, adfer opem; nectere parce mor
20. Ensibus infandis, quibus impetor, eripe vitam;
Circumlatrantes undique pelle canes.
21. Dextera fulmineo tua comprimat ora leoni,
Exuat et cornu monocerota truci.
22. Fratribus ergò meis, populi spectante coronâ,
Ut decet, invicti Numinis acta canam.
23. Facta Dei laudent, quibus est Reverentia Cœli,
Isacidûmque tribus, Abramidûmque genus.
24. Ille nec afflictos est dedignatus; egenis
Ora nec avertit, clausa nec Auris erat.
25. Illius attollam laudes, et dulce putabo
In medio populi solvere vota choro.
26. Se saturabit inops; factum mens Numine freta
Efferet, æternis mox fruitura bonis.
27. Accurrent populi memores à finibus orbis,
Seque simul sternent illius ante pedes.

28. I

Annotationes.

17. *Pascit*] De Metaphorica significatione hujus verbi vide supra Psal. iv. 2. *Pascis mendacibus umbris.*

Insultans] Consule de hac voce Not. in Psal. xiii. 4. *Insultet.*

21. *Fulmineo leoni*] *Fulmineo*, i. e. violenter in me irruenti instar *fulminis*; quo modo Virgilius ensem *fulmineum* appellat,

—*Vaginâque eripit ensem*,
Fulmineum, — Æn. iv. 579.

21. *Monocerota*] *Monoceros*, *-otis*, Græce μονόκερως, Latine *Unicornis*, animal sic dictum, quia unum habeat cornu nigrum media fronte, reliquo corpore equo simile; teste Pli *Lib.* vii. *c.* 21.

23. *Isacidûmque — Abra dûmque*] Pro *Isacidarumque — Abramidarumque*, ubi *qu* dundat, ut supra Psal. vii. *Justumque Deum, Domin potentem.*

24. *Ora*] Pro *vultu*, ut pra Psal. vii. 5. Hîc etiam ralis numerus ponitur pro si lari.

25. *Medio choro*] De vide supra Psal. xviii. *Chori.*

27. *Sternent illius ante pe* De hujus ritûs significatio denda sunt quæ supra an

28. Ille manu forti rerum moderatur habenas,
Sceptraque quot Veſper, quotquot et Ortus habet.
29. Hunc colet Autorem rebus qui floret opimis,
Expletus dapibus, lautitiiſque meris:
Proximus et tumulo, ſupplex dabit oſcula plantis;
Hoc ſine nam fruſtra languida membra leves.
30. Serviet et ſoboles cœlo devota; Deoque
Sub Duce, militiæ pars erit una ſacræ.
31. Diſcet et ex illâ proles ventura favorem
Numinis, et Dextræ cuncta regentis opus.

ANNOTATIONES.

vimus ad Pſal. v. 7. *Illuſtres* ſternar *et* ante pedes.

28. *Rerum moderatur habenas*] i. e. mundum univerſum pro ſua voluntate regit: *Metaphora* ſumpta ab equis, qui ope fræni vel habenarum huc et illuc flectuntur ad libitum equitis.

Quot] Pro *quotquot*: Catullo haud inſolitum:

— *Diſertiſſime Romuli nepotum*
Quot *ſunt*, quotque *fuere*, *Marce Tulli*,
Quotque *poſt aliis erunt in annis*, Carm. xlix. 1.

Adeſte Hendecaſyllabi quot *eſtis*,
Omnes undique, quotquot *eſtis*
omnes, ibid. xlii. 1.

Veſper] *Veſper* proprie ſtella quæ *Venus* dicitur, e ſeptem planetis unus; et mane quidem appellatur *Luciſer*, ſero *Veſper* et *Heſperus*. Ponitur hîc pro occidentali mundi parte, per *Metonymiam*. Vide ſupra Pſal. xix. 6. *Littus in* Heſperium.

29. *Tumulo*] De hac voce conſule Not. in Pſal. vi. 5. *Tumulis*.

Dabit oſcula plantis] De propria ſignificatione hujus ritûs vide Pſal. ii. 12. *Oſcula da Nato*.

31. *Dextræ*] Per *Syncopen* pro *dexteræ*. Vide Notam in Pſal. iii. 7. *Dextraque*.

XXIII.

BLANDUS ut upilio, me paſcit Conditor orbis:
Ne mihi quid deſit, providus ille cavet.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, quo Pſaltes ſuam fiduciam in Deum benignum duobus modis exponit: primo per *Narrationem Allegoricam*, uſque ad verſum quintum; deinde per *Accommodationem Allegoriæ* ad perſonam ſuam, duobus reliquis.

1. *Upilio*] *Upilio* hîc ponitur pro *Opilio*, *o* brevi, in *u* longum, metri cauſa, mutato; ad exemplum Virgilii:

Venit et upilio, *tardi venere bubulci*, Ec. x. 19.

2. Dat ſatur ut recubem pratorum in gramine molli;
Ducit et ad rivos lenè ſonantis aquæ.
3. Cor recreat, rectique viam mihi monſtrat et æqui;
Illius ut laudes lætus in aſtra feram.
4. Non ego degeneri quaterer formidine, lethi
Ante oculos quamvis vallis opaca foret.
Tu, Deus! es præſtò, baculo veſtigia firmans
Ne titubem; vires reſtituiſque meas.
5. Hoſte palàm tu das plenis accumbere menſis;
Et mihi regales porrigis ipſe dapes.
Tu caput irroras ſucco felicis olivæ;
Sufficis et largâ pocula plena manu.
6. Me tua defendet Bonitas, dum lumine veſcar;
Per ſalebras greſſus diriget illa meos:

ANNOTATIONES.

2. *Lene ſonantis*] Vide quæ annotavimus ad Pſal. i. 3. *Lene.*

3. *Lætus*] Eſt *Enallage* adjectivi pro adverbio, *lætus* nempe pro *læte.* Vide Pſal. ii. 12. *Securus.*

4. *Degeneri*] *Degener* is eſt qui Patris vel majorum ſuorum moribus non reſpondet: inde idem ſignificat quod vilis, ignobilis; ut apud Virgilium:

Degeneres *animos timor arguit,*
Æn. iv. 13.

Lethi] De hujus vocis *Etymologia* ſupra dictum ad Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

5. *Das accumbere*, etc.] Felix imitatio Virgilii:

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu ſceptra, Jovemque,
Concilias: tu das *epulis* accumbere *divûm,*
Æn. i. 82.

Succo felicis olivæ] Eſt *Peripbraſis* pro *oleo*; ut ſupra Pſal. ii. 6. Succo *viridantis* olivæ. *Felicis*] *Felix* hîc accipitur eodem ſenſu quo apud Virgilium:

—*Nec longum tempus et ingens*
Exiit ad cœlum ramis felicibus *arbos,* Georg. ii. 80.

Plena] In hac elegantî *Anaphora*, vocis *plena* nempe et *plenis*, Poeta ſuo more ſequitur magiſtrum ſuum Virgilium:

Huc, Pater o Lenæe! tuis hîc omnia plena
Muneribus, tibi pampineo gravidus autumno
Floret ager, ſpumat plenis *vindemia labris,*
Georg. ii. 4.

6. *Lumine veſcar*] De hac dictione *Lumine veſci*, vide Pſal. xvi. 3. *Aura veſcitur.*

Adytis] De voce *adyta* conſule Pſal. xx. 2. *Adytis*

Gaudia] *Gaudia* dixit in plurali numero, quò exprimat plenos illos lætitiæ et voluptatum rivos, qui a numinis vultu et favore proveniunt.

Inque

Inque tuis adytis, rerum Pater Alme! morabor;
Hìc, ubi perpetuò gaudia lætus agam.

ANNOTATIONES.

Lætus] Hîc adverbialiter ſumitur pro *lætè*, ut ſupra in verſiculo tertio.

XXIV.

TERRA Dei eſt, terramque ſinu qui ſuſcipit Orbis;
Quidquid et indigenûm Terra vel Æquor habet.
2. Illius æquoreis terram ſtabilivit in undis
Dextera, flumineas fixit et inter aquas.
3. Quem colit Hic, ecquis nitatur in ardua montis?
Ecquis ſacratâ fiſtet in æde pedem?
4. Cui manus eſt inſons, cor purum, neſcia faſtûs
Mens; nec perjura eſt lingua, nec uſa dolo.
5. Hunc Deus, Autor opis, donis cumulabit opimis;
Et dabit electo cum grege recta ſequi.
6. Numinis ore frui quiſquis ſic ambit et ardet,
Solus hic Abramidûm ſe putet eſſe genus.
7. Pandite jam valvas, Princeps et Gloria Regum
En! ſubit; æternas pandite, Templa! fores.
8. Ec-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt partim *laudativus*, partim *didacticus*, præcans univerſum Dei imperium; generalem ipſius providentiam, ab initio ad verſum tertium: deinde ſpecialem celebrat Dei præſentiam qua adeſt veris cultoribus, a verſu tertio ad ſeptimum. Hujus præſentiæ ſymbolum apud Judæos erat Arca fœderis, quam propterea cum omni lætitiâ excipiendam eſſe ſtendit; inde ad finem Pſalmi.

1. *Indigenûm*] Pro *Indigenarum* per *Syncopen*.

Æquor] De propria ſignificatione vocis *æquor*, vide Pſal. viii. 22. *Æquoris*.

3. *Ardua montis*] Pro *arduum montem*, ut *opaca viarum*, Pſal. x. 8. quem locum vide.

5. *Grege*] De ſignificatione Metaphorica vocis *grex*, vide Pſal. i. 1. *Grege*.

6. *Abramidûm*] Per *Syncopen* pro *Abramidarum*, ut ſupra Pſal. xxii. 23.

7. *Valvas—fores*] Portæ ac januæ partes hîc diſtinguemus. *Porta* proprie de urbibus dicitur: quia cum circuitus urbis aratro primum deſignabatur, qua parte relinquendus erat in urbem aditus, attollebatur aratrum, ac *portabatur*, ne ſulcum imprimeret. Privatarum domorum ingreſſus, cum apertus eſt, dicitur

8. Ecquis Hic eſt, Regum decus ingens? Robore pollens,
Ille triumphali ventilat arma manu.
9. Majeſtas ſublimis adeſt; ſe ſponte perennes
Recludant aditus, excutiantque ſeras.
10. Ecquis adeſt tantâ Rex Majeſtate coruſcus?
Hôc Rex, qui bello fulminat, Ore nitet.

ANNOTATIONES.

janua, vel ab *eundo*, vel a *Jano*; cum clauſus eſt, dicitur *oſtium*, ab *obſtando*. Ea per quæ prohibetur ingreſſus, ſi *foras* aperiuntur, dicuntur *fores*: ſi duas in partes ab utroque latere panduntur, *biſores*: ſi ab uno tantum latere, ſed in ſe *volvuntur*, ac replicantur, *valvæ*, quaſi *volvæ*. Sed hæ voces ſæpius promiſcuè uſurpantur.

8. *Ventilat arma*] *Ventilo*, a *vento*, proprie ſignificat ventum excitare ut aliquid ardeat vel coquatur: hîc dicitur eodem ſenſu quo de gladiatoribus; hi enim *ventilare* dicuntur, cùm proludentes brachia jactant arma et ventum faciant.

XXV.

TE, Deus! obſervo; mens te mea ſuſpicit unum,
Præſidioque tuo res ego credo meas.
2. Numine te fido; nec ſit te fidere turpe;
Nec recreet mentes noſtra ruina truces.
3. Spes te nixa probro ſit nulli: dedecus orbis
Sit gens, quæ nullo crimine læſa fremit.
4. Alme Parens! da nôſſe viam; veſtigia fulci;
Et face prælatâ pande ſalutis iter.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, conſtans tribus partibus; *Petitione* ſcilicet, uſque ad verſum octavum; *Confirmatione*, ad verſum decimum ſextum; et *Concluſione petitoria*, inde ad finem uſque.

1. *Te obſervo*] *Obſervo te*, eſt dictio valde emphatica, "*obſervare* enim, inquit Valla, eſt "cuſtodire aliquid oculis animoque, in modum ſpeculatoris, ne nos ſilentio, tacitoque prætereat."

4. *Alme*] Vide de hac voce Pſal. xii. 1. *Alma*.

Face prælata] Eſt *Metaphora* deſumpta a viatoribus, qui per loca periculoſa et ignota noctu iter facturi, ductorem viæ ſibi aſſumunt, qui per tenebras eorum veſtigia, face prælatâ, dirigat.

5. Dux

5. Dux mihi sis, et recta doce, Spes Unica vitæ!
Quâ fruor, eripiet spem mihi nulla dies.
6. Ante oculos sit prisca tibi clementia; priscus
Hæreat æternùm pectore fixus amor.
7. Exoret tua te bonitas; delicta juventæ
Hæc tegat, et cæcâ crimina nube premat.
8. Est justus, comisque Deus; gens discit ab illo
Devia, quod fugiat, quodque sequatur iter.
9. Mens quibus est humilis, mansuetaque pectora, tutas,
Hoc duce, corripient expedientque vias.
10. Illius obsequio vitam qui mancipat, illi
Vallat iter fas hinc, Numinis inde favor.
11. Da mihi, da fœdæ veniam, Pater Optime! culpæ;
Te rogo per patrii quidquid amoris habes.
12. Quantus hic est, qui mente Deum timet? Auspice cœli
Præside, securam seliget ille viam.
13. Gens ignara mali gaudebit pace serenâ:
Incolet et patrios stirps numerosa lares.
14. Fœdera sancta piis Deus et mysteria cœli
Pandet; et his mentes erudit ipse rudes.

Annotationes.

7. *Premat*] Hoc verbum hîc sumitur eodem sensu quo in illo loco Virgilii:

Concordes animæ nunc et dum nocte premuntur, *Æn.* vi. 827.

10. *Mancipat vitam*] *Mancipare vitam*, perquam emphaticè significat *vitam* addicere, abalienare, ut non sibi, sed Deo vivat. De hac phrasi consule Psal. xii. 2. *Mancipat ora.*

11. *Da mihi, da veniam*] Repetitio verbi, in hoc versu, bene exprimit ardorem et vehementiam, qua animus tactus pœnitentia remissionem sui criminis efflagitat, et impatienter sitit.

13. *Lares*] De primaria significatione vocis *Lares*, vide Psal. xviii. 45. *Sepositosque* lares.

14. *Mysteria*] *Mysterium*, a Græca voce μυστήριον, Latine dicitur *arcanum*, vel sub quo arcani aliquid latet, quodque non perficitur nisi occulta aliqua sacrorum ratione: derivatur a *mysta*, Græcè μύστης, sacra discens, mysteriorum peritus, initiatus sacris alicujus numinis.

His mentes erudit] *His* ponitur hic pro *horum*, ut supra *cui* pro *cujus*, in Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

15. Jugiter Hunc oculis tueor: mihi porriget Ille
Promptus opem, laqueis expedietque pedes.
16. Me, Deus! adſpecta placidus, miſerere jacentis;
Et deſolato mox mihi tende manum.
17. Ah! mala creverunt, et curis mille fatigor;
Tu mala, tu mentis nubila pelle meæ.
18. Hos, quibus infeſtor, quibus obruor, adſpice fluctus;
Et veniam famulo da, Pater Alme! tuo.
19. Mille pharetratas oculis circumſpice turmas,
Turgentes odiis, terrificiſque minis.
20. Eripe me turbis; te ſolo Vindice nitor:
Ne ſit dedecori ſpes mea nixa Deo.
21. Me mea defendat pietas, et candida virtus,
Et, tua quæ ſolùm reſpicit ora, fides.
22. Tu Pater Iſacidis, tu murus aheneus eſto,
Et ſacri clypeus præſidiumque gregis.

ANNOTATIONES.

15. *Tueor hunc oculis*] Eſt *Pleonaſmus* nominis, hîc enim redundat *oculis*: tale exemplum habes apud Terentium: *Hiſce* oculis *egomet vidi*, Adel. iii. ii. 31. et apud Virgilium:

Obſtupuit —— *Sidonia Dido*
—— *Et ſic* ore *locuta eſt*,
Æn. i. 618.

Promptus] Hîc dicitur per *Enallagen* pro *promptè*: conſule Not. in Pſal. ii. 12. *Securus*.

16. *Placidus adſpecta*] *Placidus* hîc adverbialiter ſumitur pro *placidè*, more Poetis haud inuſitato, ut ſupra dictum Pſal. ii. 12. *Securus*.

17. *Tu—tu*] Eſt *Anaphora*, ut etiam in verſiculo ſequenti *quibus*: de qua Figura vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra*, etc.

18. *Fluctus*] Vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice* fluctus.

Alme] De hac voce ſupra in Pſal. xii. 2. *Alma*.

19. *Pharetratas*] Id eſt *Pharetra accinctas*, a *pharetra*, inſtrumentum in quo ſagittæ reponuntur. A Græco φέρω, *fero*, et τραῦμα, *vulnus*; quia ferit lethalia tela.

20. *Te vindice*] De hac peculiari ſignificatione hujus vocis *vindex* vide ſupra Not. in Pſal. xxi. 5. *Vindice*.

21. *Candida*] De Etymologia et uſu hujus vocis vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida*.

Ora] Pro *vultum*, ut ſupra Pſal. vii. 5. *Ora*.

22. *Murus aheneus*] De Metaphorica ſignificatione hujus locutionis vide ſupra Pſal. ix. 9.

Gregis] Vide Pſal. i. 1. *Grege*.

XXVI.

1. TE, Deus! appello, vitam qui puriter egi;
Te fidi; ſtabilis pes mihi ſemper erit.
2. Nunc age cenſuram; cum moribus excute pectus,
Quidquid et arcanæ pectora labis habent.
3. Fixus amor menti tuus eſt; benefacta putanti
Omne fuit ſtudium, te Duce, recta ſequi.
4. Nec Balatro, nec Vappa levis, nec dedita technis
Turba, ſodalitii pars fuit ulla mei.
5. Hunc ego, flagitiis vitam qui polluit, odi;
Nec mihi vir nequam fœdere junctus erat.
6. Ergò, ubi me purâ luſtravi fluminis undâ,
Ante tuas aras cum prece thura dabo.

7. Hic

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, conſtans tribus partibus; *Propoſitione*, uſque ad verſum nonum; *Petitione*, ad ultimum uſque; et *Concluſione*, verſu ultimo.

2. *Excute pectus*] *Excutio* hîc ſumitur pro *ſcrutari*, ſive *diligenter inquirere*, quo modo etiam uſus eſt Cicero: *Nihil eſt, Glaucia, quod metuas, non excutio te: ſiquid forte ferri habuiſti, non ſcrutor*, Pro Roſc. Amer. 97.

Pectora] Pluralis numerus pro ſingulari, ut ſupra Pſal. ii. 6. *Sceptra*.

4. *Balatro*] *Balatro* eſt *homo nihili*. De Etymologia hujus vocis non ſatis conſtat; quidam a *balatu*, i. e. vaniloquentia derivant: alii volunt *balatronem* eſſe quaſi *blatronem*, a *blaterare*, i. e. inepte clamare. Eadem vox apud Horatium occurrit:

Mendici, mimæ, balatrones —
1 *Serm.* ii. 2.

Vappa levis] *Vappa* proprie ſignificat vini vitium quod ſponte deferbuit et odorem ſaporemque amiſit. Quemadmodum occurrit etiam apud Horatium:

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campana ſolitus trulla, vappamque *profeſtis*,
2 Serm. iii. 144.

Inde transfertur ad hominem ignavum, vilem, et nugatorem, ut idem Horatius:

—— *Non ego avarum*
Quum veto te fieri, vappam *jubeo aut nebulonem*,
1 Serm. i. 104.

Technis] De Etymologia et ſignificatione hujus vocis vide Pſal. v. 10. *Technis*.

6. *Luſtravi*] De hac voce vide Not. in Pſal. xiv. 2. *Luſtravitque*, etc.

Luſtravi me pura unda fluminis] In ſignum nempe meæ innocentiæ; ex more Judæorum per legem Moſaicam præſcripto, *Deut.* xxi. 6. Idem ritus puri-

7. Hìc ego perſolvam grates; miracula pandens
Hìc tua, te Dominum præco ſub aſtra feram.
8. Traxit amore ſui tua me domus, æmula cœlo,
Quæque tuâ ſemper regia luce nitet.
9. Ne me, quâ pereunt fontes, involve ruinâ;
Nec tumidis ſævo cum grege merge vadis.
10. Eſt illi ſcelerata manus; corruptaque donis
Dextera venalis per ſcelus auget opes.
11. Hunc ego declinans incedam tramite recto;
Tu modò fer, quam te poſco, miſertus opem.
12. Legis ad obſequium flectam veſtigia, laudes
Et coram populo vox canet alta tuas.

ANNOTATIONES.

purificationis etiam apud alias gentes invaluit. Non enim attrectabant ſacra, nec ad ſacrificium offerendum accedebant, niſi prius lotis manibus: præſertim ſi cæde aliqua fœdi eſſent. Lotio fiebat, non ſtagnanti, aut pluviali aqua; ſed vivâ ac perenni, qualis eſt fontium ac fluminum. Unde Æneas apud Virgilium ſic loquitur:

Tu, genitor, cape ſacra manu, patrioſque penates:
Me bello e tanto digreſſum et cæde recenti,
Attrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero——*Æn.* ii. 717.

Thura dabo] *Thus* eſt incenſum quo Diis, vel Deo, ſacrificabatur. Quidam derivant ἀπὸ τῦ θύω, *odorem facio*, vel potius a θύω, *ſacrifico*; quòd qui ſacrificabant, thure utebantur: alii tamen credunt eſſe dictum a tunſis glebis, quia de arbore deſtillat, et a terra ſubjecta combibitur, in eaque congelatur, indeque tunſis glebis colligitur. *Thura*, inquit Plinius, *præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ*, Lib. xii. c. xiv. 1.

7. *Sub aſtra*] Vide Notam in Pſal. iii. 3. *Sub aſtra.*

9. *Vadis.*] *Vada, brevia, ſyrtes*, communiter ſignificant partes illas maris, ubi frequentes, et vento mutabiles fiunt arenarum aggeſtiones: *vada* quidem dicta, quia pedibus illic facile eſt *vadere*, difficile navibus; *brevia*, quia *brevis* et parum alta ibidem eſt aqua; *ſyrtes* vero quaſi σύρτις, a σύρω, *trabo*, quia eò limum arenamque, et ſaxa ingentia fluctus *trahunt*.

XXVII.

CUR ego formidem? Lux, et Spes certa ſalutis
Eſt Deus, et vitæ firma Columna meæ.
2. Barbara gens, in me dum rictibus irruit atris,
Poplite ſucciduo lapſa momordit humum.
3. Non ego ferratas acies, nec ſtricta timebo
Spicula; cœleſtis ſpem mihi fulcit amor.
4. Ore Dei, temploque frui, dum vita manebit,
Summa fuit voti, ſumma futura mei eſt.
5. Ille ſacris adytis bonus et penetralibus altis
Me teget, et rupis, cùm premar, inſtar erit.
6. Ille, quibus cingor, ducibus me præferet ipſis;
Hunc celebrans aris debita thura feram.
7. Te, Deus! inclamo; facilis, Deus? annue votis;
Meque ſalutiferâ protege fortis ope.
8. Reſpice me ſolum, dixiſti: juſſa peregi;
Noſtra tuo ſolùm mens avet ore frui.
9. Lumina deflectens famulum ne reſpue; triſtem
Ne fuge, qui vitæ ſpes mihi ſemper eras!
10. Me licèt horreret pater, et patris æmula mater;
Dextra tamen, ſpero, me tua tollet humo.
11. Tu, quod iter ſubeam, monſtra; facilemque clienti,
Hoſtis ut evitem ſpicula, pande viam.

12. Sub-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, partim *didacticus*, partim *optativus*; et conſtat tribus partibus; *Propoſitione*, ad verſum ſeptimum; *Petitione*, ad verſum ultimum uſque; et *Concluſione*, verſu ultimo.

3. *Stricta ſpicula*] Hoc Epitheton *ſtricta* proprie de gladio dicitur, cum evaginatur et ad ictum impingendum paratur.

5. *Adytis*] De Etymologia et propria ſignificatione hujus vocis *adyta* vide Pſal. xx. 2. *Adytis*.

Penetralibus] De hac voce vide Not. in Pſal. xx. 5. *Penetralibus*.

6. *Thura*] Vide ſupra Notam in Pſal. xxvi. 6. *Thura*.

7. *Facilis*] *Facilis* hîc adverbialiter ponitur pro *facilè*, Græcorum more, ut ſupra dictum, Pſal. ii. 12. *Securus*.

Fortis] *Fortis* etiam pro *fortiter*, per eandem Figuram.

11. *Clienti*] *Cliens* apud Romanos unus erat e Plebeiis quem unus e Proceribus in ſuam tutelam adoptabat: hujuſmodi neceſſitudo id ferebat, ut Cliens caput ac fortunas ſuas Patroni ſui Patrocinio tutaretur. *Cliens* ponitur

12. Subtrahe me populi furiis, qui crimine ficto
Me premit, immani ſpirat et ore minas.
13. Spem mihi tu reparas, venturæ gaudia vitæ
Dum recolo, et cœli quæ bona civis habet.
14. Fide Deo, firmaque fidem : ſunt præmia præſtò;
Erigit, et mentes ſuſtinet Ille pias.

ANNOTATIONES.

ponitur etiam pro ſectatore, et pro eo qui ſub tutela alterius, et quaſi famulus eſt. Ita Plautus: Clientes *ſibi omnes volunt eſſe multos*, Men. iv. ii. 4.

XXVIII.

TE, Deus! imploro, mea Vita! ſilentia rumpe,
Ne peream, ceu qui ſe propè buſta videt.
2. Annue quæſitis, ferio dum ſidera planctu;
Ad tua dum ſupplex porrigo templa manus.
3. Sint procul artifices fraudum, qui blanda loquuntur,
Dum ſociis laqueos mens ſcelerata parat.
4. Redde parem meritis mercedem; crimine dignas
Fac, Deus! ut pœnas menſque manuſque luant.
5. Corruet, æthereæ quiſquis miracula Dextræ
Non ſtupet, et nullâ reſtituetur ope.
6. Gloria ſit ſuperûm Regi, qui ſæpe vocantem
Audiit, et memori condidit aure preces.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis mixti, partim *optativus*, partim *euchariſticus*. *Precatio* continetur quinque primis verſibus; *Laudatio* vero tribus ſequentibus.

1. *Silentia*] Plurali numero utitur pro ſingulari, ut ſupra Pſal. ii. 6. *Sceptra*. Idem etiam notandum de voce *buſta* pro *buſtum*.

Buſta] *Buſtum* proprie dicitur locus in quo mortuus eſt combuſtus et ſepultus; et dicitur *buſtum* quaſi bene *uſtum*.

2. *Tua templa*] *Templa* hîc pro *templum*, pluralis numerus ſcilicet pro ſingulari, ut ſupra.

5. *Stupet*] Perquam emphaticè dixit *ſtupet* pro *miratur*: *ſtupere* enim proprie is dicitur, qui in re aliqua contemplanda manet immotus, et quaſi torpore quodam correptus.

6. *Superûm*] Dixit per *Syncopen* pro *ſuperorum*; ut in ſequentibus *audiit* pro *audivit*.

7. Hic

7. Hic rupes, clypeuſque mihi eſt; Hoc freta, revixit
Languida mens: numeris Hunc canet illa novis.
8. Attulit Hic quoties regi quotieſque ſalutem?
Hic ſociis quoties turris ahena fuit?
9. Cuſtodi, populumque bea, Pater! inſtrue menſas,
Et ſoboli lauro perpete cinge comas.

ANNOTATIONES.

7. *Numeris*] De hac voce vide ſupra Notam in Pſal. v. 11. *Numeris*.

8. *Quoties——quotieſque*] Eſt *Anaphora*, eademque valde emphatica. Vide Not. in Pſal. ii. 6. Sceptra *ferenda dedi*——ſceptra.

9. *Lauro cinge comas*] i. e. Fac ut ſemper victores evadant et triumphent; nam victores Delphis, et triumphantes Romæ *lauro* coronari ſolebant: ut docet Plinius, *Hiſt. lib.* xv. *c.* 30.

Comas] *Comas* hîc ponitur pro *caput*, ut ſupra, Pſal. viii. 5. *Comas*.

XXIX.

NUMINIS, Heroes! ſacras agnoſcite Vires,
Et, quod ſidereâ fundit ab arce, Jubar.
2. Quas ſacra promeruit Majeſtas, pandite laudes;
Quæque decet templi figite dona tholis.
3. Eminùs auditur Deus inter nubila; latè
Dum tonat, effuſis dum ſata mergit aquis.
4. Alta Dei quantâ vox Majeſtate coruſcat!
Fulminis in morem quam violenta ruit!

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, conſtans duabus partibus; *Hortatione* ſcilicet ad laudem, ad verſum tertium; et *laudum argumentis*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Heroes*] *Heroes* dicuntur ii, qui quum fuerint homines, rebus tamen geſtis eam opinionem apud vulgus emeruerunt, ut inter divos relati credantur.

2. *Tholis*] *Tholus* eſt vox Græca θόλος, qua ſignificatur media ac ſuprema pars tecti, in formam ſcuti brevis, in quo trabes coivere, et ad quod dona ſuſpendi conſueverunt, ut apud Virgilium:

——*Siqua ipſe meis venatibus auxi*
Suſpendive tholo, *aut ſacra ad faſtigia fixi*,
Æn. ix. 408.

4. *Violenta*] Eſt adjectivum adverbialiter ſumptum pro *violenter*, ut ſupra dictum in voce *Securus*, Pſal. ii. 12.

5. Fron-

5. Frondeus hâc Libani vertex nudatur, et ingens
Diſſilit horriſono verbere fracta cedrus.
6. Hâc juga ſubſultant, veluti, ſtimulante juventâ,
Bucula per ſylvas, monoceroſque levis.
7. Hujus et imperio rutilat polus igne minaci,
Crebraque diſruptâ fulmina nube volant.
8. Icta metu deſerta tremunt, nemorumque receſſus,
Teſquaque montanis vix habitanda feris.
9. Mollibus Hæc damis ſobolem, ſylviſque decorem
Excutit; his templum laudibus omne ſonat.
10. Frænat aquas pelagi Deus, et dominatur in undis:
Nec decus imperii terminat ulla dies.
11. Ille ſuo populo vires, paciſque beatæ,
Hoſtibus eliſis, otia læta dabit.

Annotationes.

5. *Libani vertex*] *Libanus* mons inter Arabes et Phœnices ſacris et profanis hiſtoriis notiſſimus; excelſas ferens arbores, præcipue cedros eximias. Ex eo Orontes fluvius oritur.

6. *Monoceroſque*] De *monocerote* ſive unicorni, vide Pſal. xxii. 21. *Monocerota*.

7. *Polus*] De ſignificatione vocis *polus* vide ſuprà Pſal. xviii. 12. *Polus*, quæ vox ibi ponitur, ut hîc, pro ipſo cœlo, per *Synecdochen*.

8. *Teſquaque*] *Teſqua* ſunt loca ſemota, aſpera, et inculta; et propterea peragendis myſteriis, ſive captandis auguriis conſecrata. Proinde quidam ſcribunt *Teſca*, quaſi *Tueſca*, a tuendis ſacris.

10. *Dominatur in undis*] Dicimus Latine *Dominari rei*, vel *in rem*, vel *in re*. Hujus poſtremi extat exemplum apud Ciceronem: *Caſus et natura in nobis* dominatur.

XXX.

QUI mea victrici velâſti tempora lauro,
Te, Pater Omnipotens! et tua facta canam.
More triumphantis noſtris ne cladibus hoſtis
Nequiter inſultet, muneris omne tui eſt.

2. Te

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, tribus partibus conſtans; *Propoſitione*, ad verſum quartum; *Hortatione* ad laudes, inde ad verſum ultimum; et *Concluſione*, verſu ultimo.

1. *Velâſti*] *Velâſti* hîc, per *Syncopen*, ponitur pro *velaviſti*.

[*Tempora*]

2. Te, Deus! implorans implevi queſtibus auras;
Nec mora, cœleſti ſum relevatus ope.
3. Me tuus è tumulo favor et pallentibus umbris
Eruit, optatum reſtituitque diem.
4. Dic laudes, gens ſancta! Deo; dic ſupplice grates
Pectore, ſidereos ante voluta pedes.
5. Illius hybernâ fugit ira citatiùs horâ,
Unus et eſt vitæ perpetis Ille Parens.
Me quibus involvunt nocturna crepuſcula, triſtes
Curarum nebulas diſcutit orta dies.

6. Cum

ANNOTATIONES.

Tempora] *Tempus* ea pars capitis, quæ eſt ad latera. Habet enim caput duo *tempora*; unum a dextra, alterum a ſiniſtra:

Temporibus *geminis canebat ſparſa ſenectus*,
Virg. Æn. v. 416.

Nam primo *tempora* caneſcunt, cavanturque magna diuturnitate temporis: unde quidam *tempora* in capite ob id dicta putant, quod ab iis indicia petamus ſenectutis. Hîc verò ponuntur *tempora* per *Synecdochen*, pro toto capite.

Victrici lauro] *Laurus victrix* denominatur, quia in victoribus coronandis antiquitus adhibebatur; ut ſupra adnotatum in Pſal. xxviii. 9. *Lauro cinge comas.*

Inſultet] De propria et Metaphorica hujus vocis ſignificatione vide ſupra Pſal. xiii. 4. *Inſultet.*

Muneris omne tui eſt] Vide quæ ſupra annotavimus ad Pſal. xix. 14. *Munus id omne tuum eſt.*

2. *Nec mora*] *Nec mora*, ſubauditur, *erat*, idem valet ac *protinus*, *confeſtim*, ut ſæpius etiam occurrit apud Virgilium:

Haud mora, *continuo matris præcepta faceſſit*,
Georg. iv. 548.

Vide *Æn.* iii. 548.

3. *E tumulo*] De *tumulo*, Vide Pſal. xvi. 9.

Pallentibus umbris] Tria diſtinguebant antiqui in homine, animam, corpus, et *umbram*; animam a corpore ſeparatam ad cœlum aſcendere, corpus ad terram redire, umbram tumulum circumvolare, vel apud inferos degere opinabantur. Unde Ulyſſes apud Homerum *Odyſſ.* xi. 600. ait, ſe inter inferorum umbras idolum vel *umbram* Herculis vidiſſe, quocum ſermonem habuerat: ipſum vero, id eſt ipſius animam apud ſuperos degere, ibique frui cœleſtium Deorum conſortio.

4. *Ante voluta pedes*] Conſule Notam in Pſal. v. 7. *Sternar et* ante pedes.

5. *Hyberna hora*] *Hora* eſt vox Græcæ originis ὥρα, et ſignificat quamcunque æternitatis partem, ſive annuum, ſive diurnum, ſive nocturnum ſpatium complectens. Dies *hyberna* obſcura fere, procelloſa et nimbis obducta, unde apta eſt imago mentis te-

6. Cùm freta ſulcarem ventis felicibus, Alnum
Concutiet, dixi, nulla procella meam.
7. Spem mihi firmâſti, muri, Deus! inſtar aheni:
Spes abiit, vultûs te retrahente jubar.
8. Rebus in acciſis tenſis ad ſidera palmis,
Hæc mihi, nam memini, fuſa querela fuit:
9. Quid juvat exitio caput hoc depoſcere? noſtræ
Quis necis, et fuſi ſanguinis uſus erit?
Tene, fidemve tuam Cineres cantare repôſti,
Solvere vel grates muta Sepulchra queunt?
10. Me, Pater! exaudi, famuli bonus annue votis;
Et pactam propera ferre benignus opem.

ANNOTATIONES.

tricæ vel averſæ, et frontis contractæ: ſed dies Hyberni etiam breviſſimæ, ſecundum illud Virgilii:

Quid tantum Oceano properent ſe tingere ſoles,
Hyberni——*Georg.* ii. 481.

Quapropter rite *hora hyberna* illuſtrat iram, et iræ brevitatem.

Crepuſcula] *Crepuſcula* quaſi *crepera*, i. e. dubia lux; utrique tempori poſſit jungi, uſus tamen ut matutino jungamus obtinuit. Aliquando autem, ut hîc, jungitur veſpertino.

6. *Freta*] *Fretum Synecdochicè* pro mari in genere: *fretum* enim proprie eſt anguſtum mare inter duas terras: ut *fretum Siculum, Gaditanum*, etc. a fervendo dictum, quod in eo mare compreſſum efferveſcat, ac veluti ebulliat.

Freta ſulcarem ventis felicibus] *Sulcare freta* eſt *Metaphora* ab arando, et ſignificat idem quod *navigare*: et *ſecundis vel felicibus ventis navigare* is dicitur, cui res ex ſententiâ ſuccedunt. Ita Horatius in Sermonibus:

Non agimur tumidis velis Aquilone ſecundo,
Non tamen adverſis *ætatem ducimus* Auſtris,
2 Serm. ii. 871.

Alnum concutiet] *Alnus* proprie eſt arbor fluvialis, ſive paluſtris, notiſſima; Anglicè, The Alder Tree: inde Poetice ſumitur pro navigiolo, quia ex trunco alni excavatæ fiebant ejuſmodi Scaphæ, teſte Virgilio:

—Alnos *primum fluvii ſenſêre cavatas*, Georg. i. 136.

7. *Firmâſti*] Dixit per *Syncopen* pro *firmaviſti*, ut etiam *abiit* pro *abivit*.

Te retrahente jubar] Eſt *Metaphora* a ſole deſumpta.

8. *Rebus acciſis*] *Res acciſæ*, i. e. extenuatæ, afflictæ, et imminutæ. ut apud Livium iii. 10.

9. *Repôſti*] Per *Syncopen* pro *repoſiti*, ut ſupra dictum de *repôſta*, Pſal. xvi. 1.

10. *Bonus—Benignus*] Sunt hîc adjectiva, per *Enallagen*, adverbialiter ſumpta; de quâ Figurâ conſule Pſal. ii. 12. *Securus*.

11. Tu

11. Tu facis, ut lachrymis succedat risus; amictu
Tu pro lugubri coccina ferre jubes.
12. Ergò, poli dum luce fruar, tibi carmina pangam;
Factorumque recens gratia semper erit.

ANNOTATIONES.

11. *Coccina*] *Coccinum* ponitur pro *coccinâ veste*, ut apud Martialem:

Zoïlus ægrotat: faciunt hanc stragula febrem:
Si fuerit sanus, coccina quid facient?

Lib. ii. Epig. xvi. 1.

Hoc vestitu opulentiores et prosperâ usi fortunâ indui solebant. Teste eodem auctore:

Non nisi vel cocco *madidâ vel murice tinctâ*
Veste nites—Lib. v. Ep. xxiv. 5.

12. *Poli*] De hac voce vide supra Psal. xviii. 12. *Micare polus.*

Carmina pangam] De significatione hujus vocis *pangere*, vide Psal. ix. 11. *Pangite.*

XXXI.

ARX mea! te fidi, facto pudor absit; et æqui
Arbiter, Alme Parens! dum premor, adfer opem.
2. Eia age! rumpe moras; inclina leniter aurem:
Unica tu rupes, turris et una mihi es.
3. Spes vitæ Columenque meæ! tu dirige gressus;
Et Majestatis da documenta tuæ.
4. Exue me pedicis, mea Vis! quibus implicor insons;
Et clandestinis eripe, quæso, dolis.
5. Tutelæ me credo tuæ, Dextræque fideli
Hanc animam, vitæ Fons et Origo meæ!

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est generis mixti, *optativus*, scilicet, *eucharisticus*, et *didacticus*; ac proinde constat ex tribus partibus; *Precatione*, ad versum vicesimum; *Laudatione*, ad versum vicesimum tertium; et *Conclusione didactică*, duobus ultimis versibus.

1. *Almi*] De hujus epitheti significatione et Etymologia vide supra Psal. xii. 1. *Alma.*

2. *Eia age*] De voce *Eia* vide Psal. ii. 3. *Age* est Græcorum more, qui ἄγε et ἄγετε eodem modo utuntur; ut apud Homerum occurrit, τὸν δ' ἄγε δ', quem morem loquendi imitatur Virgilius:

Quare agite *o proprios generatim discite cultus,*

Georg. ii. 35.

6. Hunc ego, qui fraudes concinnat, abominor; unum
Te ſequor; in te ſpes certa repôſta mihi eſt.
7. Me tua ſolatur Bonitas: tu lumine juſto
Adſpicis ærumnas, quas ſine fine tuli.
8. Solvit, et hoſtiles tua rupit Dextra catenas,
Enſibus obſeſſas explicuitque vias.
9. Mitis ades, fractumque malis bonus erige; mentem
Torpor habet, macies viſcera, ruga genas.
10. Vita mihi gemitu, lachrymis conſumitur ætas;
Diſſipat et vires, rodit et oſſa dolor.
11. Hoſtibus opprobrium, vicinis fabula vixi:
Et, quibus occurri, civibus horror eram.
12. Non magis extinctos mergunt oblivia, vilis
Nec magis eſt teſtæ lamina ficta luto.
13. Oſſa tremunt, proceres dum cerno dira minantes,
Et conjuratas in mea fata manus.
14. Te tamen adſpecto, Deus! et mens arma, minaſque
Deſpicit hoſtiles, Numine nixa tuo.

ANNOTATIONES.

6. *Abominor*] Proprie eſt rem aliquam, veluti *malum omen* deteſtari execrarique, et a nobis amoliri. Dicitur etiam *abominari*, cum aliquod verbum veluti ſiniſtri ominis deprecamur: ut apud Suetonium: *Et in ultima cognitione pro tribunali*, acceſſiſſe ad finem mortalitatis; *quanquam* abominantibus *qui audiebant, ſemel atque iterum pronuntiavit*, Claud. c. xvii.

Repôſta] Per *Syncopen* pro *repoſita*, ut ſupra Pſal. xvi. 1. *Repôſta*.

9. *Mitis—bonus*] Hîc iterum occurrit *Enallage* adjectivi pro adverbio: ad exemplum Pſal. ii. 12. *Securus*.

12. *Oblivia*] De hac voce Poetica vide ſupra Pſal. ix. 18. *Mergent oblivia*. Huc accedat pluralem numerum hîc uſurpari pro ſingulari.

13. *In mea fata*] i. e. *In meum fatum*, plurali numero ſcilicet uſurpato pro ſingulari. *Fatum* vero, a *Fatus* in paſſiva ſignificatione, id eſt *dictum*; unde ſignificat *juſſum* et *dictum Dei*. *Fatum* ita definitur a Cicerone, *de Div.* i. 125. "*Fatum*, inquit, id appello quod Græci εἱμαρμένην, id eſt, ordinem, ſeriemque cauſarum, quum cauſæ cauſa nexa rem ex ſe gignat: ea eſt ex omni æternitate fluens veritas ſempiterna." Unde *Fatum* ſumitur ut hîc pro morte: quod nihil tam neceſſarium impendeat homini quam mors.

15. Lubrica

15. Lubrica tu fragilis dispensas tempora vitæ:
Hostica nunc jugulo spicula pelle meo.
16. Prome jubar, Vultûsque tui me luce serena;
Et fer opem, per te, te, Pater Alme! rogo.
17. Ne mihi sit probro pietas aut vota vocanti;
Bustaque perversis ora pudenda premant.
18. Mutescat gens fraudis amans, quæ turgida fastu
Sævit, et insontes dente proterva petit.
19. Quanta sequestravit Bonitas tua præmia justis!
Quàm fuit et famulis Dextra benigna tuis!
20. Dum fastu, dum felle tumens furit impius hostis,
Hos arcana tuæ protegit umbra domûs.
21. Hæc tua laudetur Bonitas, mirabilis orbi,
Quæ mihi præsidium, turris et instar erat.
22. Mentis inops vultum te subtraxisse querebar:
Sed famuli votis auris aperta fuit.
23. Ergò Dei vos urat amor, pia pectora! merces
Ampla Pios, Fastum debita pœna manet.
24. Perdurate, Deo spem qui fixistis in uno;
Viribus et mentes instruet Ille novis.

Annotationes.

15. *Jugulo*] De hac voce vid. Not. in Psal. vii. 1. *Jugulo.*

16. *Per te, te*] Est elegans *Epizeuxis*: quàm emphatice vox *te* geminata arguit ardorem et vehementiam, qua pius animus divinæ gratiæ perceptionem sitit et impatienter exoptat.

17. *Busta*] De hac voce jam dictum ad Psal. xxviii. 1. *Busta.* Pluralis etiam pro singulari.

Perversis] Est *Antiptosis* dativi casûs pro genitivo, ut supra, Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

19. *Sequestravit*] De hac voce supra adnotavimus ad Psal. xxi. 12. *Sequestratam.*

20. *Felle tumens*] De propriâ et Metaphoricâ significatione vocis *felle*, vide Psal. xv. 3. *Felle caret.*

22. *Mentis inops*] i. e. *Mente captus*, vel *destitutus*: quo modo Virgilius dixit *inops animi*.

Sævit inops animi, *totamque incensa per urbem*,
Æn. iv. 300.

23. *Fastum*] *Fastus* hîc sumitur personaliter pro *fastuoso*; more Poetico, de quo supra plusquam semel dictum. Vide Psal. i. 1. *Impietas.*

XXXII.

FELIX! cui ſcelerum nævos Deus eluit, umbrâ
Cui ſuperinductâ facta nefanda tegit.
2. Felix! cui noxas non imputat Arbiter æqui;
Cujus et eſt nullo mens maculata dolo.
3. Vulnera dum celans fremerem ſine fine modoque,
Oſſibus obrepſit ſicca ſenecta meis.
4. Me manus adflixit tua, ſeu ſol promeret orbi,
Seu premeret roſeum nox revoluta diem.
Squallebant reſides, venis marcentibus, artus,
Ut Canis arenti ſidere toſta ſeges.
5. At ſimul ac morbumque tibi culpamque retexi,
Et ſcelerum tortas multipliceſque vias;
Deſuper affulgens omnem Clementia labem
Suſtulit, et veteris ſemina prima mali.
6. Gens igitur te ſancta colet, ſtata tempora ſervans,
Tu quibus, Alme Parens! inveniendus eris.
Hæc quoque, ne dubites, ſtabit ſecura ruinæ,
Tota licèt tellus obrueretur aquis.

ANNOTATIONES.

Hujus Pſalmi partes ſummæ ſunt tres; prima, *Propoſitio beneficiorum Dei*, uſque ad verſum ſextum; ſecunda, *Propoſitio officii noſtri*, ad verſum decimum; poſtrema, *Concluſio*, duobus ultimis verſibus.

4. *Roſeum diem*] *Roſeus dies*, i. e. *pulcher* vel *ſplendidus*, ut ſupra dictum in Pſal. i. 2. *Roſeo*.

Artus] De hac voce vide ſupra Pſal. xxii. 14.

Canis arenti ſidere] *Canis*, Sirius, vel Canicula, eſt ſtella in ore majoris canis: cujus vis in ſubjectas mundi partes inſignis eſſe perhibetur, quo tempore ſol oritur in principio Leonis, nempe exeunte Julio; tumque æſtus ferventiſſimus eſt: dieſque illi *Caniculares* vocantur, donec ſol totum leonis ſignum perluſtraverit, ad uſque viceſimum tertium menſis Auguſti.

6. *Secura ruinæ*] Eſt conſtructio Græca Poetis haud infrequens; exemplo ſit (1) Horatius:

Integer vitæ, ſceleriſque purus,
Carm. i. Od. xxii. 1.

(2) Virgilius:

Ille mihi ante alios, fortunatuſque laborum,
Egregiuſque animi,——
Æn. xi. 416.

(3) Catullus:

——Vagus animi
Devolvit ille acuto ſibi pectora ſilice, Carm. lxiii. 4.

7. Tu

7. Tu mihi præsidium es; mala tu, quibus impetor, arces;
Lætus et auxilio fulcior usque tuo.
8. Quin, ais, et, cæcæ depellens nubila mentis,
Luce tuos gressus præradiante regam.
9. Absit equi vel te muli stupor occupet, una
Quos, cùm judicium desit, habena domat.
10. Mille neces scelerum, superi clementia Regis
Justitiæ merces et pietatis erit.
11. Exulta, cui pura manus, cui candida mens est;
Et Dominum spectans gaudia lætus age!

ANNOTATIONES.

7. *Lætus*] Hîc, ut etiam in Versiculo undecimo, adverbialiter sumitur pro *lætè*, more Poetico; ut supra dictum in voce *Securus*, Psal. ii. 12.

11. *Candida*] Vide Notam in Psal. iv. 1. *Candida*.

XXXIII.

SANCTA cohors! fer læta Deum super æthera grato
Carmine: grata decet pectora ferre pios.
2. Illius et Citharæ celebrent et Nablia laudes,
Et, quod bis quino stamine tinnit, Ebur.
3. Ede

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est partim *laudativus*, partim *petitorius*, ex tribus partibus constans; *Laudatione*, tribus primis versibus; *Narratione*, a versu quarto usque ad vigesimum; et *Conclusione*, inde ad finem Psalmi.

1. *Sancta cohors*] *Cohors* est corpus militum minus Legione: *Cohors* de peditibus solum, *turma* vero de equitibus dicitur: Sæpius est, *quorumcunque hominum congregatio*.

Quid studiosa cohors *operum struit?* Hor. i. Epist. iii. 6.

2. *Citharæ*] *Cithara* vulgo *Harpa* dicitur, instrumentum musicum cum decem chordis, ad similitudinem fidium minorum.

Nablia] *Nablium* est instrumentum musicum, quod alias *Psalterium* dicitur; ex Hebraico *Nebbel*, duodecim chordis constans, quæ totidem tonos edebant. De *Nablio* ita Ovidius:

Discе etiam duplici genialia nablia *palmâ*
Verrere: conveniunt dulcibus illa modis,

De Art. Aman. iii. 327.

Quino stamine] *Stamen* a *stando*, dicitur quicquid in colo ad nendum ponitur. Sumitur hîc pro chordis

3. Ede novos cantus; et, Io ter voce ſonorâ
Ingeminans, Domino pange perenne melos.
4. Facta Dei fas, labe vacans, comitatur, et æquum;
Verbaque ſunt ipſâ candidiora nive.
5. Jus amat Hic, pectuſque legit ſibi criminis expers;
Illius et donis tota redundat humus.
6. Ille poli volucres Verbo contexuit orbes,
Quotquot et igne micans agmina campus habet.
7. Illius ad Nutum pelagus confluxit, et alto
Gurgite collectas clauſit abyſſus aquas.
8. Hunc metuant quos ſol oriens, quos lumina condens
Adſpicit, et gemino terra ſub axe tremat.
9. Os Deus ut pandit, ſe mundi ſuſtulit ingens
Machina, quam Dextrâ ſuſtinet uſque ſuâ.
10. Impia ſacrilegæ diffiat molimina turbæ,
Quoſque piis nectit mens ſcelerata dolos.
11. Quod

ANNOTATIONES.

dis muſicis, ut etiam apud Ovidium:

—— *Tum* ſtamina *docto*
Pollice ſolicitat, —— Met. xi. 169.

Quia ante nervorum uſum *ſtaminibus* uterentur lineis.

Ebur] Ponitur hîc pro inſtrumento eburneo, pectine ſcilicet, vel plectro quo pulſatur cithara: quia ex *ebore* fiebat; ut conſtat ex Virgilio:

Jamque eadem digitis, jam pectine pulſat eburno,
Æn. vi. 647.

Ebur ſumitur ab eodem Virgilio pro *Tibia*:

Inflavit cum pinguis ebur *Tyrrhenus ad aras*,
Georg. ii. 193.

3. *Io*] De hac voce, vide Pſal. xiii. 4.

6. *Poli*] Vide de hujus vocis ſignificatione et Etymologiâ, Pſ. xviii. 12. *Micare polus*.

Micans] Vide ibidem de priori hujus verbi ſignificatione.

7. *Alto Gurgite*] *Gurges* proprie eſt locus in flumine profundus, in quo aqua congeritur, et circumvertitur: porro omnis aquarum congeries, ut hîc, dicitur *Gurges*; ut apud Virgilium:

Dulichias vexâſſe rates, et gurgite *in* alto,
Ah timidos nautas canibus lacerâſſe marinis? Ecl vi. 76.

Clauſit abyſſus] De voce *Abyſſus* vide Pſal. xviii. 15. *Abyſſus*.

8. *Sol—lumina condens*] Eſt *Periphraſis* pro *ſole occidente*.

Gemino ſub axe] De propria ſignificatione vocis *axis* vide Pſal. vi. 8. Sumitur hîc pro *polo* ſive *axis* extremitate.

10. *Diffiat molimina*] *Diffiat* hîc uſurpatur perquam emphaticè: ſignificat enim *flatu* pro-

11. Quod ſtatuit ſanxitque ſemel, vis nulla revellet,
Nullaque mutabit disjicietve dies.
12. Eſt felix populus, cœli ſcribetur et Hæres,
Sincerâ Dominum qui pietate colit.
13. Qui regit Imperio terras, et ſidera Nutu,
Humanum ſuperâ ſpectat ab arce genus.
14. Spectat ab aſtriferæ ſacris penetralibus aulæ,
Qui terras habitent oceanique ſinus.
15. Ille, Opifex rerum, mortalia pectora finxit;
Excutit et quidquid mens latebroſa tegit.
16. Denſa nec armatos defendunt agmina reges;
Nec ſtat turba potens viribus ipſa ſuis.
17. Futilis eſt ſonipes expirans naribus ignes;
Illius incaſsùm robore fidit eques.
18. Fert Deus unus opem, placido dum lumine juſtos
Adſpicit, et ſanctis undique vallat iter.
19. Ille pias animas medio de gurgite lethi
Eripit, infeſtam pellit et Ille famem.
20. Quidquid ineſt animi nobis Huic ſerviat uni!
Hic clypeus, vitam quo tueamur, erit.
21. Gaudia concipiet mens, quæ, jactata periclis,
Semper ab Illius læta pependit ope.
22. Nunc

ANNOTATIONES.

proſternere, ſive diſturbare. *Cujus tu legiones* diſſlaſti *ſpiritu, quaſi ventus folia*, Plaut. Mil. i. i. 17.

13. *Spectat ab arce — ſpectat*] Notetur *Anaphora*, ut Pſal. ii. 6. *Sceptra*, etc.

14. *Penetralibus*] De hac voce ſupra dictum in Pſal. xx. 6. *Penetralibus.*

17. *Sonipes expirans naribus ignes*] Eſt elegans deſcriptio bellatoris equi, de quo Virgilius ſuo ſublimi more:

Stare loco neſcit, micat auribus, et tremit artus,
Collectumque premens volvit ſub naribus ignem,
Georg. iii. 84.

18. *Vallat iter ſanctis*] Eſt *Antiptoſis* dativi pro genitivo, ut ſupra Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

19. *Letbi*] De hâc voce vide ſupra Pſal. vi. 3. *Letbum pulſurus.*

21. *Periclis*] Per *Syncopen* pro *periculis*, quo modo Virgilius:

Quo res cunque cadent, unum et commune periclum,
Æn. ii. 709.

Læta pependit] Pro *læts pependit*, adjectivo ſcilicet adverbialiter ſumpto.

22. Nunc, precor, Alme Parens! adſpira mitibus auris;
Noſtra tuo ſiquidem pendet ab Ore ſalus.

ANNOTATIONES.

22. *Alme*] Vide Pſal. xii. 1. *Alma.*

Adſpira mitibus auris] De propriâ et Metaphoricâ ſignificatione hujus verbi *Adſpiro*, vide Pſal. i. 3. *Adſpirans.*

XXXIV.

NUMINIS attollam laudes, grateſque rependam;
Hâc ego dum cœli, quam traho, luce fruar.

2. Freta Deo, mens læta Deum jactabit amicum:
Geſtiet exemplo gens pia docta meo.

3. Cœleſtes animæ! devotaque pectora! mecum
Illius unanimi tollite voce decus.

4. Supplicis Ille preces ſuſcepit promptus, et omnem,
Cor ubi diriguit, depulit Ille metum.

5. Vir pius hunc ſpectans accurret, et obvius ulnis
Excipiet, pudor huic et procul omnis erit.

6. Sedibus è ſuperis miſeri, quem conſpicis, Ille
Audivit gemitus, auxiliumque tulit.

7. Agminis aligeri cingit cuſtodia juſtos,
Et ſacra cœleſti Caſtra tuetur ope.

8. Cern

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt mixti generis, *laudativus*, et *didacticus*: ejus partes ſunt tres: *Exordium*, duobus primis verſibus; *Propoſitio laudativa*, ad verſum octavum uſque; et *Doctrinæ loci*, inde ad finem.

2. *Læta jactabit*] Pro *lætè jactabit*, ut ſupra dictum. Vide Pſal. ii. 12. *Securus.*

4. *Cor diriguit*] *Dirigeo*, eſt præ frigore, aut timore, aut alio caſu viribus deſtitui. Ut apud Virgilium:

(1) Diriguit *viſu in medio, calor oſſa reliquit,*
Æn. iv. 475.

(2) *At ſociis ſubitâ gelidus formidine ſanguis*
Diriguit:—*Æn.* iii. 260.

7. *Agminis aligeri*] Per *agmen aligerum*, hîc intelligendi ſunt Angeli, qui alati deſcribuntur in ſacris literis. Virgilius, ubi de avium grege loquitur, eâdem dictione utitur:

Litoreas agitabat aves, turbamque ſonantem
Agminis aligeri:——*Æn.* xi. 249.

Agminis aligeri cingit cuſtodia] Id eſt, *agmen* aligerum angelorum cuſtodiens, vel excubias agens: nam *cuſtodia* hîc ponitur,

8. Cerne oculis, devota cohors! et ſenſibus imis
Percipe quàm veſtri flagret amore Deus.
O ter felicem! Dominum qui ſuſpicit unum;
Præter et Hunc nullum, quem veneretur, habet.
9. Flecte genu, gens ſancta! Deo: Nil deficit illi,
Hunc Dominum quiſquis ſupplice mente colit.
10. Sæpe fames ipſos domat importuna leones:
Plena tamen juſtis copia ſemper adeſt.
11. Hùc ades, auſculta, ſoboles mihi cara! vereri
Ut diſcas Domini, me duce, juſſa tui.
12. Dulcibus illecebris longi qui duceris ævi,
Qui cupis auratos et ſine nube dies:
13. Os fræno cohibe, validis preme labra lupatis;
Lubricus ingenuo ſit procul ore dolus.
14. Pone modum ſceleri; tantùm ſectare quod æquum eſt;
Et niveâ ſtudium ſit tibi pace frui.
15. Rerum Opifex placido dignatur lumine juſtos;
Et caſtas facili ſuſcipit aure preces.
16. At ſcelerum ſocios ſic fulmine diſſipat iræ,
Nullus ut his toto reſtet in orbe locus.
17. Prona Deo eſt ſemper juſtorum queſtibus auris,
Inque repentinis Dextera prompta malis.
18. At Deus huic præſtò eſt, vitæ quem turpiter actæ
Pœnitet, occulto torret et igne dolor.
Hunc teget, et mediis Vindex ſervabit in undis,
Cui mens eſt humilis, vitaque fracta malis.

ANNOTATIONES.

onitur, per *Metonymiam*, pro *uſtode*, effectu nempe pro cauſa, t apud Catullum:

Namque tuo adventu vigilat cuſtodia *ſemper*,
Epig. lxii. 33.

t Tibullum:

Sed pretium ſi grande feras, cuſtodia *victa eſt*,
Lib. ii. Eleg. iv. 33.

8. *Cerne oculis*] Vide Not. in ſal. xxv. 15. *Oculis tueor.*

O ter felicem!] Conſule Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimium.*

9. *Flecte genu*] *Flectere genu*, erat ſignum religioſi cultûs, tum apud Judæos, tum apud Ethnicos. Inde in ſacris literis *flectere genu*, et *venerari*, vel *adorare*, idem valent. Vide 1 *Reg.* xix. 18.

12. *Auratos dies*] *Aurati* vel *aurei dies* ſunt tempora felicia; unde felix Saturni regnum, ſæculum *aureum* denominatum.

19. Mille pium clades circumſtant, mille pericla;
Sed teget hunc ſuperi provida cura Patris.
20. Eſt Deus huic cuſtos; et, tutelaribus armis
Vim prohibens omnem, non ſinit oſſa teri.
21. Artifici damnoſa ſuo, fraus fraude peribit:
Quæque pios odit turba repente ruet.
22. Devotas animas rerum Sator aſſeret olim;
Deque ſacrâ nullum gente perire ſinet.

ANNOTATIONES.

19. *Pericla*] Dixit *pericla*, per *Syncopen*, pro *pericula*.

22. *Aſſeret olim*] *Olim* eſt, ut loquuntur, adverbium omnium horarum. Hîc futurum tempus reſpicit: at apud Virgilium:

Hunc tu olim cœlo ſpoliis orientis onuſtum
Accipies,—Æn. i. 293.

XXXV.

OCYUS affulgens pro me, Pater Optime! litem
Suſcipe, cum ſævo confer et hoſte manum.
2. Indue te clypeo, cinctuſque potentibus armis
Sta prope; meque tuâ protege, Victor! ope.
3. Hoſtis et ut furiis obſiſtas, ſume bipennem:
Dic mihi, dic animæ, Me duce, ſoſpes eris.
4. Fabula ſit noſtri ſitiens gens dira cruoris;
Tergaque det turpi turba doloſa fugæ.
5. Diſſipet hanc, ſummi miſſus de vertice cœli,
Angelus; ut paleas ventilat ira Noti.
6. Lubrica cingantur tenebris veſtigia cæcis;
Quáque fugit, Vindex Spiritus enſe premat.
7. Hæc

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, conſtans ex quatuor partibus; *Exordio*, uſque ad verſum undecimum; *Petitione*, ad vigeſimum ſeptimum; et *Concluſione*, duobus ultimis verſibus.

3. *Sume bipennem*] *Bipennis* proprie eſt *ſecuris* quæ utrinque aciem habet: a *pinna* derivatum nomen, quod *acutum* veteres dicebant.

5. *Ira Noti*] *Notus*, Auſter, hîc ponitur pro quovis vento, ut etiam Pſal. i. 4. *Notus*. *Ira Noti* dixit pro *vi* et *impetu*, Poetarum more, qui omnes naturæ partes animant, et humanis affectibus induunt. Hinc Virgilius:

——*Celſâ ſedet Æolus arce*
Sceptra

7. Hæc foveam caſſeſque mihi, nil tale merenti,
Struxit; et occulto vita petita dolo eſt.
8. O precor! incautum mors caſſibus implicet hoſtem;
Inque ſuas foveas cernuus ipſe ruat.
9. Tunc ego gaudebo cœleſti Vindice tutus:
Ille voluptatis fons mihi jugis erit.
10. Mens ſecum, Deus! Ecquis, ait, par eſt tibi? fortem
Puſio prædonem, te Duce, vincit Inops.
11. In me ſtrinxit atrox acuitque Calumnia dentes;
Finxit et ignoti criminis eſſe reum.
12. Penſavit benefacta malis gens hoſtica, vitæ
Struxit et inſidias perniciemque meæ.
13. Hâc tamen ægrotâ, junxi jejunia votis:
Et caput obſtipum, veſtis et atra fuit.
14. Non magè lugubris mors expirantis amici,
Funera nec fratris, nec genitricis erant.
15. Sed, damnis gaviſa meis, gens ſæva minaxque
Clam coit, et vulgi rictibus uſque petor.
16. Subdola mordaces inter convivia riſus
Ah! movet, et dentem ſannio dente terit.
17. Quò, Deus! uſque premi famulum patiere! leoni
Ecqua dies animam ſubtrahet, ecqua malis?

ANNOTATIONES.

Sceptra tenens: mollitque animos, et temperat iras,
Æn. i. 60.

De Etymologia vocis *Notus* vide Pſal. xviii. 22. *Noti.*

8. *Cernuus—ruat*] De ſignificatione et Etymologiâ vocis *cernuus* vide Pſal. v. 7. *Cernuus.*

10. *Puſio——vincit inops*] *Puſio* eſt *parvus puer.* Veteres enim *puſum* et *puſam*, pro *puero* et *puellâ* uſurpabant. Exemplo præivit Juvenalis:

Nonne putat melius quod tecum
puſio *dormit?*
Puſio *qui noctu non litigat,*
Juv. Sat. vi. 34.

11. *Acuit Calumnia dentes*] *Calumnia* hîc perſonaliter ſumitur pro *calumniatore*, cujus dentes gladiis comparantur, et propterea *ſtringi* dicuntur.

13. *Junxi jejunia*, etc.] *Jejunia*, vota, incurvatio capitis, et uſus atri veſtitûs erant externa ſigna luctûs apud Judæos, ut patet ex multis locis ſacræ ſcripturæ.

Dentem dente terit] Spectat ad illud Virgilii:

Ecce volat, calcemque terit
jam calce *Diores,*
Æn. v. 324.

16. *Sannio*] De hujus vocis ſignificatione ſupra ictum ad Pſal. i. 1. *Sanna.*

18. Mille tibi grates, populo ſpectante, rependam;
Audiet et laudes fœmina virque tuas.
19. Abſit ut inſultet noſtris Injuria damnis,
Impia gens oculo vel petulante notet.
20. Illius alloquiis amor et pax exulat omnis;
Et ſtruit in placidos mens mala mille dolos.
21. Oraque me contra pandens ſcurriliter, Euge!
Euge! ait, optatâ nunc ego luce fruor.
22. Hæc, Pater! adſpectas; taciturna ſilentia tandem
Rumpe, patrocinio meque tuere tuo.
23. Eripe te ſtratis; oculos, Deus! exue ſomno;
Meque tuo, Vindex! et mea ſiſte foro.
24. Subjice cenſuræ mores: hoc deprecor unum,
Me victo, ne gens hoſtica cantet Io.
25. Ne ſecum ſic jactet ovans: Mens læta! triumpha;
En! jacet everſus viribus ille meis.

26. Quem

ANNOTATIONES.

18. *Fœmina virque*] Eſt *Peripbraſis*, pro omnibus utriuſque ſexûs.

19. *Inſultet Injuria*] *Injuria* hîc perſonaliter ponitur pro *injurioſo*, ut Pſal. i. 1. *Impietas.*

21. *Oraque*] Pluralis numerus hîc ponitur pro ſingulari.

Scurriliter] *Scurriliter*, procaciter, a *ſcurra* dictum. *Scurra* vero dictus a *ſequendo*, quia erant tenuioris fortunæ homines, qui alium honoris gratia proſequerentur. Itaque *ſcurra* nihil aliud fuit quàm *ſectator* aut pediſſequus; neque primum inhoneſtum ſenſum præ ſe ferebat, ſed homines denotabat urbano otio aſſuetos: poſtea, cum otioſi homines ex omni materia effuſos quærerent riſus, male audire *ſcurrarum* nomen cœpit.

Optatâ luce] *Lux* hîc per *Metonymiam*, pro *die* ponitur, ut ſæpius apud optimos auctores; exemplo ſit Virgilius:

Si mibi non hæc lux *toto jam longior anno eſt,*
Ecl. vii. 45

22. *Taciturna ſilentia*] Pro *taciturnum ſilentium*, pluralis numerus ſcilicet pro ſingulari.

24. *Deprecor unum*] Sæpius *precor* et *deprecor* ſunt contraria, hîc verò *deprecor* ſignificat valde ſive vehementer precor, ut apud Catullum:

Cui ego quaſi eadem totidem mox deprecor *illi*
Aſſidue, verum diſpeream ni amo, Epig. lxxvii.

Io] Vide de hâc voce Pſal. xiii. 4. *Io.*

25. *Jactet ovans*] *Ovans* proprie erat minor triumphus, pedeſtris; ad ſummum, ex equo non e curru. Nomen eſt, ab acclamatione militum, genitâ ſæpius literâ *O*, juxta Feſtum: vel ab *ove*, quæ in minore triumpho immolabatur. Hinc ad lætitiam omnem ſignificandam

26. Quem mea delectat clades, qui prælia mecum
Conserit, huic turpet conscius ora pudor!
27. Gestiat insonti quisquis favet, oraque solvens
Prædicet Hunc, famuli cui pia cura sui est.
28. Te, Pater Alme! canam, qui servantissimus æqui es;
Nullaque non laudes efferet hora tuas.

ANNOTATIONES.

dam vox hæc traducta; etiam ad corvos, de quibus ita Virgilius:

— *Hinc ille avium concentus in agris,*
Et lætæ pecudes, et ovantes *gutture corvi,*
Georg. i. 423.

Læta] Hîc etiam adjectivum adverbialiter sumptum, ut Psal. ii. 12. *Securus.*

26. *Huic turpet*] Dativus pro genitivo, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

Ora] Dixit *ora* pro *os*, numerus pluralis scilicet pro singulari, ut etiam in versiculo sequenti, *Oraque.*

28. *Alme*] Vide de hac voce Psal. xii. 1. *Alma.*

Servantissimus æqui] Ita Virgilius de Ripheo:

—*Cadet et Ripheus justissimus unus*
Qui fuit in Teucris, et servantissimus æqui. *Æn.* ii. 427.

XXXVI.

AUCTIBUS immensis scelerum dum crescere fibras
Conspicor, et miris luxuriare modis;
Mens ait, Excusso legum gens impia fræno
Se prodit vacuam Numinis esse metu.
2. Ipsa sibi plaudit; dum tandem nequiter actæ
Pœniteat vitæ, displiceatque sibi.
3. Impia vox illi est, fucataque; nescia veri
Mens stupet, et rectum devia linquit iter.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est generis *mixti*, nempe *laudativus*, et *optativus*, et propterea constans duabus partibus; *Laudatione*, usque ad versum decimum, et *Precatione*, inde ad finem usque.

1. *Excusso fræno*] Vide Not. in Psal. ii. 5. *Frænaque dans.*

2. *Dum pœniteat*] *Dum* hîc accipitur pro *donec*, ut apud Virgilium:

Tityre, dum *redeo*, *brevis est via*, *pasce capellas*,
Ecl. ix. 23.

3. *Fucataque*] De Etymologiâ vocis *fucata*, vide Psal. iv. 5. *Fuco.*

4. Nocte nefas animo versat, nec crimina terrent;
Dumque meat lævo tramite, recta fugit.
5. Magne Opifex rerum! tua te Clementia cœlo
Inserit, et nubes transvolat alma Fides.
6. Vastius Oceano solium est, et Montibus altis
Firmius; hôc homines, quadrupidesque regis.
7. Quàm tuus eximius favor est! Tu mollibus alis
Protegis Adamidas, incubituque foves.
8. Te pandente manum, dapibus saturantur opimis;
Restinguuntque sitim flumine dulcis aquæ.
9. Sunt tibi Vitales latices: tu lumine cinctus
Sidereo, roseâ pectora luce reples.
10. Qui te nôsse cupit, lenem te sentiat, opto;
Justitiæque tuæ protegat umbra pios.
11. Absit ut Ambitio pedibus me proterat! absit
Sedibus excutiat me fera turba meis!
12. Autores scelerum subitam traxêre ruinam,
Nec proclinatos eriget ulla dies.

Annotationes.

5. *Alma fides*] Ita Ennius: *O Fides alma!* Cic. Off. iii. 29. De significatione hujus vocis vide supra, Psal. xii. 1. *Alma.*

7. *Mollibus alis protegis, incubituque foves*] Pia summi Numinis erga homines indulgentia sollicitæ gallinæ circa pullos curæ comparatur; unde apte usurpavit vocem *incubitu*, *incubitus* enim proprie de Gallina dicitur, quum cubat et extendat alas super ova, ut pullos excludat, vel exclusos foveat.

9. *Vitales latices*] *Latex* omnis humor dicitur, ab eo quod intra aliquid *lateat.* Unde et de aqua, vino, et cæteris dicitur. De vino apud Virgilium:

Regales inter mensas, laticemque *Lyæum*,
Æn. i. 690.

De aqua apud Lucretium:

Cedere squamigeris latices *nitentibus aiunt*, Lib. i. 373.

Rosea] Vide de hoc epitheto Not. in Psal. i. 2. *Roseo.*

11. *Ambitio*] Personaliter hîc sumitur *Ambitio* pro *ambitioso*; ut Psal. i. 1. *Impietas.*

XXXVII.

NE freme, Fulgorem gentis dum cernis iniquæ;
Candida nec cruciet pectora Livor edax.
2. Concidet illa brevi, succisi graminis instar;
Defluet et teneræ flaccida more rosæ.
3. Tu modò fide Deo, recti sectator et æqui:
Ille larem, lautas conferet Ille dapes.
4. Arbiter Æthereus tibi sit mellita voluptas:
Et desideriis annuet Ille tuis.
5. Hoc Duce, carpe viam; mediis in fluctibus unum
Hunc specta; portum, quem petis, Ille dabit.
6. Illius Auspiciis probitas tua lumina Solis
Æquabit, medio cum secat axe diem.
7. Mente Deum specta placidâ, speraque; nec urat
Cor tibi, perversis cùm nimis aura favet.

Annotationes.

Hic Psalmus est *didactic[us] iter.* constat autem ex tribus partibus; *Propositione*, a versu primo usque ad septimum; *Confirmatione*, a versu septimo ad vigesimum septimum; et *Conclusione*, ad finem usque.

1. *Candida*] De hujus vocis Etymologiâ et significatione primariâ vide Psal. iv. 1. *Candida.*

Livor cruciet] *Livor* proprie est vestigium et nota quae fit ex aliquâ percussione, aut contusione, sive ulcere. Inde pro *Invidiâ*, quia hæc animi perturbatio fœdat vultum, et pallorem et *livorem* inducit. Ut apud Ciceronem: *Impediuntur* livore *et malevolentia, nequid faciant*, 2 Fam. xx.

3. *Larem*] De hâc voce consule Psal. xviii. 45. *Sepositosque lares.*

5. *Carpe viam*] De hac locutione vide Psal. i. 1. *Carpit iter.*

Mediis in fluctibus] De Metaphoricâ significatione vocis *fluctus* vide supra Not. in Psal. ix. 13. *Fluctus.*

6. *Illius Auspiciis*] *Auspicia* proprie erant signa vel omina quæ capiebant Romani ab *avium aspectu.* Et quia apud eos omnia fere auspicato gerebantur, inde pro consilio, ductu, sive rei dispositione hæc vox ponitur. Ut apud Virgilium:

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis —— *Æn.* iv. 340.

Medio cum secat axe diem] Est *Peripbrasis* pro meridiano tempore. *Axis* hîc ponitur pro *toto cælo*, ut supra Psal. xix. 4. *Axe.*

7. *Aura favet*] Est *Metaphora* sumpta a navigantibus, de qua vide Not. in Psal. xxx. 6. *Ventis felicibus.*

8. Iræ pone modum, ruptis ne forſan habenis
In vitium præceps, hâc ſtimulante, ruas.
9. Ibit in exitium gens impia: Numine fretus
Vivet, et huic ſedes terra perennis erit.
10. Parva mora eſt, gens prava ruet; fruſtraque nefandi
Veſtiges ubi ſint rudera priſca laris.
11. Incolet interea terras qui pectore miti eſt,
Hic ubi gaudebit divite pace frui.
12. Dum ſtruit occultas juſto gens impia technas,
Infremit, et dentem perfida dente terit.
13. Ridet at æthereâ Recti Deus Autor ab aulâ,
Exitii cernens non procul eſſe diem.
14. Impius eduxit gladium, lunavit et arcum,
Quo pius occumbat, quo juguletur inops.
15. Sed Deus hôc illi transfiget viſcera ferro,
Franget et ultrici cornua tenſa manu.
16. Sors juſti tenuis Pompam ſupereminet Aulæ
Divitis, et famulas Ambitionis, Opes.

17. Ho-

Annotationes.

8. *Ruptis—habenis*] De hac *Metaphora* jam dictum ad Pſal. ii. 5. *Frænaque dans.*

In vitium præceps] De voce *præceps* vide Not. in Pſal. v. 10. *Præceps.*

10. *Veſtiges*] Hîc ſubjunctivus modus præſentis temporis uſurpari videtur loco futuri indicativi; ut apud optimos Autores. (1) Exemplo ſit Cicero: *Siquis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuereſcam, et in cunis vagiam, valde* recuſem, *De Senect. c.* xxiii.

(2) Horatius:

Quòd ſi Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanæ redeat *ſanguis imagini,* 1 Carm. xxiv. 13.

(3) Terentius:

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerſar ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias? Eun. i. i. 1.

Laris] De hâc voce vide ſupra Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

12. *Technas*] Vide Not. in Pſal. v. 10. *Technis.*

Dentem dente terit] De hac locutione ſupra ad Pſal. xxxv. 16.

15. *Illi transfiget*] Pro *illius* transfiget, per Figuram *Antiptoſin* huic Poetæ ſatis uſitatam. Vide Not. in Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivi.*

Cornua tenſa] *Cornua* dicuntur arcus, vel quia curvantur in

morem

17. Hoſtibus elidet Cœle ſtis Dextera vires:
Sinceræ vindex Hæc pietatis erit.
18. Adſpicit ærumnas ſancti gregis Arbiter orbis,
Illius et dempto fine tuetur opes.
19. Ora pio nullus tinget pudor; affluet idem
Deliciis, reliquos dum premit atra Fames.
20. Improba vaneſcet gens, et difflabitur: agnæ
Sic abit in fumos igne peruſtus adeps.
21. Mutua dum ſumit, perſolvit debita nulli
Impius: eſt Juſto ſemper aperta manus.
22. Quem beat et placidum Deus adſpicit, incolet orbem:
Sed premet exoſos fœda ruina lares.
23. Sternit iter juſto rerum Qui ſceptra gubernat;
Et probat hanc unam, quam terit ille, viam.
24. Labitur ille quidem, ſed ſic ut ſurgere poſſit:
Nam Deus infirmis porrigit Ipſe manum.
25. Antè puer charæ pendebam matris in ulnis;
Nunc arat exangues plurima ruga genas:

ANNOTATIONES.

morem cornu, vel quia olim arcus erant ex *cornu*. Inde *Parthum cornu* dixit Virgilius pro *arcu Parthico*:

—*Libet* Partho *torquere Cydonia* cornu
Spicula—— Ecl. x. 59.

18. *Gregis*] De hâc voce vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege*.

19. *Ora pio tinget*] *Ora* dixit in plurali numero pro *Os*; et *pio* pro *pii*.

Atra fames] *Atra* hîc loci ſumi poteſt vel ad literam, pro *nigra*, quia fames nigrorem in vultum inducit; vel pro *fœda*, *dira*, ſive *funeſta*, quo modo Virgilius *atra ingluvies* dixit:

—*Ripiſque habitans hic piſcibus* atram
Improbus ingluviem, raniſque loquacibus explet,
Georg. iii. 430.

20. *Difflabitur*] De hâc voce vide ſupra Pſal. xxxiii. 10. *Difflat*.

Fumos] Pluralis numerus pro ſingulari.

22. *Placidum*] Eſt adjectivum adverbialiter ſumptum, ut Pſal. i. 3. *Lene*.

Lares] Vide de hac voce Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares*.

23. *Sternit iter juſto*] *Juſto* eſt caſus tertius pro ſecundo, qualia multa in hoc libro occurrunt exempla. Vide Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

Non

Non tamen affligi vidi ſine Vindice juſtos,
Poſcere vel natos ore tremente dapes.
26. Larga piis ſemper manus eſt, et dapſilis; olim
Sors quoque ter felix poſteritatis erit.
27. Ergò animum vitiis mox exue, recta ſequutus,
Stare diu in terris qui tua tecta cupis.
28. Juris amans Deus eſt, nec juſtum deſerit; illi
Semper adeſt: præceps cætera turba ruet.
29. Sors erit his tellus, quibus eſt reverentia legum;
Obruet et patrias nulla ruina domos.
30. Jugiter os illis rectum ſpirabit et æquum;
Et pia juſtitiam lingua ſub aſtra vehet.
31. Sancta Dei lex eſt imis infixa medullis:
Illa vacillantes ſuſtinet una pedes.
32. Sævus, in excubiis latitans, his imminet hoſtis;
Et ſtricto jugulum cominùs enſe petit.
33. Sed Deus affulgens famulos tutabitur; umbris
Devotos miſeræ ſubtrahet Ille neci.
34. Tu ſpera, pareque Deo; ſic ſtabis in altum
Evectus, coram dum ruet hoſtis atrox.
35. Vidi ego, nam memini, ſcelerum florere miniſtros,
Ut viret in pingui laurus amœna ſolo.
36. In fumos abiêre tamen; veſtigia nulla,
Umbraque quærenti nulla reperta mihi eſt.
37. Sedulus obſerva juſtos, et reſpice finem:
Pax illis niveos claudet amica dies.

38. Im-

ANNOTATIONES.

26. *Dapſilis*] Eſt vox Græca δαψιλὴς: idem valet quod affluens, abundans. Apud auctores ſatis probatos reperitur: Solummodo adducemus Plautum: —— *Alios* dapſiles *ſumptus facit*, Moſtel. iv. ii. 66.

Olim] Vide Not. in Pſal. xxxiv. 22. *Olim*.

30. *Os ſpirabit illis*] *Illis* hîc eſt etiam *Antiptoſis* dativi caſûs pro genitivo, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

Sub aſtra vehet] De hac locutione *ſub aſtra*, conſule Not. in Pſal. iii. 3. *Caput erectum ferre* ſub aſtra.

33. *Umbris devotos*] Quid ſit *umbra* ex opinione veterum jam dictum ad Pſal. xxx. 3. *Pallentibus umbris*.

37. *Sedulus obſerva*] *Sedulus* hic ſumitur adverbialiter pro *Sedulo*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Niveos dies] *Nivei* dies ſunt proſperi, felices, triumphales; nam

8. Impia colluvies hominum ſimul occidet omnis,
Et ſimul ex ipſâ ſtirpe reciſa ruet.
9. Una ſalus juſto Deus eſt; Hôc pendet ab uno
Vir pius; hôc clypeo ſeque ſuoſque tegit.
10. Muniet hôc pectus, ſceleratâque tela retundet:
Hanc ſibi mercedem vindicat alma fides.

ANNOTATIONES.

...am color albus felicitatem, vi-...toriam, lætitiam deſignabat; ...ter vero ærumnas et infortuni-...m: ut apud Virgilium:

Quos dulcis vitæ exſortes et ab ubere raptos
Abſtulit atra dies, *et funere merſit acerbo*, Æn. vi. 428.

Et apud Tibullum:

Sis felix, et ſint candida *fata tua*, Lib. iii. Eleg. vi. 30.

38. *Colluvies hominum*] De hac voce *colluvies* vide ſupra ad Pſal. xvii. 14. *Colluvies.*

40. *Tela*] Vide de hac voce Pſal. iii. 6. *Tela.*

Retundet] *Retundere* proprie cuſpidem vel aciem alicujus rei uſu nimio vel alio caſu hebetare. Per Tranſlationem, *repellere, rejicere.* Exemplo ſit Cicero: *Iidemque gladios in rempublicam diſtrictos* retudimus, *Catil.* iii. 2.

Alma fides] De voce *almus* vide Pſal. xii. 1. *Alma.*

XXXVIII.

NE famulum reprehende, Deus! dum fervidus iram
Colligis, et juſtus ventilat arma furor.
2. Tu mea lethiferis fixiſti pectora telis,
Et gravis afflictum jam tua Dextra premit.
3. Fax iræ violenta tuæ depaſcitur artus,
Nec locus eſt plagis vulneribuſque novis.
Oſſa quatis luxaſque mihi, compage ſolutâ;
Scilicet hæc ſonti debita pœna fuit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, et conſtat ex tribus partibus; *Exordio*, verſu primo; *Narratione*, ad verſum viceſimum; et *Concluſione*, inde ad finem Pſalmi.

1. *Fervidus*] Dixit *fervidus* pro *fervidè*: adjectivo nempe adverbialiter poſito, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Ventilat arma] Conſule Not. in Pſal. xxiv. 8. *Ventilat.*

2. *Pectora*] Eſt pluralis numerus pro ſingulari, ut ſupra Pſal. ii. 6. *Sceptra.*

Telis] De Etymologia hujus vocis *telum* vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

4. Obruor illuvie ſcelerum, ceu vortice ſorptus;
Quôque premor nimiùm, prô dolor! urget onus.
5. Vulnera tabe fluunt, et ſpargitur undique virus;
Stultitiæ merces juſtaque pœna meæ.
6. Curvus in inviſam defigo lumina terram,
Lumina, perpetuo quæ mihi rore madent.
7. Ulcere corroſos urunt incendia renes;
Nullaque pars morbo, nulla dolore vacat.
8. His fractus merſuſque malis, ululatibus, unum
Quod ſupereſt, terras laſſo polumque meis.
9. Telluris cœlique Sator! tibi nuncupo vota:
Tu mala, quæ patior, vix toleranda vides.
10. Cor trepidat, languent tremuli ſine viribus artus;
Nox oculis, acie deficiente, natat.
11. Me fugiunt, quos junxit amor vel ſanguis, Amici;
Et ſpectatores non levis horror habet.
12. Imminet et jugulo ſtrictis manus impia telis;
Et petor opprobriis, compoſitiſque dolis.
13. Aſt ego ſurdus ad hæc, ceu qui ſtupet auribus orbus;
Et, ceu nulla foret vox mihi, mutus eram.
15. Nempe, Parens rerum! ſpes in te noſtra recumbit;
Suſcipies famuli tu pia vota tui.
16. Annue, dicebam, votis, ne fortè vacillem,
Hoſtibus et fiam fabula læta meis.
Annue, ne noſtrâ quiſquam de clade triumphet,
Et proclinatus prociduuſque premar.
17. Succiduo jam penè miſer ſum poplite; præſens
Semper et ærumnæ triſtis imago meæ eſt.

ANNOTATIONES.

6. *Lumina — lumina*] Eſt *Anaphora*, de quâ Figurâ vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi: Sceptra.*

8. *Ululatibus*] De propria ſignificatione vocis *ululatus* vide Pſal. xxii. 1. *Ululatibus.*

Polumque] *Polus* hîc ponitur pro toto cœlo, ut ſupra in Pſal. xviii. 12. *Polus.*

10. *Nox oculis natat*] i. e. *Nox* vel tenebræ obducuntur oculis meis in ſignum appropinquantis mortis; umbræ enim ſive imagines ante oculos morientium volitare, ſive *natare* ſolent.

12. *Jugulo*] De hac voce vide Not. in Pſal. vii. 1. *Jugulo.*

Telis] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

18. Judice te coram vitæ delicta fatebor,
Et tepido cernes imbre madere genas.
19. Hoſtica ſed numero ſuperans et robore pollens
Turba, meis vivit læta vigetque malis.
20. Inſontem premit hæc odiis, benefactaque pœnis
Compenſat, ſtudiis ſemper iniqua piis.
21. Ne me linque, Deus! nec te mihi ſubtrahe; vitæ
Sed Columen! famulo porrige promptus opem.

ANNOTATIONES.

21. *Porrige promptus*] *Promptus* hîc pro *promptè*, Græcorum more, ut ſæpius adnotavimus. Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Securus*.

XXXIX.

CAUTIUS incedam, dixi, ne fortè vacillans
Audeat effari lingua prôterva nefas.
Os mihi compeſcam fræno, præſentibus illis,
Quos juvat obliquo tramite prava ſequi.
2. Lingua diu ſiluit, juſtas nec protulit iras:
Quod mihi majoris cauſa doloris erat.
3. Ignis ut incluſus, tacitum cor arſit; in auras
Mox dolor erumpens talia dicta dedit:
4. Da, Deus! annorum numerum, momentaque vitæ
Futilis, extremum da mihi nôſſe diem.
5. Vita brevis, Tecum ſi confers, æmula palmi eſt;
Et nihil, et nihilo ſi quid in orbe minus.
6. Horret iter tenebris, curarum mole gravatur
Pectus, et hæredem neſcit avarus opum.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *Optativi*, ut prior, ejuſque partes ſunt duæ; *narratio* altera, ad verſum quartum; altera *precatio*, ad finem uſque.

2. *Juſtas iras*] Plurali numero utitur pro ſingulari, ut iræ magnitudinem exprimat.

4. *Futilis*] Vanus, vel inutilis: *futiles* dicuntur, qui filere tacenda nequeunt, ſed ea *effundunt*. Sic et vaſa *futilia* a *fundendo* vocata.

7. Quid mihi reſtat opis? Te fido, Maxime rerum!
Ancora tu noſtræ, cum furit unda, rati es.
8. Eripe me noxæ, nævos, Pater! elue; lædi
Ludibrio ſtolidi ne patiare gregis.
9. Cura fuit rigidis linguam frænare lupatis,
Tu quia fortunæ, quâ premor, Autor eras.
10. Tolle quod infeſtat, moderatiùs exige pœnas;
Ah! perii plagis vulneribuſque tuis.
11. Ceu tinea erodis formam, dum crimina plectis:
Ah! quàm mortales lubrica turba ſumus!
12. Suſcipe vota, meis aures adverte querelis;
Nec tetricus, lachrymas dum tibi fundo, ſile.
Scilicet extorrem patriis me cernis ab oris;
Et proavis tellus hæc peregrina fuit.
13. Pone tuas iras, et fractum robore pectus
Inſtrue, ſupremum funeris ante diem.

ANNOTATIONES.

7. *Ancora*] Vox Græca ἄγκυρα, eſt dens ferreus, quo firmantur ac retinentur naves; inde Metaphoricè ſignificat refugium, præſidium, firmamentum; ut apud Ovidium:

Quò ferar? unde petam lapſis ſolatia rebus?
Ancora *jam noſtram non tenet ulla* ratem,
Triſt. v. ii. 41.

8. *Gregis*] De hac voce vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege.*

11. *Ceu tinea*] Alii legunt: *Crimina dum plectis, formam, ceu tinea, rodis.*
Tinea vermiculus eſt, qui, a pulvere ac ſitu aut putredine interdum naſcens, veſtes aut libros abrodit:

——*Aut* tineas *paſces taciturnus inertes,*
Hor. i. Ep. xx. 11.

12. *Tetricus*] Eſt hîc adjectivum adverbialiter ſumptum, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

XL.

XL.

SPE mihi non vanâ mentem fulcivit, et aures
Indulſit precibus qui regit aſtra meis.
2. Illius ex imâ bonitas me traxit abyſſo,
Juſſit et in ſolidâ figere rupe pedem.
3. Ille novos numeros famulo dictabit et hymnos,
Facta quibus ſuperi ſunt celebranda Patris:
Audiet hos mundi gemino ſub cardine tellus;
Fidet et autori, tacta timore, ſuo.
4. O felix, Domino quiſquis ſpe firmiter hærens
Deſpicit elatos, artificeſque doli!
5. Quis mirâcla, Deus! tua quis benefacta retexat?
Mens hebet hæc verſans; promere lingua nequit.
6. Nec tibi cæſa placent, nec toſta piamina flammis:
Hoc tacitè vulſâ me, Pater! aure mones.
7. En, Deus! en, adſum, dixi, quò juſſeris ibo:
In tabulis proſtant nomina noſtra tuis.
8. Mens jubet obſequium rerum præbere Parenti:
Æternúmque animo lex tua fixa manet.
9. Juſ-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, conſtans ex duabus partibus; *Propoſitione*, ad verſum undecimum; et *Petitione*, inde ad finem uſque.

1. *Indulſit*] De hujus vocis propriâ ſignificatione, vide Pſal. iii. 8. *Indulges.*

Qui regit aſtra] i. e. *Qui regit cœlos*, per *Synecdochen.*

2. *Abyſſo*] De ſignificatione et Etymologiâ vocis *abyſſus*, vide Pſal. xviii. 15. *Abyſſus.*

3. *Ille novos numeros*] De *numeris* in hoc ſenſu vide Pſal. v. 11. *Numeris.*

Gemino ſub cardine] *Cardo* proprie eſt id quo vertuntur fores: quia eſt earum quaſi *cor*, vel quaſi hamus ex quo ſuſpenduntur; eſt autem *hamus* Græcis κεφάλη. Hîc ponitur pro cœli vertice, vel *polo*, quo cœli verti finguntur.

5. *Mirâcla*] Ponitur hîc, per *Syncopen*, pro *miracula.*

6. *Toſta piamina*] *Piamen* ſeu *piamentum* id erat, quo in expiando utebantur; a *pio*, purgo. Eſt vero *piamen* dictio Poetica magis, quàm oratoria.

Vulſâ me, Pater, aure mones] Reſpicere videtur ad illud Virgilii:

Quum canerem reges, et prælia, Cynthius aurem
Vellit, *et admonuit,*

Ecl. vi. 3.

Hæc dictio *vellere aurem* trahi videtur a more præceptorum, qui dum pueros ſuos admonent alicujus rei, *aurem vellunt* ac

 trahunt,

9. Juſtitiæ monumenta tuæ cantata per orbem
Sunt mihi; nec, memini, vox taciturna fuit.
10. Tu mihi teſtis ades, non hæc ego pectore clauſi;
Sed fidei et partæ præco ſalutis eram:
Non ego celavi populum benefacta, nec illa
Fœdera, quæ nullo ſunt violanda die.
11. Ne mihi te ſubduc, ſed, dum nitet ignibus æther,
Hinc tua me bonitas protegat, inde fides.
12. Obruor ærumnis, ſcelerum dum perfero pœnas;
Lumine nec fas eſt tollere victa malis:
Verticis iſta pilos ſuperant tormenta cruceſque;
Liquitur et nimiis Mens ſuperata vadis.
13. Sit vitæ tibi cura meæ, Dulciſſime rerum!
Et pede, ne peream, mox properante veni.
14. Omnibus opprobrio ſit qui mihi dira minatur,
Hoſtis et obſcœnæ det citò terga fugæ.
15. Opprimat hunc clades, qui dentem dente fatigans
Nequiter, ah! riſu me petulante petit.
16. Geſtiat exultans, te qui ſibi quærit amicum;
Signaque lætitiæ det manifeſta ſuæ.

Annotationes.

trahunt, ut in mentem revocent.

12. *Cruceſque*] *Crux* proprie eſt gabalus vel patibulum, cui affigebantur malefici; ſed etiam quicquid nos cruciat, torquet, et affligit, dicitur *crux*; ut apud Terentium: *Et illis* crucibus, *quæ nos, noſtramque adoleſcentiam habent deſpicatam,*

Eun. ii. iii. 91.

Superata vadis] *Vadum* eſt locus in flumine, lacu, mari, et quacunque aqua, per quem *vadere* licet, quum ſit minus profundus. Et quoniam ejuſmodi loca ſint navibus periculoſa, inde *vada* per *Metaphoram* ſignificat *pericula, mala.* Exemplo eſt Cicero: *Sed quoniam emerſiſſe jam e* vadis, *et ſcopulos prætervecta videtur oratio mea, perfacilis mihi reliquus curſus oſtenditur,* Pro Cœlio, 51.

14. *Obſcœnæ fugæ*] *Obſcœnus* vox eſt auguralis, cujus Etymon eſt vel *ob* et *cano*, id eſt, *contra cano*; quod quando pulli in auguriis captandis faciebant, funeſtiſſimum erat: vel potius ab *ob* et *cœnum, lutum*, quod *ſordidum* notat.

Det citò terga] *Terga* eſt *Heteroſis* pluralis numeri pro ſingulari.

15. *Petulante*] Vide Not. in Pſal. vii. 13. *Petulante.*

Quiſquis

Quiſquis et auxilium te poſcit, voce canorâ
Dicat, Io! Domino ſit ſua laus et honos.
17. Sum miſer, ah! fateor, tamen eſt tibi cura clientis:
Lenis ades, ſegnes ducere parce moras.

ANNOTATIONES.

16. *Io*] De hac voce ſupra dictum ad Pſal. xiii. 4.

17. *Cura clientis*] De voce *cliente* vide ſupra ad Pſal. xxviii. 11. *Cliente.*

Lenis ades] *Lenis* hîc eſt adjectivum, per *Enallagen*, ſumptum pro adverbio; ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Lenis ades, ſegnes ducere parce] Hîc reticetur copula per Figuram quam *Aſyndeton* vocant, cujus eſt natura ut feſtinationem fere denotet. Vide ſupra Notam in Pſal. vii. 9. *Juſtos erige, perde malos.*

XLI.

O Felix, inopem trutinâ qui penſitat æquâ!
Huic feret afflicto Conditor orbis opem.
2. Hunc Deus incolumem rebus ſervabit in arctis,
Et dabit innubes et ſine nocte dies.
3. Hoſtibus eripiet, vireſque reſarciet ægro;
Ponet et in molli languida membra toro.
4. Adfer opem, dixi, Deus! ablue vulnera mentis:
Heu! tua Majeſtas crimine læſa meo eſt.
5. Me petit opprobriis fera gens, et, Terminus illi
Ecquis, ait, Vitæ, Nominis ecquis erit?

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti, optativus* ſcilicet, et *laudativus*, conſtans ex tribus partibus; *Exordio*, ad verſum quartum; *Narratione*, a verſu quarto ad decimum; et *Petitione*, reliquis verſibus.

1. *Trutinâ æquâ*] *Trutina* eſt ſtatera in qua rerum gravitates examinantur, et per *Metaphoram* ſignificat *animi judicium*, teſte Cicerone: *Ad ea probanda, quæ non artificis ſtatera, ſed quadam populari* trutina *examinantur*, De Orat. ii. 159.

3. *Vireſque reſarciet ægro*] *Ægro* hîc ponitur Poetice in dativo caſu pro genitivo, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Molli toro] *Torus* lectus ab *intortis* herbis dictus; antiquis enim *torus* e ſtramento erat, qualiter nunc etiam in caſtris, ut apud Virgilium:

—*Viridante* toro *conſederat herbæ*, Æn. v. 388.

6. Mellea Vox illi eſt, ægrum dum viſit: at, intus
Quæ coquit, abſcedens dira Venena vomit.
7. Turba calens odiis inter ſe murmure cæco
Muſſat, et inſontem tollere fraude parat.
8. En! ait, ille jacet morbo confectus acerbo:
Occidet, et nullâ reſtituetur ope.
9. Qui ſocius vitæque fuit menſæque, jacenti
Imminet, et ſtratum calce ſubinde ferit.
10. Fer, Deus! auxilium; da poſſe reſurgere, digna
Hoſtibus ut referam præmia, parque pari.
11. Hoc, ubi ſacrilegis ſpes intercepta triumphi eſt,
Quem mihi voviſti, pignus amoris erit.
12. Me mihi tu reddens cœleſti Numine fulcis,
Æternúmque tuo das, Pater! Ore frui.
13. Tu, Deus Iſacidûm! tibi, quas decet, aſſere laudes;
Sitque dies titulis nulla ſuprema tuis.

ANNOTATIONES.

7. *Turba calens odiis*] *Odiis* hîc eſt pluralis numerus pro ſingulari, quò odium violentius exprimat.

9. *Calce ferit*] Eſt Figura proverbialis, pro eo quod eſt omni contumeliæ genere afficere. Unde Cicero, in *Oratione pro Sylla*, dicit quendam non ſolum verbis uti improbiſſimis ſolitum, verum etiam pugnis et *calcibus*.

10. *Referam par pari*] *Referre par pari* eſt proverbium apud optimos auctores occurrens; ut apud Terentium:

——— *Denique*
Tu par pari referto, *quod eam remordeat*, Eun. iii. i. 54.

Qua monemur ut tales ſimus in alios, quales in nos illos experimur.

13. *Iſacidûm*] Dixit per *Syncopen*, pro *Iſacidarum*.

Titulis] De hac voce vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Titulus*.

XLII.

CERVUS ut, in medio celſis de montibus æſtu
Actus, in algentes fertur anhelus aquas;

Sic

ANNOTATIONES.

Hujus Pſalmi partes ſunt duæ; una quâ Pſaltes expoſtulat de ſuo exilio, uſque ad verſum ſextum; altera quâ expoſtulat de ſuis calamitatibus: utraque vero *Concluſionem* habet *amœbeam*.

1. *Cervus*] Eâ naturâ eſt *cervus*, ut in curſu agitatus omni tempore confugere ſoleat ad aquas

Sic mea Vitali ſatiari Numinis undâ
Mens avet, et Domini languet amore ſui.
2. Gaudet et optat amans vitæ ſe jungere Fonti:
His mihi Deliciis quæ dabit hora frui?
3. Dum ſine fine petunt, ubi ſis cui ſervio, Numen!
Sunt miſero lachrymæ nocte dieque dapes.
4. Scandere me quoties memini penetralia Sacra,
Et longo populos ordine ponè ſequi;
Aurea dum recolo miſſas ad ſidera voces,
Et plauſum, feſtis quem decet eſſe choris:
In lachrymas totus miſer et ſuſpiria ſolvor;
Inter et ærumnas eſt mihi Dulce queri.
5. Cur ita turbaris? Cur te, mens! dejicis exſpes?
Cur ita me torques anxia? Fide Deo.
Scilicet Hic placido recreat mihi lumine pectus;
Et mihi materies Unica laudis erit.
6. Dum queror, in mentem liquidis Jordanis ab undis,
Sepoſitiſque jugis tu mihi ſæpe redis.
7. Gurgitis eſt gurges, rauci comes æquoris æquor:
Fluctibus, infelix, obruor uſque novis.

ANNOTATIONES.

uas anhelus; maximè vero au-
umno, quo tempore propter æ-
tum eſt ſitis impatientiſſimus.
ide Ariſt. *de Hiſt. Animal.*
ib. vi. *c.* xxxix.

2. *Optat amans*] *Amans* hîc
dverbialiter ponitur, ut de mul-
is aliis jam obſervatum. Vide
Not. in Pſal. ii. 12. *Securus.*

4. *Penetralia ſacra*] De *pe-*
etralibus vide ſupra Not. in
Pſal. xx. 6. *Penetralibus.*

Aurea ſidera] Hoc epitheton
ureum ſignificat *pulchrum*, vel
plendidum. Idem uſurpavit Ho-
atius:

Perambulabit aſtra ſidus au-
reum, *Epod.* xvii. 41.

Et Virgilius:

Per duodena regit mundi ſol
aureus *aſtra*, Georg. i. 232.

Choris] Vide de hac voce
Pſal. xviii. 10. *Chori.*

5. *Torques anxia*] *Anxia* hîc
ponitur per *Enallagen* pro *anxiè*,
ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

6. *Jordanis*] *Jordanes* eſt
fluvius nobilis Palæſtinæ, ex
monte Libano oriens, et in plu-
res rivulos ſe dividens.

7. *Æquor*] De hac voce vide
ſupra Pſal. xviii. 22. *Nec in æ-
quoris undas.*

Fluctibus] De Metaphoricâ
hujus vocis ſignificatione jam
dictum ad Pſal. ix. 13. *Adſpice
fluctus.*

8. Luce ſed in mediâ bonitas tua fulcit abyſſo:
Nocte, Parens vitæ! tu mihi carmen eris.
9. Tunc ego, Cur, dicam, capiunt te oblivia noſtri?
Rerum Opifex! animæ portus et aura meæ!
Cur, propè confectum curis, lachrymiſque ſepultum,
Me finis immani durus ab hoſte premi?
10. Hic petit inſultans, ubi ſis: ego vulneror inde;
Enſis et in morem permeat oſſa dolor.
11. Cur ita turbaris? Cur te, mens! dejicis exſpes?
Cur ita me torques anxia? Fide Deo.
Scilicet Hic placido recreat mihi lumine pectus;
Et mihi materies Unica laudis erit.

ANNOTATIONES.

8. *Abyſſo*] Vide Not. in Pſal. xviii. 15. *Abyſſus.*

9. *Oblivia*] De hac voce poeticâ vid. Not. in Pſal. ix. 18. *Mergunt* oblivia.

Durus] Ponitur hîc adverbialiter pro *durè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

10. *Hic petit inſultans*] De propriâ et Metaphoricâ ſignificatione vocis *inſultare*, vide Pſal. xiii. 4. *Inſultet.*

11. *Anxia*] Vide Not. in verſum quintum, *Torques* anxia.

XLIII.

SIS mihi tu Judex, Deus! et crudelibus obſta;
Subdola ne me gens, ne ſcelerata premat.
2. Es mihi tu rupes: ah! me cur rebus in arctis
Ablegas? ah! cur victus ab hoſte gemo?
3. Prome jubar, quo cuncta foves! hôc dirige greſſus:
Scandere da templi limina ſancta tui.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt ejuſdem generis et argumenti cum ſuperiore, ac velut illius *epitome*: continens *Petitionem*, verſu primo; *Exornationem petitionis*, uſque ad verſum quintum; et *Concluſionem*, verſu quinto.

1. *Premat*] Vide Not. in Pſal. iii. 2. *Premet.*

2. *Me cur ablegas*] *Ablego* eſt propriè quempiam aliû mittere, qui nobis eſt tædio, aut impedimento. Dictum a *legatis*, qui cum legationibus mittuntur.

3. *Templi limina*] *Limen* et tranſverſum in janua lignum, inferius vel ſuperius; vel a *limes*, quia illic terminatur domus; vel a *limus*, id eſt, *obliquus* et *tranſverſus*; hîc ponitur, per *Synecdochen*, pro ipſis foribus.

4. Tum

4. Tum mea te referet chelys; et proſternar ad aras,
Lætitias animæ deliciaſque meæ.
5. Cur ita dejecta es? Cur te, mens anxia! torques?
Cur gemis? Ætherei poſce Parentis opem.
Huic ego feſtivo perſolvam carmine grates;
Nec Deus, Hunc præter, quem ſequar, alter erit.

ANNOTATIONES.

4. *Te referet chelys*] *Chelys* vox Græca χέλυς, teſtudo: capitur etiam pro *Lyra*, quod Mercurius Lyram primus ex *teſtudine* fecerit, quam, Nilo decreſcente, in littore repererat.

5. *Anxia torques*] Vide Not. in Pſal. xlii. 5.

XLIV.

ARRECTA, Deus! aure tuæ Miracula Dextræ
Hauſimus, antiqui quæ cecinêre patres.
2. Gentibus expulſis, ſimul et, te Vindice, cæſis
Indigenis, tellus hoſtica ceſſit avis.
3. Non ſuus hos enſis felicibus intulit arvis;
Nec fuit humano robore parta ſalus:
Hos, Pater armorum! peperit tua Dextra triumphos:
Dilectique gregis Lux tua rexit iter.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *optativi*, conſtans ex tribus partibus; *Exordio*, a verſu primo ad decimum uſque; *Propoſitione*, a verſu decimo ad viceſimum quartum; et *Concluſione petitoriâ*.

1. *Cecinere patres*] Verbum *Cano* tribuitur vatibus oraculiſque: ut apud Virgilium de Sibylla:

(1) ——*Horrendas* canit *ambages*, Æn. vi. 99.
(2) *Atque hæc deinde* canit *divino ex ore ſacerdos*, Æn. iii. 155.

Inde, qui ſanctas et venerabiles res atque divinas docendo proponunt, auguſtiore veluti verbo, *canere* dicuntur, non *dicere*. Ita Boethius, cum libro tertio in finem uſque diſputationem Philoſophiæ de Deo et ejus bonitate retuliſſet, quartum his verbis auſpicatur: *Hæc cum Philoſophia leniter ſuaviterque* ceciniſſet, etc.

2. *Cæſis indigenis*] *Indigena* dicitur, qui non aliunde in aliquam patriam venit, ſed ibi natus eſt; quaſi *inde genitus*.

3. *Gregis*] Vide Notam in Pſal. i. 1. *Grege*.

4. Te rerum Dominum, te Regem agnoſcimus unum:
Fer, Deus! Iſacidis, quam potes unus, opem.
5. Te duce cogemus ſubitò dare terga rebelles,
Et pedibus populos ſubdere colla truces.
6. Non ego vel gladio, levibus vel fido ſagittis:
Nil gladius, nil me miſſa ſagitta juvet.
7. Tu, Deus! hoſtiles fœdâſti pulvere vultus;
Imperioque tuo libera turba ſumus.
8. Ergò tuas laudes omni celebrabimus ævo;
Et fons tu noſtri carminis unus eris.
9. At, procul abſcedens, tu nos hoſtilibus offers
Opprobriis; ſolito more nec arma regis.
10. Terga fugæ trepidos nos cogis vertere: noſtris
Auctus et exuviis impius hoſtis ovat.
11. Præda ſumus, velut agna lupis: patriiſque relictis
Sedibus, in toto quærimus orbe fugam.
12. Et minimo venire jubes, et ſubjicis haſtæ
Captivos: lucri nil tamen inde legis.
13. Objicis opprobriis; et nos vicinia riſu
Excipit, indignis perſequiturque jocis:
14. Fabula ſic vulgi ſumus; et, dum nubila ſors eſt,
Vertice nos moto turba profana notat.
15. Nec modus eſt vel meta malis; ſemperque fatiſcit
Obruta mens curis, turpat et ora pudor.
16. Stringit

ANNOTATIONES.

6. *Juvet*] Hîc ponitur loco futuri indicativi, qualia nonnulla exhibuimus exempla ad Pſal. xxxvii. 10. *Veſtiges.*

7. *Fœdâſti*] Dixit per *Syncopen* pro *fœdaviſti.*

10. *Auctus et exuviis*] *Exuviæ* ſunt ſpolia hoſtibus detracta, ab *exeundo* dicta.

Ovat] De hac voce *ovare* vide Not. in Pſal. xxxv. 25. *Ovans.*

12. *Subjicis haſtæ*] i. e. *Nos venundas*; nam mos erat apud Romanos in auctionibus ponere haſtam, et ea quæ publice venundabant, *haſtæ* ſubjicere. Unde Cicero: Haſtâ poſitâ *pro ædi Jovis Statoris, bona*, etc. *bona, inquam, Cn. Pompeii Magni voci acerbiſſimæ ſubjecta Præconi*, Phil. ii. 64.

15. *Nec modus eſt, vel meta malis*] *Meta* propriè eſt *extremitas, terminus*, ſive in agris, ſive in circo; vulgo e lapidibus oblongis, in acumen ac pyramidem erectis: dicta *meta* a *metiendo*, vel quia eſſet poſita in dimenſo ſpatio: vel quia eam *metiantur*

16. Stringit in insontem truculenta Calumnia dentes;
Armat et ultrices gens scelerata manus.
17. Hæc licèt infestent, animo tu firmiter hæres;
Et, tibi quam dedimus, stat sine labe fides.
18. Nec te deseruit mens tot vexata procellis,
Nec, quod signâsti, devia liquit iter.
19. Hauserunt miseros habitata draconibus antra;
Mortis et ante oculos vallis opaca fuit.
20. Si tamen inde tui mens est oblita favoris;
Si cui, te præter, sunt data vota Deo:
21. Hocne tuos oculos fugiet scelus, intima cordis
In tenebris acie qui penetrante vides?
22. Te propter luimus, te propter jugiter, eheu!
Cædimur; imbelles sic laniantur oves.
23. Surge; quid ignavo conduntur lumina somno?
Evigila; miseris ne procul esse velis.
24. Cur fugis oppressos immani pondere? Nostræ
Immemor ærumnæ, cur, Deus! ora tegis?
25. Viribus extinctis, animas in pulvere mersas,
Membraque jam cernis tabida fixa solo.

ANNOTATIONES.

iantur quadrigæ circumcurrentes. Inde per Translationem, pro termino quocunque ac fine, ut apud Virgilium:

His ego nec metas *rerum, nec tempora pono,*
Æn. i. 282.

16. *Calumnia*] Hîc personaliter ponitur, ut supra in Psal. xxxv. 11. *Calumnia.*

18. *Signâsti*] Dixit per *Syncopen*, pro *signavisti.*

19. *Hauserunt miseros*] *Haurio* proprie est extrahere humorem et educere ex profundo aliquo loco; sed significat etiam *sorbere, devorare*, ut apud Ciceronem: *Quid eum non sorbere animo, quid non* haurire *cogitatione, cujus sanguinem non bibere sensetis?* Phil. xi. 10.

Habitata draconibus] *Draco* est genus animalis venenosi, dicti ἀπὸ τῦ δρακεῖν, *videre.* Clarissimam enim habere dicitur oculorum aciem: qua ex causa incubantes eos thesauris finxerunt antiqui.

22. *Te propter — te propter*] Est *Anaphora*, de qua vide Notam in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi: Sceptra.*

24. *Ora*] Pro *vultus*, ut Ps. vii. 5. *Ora.*

26. Eripe te ſtratis; pacti memor aſſere ſervos,
Et bonus hoſtili ſubtrahe colla jugo.

ANNOTATIONES.

26. *Eripe te ſtratis*] *Stratis* dixit in Plurali numero pro *ſtrato*, ut Pſal. ii. 6. *Sceptra.*

Bonus] Eſt adjectivum adverbialiter ſumptum, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Subtrahe colla jugo] *Jugum* ub quo ignominiæ gratiâ victi hoſtes mittebantur. Nam ſtip in terram duabus haſtis, ſuper eas ligabatur tertia, et tunc victi hoſtes diſcingebantur, et ſub illa cogebantur tranſire inermes. Inde *ſubjugare* ſignificat debellare, ac ſubjicere.

XLV.

DICERE ſert animus Regem; nova carmina Regi
Lingua parat; calamo par erit illa levi.
2. Forma vires ſuperans, affuſaque gratia labris
Te beat, et Domini non periturus amor.
3. Eia age, Rex! humeris apta ſtellantibus enſem,
Quem decus, et, bello partus, adornat honos.
4. Macte novis titulis: niveos Clementia currus
Cingat, et auratas Faſque Fideſque rotas.
Sic tua perculſæ diſcent miracula gentes;
Intremet et gemini terra ſub axe poli.

5. Ho

ANNOTATIONES.

Eſt hoc Canticum *Epithalamium*, generis *laudativi*; cujus partes ſunt quatuor; *Exordium*, verſu primo; *Laudatio ſponſi*, a verſu ſecundo ad nonum uſque; *Laudatio ſponſæ*, a verſu nono ad decimum ſeptimum; et *Concluſione*, verſu decimo ſeptimo.

1. *Calamo*] *Calamus*, frutex aquaticus; qui et arundo dicitur: quamvis arundo proprie ſit quæ craſſior ac longior eſt; *calamus*, gracilis tenuiſque, et tibiis fere ac ſcripturæ aptus. Inde ſumitur ut hîc pro inſtrumento quo ſcribimus, ut apud Ciceronem: *Quum inſtituiſſem ad te ſcribere*, calamum*que ſumpſiſſem*, Att. vi. 8.

Eia age] De hac exclamatione vide Not. in Pſal. ii. 3. 10. *Eia*, et *eia agedum.*

4. *Macte novis titulis*] *Mactus*, quaſi *mauctus*, id eſt, *magis auctus.* Sic herba adulta dicta eſt a Catone *macta*, quia aucta: Hoſtiæ quoque *mactæ*, quia mola, vino, thure ſpargebantur, et quaſi cumulabantur, augebanturque ante ſacrificium; unde *mactare* pro cædere dictum fuit. Dii ipſis in ſacrificiis acclamabant: Macte *bocce vino inferio eſto*, macte *hacce dape eſto*; quia ſacrificiis augeri eorum felicitatem pu-

Hoſtica lethiferis transfiges corda ſagittis:
Corruet et telis gens numeroſa tuis.
Quôque ſedes ſolium, ſtans nullo mobile ſêclo,
Cuncta reget, populis et pia jura dabit.
Sunt tibi jus, et fas, et candida pectora cordi;
Impietas odio, menſque referta dolis:
Ergò tibi ſuperûm Rector perfudit olivo
Tempora; præ ſociis hic tibi ceſſit honos.
E thalamis quoties procedis lætus eburnis,
Myrrham, aloen, caſiam regia veſtis olet.

9. Re-

ANNOTATIONES.

tabant. Cicero dixit, Mac-re *honoribus*, De Repub. vi. lautus, Mactare *infortunio*, urcul. iv. iii. 5. Hac formula ocativum *macte* adhiberi volunt o nominativo *mactus*, more ttico: quemadmodum (1) a-d Tibullum:

Sic venias hodierne,
Lib. i. vii. 53.

) apud Perſium:

Stemmate quod Tuſco ramum
milleſime *ducis.*

eperitur etiam apud Plinium plurali numero: macti *ingenio eſte cœli interpretes.*

Titulis] De hâc voce vide ſot. in Pſal. xviii. 42. *Titulos.*

Clementia—Faſque Fideſque] ſic perſonaliter ſumuntur.

Axe poli] *Axe* hîc ponitur eodem ſenſu quo apud Virgilium:

—*Nudoque ſub ætheris axe,*
Æn. ii. 512.

bi ſignificare videtur *regione* vel *plaga.*

Poli] De hac voce vide Pſal. xviii. 12. *Polus.*

5. *Telis*] De Etymologiâ hujus vocis vide Pſal. iii. 6. *Tela.*

6. *Mobile ſêclo*] *Seculum*, ſive per *Syncopen ſêclum*, pro certo annorum ſpatio uſurpari ſolet. Nunc ſpatium centum annorum, unde *Carmen ſeculare*, in quo ſcribuntur ſacrificia quæ centeſimo quoque anno fiebant; nunc ſpatium triginta annorum *ſeculum* dicitur, ut notat Servius in illud Virgilii:

Sed mihi tarda gelu, ſêclisque effœta ſenectus,
Æn. viii. 508.

Seculum a *ſequendo* dictum, eo quod ſequatur *ſe*, et in *ſe* revolvatur.

7. *Jus, et fas, et candida pectora*] Redundat copula *et*, per Figuram quam *Polyſyndeton* vocant. Ut Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

Candida] De hujus vocis Etymologiâ et ſignificatione vide Pſal. iv. 1. *Candida.*

Superûm] Per *Syncopen* pro *ſuperorum.*

8. *Myrrham*] *Myrrha* arbuſcula eſt in Arabiâ præcipuè naſcens. Ejus altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina, caudice duro et intorto, cortice levi, folio olivæ fere ſimili. Sudat autem ſponte, priuſquam incidatur, ſtacten dictam, cui nulla præfertur; ea etiam eſt virtute, ut corpora imputribilia reddat: Vide Plin.

9. Regia progenies te cingit, mille miniſtras
Inter honoratas, et tua juſſa ſubit:
A dextris Regina ſedet, ſpectabilis auro,
Quod legit in patriis gens Ophyræa jugis.
10. Tu mihi, purpureæ decus Heroina cohortis!
Auſculta, monitis obſequioſa meis:
Dele animo populoſque tuos, charoſque propinquos;
Nec patris, aut patrii ſit tibi cura ſoli.
11. Blanda tuæ Regem ſuccendat gratia formæ:
Hunc quoque tu Dominum relligioſa cole.

ANNOTATIONES.

Plin. *Lib.* xii. *c.* xv. et xvi. Unde condiendis cadaveribus, et imbuendis capillis, aliiſque ejuſmodi deliciis adhibebatur. Teſte Virgilio:

——*Crines*
Vibratos calido ferro, myrrhaque *madentes*,
Æn. xii. 100.

et Horatio:

Myrrheum *nodo cohibere crinem*, Carm. iii. Od. xiv. 22.

Aloen] *Aloe* herba eſt amariſſimi ſucci. Unde, per *Metaphoram*, dixit Juvenalis:

Plus aloes *quàm mellis habet*, Sat. vi. 180. hoc eſt plus amaritudinis quàm dulcedinis. *Aloe*, inquit Plinius, *ſcillæ ſimilitudinem habet, major, et pinguioribus foliis ex obliquo ſtriata; gravi odore, guſtu amara. Laudatiſſima ex Indiâ affertur.*

Caſiam] *Caſia* frutex eſt ſalicis Amerinæ magnitudine. Tria præcipuè ſunt *caſiæ* genera, (1) Frutex cinnamomo affinis, odorato cortice: de quo Virgilius:

Nec caſiâ *liquidi corrumpitur uſus olivi*, Georg. ii. 466.

(2) Fiſtula cujus medulla medicinalis eſt. (3) Herba coronaria, de quâ idem Virgilius:

Tum caſiâ, *atque aliis intexunt ſuavioribus herbis*,
Ecl. ii. 49.

Caſia hîc prioris ſpeciei videtur intelligenda.

9. *Gens Ophyræa*] Varias conjecturas faciunt docti de Ophyræ ſitu, quas recenſere nimis eſſet longum. Ad veritatem proxime accedere videntur, qui eam inter inſulas Indiæ ultra Gangem locant. Vide *Hiſt. univ. Tom.* ii. *p.* 800.

10. *Purpureæ*] De Poetico uſu vocis *purpureus*, vide Pſal. xix. 4. *Purpureum.*

Cohortis] Vide de hac voce Pſal. xxxiii. 1. *Cohors.*

Populoſque tuos, charoſque propinquos] Copula *que* hîc redundat per Figuram cui nomen eſt *Polyſyndeton.* Vide ſupra Notam in Pſal. vii. 17. *Juſtumque*, etc.

11. *Relligioſa*] Per *Enallagen* pro *relligioſe.* Vide ſupra Pſal. ii. 12. *Securus.*

12. Ec

12. Se tibi turba frequens populi prosternet; et ipsæ
Sponte ferent Tyriæ regia dona nurus.
13. Tota nites intus; vestis tibi texitur auro;
Pallaque Sidoniis ter saturata cadis.
14. Ibis in amplexum Regis, sine compare Virgo!
Cui niveus Phrygiâ pingitur arte sinus.
15. Se jungent comites Regum de stirpe puellæ;
Lætaque virgineis perstrepet aula choris.
16. Implebitque vicem soboles generosa parentum:
Omnibus hæc populis, te duce, jura dabit.
17. Ergò mihi nullo, Regina! taceberis ævo;
Concinet et laudes ultima terra tuas.

Annotationes.

12. *Tyriæ nurus*] *Nurus* propriè uxor filii est: sed ponitur hîc pro fœminis junioribus, ut etiam apud Virgilium:

Vidi Hecubam, centumque nurus, ——— *Æn.* ii. 501.

Priamus enim non centum filios, atque adeo nec centum nurus habuit.

Tyriæ] *Tyriæ* a *Tyro*, quæ olim splendidissima urbs Phœniciæ, sita in insula circiter septingentos mille passus a mari remota, priusquam eam Alexander aggere immisso continenti annecteret. Τυρὸν Græci *caseum* dicunt, ut a re pecuaria florente *Tyrus* nomen habuerit.

13. *Pallaque*] *Palla* erat honestæ mulieris vestimentum, ad vestigia usque demissum. Dicta *palla* quasi tunicæ *pallium*; vel quòd palam et foris erat.

—*Pro longæ tegmine* pallæ
Tigridis exuviæ per dorsum a vertice pendent,
Virg. *Æn.* xi. 576.

Sidoniis ter saturata cadis] Per *Saturatam* pallam intelligit purpuram ter tinctam, quæ erat pretiosissima. Exemplo præivit Martialis:

Non quicunque capit saturatas *murice vestes*,
Lib. viii. Ep. xlviii.

Sidoniis cadis] *Sidon*, urbs Phœniciæ in Syria, a Tyro remota ducentorum stadiorum intervallo. Utraque autem urbs Tyrus et Sidon erat celebris piscatu *muricis*; piscis sive conchæ marinæ, ex qua liquor profluit *ostrum* vocatus, quo lanæ purpureo colore tingebantur. Vestes ejusmodi apud antiquos summo pretio habitæ, atque regibus principibusque viris tantum concessæ erant. Præcipuè celebratur purpura Tyria sive Sidonia apud Virgilium:

—Tyrio *conspectus in* ostro,
Georg. iii. 17.

Modum vero eam conficiendi, sive ostro tingendi, inter res deperditas numerat Pancirollus.

14. *Phrygia arte*] i. e. vestimentis Phrygiâ arte elaboratis, vel acu pictis; quam artem Phryges invenerunt. Unde ejusmodi ornatus *Phrygiones* appellati sunt, Plin. *Lib.* viii. *c.* xlviii.

15. *Choris*] De propriâ significatione vocis *chorus* vide supra Psal. xviii. 10. *Chori*.

XLVI.

UNA Deus miſeris ſpes eſt, et ahenea turris;
Nec procul eſt, populi cùm fremit ira trucis.
2. Non ego formidem, tellus licèt ima dehiſcat;
Vaſta licèt montes obruat unda maris.
3. Nec trepidem pelagum ſpectans, dum murmure rauco
Inſultat ſcopulis, et juga ſumma quatit.
4. Urbs habitata Deo, jucundo flumine vitæ,
Sanctaque felici templa rigantur aquâ.
5. In medio Deus eſt, et, ne ruat, undique vallat;
Fertque citam, quoties ingruit hoſtis, opem.
6. Inſremuêre truces populi; cœlumque tremiſcens
Intonuit, tellus et liquefacta fuit.
7. Sed Deus Iſacidûm, bello qui præſidet, arcis
Inſtar erat nobis, auxiliumque tulit.
8. Huc ades, et mecum ſpecta mirâcla Tonantis,
Regnaque cœleſti depopulata manu.
9. Bella Deus paſſim premit, et vi conterit arcus,
Telaque; falcatas perdit et igne rotas.

ANNOTATIONES.

Hoc Canticum eſt *didacticum*, ex duabus partibus conſtans: *Propoſitione*, ad verſum octavum; et *Hortatione*, inde ad finem uſque.

2. *Formidem*] Hîc ponitur loco futuri, ut ſupra in Pſal. xxxviii. 10. *Veſtiges*. Et in verſu ſequenti, *Trepidem*.

4. *Felici*] *Felix* hîc ſignificat *lorga*, *luxurians*; ut Pſal. xxii. 5. *Succo* felicis *olivi*.

5. *Ingruit*] De hac voce conſule Not. in Pſal. xviii. 9. *Ingruit*.

7. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dixit pro *Iſacidarum*, ut etiam in ſequenti verſu undecimo.

8. *Mirâcla Tonantis*] *Mirâcla* pro *miracula*, per *Syncopen* in more Poetico. Eſt vero *miraculum* quicquid admirationem afferre poteſt.

9. *Falcatas rotas*] *Rota* hîc ponuntur per *Synecdochen* pro curribus. Vox *falcatus* interdum ſignificat curvatus in modum falcis, ut apud Virgilium:

——Falcati *comminus enſes*,
Æn. vii. 731.

Hîc verò ſignifícat *falcibus inſtructus*: cujuſmodi currus olim ad prælia erant comparati; de quibus vide *Livium* xxxvii, xli.

10. Pone

10. Pone minas, inquit; Dominum me ſuſpice: faſces
Agnoſcent olim terra fretumque meos.
11. Iſacidûm Dominus, bello qui præſidet, arcis
Inſtar erit nobis, auxiliumque feret.

ANNOTATIONES.

10. *Faſces*] *Faſces* inſignia dicebantur conſulum Romanorum. Erant autem faſciculi colligati ex virgis ſeu bacillis de betula arbore, inter quas obligata ſecuris ita erat, ut ferrum in ſummo *faſce* emineret. Inde uſurpantur pro imperii inſignibus apud Virgilium:

—— *Primos attollere* faſces,
Regibus omen erat, ——
Æn. vii. 173.

Et pro ipſo imperio, ut hîc, apud Horatium:

—— *An ſuperbos*
Tarquinî faſces—*memorem,*
1 Carm. xii. 35.

Fretumque] De propria ſignificatione vocis *fretum*, vide Pſal. xxx. 6. *Freta.*

XLVII.

PLAUDITE, mortales! rerum celebrate Parentem;
Voxque triumphantis ter geminetur Io.
2. Sedibus è ſuperis nutu ſceptroque tremendo
Ille regit Veſper quidquid et ortus habet.
3. Ille feros populos gemino ſub vertice cœli,
Antè triumphatos, ſub juga noſtra trahet.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus* in genere *laudativo*, continens partes duas: prima *Hortatio* ad laudes Dei, ad verſum quintum; ſecunda *Rationes* ſive *Argumenta*, quibus iſta *Hortatio* ſuadetur, inde ad finem Pſalmi.

1. *Io*] Vide Not. in Pſal. xiii. 4. *Io.*

2. *Veſper*] De hac voce *veſper* prius dictum ad Pſal. xxii. 28. *Veſper.*

Gemino ſub vertice] i. e. *Ab utroque polo. Terra a* verticibus duobus, *quos appellavere polos, centrum cœli eſt,* Plin. Lib. ii. c. xv. Eodem modo loquitur Virgilius:

Hic vertex *nobis ſemper ſublimis; at illum*
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi,
Georg. 1. 242.

Sub juga noſtra] *Romanis mos erat,* inquit Dionyſius, *quoties hoſtes, traditis armis, deditionem faciebant, duo tigna recta humi defigere, hiſque tertium tranſverſum ſuperimponere, et ſub eo captivos tranſmittere, moxque dimittere liberos. Hoc ipſi* jugum *vocant.*

Juga] Dixit in plurali numero pro ſingulari per *Heteroſin.*

4. Et sibi dilectæ donabit prædia genti:
Hôc domus Isacidûm gestit honore frui.
5. Ille triumphali superûm palatia curru
Scandit, et adventûs signa dedêre tubæ.
6. Psallite, mortales! et Io ter dicite Regi:
Plaudite Victori terque quaterque Deo.
7. Illius Occasus solium veneratur et Ortus:
Hunc celebret mentis quidquid et oris habes.
8. Illius imperio tellus obtemperat omnis:
Et solii Pietas cingit utrumque latus.
9. Abramidûm populis junguntur fœdere reges,
Quos regit Hic, quibus et præripit omne decus.

ANNOTATIONES.

4. *Prædia*] Hîc aptè autor selegit vocem *prædia*, est enim *prædium* a *præda*: eo quod capti ab hostibus agri militibus distribuebantur.

Isacidûm] Per *Syncopen* pro *Isacidarum*.

5. *Superûm*] Per *Syncopen* pro *Superorum*.

6. *Io*] Vide de hac Interjectione, Psal. xiii. 4.

Terque quaterque] Id est, *iteratis laudibus*: exemplo sæpius præivit Virgilius:

— *O* terque quaterque *beati*,
Queis ante ora Patrum —
Contigit oppetere! —

Æn. i. 98.

Vide Æn. iv. 589. et xii. 155.

8. *Pietas*] Vox *pietas* significat animi amorem et benevolentiam quâ Parens amplectitur liberos: et propterea optimè convenit Deo communi rerum Parenti.

9. *Abramidûm*] Per *Syncopen* dixit pro *Abramidarum*.

XLVIII.

MAJESTAS immensa Dei est, venerabilis urbi
Quam colit, et sacris ter celebranda jugis.
2. Alma Sion, Boream spectans, pulcherrima rerum est;
Et domus Augusti Regis, et orbis amor.
3. Om-

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est generis *laudativi* et *eucharistici*, continens primo *Propositionem*, usque ad versum quartum; deinde *Narrationem*, usque ad versum nonum; postremo *Professionem* fiduciæ in Deum, ad finem usque.

2. *Alma*] Vide Notam in Psal. xii. 1. *Alma*.

Sion]

3. Omnibus hæc aperit portam, portumque salutis;
Nullus et in toto est tutior orbe locus.
4. Hâc conjurati visâ stupuêre tyranni,
Protinus et turpi terga dedêre fugæ.
6. Hos metus invasit trepidus, luctusque virorum
Æmulus angori Parturientis erat:
7. Haud aliter puppes violentia dissipat Euri,
Ægæum tumidis cùm mare servet aquis.
8. Hæc, quæ fama refert, in sacrâ vidimus urbe,
Numinis Invicti quæ stabilita manu est.
9. Alme Parens! festis quoties advolvimur aris,
Una tuæ cunctos spes bonitatis alit.
10. Par Majestati laus est tua, nescia metæ;
Sanctaque justitiæ Dextera lance nitet.
11. Gestiat alta Sion; celebrent et Judicis æquî
Facta, Palæstinæ quas habet ora, nurus.

12. Mœ-

Annotationes.

Sion] De hac voce supra dictum ad Psal. ii. 6. *Sioni*.

Boream spectans] *Boreas* est ventus flans a septentrione, frigidus et siccus, a βοάω, *clamo*, quia sonorus sit et procellosus. Vocatus et Aquilo, a vehementiore flatu et volatu: quasi *aquila*, inquit Festus.

Pulcherrima rerum] Accommodavit Sioni, quod Virgilius dixit de Roma:

Scilicet et rerum *facta est* pulcherrima *Roma*,
Georg. ii. 534.

4. *Tyranni*] De hac voce jam dictum ad Psal. vii. 2. *Impune* Tyranni.

6. *Metus trepidus*] *Trepidus* vox est ambigua, vel enim significat *tremulus*, *pavidus*; vel *festinus*, quòd qui timent, festinent gressus: In hoc posteriori sensu occurrit, ut hîc, apud Virgilium:

Hic me, dum trepidi *crudelia limina linquunt*,
Æn. iii. 616.

7. *Euri*] *Eurus* est ventus ab oriente brumali flans, violentus, atrox, et rapidus.

Ægæum mare] *Ægæum mare*, nunc *Archipelagus* dictum, Græciam a minore Asia separavit: nomen habuit ab *Ægæo*, Rege Athenienfium, qui eò se præcipitavit. Ibi magna insularum multitudo, unde fervet mare, et æstuant fluctus, ubi sævior ingruit ventus.

10. *Nescia metæ*] De *meta* vide supra Psal. xliv. 15. *Meta*.

11. *Sion*] Vide Not. in Psal. ii. 6. *Sioni*.

Palæstinæ] *Palæstina* interdum latiori significatione pro tota Terra Sancta, sed strictè loquendo erat angusta illius regionis portio secundùm oram maritimam porrecta, quæ ab

12. Mœnia circumiens Solymæ, quam ſuſpicis, hoſpes!
Dinumera turres, quas habet ille locus:
13. Adſpice ſupremis inſertas nubibus arces;
Quæque vides ſoboli regia tecta refer.
14. Qui colit hanc, dum luce fruar, dum ſtabit et Orbis
Machina, Dux nobis et Deus unus erit.

ANNOTATIONES.

oriente tribu Judæ et Simeontis erat clauſa, ab occidente mari Mediterraneo, a Septentrione Amalecei finibus, et a Meridie cum tribu Danis ſe immiſcebat. Quinque oppidis præcipue inclaruit, quorum nomina ſunt *Gaza*, *Aſcalon*, *Gath*, *Aſhdod*, et *Ekron*, unde tota terra *Pentapolis* nonnunquam appellata.

Nurus] De hac Poetica ſignificatione vocis *nurus* ſupra dictum ad Pſal. xlv. 12. *Nurus*.

12. *Mœnia*] De diſcrimine inter *muros* et *mœnia* vide Not. in Pſal. ix. 6. *Mœnia*.

Solymæ] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

Suſpicis] De hujus vocis propriâ et Metaphoricâ ſignificatione vide Notam in Pſal. ix. 1. *Suſpicienda*.

XLIX.

PANDE meis aurem monitis, quicunque virorum
Incolis Eoas, Heſperiaſve plagas!
2. Auſcultent clari proceres, et futile vulgus;
Et qui divitiis pollet, et æris inops.
3. Quæ loquar, arcanos reſerans Sapientia fontes
Suggeret: hæc animo volvere dulce mihi eſt.
4. Seria res agitur; vates oracula plectro
Perſequar, intentus cantibus ipſe meis.

5. Cur

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, tres partes continens: *Exordium*, uſque ad verſum quintum; *Propoſitionem*, a verſu quinto ad decimum ſeptimum; et *Concluſionem*, inde ad finem uſque.

1. *Incolis Eoas*] De voce *Eous* jam dictum ad Pſal. xix. 5. *Eoo*.

Heſperiaſve] De voce *Heſperias* vide Pſal. xix. 6. *Littus in* Heſperium.

3. *Sapientia*] Hîc ſumitur perſonaliter, Poetarum more, quo etiam modo ſæpius occurrit in ſacris literis.

4. *Oracula*] *Oraculum* ab *ore* dicitur, eſtque propriè Deorum reſponſum. Oracula *enim*, inquit Cicero, *ex eo ipſo appellata* ſunt, *quod ineſt his Deorum* oratio. *Sed* Oraculum *eſt etiam dictum alicujus celebre et veluti divinum*: unde dicimus Oraculum *Catonis*.

Plectro] *Plectrum* eſt inſtrumentum

5. Cur ego formidem, cùm fluctibus undique vastis
Cingor, et à tergo vindicis ense premor?
6. Spem locat in loculis animus mortalia curans,
Jactat et ingentes ambitiosus opes.
7. Non tamen his frater prævertit funera fratris;
Nec pretio flecti Numinis ira potest.
8. Vita nequit gazis redimi; pernicibus alis
Illa fugit, nullâ restituenda die.
9. Ære nec oblato seros mercaberis annos;
Dona nec admittit mortis avara manus.
10. Cum fatuo prudens moritur, cum paupere dives;
Nec mora; quos linquunt, occupat alter agros.
11. Nemo sibi non spondet opes tituloque perennes:
Sed titulos et opes mors inopina rapit.
12. Est fugitivus honos; et quotquot nascimur Adæ
Semine, quadrupedum more perire vides.
13. Vana sequi gens stulta solet; patrumque nefanda
Dicta probat soboles improba, pejor avis.
14. Strata jacent, ritu pecudum, sub mole sepulchri
Agmina, lethali depopulata manu.

Vir

Annotationes.

mentum quo Citharœdi fides *plectunt*, id est, percutiunt. Hîc autem ponitur per *Synecdochen* pro ipsâ citharâ, ut etiam apud Horatium:

Et te sonantem plenius aureo, Alcæe, plectro *dura navis*,
Carm. ii. Od. xiii. 27.

5. *Fluctibus*] De Metaphoricâ hujus vocis significatione vide Not. in Psal. ix. 13. *Adspice fluctus.*

6. *In loculis*] De hac voce *loculis*, consule Notam in Psal. xvii. 14. *Succedit* loculis.

Jactat] Vide Not. in Psal. x. 3. *Jactat.*

Ambitiosus] Hîc ponitur adverbialiter pro *ambitiosè*, ut Psal. ii. 12. *Securus.*

8. *Gazis redimi*] *Gaza*, dictio Persica, significat opes, supellectilem, et generaliter quicquid possidemus, ut apud Virgilium:

— *Tabulæque et Troïa gaza per undas*, Æn. i. 123.

10. *Nec mora*] De hac locutione vide Notam in Psal. xxx. 2.

11. *Tituloque perennes*] De voce *Titulus* in hac significatione jam dictum ad Psal. xviii. 49. *Tuos* titulos.

Opes tituloque—titulos et opes] Est elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ vide Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi: Sceptra.*

14. *Eos*] Est vox Græca ἠὼς, *Aurora*, inde *eous* matutinus, vel orientalis: de quâ voce vide Psal. xix. 5. *Thalamo* Eoo.

Lari]

Vir pius hæc rectique tenax, cùm desuper Eos
Fulserit, imperio vim prohibente premet.
Ora, venusta priùs, cernet manantia tabo,
Junctaque marmoreo fœda sepulchra lari.
15. At mihi vim lethi depellet Rector Olympi;
Et dabit, ut secum gaudia lætus agam.
16. Ne trepida, gazas subitò si congerit alter,
Et domus auratas explicat alta trabes.
17. Nudus opum busto tegitur; nec gaza, nec auro
Dives ad infernas pompa sequetur aquas.
18. Ille cutem curat, fugitivaque gaudia vivus
Captat: et hunc laudat, quem juvat illa sequi.
19. Mors tamen hunc addet proavis; quæ messuit illos,
Non sinet hunc vitæ perpete flore frui.
20. Hei mihi! gens hominum, dum tangit vertice cœlum,
Se pecudum nescit claudere more diem.

Annotationes.

Lari] Vide Not. in Psal. xviii. 45. *Sepositosque* lares.

15. *Lethi*] De hujus vocis Etymologiâ vide Not. in Psal. vi. 3. Lethum *pulsurus*.

Rector Olympi] Montes duodecim hoc nomine *Olympi* insigniti sunt. Præcipuus in ea parte Thessaliæ, quæ ad Macedoniam vergit: cujus vertex ita editus, ut nubes penetrare, et ad cœlum usque pertinere dicatur; immo et pro cœlo sumatur a Poetis. Dictus *Olympus* quasi ὁλολαμπὴς, *totus lucidus*, quia nubes excedit, et sole semper illustratur.

Lætus] Pro *lætè*, per *Enallagen*, ut Psal. ii. 12. *Securus*.

17. *Busto tegitur*] De *busto* vide Not. in Psal. xxviii. 1. *Busta*.

Pompa sequetur] *Pompa* vocatur omne spectaculum et apparatus solennis, cum ostentatione et specie quadam triumphi, idque in adversis, ut hîc, non minus quam in prosperis et lætis. Inde passim legitur in autoribus, nuptiarum *pompa*, *pompa* sacrorum, *pompa* funerum.

18. *Ille cutem curat*] *Curare cutem* est *genio indulgere, voluptatibus inservire*. Exemplo præivit Juvenalis:

Et curare cutem *summi constantia civis*, Sat. ii. 105.

Et Horatius:

Me pinguem et nitidum bene curatâ *cute vises,*
Cùm ridere voles, Epicuri de grege porcum,
1 Epist. iv. 15.

20. *Tangit vertice cœlum*] i. e. *Evecta ad honoris fastigium*; ad exemplum Poetarum, apud quos passim reperies, *ad sidera tollere, cœlum ferire*, et similia. Huic dictioni autoris præcipue respondet illud Horatianum:

Sublimi feriam sidera vertice,
1 *Carm.* i. 36.

L. AR-

L.

ARBITER Æthereus, cui ſervit purpura regum,
Perculit, Os pandens, Orbis utrumque latus:
Ætheris excelſi ſolio ſe ſiſtere juſſit
Regna, rubens quotquot veſper et ortus habet.
2. Ille Sionææ roſeo de vertice rupis
Fulſit, et auratum protulit inde jubar.
3. Hinc aderit, nec verba premet: præcurret euntem
Flamma vorax, circùm vaſta procella ruet.
4. Æthera teſtatus, terramque ſub ætheris axe,
Diſcutiet populi facta ſiniſtra ſui.
5. Confluat huc, dicet, mihi gens dilecta, juvencis
Fœdera quam mecum pacta litare jubent.
6. Sidera juſtitiam narrabunt Numinis; Ipſe
Nam Deus officium Judicis æquus obit.
7. Eloquar; Iſacidæ! trepidas advertite mentes;
Vos ego cœleſti poſtulo voce reos.
Vos Deus appello: Dominum me prædicat Orbis;
Et, ſacra gens! priſco fœdere juncta mihi es.
8. Non ego, quòd noſtras rarò pecus imbuat aras,
Parciùs offerri non holocauſta queror.

9. Nec

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, ex duabus partibus conſtans: *Narratione*, ad verſum ſeptimum; et *Propoſitione*, inde ad finem uſque.

1. *Purpura regum*] Virgilium eſt imitatus:

Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit——Georg. ii. 495.

Veſper] Conſule Notam in Pſal. xxii. 28. *Veſper*.

2. *Roſeo de vertice*] De uſu Poetico hujus epitheti *roſeo* vide Not. in Pſal. i. 2. *Roſeo*.

4. *Sub ætheris axe*] Sub nudo et aperto cœlo, inquit Servius in Virg.

Ædibus in mediis, nudoque ſub ætheris axe,
Æn. ii. 512.

5. *Litare*] De diſcrimine inter *litare* et *ſacrificare* vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Litet*.

6. *Sidera*] Ponitur hîc *ſidera*, per *Synecdochen*, pro *cœlis*.

8. *Imbuat aras*] Ita Virgilius:

——*Illius* aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet *agnus*, Ecl. i. 7.

Holocauſta] *Holocauſtum*, Græcè ὁλοκαυτὸν, erat hoſtia, quæ, detractis extis, integra aræ imponebatur, quaſi ὅλον καυτὸν, hoc eſt, *totum combuſtum*, aut *totum igne*

9. Nec caper è caulis, nec me, ſpectante popello,
Vilibus è ſtabulis tracta juvenca juvat.
10. Quidquid habent campi pecudum, ſaltuſque profundi,
Quidquid alunt rupes et juga mille, meum eſt.
11. Suntque mihi notæ volucres in montibus altis;
Meque colit Dominum quidquid inerrat agris.
12. Si premar eſurie, non vos ſolatia poſcam:
Me penes eſt, tellus quidquid et æther habet.
13. An mihi toſta famem depellant viſcera tauri?
An levet hircini ſanguinis unda ſitim?
14. Solve tuo grates potiùs Dominoque Deoque,
Votaque, me quiſquis ſimplice mente colis!
15. Tempeſtas cùm ſævit, opem me poſce Parentem:
Hanc ego depellam; tu mea facta refer.
16. Crimina ſed ſpectans, his te, gens impia! Judex
Arguet Æthereus corripietque modis:
Quid tibi nobiſcum eſt? cur tu mea fœdera pandis?
Cur memorat leges improba lingua meas?
17. Tu mihi reclamas; legum tu ſpernis habenas;
Et, te cùm moneo, das mea verba Noto.
18. Tu prædatori comitem te jungere gaudes:
Te quoque conſortem turpis adulter habet.
19. Orè paras fraudes; utero conceptus eodem
Te timet, et linguæ ſpicula ſæva tuæ.

ANNOTATIONES.

igne abſumptum.

12. *Solatia*] Eſt *ſolatia* pro *ſolatium*, per *Heteroſin* pluralis numeri pro ſingulari, ut Pſal. ii. 6. *Sceptra.*

14. *Dominoque Deoque*] Eſt exemplum Figuræ quam vocant *Polyſyndeton*, per quam copula *que* redundat. Vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque* Deum, Dominumque *potentem.*

17. *Tu mihi reclamas*] *Reclamare* eſt quaſi clamando adverſari, repugnare, refragari, ut apud Ciceronem: Reclamat *Sicilia tota, propter cælati argenti cupiditatem, reos fieri rerum capitalium*, 6 Verr. xli.

Das mea verba Notis] De hac loquendi formula vide Not. in Pſal. xviii. 22. *In aquarum undas tulere* Noti.

Notis] De hujus vocis propriâ ſignificatione et Etymologiâ vide ibid. Pſal. xviii. 22. et Not. in Pſal. i. 4. *Notus.*

21. Ad tua quòd tacitus connivi crimina, rides;
Meque tui ſimilem, gens ſcelerata! putas.
At mihi tu meritas ſcelerum dabis, improba! pœnas;
Nam tua ſunt digitis facta notata meis.
22. Numinis immemores! monitis advertite Sacris:
Ne mea vos, nullo vindice, Dextra terat.
23. Me colit hic, qui laude litat: ſectator et æqui
Pars erit electi, me tribuente, gregis.

ANNOTATIONES.

21. *Tacitus connivi*] *Tacitus* hîc ponitur pro *tacitè* per *Enallagen* adjectivi loco adverbii. Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Securus.*

22. *Vindice*] De hac ſignificatione vocis *vindex*, vide Not. in Pſal. xxii. 4. *Te* vindice.

23. *Gregis*] Vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege.*

LI.

ME, Deus! exaudi facilis; patriique favoris
Adſpiret famulo mollior aura tuo.
Quique reis toties veniam totieſque benignus
Indulges, ſcelerum me quoque faſce leva.
2. Turpe nefas dele; fœdam, Pater! elue noxam,
Obverſantem oculis nocte dieque meis.
3. In te deliqui, te ſolum crimine læſi;
Ut ſcelus ulciſci jus tibi faſque foret.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, conſtans ex duabus partibus; *Petitione ſingulari*, a verſu primo ad vigeſimum; et *Petitione communi*, inde ad finem.

1. *Exaudi facilis*] *Facilis* hîc ſumitur adverbialiter pro *facilè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Adſpiret famulo] De propriâ et metaphoricâ ſignificatione verbi *adſpirare*, vide Not. in Pſal. i. 3. *Adſpirans.*

Indulges] De hoc verbo vide Not. in Pſal. iii. 8. *Indulges.*

Faſce leva] *Faſcis* proprie lignorum aut alterius cujuſcunque rei ligata congeries, quam ligando facimus: inde ſignificat *onus*, quòd *faſces* lignorum ſeu aliarum rerum graves ſunt portantibus. Exemplo eſt Virgilius:

—*Ego hoc te* faſce *levabo*,
Ecl. ix. 65.

5. Polluit

5. Polluit auſpicium vitæ mihi fœda libido;
Primaque lux miſeræ conſcia labis erat.
Luce carens, ipſâ contraxi matris in alvo
Triſte rudimentum, ſeminiumque mali.
6. Sed te pura juvat mens; quam tu, nube remotâ,
Erudies, leges diſcat ut illa tuas.
7. Hyſſopi me fronde, ſacro me flumine luſtra:
Sic ego mundus ero, candidiorque nive.
8. Mitte ſalutiferæ qui gaudia nuntiet horæ:
Ut redeat fracto priſcus in oſſa vigor.
9. Parce meo puros in crimine figere vultus:
De medio potiùs flebile tolle nefas.
10. Redde, quod amiſi, pectus ſine crimine; mentem
In reſtaurato pectore finge novam.
11. Nec me adytis diſclude ſacris; et Spiritus olim
Quas tuus accendit, ne mihi deme faces.

ANNOTATIONES.

5. *Polluit auſpicium*] *Auſpicium* hîc ſignificat *initium*: quia veteres, graviſſimarum rerum initio, captare omina, *auſpicia*, et auguria ſolebant; unde *auſpicari* dicimus, pro, *initium* capere, et incipere; et *inaugurari*, pro, *in dignitatem aliquam aſſumi*. Inde Virgilius uſurpavit *omen* eodem ſenſu, quo autor noſter *auſpicium*:

— *Et primos attollere faſces*
Regibus omen *erat*,
Æn. vii. 173.

Seminiumque mali] *Seminium* idem eſt quod *ſemen*, ſive illud, quod ex ſemine ortum eſt. Quo ſenſu Varro De re ruſtica: *E quo* ſeminio *ego procreavi pullos*: et Lucretius, quem præcipuè reſpexiſſe Jonſtonus videtur:

Denique cur acris violentia triſte Leonum
Seminium *ſequitur*,
Lib. iii. 741.

7. *Hyſſopi*] *Hyſſopus* eſt herba purgatoria ſatis notâ. Hîc Pſaltes reſpicit ritum illum cæremonialem, de quo vide *Lev.* xiv. 6, 7. et *Num.* xix. 6. ubi præceptum traditur legis Moſaicæ, de *hyſſopo* aſpergendis lepro affectis aliiſque impuris, in ſignum purificationis.

Flumine luſtra] De hujus ritûs ſignificatione vide Not. in Pſal. xxvi. 6. *Luſtravi*.

Luſtra] De hujus verbi ſignificatione vide Not. in Pſal. xiv. 2. Luſtravitque *genus mortale*.

9. *Tuos vultus*] Eſt pluralis numerus pro ſingulari. Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra*.

11. *Adytis*] De hujus vocis ſignificatione et Etymologiâ vide Not. in Pſal. xx. 2. *Adytis*.

12. Redde mihi vitæ ſpirantes gaudia vultus:
Meque regat promptâ Spiritus ille manu.
13. Indicio tum verſa meo gens devia greſſus
Diriget, et Solymæ figet in æde pedem.
14. Autor opis, vitæque parens! ne cæde madentem
Lethifer in pœnas poſce, ſed abde nefas.
15. Tunc ego te lætus tollam ſuper aſtra: reclude
Vocis iter, laudes ut canat alta tuas.
16. Nec te thuris odor, nec victima cæſa, nec, ultrò
Quam tibi libarem, bucula toſta juvat.
17. Mens ſcelerum ſub mole gemens, fraudeſque peroſa,
Una placet, numen placat et una tuum.
18. Adſpice, ſed facilis, turres, Pater alme! Sionis;
Et Solymæ memori mœnia conde manu.
19. Tum tibi placato pecudum cruor imbuet aras;
Et cadet in ſacros hoſtia grata focos.

ANNOTATIONES.

12. *Vultus*] In plurali numero dixit pro *vultum* in ſingulari.

13. *Solymæ*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

15. *Lætus tollam*] *Lætus* hîc adverbialiter ponitur pro *lætè*, ut ſupra dictum ad Pſal. ii. 12. *Securus*: idem quoque hîc dicendum de *alta*, ſcilicet pro *altè*.

16. *Thuris odor*] De *Thure* vide Not. in Pſal. xxvi. 6. *Thura.*

Quam tibi libarem] *Libo* a Græco λείβειν, leviter deguſtare, et primis veluti vix *labris* attingere, quod de apibus propriè dicitur, ut apud Virgilium:

Purpureoſque metunt flores, et flumina libant, *Georg.* iv. 54.

Præcipuè hoc verbo uſi ſunt veteres, quum de *primitiis* Diis oblatis ſermo eſſet (illæ enim de frugibus delibabantur, aut decerpebantur) vel quum inter epulas, in honorem alicujus Dei, in menſam, vel inter ſacra in aram aliquid vini de paterâ defundebant. Ut apud eundem Virgilium:

Dixit, et in menſa laticum libavit *honorem*, Æn. i. 740.

Inde, per *Synecdochen*, *libare* ponitur pro *ſacrificare*, ex eadem auctoritate:

——*Nunc pateras* libate *Jovi*, Æn. vii. 133.

18. *Sed facilis*] *Facilis* hîc, per *Enallagen*, ſumitur adverbialiter pro *facilè*. Vide Notam in Pſal. ii. 12. *Securus.*

Pater alme] De ſignificatione et Etymologia vocis *almus* vide Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

Sionis] Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni.*

Solymæ] De *Solymâ* conſule Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

19. *Imbuet aras*] Vide Not. in Pſal. l. 8. *Imbuat aras.*

LII.

TURBA potens! ecquid ſtolidè tua crimina jactas?
Numinis eſt conſtans, nec periturus amor.
2. Impia lingua tibi eſt, quam nulla novacula, lævi
Cote nitens, acies vincere nulla poteſt.
3. Prava piis ſtudiis præfers, mendacia vero;
Oſque meras fraudes, perniciemque parat.
5. Te Deus exſcindet Vindex; vitâque, boniſque
Exuet, et patriis ſedibus exul ages.
6. Vir pius hæc ſpectans, Dominum venerabitur Orbis;
Illudenſque reis talia dicta dabit:
7. Divinam qui riſit opem, cui copia rerum,
Et mala mens olim dux fuit, ecce! jacet.
8. Aſt ego, qui Domino fidi conſtanter, olivæ
Inſtar, in illius luxuriabor agro.
9. Te, Deus! obſervans Dominum, tua dulce putabo
Jugiter in ſacro pandere facta choro.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *didactici*, conſtans ex tribus partibus; *Reprehenſione*, ad verſum ſextum; *Prædicatione lætitiæ*, ad octavum uſque; ac poſtremo *Glorificatione fidei*, duobus ultimis verſibus.

1. *Jactas*] De hoc verbo vide Not. in Pſal. x. 3. *Jactat*.

2. *Nulla novacula*] *Novacula* eſt culter raſorius, a *novo*, *novas*, quod *novare*, id eſt, novum facere, videatur. Porro veteres *novare* pro *radere* dicebant, ut Scaliger in *Ætnam Severi*, ℣ 67. obſervat.

8. *Olivæ*] *Olivam* Plinius numerat inter illas arbores quarum folia nunquam decidunt.

9. *Obſervans Dominum*] Emphaticè uſus eſt hac voce *obſervans*; *obſervare* enim eſt cuſtodire aliquid oculis animoque in modum ſpeculatoris, ne nos ſilentio, taciteque prætereat: poteſt etiam accipi hîc pro *venerari*, ſive *admirari*, quo ſenſu occurrit apud Virgilium:

Præterea Regem non ſic Ægyptus, et ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes
Obſervant—*Georg.* iv. 210.

Sacro choro] De voce *Chori* vide Pſal. xviii. 10. *Chori*.

LIII.

STULTUS ait ſecum, Non eſt Deus: inquinat omne
Cor ſcelus; et recto tramite nemo meat.
2. Deſpiciens terras Deus inquiſivit, an orbem
Incoleret prudens, et pietatis amans.
3. Omnia peſtis erant, omnes involverat error;
Virque pius toto nullus in orbe fuit.
4 Cæcane perverſis mens eſt, ait, impete facto,
Glubere qui populum non metuêre meum?
Ceu dape, dilectæ paſcuntur ſanguine gentis:
Nemo mihi toto de grege vota facit.
5. His, ubi nulla fuit juſtæ Formidinis umbra,
Vidimus imbelli corda timore quati.
Et, ſacra cùm telis cinxerunt caſtra, per agros
Vindicis his ſpargi vidimus oſſa manu.
Texit et ora pudor populo, quem Conditor Orbis
Spreverat; et trepidæ ſunt data terga fugæ.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *didactici*, et ejuſdem argumenti cum Pſalmo decimo quarto, qui plurimâ ex parte cum hoc conſonat.

4. *Perverſis*] Eſt caſus tertius pro ſecundo, per *Antiptoſin*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Glubere] *Glubere* proprie eſt *torticem*, ſive *pellem detrabere*; inde ſignificat *denudare* ſeu *ſpoliare.*

Grege] Vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege.*

5. *His corda — quati*] Pro *horum* corda quati, per *Antiptoſin*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Formidinis umbra] *Umbra* eſt *aer carens ſole*: quod fit alicujus corporis objectu, præſertim nubium; inde ſumitur pro imagine rei; cui opponitur ſolida et expreſſa effigies, ut apud Ciceronem: *Sed nos — germanæ juſtitiæ ſolidam et expreſſam effigiem nullam tenemus*; umbra *et imaginibus utimur*, Off. iii. 69. Hîc obſervare eſt, quod etiam prius annotavimus, virtutes, nempe, vitia et affectus animi, ut voluptatem, dolorem, formidinem perſonali forma ſæpius depingi.

Telis] Vide de hac voce Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

His ſpargi oſſa] Pro *horum ſpargi oſſa*, per *Antiptoſin*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Texit ora populo] Per eandem Figuram dixit pro *ora populi.*

Trepidæ fugæ] De ambiguâ ſignificatione vocis *trepidus* vide Not. in Pſal. xi. 1. Trepido *metu.*

6. Illa dies, lux illa! veni, de rupe Sionis
Iſacidis cœli quâ ferat Autor opem:
Tum domus Abramidûm celebrabit gaudia, duro
Cùm ſacra gens cernet colla ſoluta jugo.

ANNOTATIONES.

6. *Sionis*] Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

Abramidûm] Dixit per *Syncopen*, pro *Abramidarum*.

Jugo] De *jugo* apud Romanos vide Not. in Pſal. xliv. 26. *Jugo*.

LIV.

ME, fidei pactique memor, Deus! aſſere; Judex!
Tu mihi, quâ polles, ne premar, adſer opem.
2. Alme Parens! mœſtis aures adverte querelis;
Et memori gemitus pectore conde meos.
3. Me fera Barbaries premit, et violenta Tyrannis,
Et majeſtati gens inimica tuæ.
4. Sed mihi tu præſens, Deus! es; tutaris et illos
Quorum ego conſilio ſubſidioque juvor.
5. Impia gens pœnas te pendet vindice: tandem
Ah! tua ſubverſo luceat hoſte fides.
6. Tunc ego, thura ferens, ultrò proſternar ad aras;
Teque colam, quo nil mitius orbis habet.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *optativi*, conſtans ex duabus partibus; *Petitione*, uſque ad verſum ſextum, et *Concluſione votivâ*, verſu ultimo.

2. *Alme parens*] De ſignificatione et Etymologiâ vocis *almus* vide Pſal. xii. 1. *Alma*.

3. *Barbaries —— et violenta Tyrannis*] *Barbaries* et *Tyrannis* hîc perſonaliter accipiuntur pro *hominibus tyrannicis* et *barbaris*. *Barbaries* a *barbarus*, quod derivant nonnulli ex Chaldaico *Bar*, quod *extra*, *foras* ſignificat; vel ab Arabicâ voce *Bar*, quæ *Deſertum* ſignificat. *Barbari* vero antiquitus dicebantur omnes populi, exceptis Græcis.

Tyrannis] Significat ſævum ac violentum imperium, a *Tyranno*, de qua voce vide Pſal. vii. 2. *Impune* tyranni.

6. *Thura*] De hac voce vide Not. in Pſal. xxvi. 6. Thura *dabo*.

Proſternar ad aras] Conſule de hujus ritûs ſignificatione Not. in Pſal. v. 7. *Illuſtres* ſternar *et ante pedes*.

7. Nam-

7. Namque tuo ductu venti ſecurus et undæ,
Sacrilegi vidi naufraga vela gregis.

ANNOTATIONES.

7. *Venti ſecurus*] Vide Notam in Pſal. xxxii. 6. Secura *ruinæ*.

Gregis] De hac voce vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege*.

LV.

DUM precor, exaudi, rerum Pater Optime! queſtus
Dum gemino, vultûs ne jubar abde tui.
2. Supplicis auſculta precibus, votiſque benignus
Annue; dum querulis aſtra fatigo modis.
3. Ah! fremit, ah! odiis fera gens me vexat et iris;
Prô dolor! et famam dente proterva petit.
4. Cor micat; et piceis Mors dum circumvolat alis,
Horrifico nimiùm concutit oſſa metu.
6. Obrutus his, dixi, Miſero trepidoque columbæ
O mihi quis pennas remigiumque dabit?
7. His ego libratis fugerem procul, otia quærens
Saltibus in mediis, ſepoſitiſque jugis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, conſtans ex duabus partibus; prior eſt forma *Orationis*, uſque ad verſum decimum quintum; poſterior *Doctrina prophetica*, ad finem uſque.

2. *Benignus*] Eſt hîc adjectivum adverbialiter ſumptum, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Aſtra fatigo] Audax hæc Poetica Figura quæ ſenſum et perceptionem etiam rebus inanimatis attribuit. Hîc Poeta inducit Stellas mœſtum animi ſtatum ſpectantes, et triſtes querimonias audiendo defatigatas. Ita ipſe Virgilius:

——*Quin aſpera Juno,*
Quæ mare nunc terraſque metu cœlumque fatigat,
Æn. i. 283.
Olli remigio noctemque diemque fatigant, Æn. viii. 94.

4. *Cor micat*] *Micare* propriè eſt ſubinde, et per intervalla, ut *micæ* faciunt, reſplendere; inde dicitur de motu quovis celeri flammas imitante.

6. *Remigiumque dabit*] *Remigium* eſt ipſa remorum agitatio et remigatio, unde ad aves transfertur, quoniam alis veluti remis quibuſdam ad diffindendum aerem utuntur. Ita Virgilius:

——*Volat ille per aera magnum*
Remigio *alarum*, Æn. i. 300.

8. Ocyùs hinc celerans, tumidis, quibus obruor insons,
Fluctibus eriperer, nimbiferisque Notis.
9. Perde, Deus! lita labra dolis, et divide linguas,
Ne possint sociis consona verba loqui.
Litibus, heu! sacram lacerari vidimus urbem;
Junctaque litigiis vis truculenta fuit.
10. Pallida seu nox est, seu lux micat aurea, muros
Occupat, et mediâ regnat in urbe nefas.
11. Incolit hanc Rabies, et Vis, et dira Libido:
Cernis et infandis compita plena Dolis.
12. Non mihi vel Linguis Hostes nocuêre vel Armis;
Probra pati poteram, tela cavere fugâ.
13. Tu mihi causa mali es, nimiùm dilecte Sodalis!
Duxque viæ, vitæ deliciumque meæ!
14. Usus eram, memini, te consultore; mihique
Templa Dei tecum visere dulce fuit.
15. Mors domet hunc, vivumque voret telluris hiatus,
Impia cui mens est, et scelerata manus.
16. Ast

Annotationes.

8. *Fluctibus*] De Metaphoricâ significatione vocis *fluctus* vide Not. in Psal. ix. 13. *Adspice fluctus.*

Nimbiferisque Notis] *Notus*, sive Auster, est ventus a meridie flans, magnos humores colligens, ut supra dictum. Unde appellatur *humidus*, *nimbosus*, sive *nimbifer*; ut apud Virgilium:

—— *Quid cogitet* humidus
Auster, Georg. i. 462.

10. *Pallida seu nox est, seu lux micat aurea*] Est elegans hic *Periphrasis* et *Amplificatio*, pro omnibus horis: ut Psal. i. 2.

Seu nox est, *roseo* seu micat axe *dies.*

Lux micat aurea] *Aurea*, id est *pulchra*, *splendida*, ut supra adnotavimus ad Psal. vii. 7. *Aureus.* De voce *micare* vide versum quartum hujus Psalmi.

11. *Rabies, Vis, Libido*] Hîc personaliter sumuntur more Poetico.

Compita plena dolis] *Compita*, id est, quadrivia, quæ *compita* appellantur, ab eo quod multæ viæ id unam *competant*, id est *confluant.*

12. *Tela*] Vide Not. in Psal. iii. 6. *Tela.*

13. *Nimiùm dilecte*] Id est admodum vel summopere *dilecte*; ut vox *nimiùm* sæpius usurpatur. Vide Psal. ii. 12. *Felicem* nimium.

14. *Te consultore*] *Consultor* a verbo *Consulo*, is dicitur, qui consilium capit, ut apud Ciceronem: *Vigilas tu de nocte, ut* consultoribus *tuis respondeas*, De Muræna, xxii. *Consultor* etiam ille dicitur, qui dat consilium, teste

16. Aſt ego thure Deo ſupplex votiſque litabo;
Meque ſalutiferâ proteget ille manu.
17. Audiet ille preces quas fundam, lucida cœli
Limina, vel medias ſole tenente vias.
18. Mille triumphantes acies mihi miſit ab alto;
Inter et ipſa dedit ſpicula pace frui.
19. Me Deus, æternis Orbem qui frænat habenis,
Audiet, et pœnas hoſtica turba luet.
Dum luces ſine nube fluunt, et mollia veris
Tempora, deponit Numinis illa metum.
20. Aurea tranquillæ violavit vincula pacis:
Fœderis et rupti menſque manuſque rea eſt.
21. Balſama vox ſpirans ſuperabat acumine ferrum;
Verbaque fundebat lactea pectus atrox.
22. Tu Domino te crede: pios ſufflaminat Ille;
Et ne vacillent, dirigit Ille pedes.

23. Ante

ANNOTATIONES.

teſte Saluſtio: *Simul ab eo petiit, ut fautor* conſultorque *ei adſit*, De Bell. Jugur.

16. *Thure*] De hac voce vide Net. in Pſal. xxvi. 6. Thura *dabo*.

Deo—litabo] De propriâ ſignificatione vocis *litare* vide Pſal. xvi. 4. *Litet*.

17. *Lucida cœli limina*, etc.] Eſt *Peripbraſis* pro tempore matutino et meridiano.

20. *Menſque manuſque*] Hîc copula *que* geminatur et redundat, per Figuram quam *Polyſyndeton* vocant; ut Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem*.

21. *Balſama vox ſpirans*] *Balſamum* arbuſcula eſt odoratiſſima, in Judæa ſolum naſcens; de qua vide Plin. *Lib.* xii. *c.* xxv. Componitur ex *Baal* et *Schemen*, quaſi Dominus olei, ſive aromatum; propriè quidem de arbore, ſed ſæpius etiam, ut hîc, de ſucco arboris dicitur. Ita Juſtinus: *Arbores opobalſami certo anni tempore* balſamum *ſudant*, Lib. xxxvi. *c.* 3.

22. *Pios ſufflaminat ille*] *Sufflamen* eſt retinaculum rotæ decurrentis, ne velocius decurrat; eſt enim machinæ genus, quo, in deſcenſu vel procurſu nimio, rota ſolet retineri. Inde verbum *ſufflamino*, quod propriè ſignificat, *ſufflamine* comprimere et retinere; et eleganter hîc dicitur de providentiâ divinâ, quæ pios ſublevat et ſuffulcit.

Et ne vacillent] Licet obſervare Poetam hîc loci, et in Pſalmo decimo ſeptimo, verſiculo quinto, *ne pede vacillem*, ſyllabam *va* producere, quam tamen in aliis ubique locis corripuit: in ea verò *producenda* nequit in dubium vocari, quin amplâ ſatis auctoritate fuerit ſuffultus, aliter enim in promp-

23. Ante diem ſed fraudis amans cædiſque peribit,
Et petet infernas mœſtus uterque domos.
Aſt ego te fidam, Deus, Autor et Arbiter æqui!
Ancora tu vitæ, ſpeſque ſalutis eris.

ANNOTATIONES.

tu habuit pedibus *titubare* loco *vacillare*; quâ etiam dictione in ſpecimine ſuo uſus eſt noſter: itaque ſi magis placeat, licitum eſt in hoc Pſalmo legere,

Ne titubent, dubios dirigit ille pedes,

Et in altero,

Ne pedibus titubem, Tu, Deus! uſque præi.

Nihil dico de Pſal. xxxvii. 31. *Hæc* error eſt Typographi: Scripſit certe Noſter (ut ipſa auris admonet)

Illa *vacillantes ſuſtinet una pedes.*

23. *Ante diem—peribit*] *Perire ante diem* dicuntur, qui non præfixo juxta communem naturæ ordinem tempore; ſed violentâ, aut ſortuitâ, aut immaturâ morte intereunt. Ita Virgilius de Didone:

—Meritâ nec morte peribat;
Sed miſera ante diem,
Æn. iv. 696.

Ancora] Vide Pſal. xxxix. 7. *Ancora.*

LVI.

ME, Deus! adſpecta facilis, quem viribus hoſtis
Obruit, et miſerum nocte dieque premit.
2. Nocte dieque premit miſerum; nec terminus iræſt;
Nec claudi numero gens inimica poteſt.
3. Corda metu quoties trepidabunt, porta ſalutis
Tu, Deus! et vitæ ſpes mihi ſolus eris.
4. Vox tua laudanda eſt; te nitor Vindice: temnam,
Te Duce, mortali ſpicula miſſa manu.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt partim *optativus*, partim *laudativus*, et propterea duabus partibus conſtans; *Precatione* ſcilicet, et *Laudatione*, ordine amœbæo conſtructis; et *Concluſione*, verſu ultimo.

1. *Facilis*] Hîc adverbialiter ſumitur pro *facilè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

2. *Nocte dieque*] Eſt elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ vid. Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, Sceptra.*

3. *Corda*] Eſt pluralis numerus pro ſingulari.

5. Quæ

5. Quæ loquor infelix, interpres adulterat effrons;
Dum coquit hoſtiles mens ſcelerata dolos.
6. Clam coit inſidias meditans, et noctis in umbrâ
Obſervat greſſus impia turba meos.
7. Fraude ſuâ fidens tutam ſe ſomniat: iræ
Hanc, Deus! incuſſo fulmine dede neci.
8. Tu tabulis gemitus, lachrymas tu colligis urnâ;
Et numeras noſtræ tædia longa fugæ.
9. Terga dabunt hoſtes, quoties te poſco ſalutem:
Nota loquor, famulo tu quia Dexter ades.
10. Vox tua laudanda eſt; te nitor Vindice: temnam,
Te Duce, mortali ſpicula miſſa manu.
12. Sum tibi, dum ſpiro, devinctus perpete voto;
Teque piis hymnis et tua facta canam.
13 Vindice te, vivo; mihi tu veſtigia firmas;
Quâque feror vitæ lux tua monſtrat iter.

ANNOTATIONES.

5. *Interpres adulterat effrons*] *Adultero*, verbum à nomine *Adulter* derivatum, ſignificat adulterio ſtuprare. Hinc, per *Metaphoram*, pro arte aliquâ quidpiam pro vero aſſimulare, atque ita rem ſinceram corrumpere. Ut apud Ciceronem: Adulterare *tabulas*, Pro Roſcio. Et de Amic. xciv. *Quum autem omnium rerum ſimulatio eſt vitioſa (tollit enim judicium veri atque* adulterat) *tum amicitiæ repugnat maxime.*

Effrons, quaſi ſine *fronte*, id eſt, modeſtiâ; nam templum Pudoris eſt *frons*: Unde pro ipſo pudore ponitur apud Perſium:

Navem ſi poſcat ſibi peronatus arator,
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perîſſe
Frontem *de rebus*,
Sat. v. 102.

9. *Dexter ades*] *Dexter*, propitius, cui opponitur *lævus*, adverſus. De utriuſque vocis uſu et ratione vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

10. *Vindice*] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

LVII.

DA mihi te facilem; famuli miserere precantis:
Tu, Deus! es vitæ spes sine fine meæ.
Auspiciis me credo tuis, & fortibus alis;
His tegar, undosi dum cadat ira maris.
2. Vota tibi fundam supplex, qui fœdera servas;
Cujus et inceptum dextra coronat opus.
3. Ocyùs accurrens, tu, ne vorer, obvius hosti
Ibis: erunt comites Candor et alma Salus.
4. Cædibus assueti cingunt mihi tecta Leones,
Turbaque, ferales quæ vomit ore faces.
Lingua refert gladium, telum penetrabile dentes;
Nec magis his jaculum, nec magis hasta ferit.
5. Quâ, Deus! effulges, effer super æthera lucem;
Terraque sit radiis tota coruscа tuis.
6. Hostis iter stravit laqueis; me perculit horror:
Objecit foveas; captus at ipse dolo est.
7. Obsequiosa mihi mens est, tibi firmiter hæret:
Te mea vox Dominum, te mea plectra canent.

Annotationes.

Hic Psalmus est, ut ita dicam, *deprecatorius* mortis et perditionis. Sunt autem ejus partes in universum duæ, *Petitio*, versu primo; et *Petitionis Argumenta*, ad finem Psalmi.

1. *Tuis Auspiciis*] De voce *auspicia* vide Psal. xxxvii. 6. *Illius auspiciis.*

2. *Fundam supplex*] *Supplex* hîc ponitur adverbialiter pro suppliciter; ut in Psal. ii. 12. *Securus.*

3. *Candor et Salus*] Hîc personaliter sumuntur more poetico. De Etymologiâ vocis *Candor* vide Not. in Psal. iv. 1. *Candida.*

4. *Telum penetrabile*] *Penetrabile* passivè vulgò significat, quod facilè penetrari potest; hîc vero activè, pro eo quod vim habet *penetrandi.* Quo modo hac voce etiam usus est Virgilius;

—Penetrabile *frigus adurit*,
Geor. i. 93.
Aspice, num mage sit nostrum
penetrabile *telum*,
Æn. x. 481.

7. *Mea plectra canent*] De voce *plectro* vide Psal. xlix. 4. Ponitur hîc per *Synecdochen*, pro citharâ, estque pluralis numerus pro singulari.

8. Excute

8. Excute ſegnitiem, numeris cane, lingua! decoris:
Pſallite vocali nablia juncta lyræ!
9. Mane novo ſuper aſtra, Deus! te carmine tollam;
Et tua per populos grandia facta feram.
10. Magne Parens! æquat tua te Clementia cœlo;
Tranſvolat et nubes intemerata Fides.
11. Quâ, Deus! effulges, effer ſuper æthera lucem;
Terraque ſit radiis tota coruſca tuis.

ANNOTATIONES.

8. *Numeris*] De hac ſignificatione vocis *numerus*, vide Pſal. v. 11. *Numeris.*

Nablia] De *Nablio* vide Not. in Pſal. xxxiii. 2. *Nablia.*

Lyræ] *Lyra* inſtrumentum muſicum, ἀπὸ τῦ λύειν, *canere.* Vulgo conſtabat viginti quatuor chordis, & per digitos variis vocibus, tinnuliſque ictibus in diverſis modis concitabatur: Conſtat autem multiplices fuiſſe diſtinctaſque *lyrarum* ſpecies.

LVIII.

PURPUREI proceres! jus qui libratis et æquum,
Voſne putem fari juſta, vel æqua ſequi?
2. Quiſque neces animo verſat, bellumque minatur
Sævus; et innocuo terra cruore rubet.
3. Quiſque dolos ſecum maternâ traxit ab alvo,
A teneris omnes devius error agit.
4. Virus ineſt colubri, magicis qui cantibus aures
Subtrahit, et vinci callidus arte nequit.

6. His

ANNOTATIONES.

In hoc Pſalmo *David* deprecatur periculum quod ſibi a *Saule* impendere videbatur. Ejus partes ſunt tres; prima eſt *Reprehenſio* adverſariorum, ad verſum ſeptimum; ſecunda, *Imprecatio* contra illos, ad verſum decimum: et *Concluſio*, duobus ultimis verſibus.

2. *Sævus*] Hîc ponitur adverbialiter, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

3. *A teneris*] Subauditur *annis.* Ita Virgilius:

—*Adeo in* teneris *conſueſcere multum eſt*, Georg. ii. 272.

4. *Virus ineſt colubri*] *Coluber* eſt ſerpens in aqua vivens, ſecundum *Plin.* xxxii. 5. Vel potius anguis latitans in umbra ſylvarum, ut exiſtimant alii: Quibus favet illud Virgilii:

Qualis ubi in lucem Coluber *mala gramina paſtus,*
Æn. ii. 471.

Aut

6. His malas, denteſque, Deus! confringe; leonum
Contere ſanguineis ora cruenta lupis.
7. More fluant fugientis aquæ; ſit inutilis illis
Arcus; et ultrici ſpicula frange manu.
8. Limacum vel more liqua, fœtûſque tenelli,
Lumina cui ſolis mors rapit ante diem.
9. Diſſipet hos turbo, flammas dum concipis, ante
Fervere ſubjectis quàm queat olla rubis.
10. Geſtiet, hæc ſpectans, vir juſtus; et, hoſte perempto,
Sanguineo niveos abluet amne pedes.
11. Utilis eſt Pietas, tum dicet conſcia tellus;
Eſt quoque, qui toto Regnat in orbe, Deus.

ANNOTATIONES.

Aut tecto aſſuetus Coluber *ſuccedere et umbræ,*
Georg. iii. 418.

Magicis qui cantibus] De arte captandi ſerpentes per magicas incantationes vid. Philoſtratum in *vita Apollonii*, lib. iii. c. 2.

Aures ſubtrahit] Tradunt Phyſici nonnulli hoc genus ſerpentum, cum ſit alterâ aure ſurdum naturâ, alteram ſuâ arte claudere, quo ſe obfirmet contra vim incantationum.

6. *His malas confringe*] Pro *horum malas confringe*, dativo ſcilicet uſus, more poetico, pro genitivo.

8. *Ante diem*] De hac locutione vide Not. in Pſal. lv. 23.

9. *Fervere ſubjectis*, etc.] *Fervere* hîc eſt penultimâ brevi, ut ſemper ſe habet apud Virgilium:
Omnia tunc pariter vento nimbiſque videbis
Fervere—Georg. i. 456. Vid. Æn. iv. 409, 567.

LIX.

ERIPE me telis; populum, Pater alme! rebellem
Protere, cui mens eſt prava, cruenta manus.
3. En! petor inſidiis inſons, en! agmine facto
Turba potens in me nocte dieque ruit.

ANNOTATIONES.

In hoc cantico *David* deprecatur imminens ſibi a *Saule* malum: conſtat autem Pſalmus ex tribus partibus; *Propoſitione*, verſu primo et ſecundo; *Narratione*, ad verſum decimum ſextum; et *Concluſione euchariſticâ*, duobus ultimis verſiculis.

1. *Telis*] Vide de hujus vocis Etymologiâ Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

4. Undique conſpirans in me, nil tale merentem,
Vim parat; hæc ſpectans ſer, Pater orbis! opem.
5. Ocyùs evigila, belli paciſque Sequeſter!
Quo domùs Iſacidûm vindice ſoſpes erat.
Quos regis, adſpecta populos; nec parce profanis,
Per ſcelus audaci qui pede jura premunt.
6. Diſcurrunt, cinguntque feris ululatibus urbem,
More canum, ſolis lux ubi merſa latet.
7. Enſis ineſt labiis; comes eſt jactantia linguæ:
Seque putant, nullo teſte, nefanda loqui.
8. His, Deus! illudes; et, qui mihi ſæva minatur,
Materies riſûs devius orbis erit.
9. Viribus hoſtis ovat, ſed te ſequar, Optime rerum!
Ne peream, vindex tu mihi ſemper ades.
10. Me tua prævertet levibus clementia pennis;
Dulcibus et votis, hoſte cadente, fruar.
11. Ne tamen hoſtiles acies ſimul obrue; nacti
Otia dediſcant ne tua facta pii:
Sparge ſed obſtantes, et ſparſas demete ſenſim,
Soſpite me, clypei quem tegit umbo tui.
12. Has meruit Faſtus ſimul et Perjuria pœnas,
Linguaque felle tumens, et lita Labra dolis.

ANNOTATIONES.

5. *Vindice*] Conſule Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

6. *Feris ululatibus*] De propriâ et ſtrictâ ſignificatione hujus vocis *ululatibus*, vide Not. ad Pſal. xxii. 1. *Ululatibus.*

Solis lux, etc.] Eſt hæc *Periphraſis* pro nocturno tempore.

8. *Devius orbis*] Id eſt, *Pagani*, quos *devius* error ſeducit a recto tramite; a via ſcilicet virtutis et veritatis.

9. *Hoſtis ovat*] De voce *ovare* vide Not. in Pſal. xxxv. 25. *Ovans.*

Vindex] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

11. *Tegit umbo*] De voce *umbo*, vide quæ annotavimus in Pſal. iii. 3. *Umbo.*

12. *Faſtus—Perjuria—Lingua—Labra*] Hæc omnia more poetico perſonaliter ſumuntur, ut de aliis ſæpius dictum.

Felle tumens] De propriâ et Metaphoricâ ſignificatione vocis *Felle*, vide Not. in Pſal. xv. 3. *Felle caret.*

13. Hos furor extinguat tuus, ut tibi ſubdita diſcant
Sceptra Palæſtinæ, quotquot et orbis habet.
14 Diſcurrant, cingantque feris ululatibus urbem,
More canum, ſolis lux ubi merſa latet.
15. Diſcurrant, quærantque dapes; cogantur at atram,
Dum redeat terris lux nova, ferre famem.
16. Tu mihi mane novo, Deus! et cantabere fortis,
Et bonus; afflicto tu quia lenis ades.
17. Tu mihi carmen eris, mea vis et ahenea turris!
Es mea tu rupes, unus et Autor opis.

ANNOTATIONES.

13. *Palæſtinæ*] De *Palæſtina* vide Not. in Pſal. xlviii. 11. *Palæſtinæ*.

14. *Ululatibus*] Conſule de hac voce quæ jam dicta ſunt ad Pſal. xxii. 1. *Ululatibus*.

15. *Atram famem*] Vide Not. in Pſal. xxxvii. 19. *Atra fame*.

16. *Lenis ades*] Eſt adjectivum per *Enallagen* adverbialiter ſumptum, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

LX.

EN, Deus! extorres peregrinæ gentis in oris
Spargimur: hæc iræ ſunt documenta tuæ.
2. Redde jubar ſolitum: Tellus tremit ima dehiſcens;
Tu quaſſam repara, ſtringe quod intus hiat.
3. Turbârunt miſeras à te data pocula mentes:
Senſimus et nimio pondere colla premi.
4. Nunc, fidei pactique memor, vexilla piorum
Erigis; et populi ſignifer Ipſe tui es.
5. Tu tibi dilectum ſuperis de ſedibus audi;
Dumque vibrant hoſtes ſpicula, tende manum.
6. Vox hilarat me Sacra Dei; quo vate, Sucothi
Metiar, et Sichemæ partiar urbis agros.
7. Cùm

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *optativus*, ex tribus partibus conſtans: *Expoſtulatione*, a verſu primo ad quintum; *Petitione*, a verſu quinto ad decimum ſecundum; et *Concluſione*, verſu ultimo.

3. *Turbârunt*] Dixit per *Synecdochen* pro *turbaverunt*.

6. *Sucothi*] *Sucothus* urbs ſita inter rivulum Jabocum et flumen Jordanem, a Jacobo Patriarchâ olim condita: nomen habet a *tugurii*

7 Cùm Giliadæis ſubdam mihi rura Manaſſæ;
Juda dabit leges, gens Ephraima viros.
8. Juncta Moabæis populis juga dives Idume
Induet, imperiis obſequioſa meis:
Quæque Palæſtinæ pingues gens incolit oras,
Victa gravi bello noſtra tropæa canet.
9. Quo duce, munitæ ſuccedam mœnibus urbis?
Gentis Idumææ, quo duce, regna petam?
10. Qui priùs exoſas acies educere bello
Jure recuſâſti, tu, Deus! arma reges.

ANNOTATIONES.

tuguriis quæ ibi extruxerat ille, poſt celebre illud colloquium quod habuit cum fratre Eſao; nam *Sucoth* Hebraice ſignificat *Tuguria*, ut videre eſt Gen. xxxiii. 17.

Sichemæ] *Sichema* urbs non procul a Samaria, ſatis celebris ex confabulatione quam Chriſtus ibi habuit cum fœminâ Samaritanâ. Per *Sichemam* et *Sucothum* hic intelligi videtur totum regnum Samaritanum.

7. *Cum Giliadæis*] Giliadæi incolebant regionem circa *Gilead* montem in terrâ Paleſtinâ, et urbem a Jacobo conditam, quam nominavit *Gilead*, id eſt *Cumulum*; ibi enim extruxerat cumulum lapidum, ut eſſet monumentum fœderis icti cum Labane, de quo legitur Gen. cap. xxxi. Totum Baſanis regnum ſub hoc nomine videtur hîc loci comprehendi.

Rura Manaſſæ] *Manaſſa*, *Juda* et *Ephraima* ſunt nomina tribuum ſatis nota, a capite familiæ quæque deducta.

8. *Juncta Moabæis*] *Moabæi* erant poſteri Moabi, quem Lotus genuit ex ſua filia majore natu: horum erat regio nomine *Moabitis*, quæ occidente claudebatur montibus et flumine Jordane; a ſeptentrione, Ammonæorum finibus; a meridie rivulo *Zered*, qui in Mare Mortuum influit; et ab oriente, Arabiæ deſertis.

Juga] Vid. Not. in Pſal. xlvii. 3. *Juga*.

Dives Idume] *Idume* terra opulenta ab Edomo ſive Eſao dicta; quæ a ſeptentrione pertinebat ad fines Chananæorum et lacum Aſphaltitem; a ſeptentrione, ad regionem Midianitarum; a meridie vergebat ad ſinum Arabicum, et ab occidente, ad fines Amalecenſes.

Noſtra Tropæa] De *Tropæis*, vide Not. in Pſal. xx. 5. *Læta tropæa*.

9. *Gentis Idumææ*] Vide Not. in verſiculum octavum, *Dives Idume*.

Regna petam] *Regna* hîc ponitur in plurali numero pro ſingulari, ut Pſal. ii. 6. *Sceptra*.

10. *Recuſâſti*] Per *Syncopen* dicitur pro *recuſaviſti*.

11. Fer bonus auxilium, nos dum ferus obſidet hoſtis:
Te, Deus! excluſo, nemo miniſtret opem.
12. Numinis auſpiciis pugnabitur: hoſtica pubes
Concidet, et pedibus colla premenda dabit.

ANNOTATIONES.

12. *Auſpiciis*] De hac voce vide Not. in Pſal. xxxvii. 6. | *Auſpiciis.*

LXI.

ÆTHERIS aurati Rector! mea ſuſcipe vota;
Et placidus pronâ, quæ loquar, aure trahe.
2. Orbis ab extremo te poſcam limite; pectus
Dum miſer, ah! curis ſentio mille premi.
Tende manum feſſo; ſecuram ſcandere rupem
Da mihi, ſemotam quam nimis eſſe queror.
3. Tu mihi Portus eras, fureret cùm fluctibus æquor,
Inter et hoſtiles Turris ahena minas.
4. Æternùm loca ſancta colam, te fretus; et alis,
Rebus in anguſtis, protegar uſque tuis.
5. Audîſti miſeri gemitus et vota; piiſque
Debitus hæredis jam mihi ceſſit honos.
6. Aurea tu regi produces tempora vitæ;
Multaque pro paucis vivere ſêcla dabis.
7. Hic tua templa colet, dum veſcitur æthere: cuſtos
Hinc tua ſit Bonitas, cingat et inde Fides.
8. Ergò

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *votivus*, ex tribus partibus conſtans; *Petitione ſingulari*, ad verſum quintum; *Petitione publica*, ad verſum octavum; et *Concluſione votiva*, verſu ultimo.

1. *Placidus trahe*] *Placidus* hîc adverbialiter ſumitur pro *placidè*: ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

3. *Æquor*] De hujus vocis Etymologiâ et propriâ ſignificatine, vide Not. in Pſal. xviii. 22. *Æquoris.*

5. *Audîſti*] Per *Syncopen* dicitur, pro *audiviſti.*

6. *Aurea tempora*] Id eſt, *felicîſſima*, nam res ſui generis optimæ, et maxime deſiderabiles vocantur *aureæ*; quia aurum inter homines plurimi æſtimatur et ſummis votis appetitur. Inde *aurea ætas* ſignificat *ſeculum felicîſſimum.*

Sêcla] Hîc dicitur per *Syncopen* pro *ſecula*: vide de hac voce Not. in Pſal. xlv. 6. *Sêcla.*

7. *Veſcitur æthere*] De hac dictione

8. Ergò tuas referam laudes, et debita ſolvam
Vota, mihi donec ſpiritus oſſa reget.

ANNOTATIONES.

dictione vide Not. in Pſalm. xvi. 3. *Veſcitur aura.*

LXII.

MENTE Deum tacitâ veneror; ſpes omnis in illo eſt:
Ille ſalutiferam fert mihi promptus opem.
2. Arx Deus eſt, clypeuſque mihi, portuſque ſalutis
Unicus: incutient nulla periçla metum.
3. Ecquis erit tandem ſcelerum modus? Ecqua malorum
Meta, quibus nimiùm nocte dieque premor?
Mox ruet in præceps meus hoſtis, ut ariete pulſa
Mœnia, vel putri ſaxa ſoluta ſitu.
4. Deturbare gradu me dum parat æmulus, aſtu
Rem gerit, et fraudes nectere dulce putat.
Calli-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, ex quatuor partibus conſtans: *Exordio*, verſiculo primo et ſecundo; *Reprehenſione*, verſu tertio et quarto; *Doctrina* a verſu quinto ad decimum primum; et *doctrinæ confirmatione*, duobus ultimis verſiculis.

1. *Fert promptus*] *Promptus* hîc adverbialiter ponitur pro *promptè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

2. *Periçla*] Hîc ponitur per *Syncopen*, pro *pericula.*

3. *Malorum meta*] De ſignificatione et Etymologiâ vocis *meta* vide Not. in Pſal. xliv. 15. *Meta.*

Ut ariete pulſa] *Aries* bellica machina, de qua ſic Veget. lib. iv. c. xiv. *Materia ac tabulatis teſtudo contexitur: quæ ne exuratur incendio, corio vel ciliciis centonibuſque veſtitur. Hæc intrinſecus accipit trabem, quæ adunco præfigitur ferro quod falx vocatur, ab eo quod incurvata eſt, ut de muro lapides extrahat. Aut certe ipſius caput ferro veſtitur, et* aries *appellatur: vel quòd habet duriſſimam frontem quæ ſubruat muros: vel quòd mire arietum retro cedit, ut cum impetu vehementiùs feriat. Hæc machina prius dicebatur Equus.* Plin. lib. vii. c. lvi.

Mœnia] De diſcrimine inter *Muros* et *Mœnia* vid. Not. in Pſal. ix. 6. *Mœnia.*

4. *Deturbare gradu*] Id eſt, de conſtantiâ et animi magnitudine dejicere: dictio ſatis elegans et optimis auctoribus familiaris. *Fortis verò animi et conſtantis eſt, non perturbari in rebus*

Callidus incauto blanditur, & ore precatur
Prospera, dum Diras pectore mille tegit.
5. Tu tamen has inter Dominum, mens! suspice turbas:
Spes ope cœlesti sustinet ille meas.
6. Arx Deus est, clypeusque mihi, portusque salutis
Unicus: incutient nulla perîcla metum.
7. Ille meæ Rupes et Fons et Gloria vitæ est;
Illius arbitrio res ego credo meas.
8. Fidite, mortales! Domino, mentisque recessus
Pandite: spe mentes erigit ille pias.
9. Futile deprêndes nimiúmque volatile vulgus;
Estque paludati purpura vana chori.
Lancibus impositos trutina ventosque virosque;
Gens hominum certè plus levitatis habet.
10. Nec populi spoliis, rebus nec fide caducis;
Nec jacta nimias ambitiosus opes.
11. Non semel est rerum Dominus, me teste, professus,
Cuncta suo nutu consilioque regi.
12. Hunc penès est Bonitas; hoc jus dicente viritim,
Digna suis meritis præmia quisque refert.

Annotationes.

rebus asperis, nec tumultuantem de gradu dejici, *ut dicitur, sed præsenti animo uti et consilio.* Cic. de Off. lib. i. c. 80.

7. *Et fons, et gloria*] Copula *et* hîc geminatur per Figuram quam vocant *Polysyndeton*, de qua vide Not. in Psal. vii. 17. *Justumque Deum*, etc.

9. *Deprêndes*] Per *Syncopen* dicitur, pro *deprehendes*.

Nimiúmque] De hoc adverbio vid. Not. in Psal. ii. 12. *Nimium*.

Paludati] *Paludatus* propriè, qui vel imperatorium chlamydem, vel alia ejusmodi ornamenta militaria gestat; sic dictus a *paludamento* insigni ac ornamento militari, præcipuè tamen Imperatorum.

Chori] Vide de hac voce Not. in Psal. xviii. 10. *Chori*.

10. *Jacta*] De hoc verbo vid. Not. in Psal. x. 3. *Jactat*.

Ambitiosus] Hîc dicitur adverbialiter pro *ambitiosè*.

LXIII.

TU mihi, rerum Opifex! Deus es; te in vota vocabo,
Sol ubi purpureo reddit ab axe diem.
Te ſitio; te membra, fame tabentia, poſcunt;
Hîc, ubi nec ſeges eſt, unda nec apta ſiti.
2. Inter teſqua tuas mens optat cernere vires,
Liminis et ſancti luce priore frui.
3. Dulcior hic vitâ favor eſt tuus: ergò rotundo,
Montibus in mediis, te, Deus! ore canam.
4. Ad tua devotas attollens atria palmas,
Te recolam, terræ dum vagus hoſpes ero.
5. Hîc ego, te ſpectans, epulis ſaturabor opimis;
Geſtiet hîc laudes tollere lingua tuas.
6. Tu mihi carmen eris, furvâ ſeu noctis in umbrâ
Excubo, tranquillâ ſive quiete fruor.
7. Me quia juviſti pridem, Pater alme! ſub alis
Blanda tuis poſthac otia lætus agam.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *mixti* generis, *votivus* ſcilicet et *didactici*, conſtans ex tribus partibus; *Petitione*, ad verſum ſextum; *Narratione*, inde ad verſum nonum; et *Vaticinio*, ad finem uſque.

1. *In vota vocabo*] Ita Virgilius:

Fudiſſetque preces, Diveſque in vota vocâſſet, Æn. v. 234.

Purpureo axe] De poetico uſu vocis *purpureo* vid. Not. in Pſal. xix. 4. *Purpureum jubar*.

De *axe* vide Pſal. i. 2.

Seu nox eſt, roſeo ſeu micat axe dies.

Unda nec apta ſiti] Id eſt, *unda*, ſive aqua apta ad ſitim extinguendam.

2. *Teſqua*] De voce *Teſqua* vid. Pſal. xxix. 8. *Teſquaque*.

Liminis] *Limen* propriè ſignificat tranſverſum in janua lignum; inferius vel ſuperius, ut ſupra dictum ad Pſal. xliii. 3. Hîc verò ponitur per *Synecdochen* pro ipſo templo.

3. *Rotundo ore*] Id eſt, *pleno ore*, quia os aperit ſe in figuram rotundam. Hac locutione alio ſenſu uſus eſt Horatius:

Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Muſa loqui—

i. e. politè, eleganter, et compoſitè, *Art. Poet.* 323.

7. *Alme*] Vid Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

Lætus agam] *Lætus* hîc ponitur adverbialiter, per *Enallagen*, pro *lætè*, ut in Pſal. ii. 12. *Securus*.

8. Te quoque ponè ſequar; mens te mea deperit unum;
Me tua nam validâ dextera fulcit ope.
9. At, mihi quæ fraudem ſtruit et metuenda minator,
Hoſtica gens imâ ſorpta peribit humo.
10. Agminis infeſti vindex latus hauriet enſis;
Membraque diſcerpent ſanguinolenta feræ.
11. Geſtiet interea Domino rex fretus, et illum
Pectore ſincero quiſquis et ore colit.
Sed Deus his linguam compeſcet perpete fræno,
Quos certare dolis & dare verba juvat.

ANNOTATIONES.

10. *Latus hauriet enſis*] Exemplo præivit Virgilius:

——*Huic gladio, perque ænea ſuta,*
Per tunicam ſqualentem auro,
latus haurit *apertum,*
Æn. x. 314.

11. *His linguam compeſcet*] Eſt *Antiptoſis* dativi pro genitivo, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Dare verba] *Dare verba* et decipere; qui enim rem expectat, et nihil præter verba invenit, deceptus eſt. Exemplo præivit Cicero: *Vel* verba *mihi* dari *facilè patior in hoc, neque libenter præbeo credulum.* Att. xv. xi.

LXIV.

ME, Deus! exaudi, precibus dum fidera pulſo;
Tu mihi de trepido pectore pelle metum.
2. Dexter ades, ſeu clam conſpirat callidus hoſtis,
Impia ſeu demens explicat arma Furor.
3. Enſibus aſſimiles acuit gens effera linguas;
Et lita mordaci ſpicula felle vibrat.
4. Clam pia lethifero recludit pectora ferro;
Nec tamen ætherei Vindicis arma timet.
5. Dum coëunt, certantque dolis, animantque ſodales
In ſcelus; His, aiunt, conſcius ecquis erit?

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt ejuſdem generis cum ſuperiore, conſtans *Petitione*, uſque ad verſum ſeptimum; et *Doctrinâ prophetica*, inde ad finem Pſalmi.

2. *Dexter ades*] De ratione et uſu hujus vocis *Dexter* jam dictum ad Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

6. Invenêre novas, excuſſo pectore, technas;
Fixa nec eſt tacitis meta moduſve dolis.
7. Sed Deus his ſubito figet præcordia telo;
Claudet et extremum mors properata diem.
8. Ipſa bibet gens hæc ſua toxica: turba popelli,
Illius aſpectu territa, vertet iter.
9. Conſcia tum tellus Cœleſtis fulmina Dextræ
Efferet, Ultorem diſcet et eſſe Deum.
10. Eriget his et ſe pia mens; et Numine freta
Geſtiet exſultim, lætitiâque fremet.

ANNOTATIONES.

6. *Excuſſo pectore*] *Excutere* inter alia ſignificat diligenter ſcrutari et inquirere; cùm enim rem abditam et multum deſideratam recuperare velimus, omnes ſinus et receſſus explicamus et *excutimus*.

Technas] De voce *Technas* vide ſupra Not. in Pſal. v. 10. *Technis*.

Meta] Conſule Not. in Pſal. xliv. 15. *Meta*.

7. *His figet præcordia*] Eſt *Antiptoſis* dativi *bis* pro genitivo *horum*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

Telo] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

10. *Lætitiâque fremet*] Ad exemplum Poetarum Principis:

Lætitiâque fremunt, *animoſque ad ſidera tollunt*,
Æn. ix. 637.

LXV.

TE laudes, Pater Alme! manent in rupe Sionis:
Huc tibi, quæ vovit, munera quiſque feret.
2. Confluet huc gemino populus de cardine mundi:
Tu quia de ſacro colle vocatus ades.
3. Me malè tranſactæ preſſerunt crimina vitæ:
Sed tuus hæc vitæ crimina tollet Amor.
4. Felices nimiùm, rerum quos ſeligis Autor!
Quoſque ſequeſtratos ad tua ſacra vocas!

Sancta

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, ex tribus partibus conſtans: prima eſt *Laudatio a beneficiis Dei ſingularibus*, uſque ad verſiculum ſextum; ſecunda, a *communi rerum adminiſtratione*, uſque ad verſum nonum; tertia, *a divinâ Numinis in populum ſuum indulgentiâ*, ad finem uſque Pſalmi.

2. *Gemino de cardine mundi*] De hac locutione vide Not. in Pſal. xl. 3.

4. *Felices nimiùm*] De hoc adverbio

Sancta Sionæi gens hæc colet atria templi:
Mille voluptates adferet illa domus.

5. Autor opis, vitæque Parens! dum concipis iras,
Juſtitiæ promis triſtia ſigna tuæ.
Numine te fidit, te ſuſpicit ultima tellus;
Quiſquis et extremum trans mare tecta colit.

6. Tu valido munis et firmas robore montes:
Tu maris et populi murmura vaſta premis.

8. Cùm tua de cœlo funduntur ſpicula, paſſim
Ultima terrarum quaſſa pavore tremunt.
Tu ſimul Heſperium recreas et littus Eoum,
Solis ubi ſupero fundis ab axe jubar.

9. Tu bonus arva rigas, et ditas flumine pleno;
Surgit et imperio meſſis ubique tuo.

10. Tu, Deus! humectas valles; faturataque vernis
Imbribus aſſiduo germine ridet humus.

11. Aureus annus erit, te fœcundante novales;
Farraque ſub pedibus fundet opimus ager.

12. It

ANNOTATIONES.

adverbio *nimiùm* vid. Not. in Pſal. ii. 12. *Nimiùm.*

Sequeſtratos] Conſule Not. in Pſal. xxi. 12. *Sequeſtratam.*

5. *Dum concipis iras*] *Iras* hîc ponitur in plurali numero pro ſingulari, ut Pſal. x. 13. *Iras.*

Suſpicit] De hujus verbi Etymologiâ et propriâ ſignificatione vid. Not. in Pſal. ix. 1. *Suſpicienda.*

6. *Tu valido munis—Tu maris et populi*] Notetur *Anaphora* vocis *Tu.*

Murmura vaſta premis] Ita Virgilius:

Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras.

Imperio premit—Æn. i. 58.

8. *Ultima terrarum*] Quo modo ſupra dixit, *opaca viarum*, Pſal. x. 8.

Heſperium—et littus Eoum] De his Epithetis, *Heſperium* nempe et *Eoum*, jam dictum ad Pſal. xix. 5, 6.

Axe] *Axis* hîc ponitur pro cœlo, ut Pſal. xix. 4.

10. *Ridet humus*] *Ridere* dicitur quicquid hilaritate nobis adblanditur, ut Virg.

Omnia nunc rident——
Ecl. vii. 55.

Angulus mihi ridet.
Hor. ii. carm. vi. 13.

Æquora Ponti tibi rident,
Lucret. lib. i. 8.

11. *Aureus annus*] Res ſui generis optimæ et excellentiſſimæ dicuntur *aureæ*, quia *aurum* plurimi inter homines æſtimatur. Inde Horatius:

—Aurea *fruges*
Italia pleno diffudit Copia cornu, 1 Epiſt. xii. 28.

Novales

12. It comes Ubertas, et pleno Copia cornu,
Arida quæ læto paſcua rore beat
13. Tu gregibus colles operis; in vallibus imis
Tu ſegetum culmos luxuriare jubes.
Te ſata, te Domino lætantur mollia prata:
Laudibus hîc cernas omnia plena tuis.

ANNOTATIONES.

Novales] *Novalis, is*, f. vel *Novale, is*, n. eſt ager *novus* relictus ſementi, vel qui alternis ſive pluribus annis intermittitur. Teſte Virgilio:

Alternis idem tonſas ceſſare novales, Georg. i. 71.
Impius hæc tam culta novalia *miles habebit?* Ecl. i. 71.

Farraque ſub pedibus fundet opimus ager] Hîc, ut alibi, ad Virgilium reſpicere videtur:

Fundet *humo facilem victum juſtiſſima tellus*,
Geo. ii. 460.

12. *Pleno Copia cornu*] Hæc formula loquendi Latinis Scriptoribus eſt ſatis familiaris. Exemplo ſit Horatius:

—*Hinc tibi* copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu,
1 Carm. Od. xvii. 14.

Alludit ad Copiæ vel Amaltheæ cornu fabuloſum, de quo vide *Ovid. Met.* lib. ix. 85. et *Faſt.* v. 3.

13. *Tu gregibus—tu ſegetum —te ſata, te Domino*] Notetur hîc elegans *Anaphora*.

Laudibus hîc cernas omnia plena tuis] In hoc loco noſter reſpexiſſe etiam videtur ad Virgilium:

Huc, Pater O Lenæe: Tuis hic omnia plena.
Muneribus, tibi pampineo gravidus autumno
Floret ager, ſpumat plenis *vindemia labris*,
Geor. ii. 5.

Ubi eandem cernis repetitionem vocis *plenus* quæ in hoc et præcedenti verſu occurrit.

LXVI.

EIA age, læta Deum celebra, gens incola terræ!
Factaque Supremi fer ſuper aſtra Patris.
3. Dic, Deus O! quantis orbem terroribus imples;
Robore quàm valido colla proterva domas.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus* et *euchariſticus*, ex tribus partibus conſtans; *Propoſitione*, uſque ad verſum decimum tertium; *Confirmatione*, inde ad verſum viceſimum; et *Concluſione*, verſu ultimo.

1. *Eia age*] Vid. Not. in Pſal. xxxi. 2. *Eia age*.

4. Te

4. Te canat, et Domino ſupplex tibi ſerviat Eos,
Solis et occiduis ſubdita terra rotis.
5. Diſcite, mortales! Superi miracula Regis,
Tota quibus rerum machina teſtis erit.
6. Illius imperio refugi maris aruit unda;
Preſſaque ſunt hilari flumina ſicca pede.
7. Deſpicit Hic terras, et mundi ſceptra gubernat;
Altaque ſidereo ſub pede colla premit.
8. Voce Deo clarâ, mortales! ſolvite grates:
Soſpitat ille animas, dirigit ille pedes.
10. Sorte, Pater! variâ tua nos exercuit olim
Dextera; ſic aurum ſeptima flamma probat.
11. Pes hæſit laqueo; cinxerunt vincula lumbos;
Hoſtis et immiſſis tempora preſſit equis.
12. Nec vada, nec flammæ deerant: poſt mille periĉla,
Tu tamen optatâ das ſtatione frui.
13. Ergo tuis, magni Rex et Pater ætheris! aris
Vota ſoluturus, debita dona feram.
14. Dona feram promiſſa priùs, ſors aſperà vitam
Dum quateret, miſeris obrueretque modis.
15. Agna tibi vituluſque cadent, et corniger hircus;
Nec deerunt ſacris maſcula thura focis.
16. Huc ades, ætherei quiſquis colis atria Regis!
Accipe quàm rebus conſulat ille meis.

17. Hunc

ANNOTATIONES.

4. *Supplex tibi ſerviat*] *Supplex* hic ponitur adverbialiter pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Eos] Vid. Not. in Pſal. xix. 5. *Eoo*.

11. *Tempora*] De hujus vocis Etymologia vid. Not. in Pſal. xlv. 7. *Tempora*.

12. *Nec vada*] vide Not. in Pſal. xxvi. 9. *Vadis*.

Optatâ das ſtatione frui] Eſt *Metaphora* ſumpta a navi, quæ diu ventis et undis vexata, tandem in portum devehitur.

13. *Dona feram--dona ferens*] Notetur hîc duplex *Anaphora*, de qua Figurâ vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi*: Sceptra.

15. *Maſcula thura*] Ita Virgilius:

Verbenaſque adole pingues, et
maſcula thura, Ecl. viii. 65.

Thus verò *maſculum* dicitur bonitate, non ſexu, nullum enim eſt fœmineum.

16. *Accipe*] *Dare* et *accipere* ſumuntur apud optimos autores, pro *dicere* et *audire*. Exemplo ſit

17. Hunc ego compellans laudavi voce canorâ,
Impia qui mandat vota ferenda Notis.
19. Audiit ille preces, et verba carentia fuco;
Et captus voti simplicitate fuit.
20. Laudibus Hunc omnes celebrent: favet ille precanti;
Nec tetricus famulo ferre recusat opem.

ANNOTATIONES.

sit Virgilius:

Sed tamen, ille Deus qui sit, da, Tityre, nobis,
Ecl. i. 19.

Accipite hæc, *meritumque mali advertite Numen,*
Æn. iv. 611.

17. *Vota ferenda Notis*] De hac proverbiali formulâ loquendi vide Not. in Psal. xviii. 22. *In æquoris undas tulêre* Noti.

19. *Audiit*] Per *Syncopen* dicitur, pro *audivit*.

Fuco] De propriâ significatione vocis *fucus*, vide Not. in Psal. iv. 5. *Fuco*.

20. *Tetricus*] Hîc accipitur adverbialiter, per *Enallagen*, pro *tetricè*.

LXVII.

MITIS ades, cœptisque fave; mentisque tenebras,
Alme Parens; Vultûs discute luce tui.
2. Nos tua securos duc per vestigia, tutum
Omnibus et populis pande salutis iter.
3. Te plebs, te proceres, sexus te prædicet omnis,
Et puer impubes, invalidusque senex.
4. Dicat Io populus: Justus tu jura gubernas;
Paret et Imperio terra fretumque tuo.

5. Te

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *votivus*, quo Psaltes postulat adventum regni Dei: sunt autem postulata tria; primum, *ut Deus benefaciat populo suo*, versiculo primo; secundum, *ut iisdem beneficiis alios populos prosequatur*, a versu secundo ad quintum; tertium, *pro bonis externis, utque homines agnoscant Deum omnium bonorum fontem, et autorem*, inde ad finem Psalmi.

1. *Mitis ades*] *Mitis* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen*, ut Psal. ii. 12. *Securus*.

3. *Te plebs, te proceres, sexus te prædicet*] Repetitio vocis *te* in hoc loco miram habet suavitatem et elegantiam: Felix est imitatio Virgilii:

Te *dulcis conjux*, te *solo in littore secum*,
Te *veniente die*, te *decedente canebat*, Georg. iv. 465.

4. *Fretumque*] De propriâ significatione vocis *Fretum* vid. Not.

5. Te plebs, te proceres, ſexus te prædicet omnis,
Et puer impubes, invaliduſque ſenex.
6. Auſpice te, felix omnis dabit omnia tellus;
Audiet et domini vota benignus ager.
7. Nos, Deus! adſpicies placidus: tremet ultimus orbis;
Omnibus et populis tu Venerandus eris.

ANNOTATIONES.

in Pſal. xxx. 6. *Freta.*

6. *Felix*] Hic adverbialiter ſumitur, et idem ſignificat quod *fœcundè*, vel affatim, ut in Pſal. xxiii. 5. *Succo felicis oliva.*

Omnis dabit omnia tellus] Eſt imitatio Virgilii:

——Omnis *feret* omnia tellus, Ecl. iv. 39.

7. *Adſpicies placidus*] *Placidus* hic ſumitur adverbialiter, pro *placidè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

LXVIII.

ÆTHERIS exſurgat Dominus, turbentur & hoſtes;
Et citò dent trepidæ turpia terga fugæ.
2. Impius, hoc coram, vaneſcet; fumus in auras
Sic abit, et minimo cera calore fluit.
3. Gaudia ſed verſans animo, vaga ſidera cantu,
Et pede feſtivo gens pia pulſet humum.
4. Efferet exſultans tellus Venerabile Numen
Judicis, auratis qui premit aſtra rotis.
5. Patribus hic orbam ſobolem, viduaſque maritis
Providus è cœli protegit arce nurus.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, ex quinque partibus conſtans: *Exordio*, a verſu primo ad quartum; *Propoſitione*, a quarto ad ſeptimum; *Confirmatione*, a ſeptimo ad viceſimum quartum: *Oratione*, a verſu viceſimo quarto ad trigeſimum ſecundum; et poſtremo *Concluſione*, inde ad finem Pſalmi.

4. *Auratis — rotis*] Id eſt, *auratis curribus*, per *Synecdochen.*

5. *Nurus*] De hujus vocis poetico uſu, vide Pſal. xlv. 12. *Nurus.*

6. Prole

6. Prole beat ſteriles; captivis vincula demit;
Et premit hirſutis hoſtica tecta rubis.
7. Tu, Deus! Iſacidis olim per inhoſpita teſqua,
Invia tu, memini, per loca Ductor eras.
8. Intremuit tellus, ſudârunt ſidera, Sinæ
Ardua nutârunt culmina, tacta metu.
9. Gentis at electæ ditâſti rura quotannis;
Dulcis et in ſiccos depluit imber agros.
10. Has tibi dilectus populus nunc incolit oras:
Hîc bonus afflictis hoſpita tecta paras.
11. Hîc tua Matronæ cecinerunt bella pudicæ;
Armaque Virgineus vexit in aſtra chorus.
12. Fœda paludati verterunt terga tyranni;
Dives et imbelli præda fuêre gregi.
13. Membra tuo piceâ quamvis fuligine tincta
Sint populo, veniet priſcus in ora nitor.
Sic micat argenti radians candore columba,
Aurea quam jaculis ocyùs ala rapit.
14. Hîc, ubi cœleſtis diſperſit Dextera reges,
Par nivibus rupes ſacra Sionis erat.
15. Non ita Salmonis candent juga, tempore brumæ;
Non ita Bazanis ſidera lambit apex.
16. Quid,

ANNOTATIONES.

7. *Teſqua*] De hac voce vid. Not. in Pſal. xxix. 8. *Teſquaque.*

8. *Sudârunt*] Per *Syncopen* dicitur, pro *Judaverunt*; ut etiam in proximè ſequentibus *nutârunt* pro *nutaverunt.*

Sinæ] *Sina* mons Petrææ Arabiæ, ubi Deus legem promulgavit. Quidam montem *Sinai* vocant. *Juſtinus* lib. xxxvi. appellat *Sinæum.* Nomen habet a vepribus et dumetis quibus ſeptus eſt. Hebræis enim *Senab* eſt *arbor ſpinoſa.*

9. *Ditâſti*] Per *Syncopen* dicitur, pro *ditaviſti.*

11. *Virgineus Chorus*] *Chorus* hîc ſumitur ſtrictè, et ſuo proprio ſenſu. Vid. Pſal. xviii. 10. *Chori.*

12. *Paludati tyranni*] De *paludatus* vide ſupra Pſal. lxii. 9. Deque *tyranno*, Pſal. vii. 2.

13. *Argenti candore*] *Candor* eſt vox quæ optime huic loco convenit, exprimit enim tum albedinem, tum ſplendorem.

14. *Sionis*] Vide Notam in Pſal. ii. 6. *Sioni.*

15. *Salmonis Juga*] *Salmon* nomen montis altiſſimi in Terrâ Sanctâ, cis Jordanem ſitus, in finibus tribûs Ephraimæ.

Tempore brumæ] *Bruma* propriè dicitur Dies Solſtitii hiemalis;

16. Quid, juga! turgetis? Deus unâ rupe Sionis
Gaudet, et hîc figet tempus in omne larem.
17. Mille Deo parent cœli ſtellantis alumni;
Cùm lubet, innumeris imperat ille rotis:
Cingitur his Dominus, quà fert veſtigia; Sinæ
Non ſecùs in ſacris conſtitit antè jugis.
18. Ille triumphali ſcandit Sacraria pompâ,
Ponè catenatos juſſit et ire duces.
Munera nec pompæ deerant; ex hoſte receptas
Exuvias adytis intulit Ille ſacris.
19. Rerum Opifex, Opiferque Deus tollatur in aſtra:
Nos cumulat donis jugiter ille ſuis.
20. Protegit ille pias cœleſti Numine mentes:
Ille tuas claudit, Mors! aperitque fores.
21. Hoſtica ſed certo transfiget tempora ferro;
Gentis et impuræ ſanguine tela linet.
22. Rurſus, ait, populum ſpatioſa per æquora ducam,
Arvaque, quæ parent legibus, Oge! tuis.
23. Crura triumphantes ſua tingent ſanguine regum;
Et lambent avidi vulnera cruda canes.

24. Vi-

ANNOTATIONES.

lis, qui eſt poſt idus Decembris: Hîc verò ponitur pro ipſa hieme, ut etiam apud Virgilium:

Frigida ſub terrâ tumidum quem bruma *tegebat*,
Æn. ii. 472.

Bazanis apex] *Bazan*, contra, erat ultra Jordanem ſitus, mons uſque adeo dives et fœcundus, ut a LXX. Interpretibus dicatur ὄρος πίον, *mons pinguis*, et ὄρος τετυρωμένον, *mons fexens copiam butyri et preſſi lactis*.

Sidera lambit] Ita Virgilius de Ætna:

Attollitque globos flammarum, et ſidera lambit,
Æn. iii. 574.

16. *Larem*] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque Lares*.

17. *Rotis*] Hîc ponitur per *Synecdochen*, pro curribus.

18. *Triumphali—pompa*] De *pompa* vide Not. in Pſal. xlii. 17. *Pompa*.

Adytis] Vid. Not. in Pſal. xx. 2. *Adytis*.

20. *Mors*] Ponitur hîc *Mors* perſonaliter more poetico, ut etiam ſupra in Pſal. xviii. 5. *Hæſi*, mors *truculenta*.

21. *Certo ferro*] *Ferrum* eſt *certum* quod non aberrat a ſcopo. Ita Virgilius:

— certam *quatit improbus haſtam*, Æn. xi. 767.

Et ita Horatius:

Nec te metuende certâ, *Phœbe, ſagittâ*,
1 Car. xii. 23.

Tela] De hac voce vide Not. in

24. Vidit, et obſtupuit populus, comitante catervâ,
Cum peteres niveis aurea templa rotis.
25. Cantores præeunt, ſequitur lyra tinnula; pulſant
In medio teneræ tympana rauca nurus.
26. Quiſquis ab Iſacidis generis primordia ducis,
Numinis in ſacro pande tropæa choro!
27. Hæc quoque Benjamini referent, Judæque nepotes,
Et Sabolonæi Nephthalidæque duces.
28. Hæc tua, Rex ſuperûm! ſtabilivit Dextera: forti
Macte animo, et Dextræ facta tuere tuæ.
29. Ex adytis vim prome ſacris, opulenta tyranni
Ut tibi curvato poplite dona ferant.
30. Perde truces acies, quas paſſim robore vaſto,
Triſtibus et jaculis ſternere cuncta vides.
Hos dele qui bella crepant; argentea coge
Hos tibi ſubmiſſo munera ferre genu.
31. Æthiopum tunc ora tuas venerabitur aras;
Et vectigalis barbara Memphis erit.

32. Tol-

Annotationes.

in Pſal. iii. 6. *Tela.*

24. *Rotis*] Ponitur hîc per *Synecdochen*, pro curribus.

25. *Lyra tinnula*] De lyra vide Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ.*

Tympana rauca] Alii legunt, *tympana tenta*; exemplo Lucretii: Tympana tenta *tonant palmis*, Lib. ii. 618.

Tympanum eſt pellis ſive corium, ligno extenſum: pulſabatur apud veteres manibus ac digitis, a τύπτειν, *verberare.*

Nurus] Vide Not. in Pſal. xlv. 12. *Nurus.*

26. *Numinis tropæa*] De voce *tropæa* vide Pſal. lx. 8. *Tropæa.*

Choro] Vid. Not. in Pſalm. xviii. 10. *Chori.*

28. *Macte animo*] De voce *Macte* ſupra dictum ad Pſal. xlv. 4.

29. *Ex adytis*] De Etymologiâ et propriâ ſignificatione vocis *Adyta* vide Pſal. xx. 2.

30. *Qui bella crepant*] *Crepare*, ut plurimum eſt verbum neutrum, et ſignificat *ſonare*; interdum verò activè ſumitur, ut hîc; et ſignificat *prædicare*: ut apud Horatium:

Quis poſt vina gravem militiam aut paupertem crepet?
1 Carm. xviii. 5.

Et crepat *antiquum genus et pietate repletum*,
Lucret. lib. ii. 1166.

31. *Æthiopum ora*] *Æthiopia* pars Africæ, Torridæ Zonæ ſubjecta, inter Arabiam et Ægyptum ſita. Sic dicta ab Æthiope Vulcani filio.

Memphis] Urbs antiquæ Ægypti longe præclariſſima, perquam opportunè ſita in eo loco ubi Nilus in plures ſciſſus partes efficit formam literæ Δ; ejus ambitus erat ſtadiorum centum

32. Tollite Rectorem cœli ſuper æthera, Reges!
Quæque decet, Domino ſolvite vota Deo.
33. Ille triumphali tranſcendit ſidera curru;
Et prior eſt ſæclis, et ſola voce quatit.
34. Cuncta Dei vires celebrent: his nubila cœli
Frænat, et Iſacidûm protegit ille domum.
35. Rupe ſedens ſacrâ, quàm formidabilis orbi
Eſt Deus Iſacidûm, Cœlicolûmque Parens!
Ille ſuo populo fons eſt et roboris Autor;
Illius excluſo fine perennet Honos.

ANNOTATIONES.

et quinquaginta. Hîc ponitur xlv. 6. *Seclo.*
pro totâ Ægypto.

33. *Et prior eſt ſæclis*] *Seclis* dicitur per *Syncopen*, pro *ſæculis*: De vocis *ſæculi* propriâ ſignificatione vide Not. in Pſal.

34. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*. Ut etiam *Cœlicolûm* dicitur pro *Cœlicolarum*.

LXIX.

FER, Deus! auxilium; dum fluctibus obruor altis,
Deficit et medias ſpiritus inter aquas.
2. Verticis extremum gurges ſupereminet; hærent
Intricata putri crura pedeſque luto.
3. Dum clamo, ſperoque miſer meliora; fatiſcit
Mens mihi, vox aret, lumina torpor habet.
4. Impia gens, odiis me quæ nil tale merentem
Opprimit, eſt numero verticis æqua pilis:
Viribus et ſuperans, mihi nullo crimine partas
Per ſcelus extorquet barbarus hoſtis opes.
5. Simplicitas tibi nota mea eſt, delictaque vitæ,
Quidquid et in cæco pectore labis ineſt.

6. Ne

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *votivus*, continens *Petitionem*, a verſu primo uſque ad viceſimum nonum; et *Concluſionem laudativam*, inde ad finem uſque.

1. *Fluctibus*] De hujus vocis Metaphoricâ ſignificatione vid. Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpiet fluctus*,

3. *Fatiſcit mens, vox aret, lumina torpor habet*] Hîc deeſt copula per Figuram quam vocant *Aſyndeton*, quæ notat feſtinationem et animi perturbationem. Exemplo ſit Virgilius:

Ferte citi flammas, date vela, impellite remos, Æn. iv. 594.

6. Ne noſtri pudeat caſtæ pietatis amantes,
Da, Deus! Iſacidûm qui bonus arma regis.
7. Tu mihi cauſa mali es; te propter perfero clades;
Prô dolor! indignus turpat et ora pudor.
8. Me fratres odêre mei; peregrinus et illi,
Heu! videor, cui lac præbuit una parens.
9. Me populi, templique tui diſpendia torquent:
Quæque vibrant in te, me quoque tela petunt.
10. Fletibus indulſi; lachrymis jejunia junxi;
Opprobrii Pietas ſed mihi cauſa fuit.
11. Lugubri quoties velavi corpus amictu,
Crudeli petiit me fera turba joco.
12. Me quoque, qui leges dat in urbis limine, judex
Sibilat, et nimio rauca taberna mero.
13. Tempeſtiva, Deus! tibi fundo vota; precanti
Annue: te bonitas cingit, et alma fides.
14. Pelle truces hoſtes; me, ne vorer, eripe cœno;
Et fer opem, vaſti dum furit ira maris.
15. Abſit ut infandæ tenebris involvar abyſſi,
Et peream tumidas naufragus inter aquas.

Annotationes.

6. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*.

7. *Turpat ora*] *Ora* in plurali numero dicitur pro ſingulari; et etiam per *Synecdochen*, *ora* pro *vultus*.

8. *Cui lac præbuit una parens*] Eſt *Periphraſis* pro *Fratre*.

9. *Diſpendia*] *Diſpendium* propriè eſt quod incuriâ vel negligentiâ, aut immoderatè et inconſultè expendimus et inſumimus. Interdum idem ſignificat quod *Damnum*. Ut apud Terentium: *Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia, ſine ſumptu, ſine* Diſpendio, Eun. v. iv. 7. Et Virgilium:

Hic tibi ne qua moræ fuerint diſpendia *tanti*,
Æn. iii. 453.

Tela] Vid. Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

12. *Leges dat in urbis limine*] Judices ex antiquo Judæorum more ſedere ſolebant in portis urbium ad jus populo dicendum; ut ex multis Sacræ Scripturæ locis patet. Vide Deut. xxv. 7. Ruth. iii. 11. vi. 1. Hîc igitur innuit David, ſe non modò vulgaribus ſcurris, et quiſquiliis hominum ludibrio fuiſſe; ſed viris etiam gravitate conſpicuis, ſenatoribus ac judicibus.

13. *Alma fides*] *Alma* hîc eſt *pura* ſive *pulchra*. Vide Pſalm. xii. 1. *Alma*.

15. *Abyſſi*] De Etymologiâ et ſignificatione vocis *Abyſſi* vide Pſalm. xviii. 15. *Abyſſus*.

16. Me

16. Me bonus exaudi propiùs; totieſque probatus
Priſtinus in tenero pectore perſtet amor.
17. Rebus in afflictis famulo ne tetricus ora
Subtrahe; ſed poſitis ſuſcipe vota moris.
18. Dexter ades, propiúſque veni; vitamque tuere
Ocyùs, hoſtiles dum timet illa manus.
19. Turpia, te coram, miſcens opprobria ſannis,
Cladibus inſultat gens inimica meis.
20. Hæc mihi ſexcentis lacerârunt pectora curis;
Hæc mihi tabifici cauſa doloris erant:
Quæſivi fruſtra, qui ſolarentur, amicos;
Nec ſocii noſtris ingemuêre malis.
21. Inter et ærumnas quibus intricabar, aceto
Mixta propinârunt pocula, felle dapes.
22. Hæc, precor, implicitos epulis gens devoret hamos;
Et pereat gazis illaqueata ſuis.
23. Lumina, ne videant, piceâ caligine fuſca;
Occupet et gelidus crura ſoluta tremor.

24. Quem

ANNOTATIONES.

17. *Tetricus*] Eſt Adjectivum adverbialiter ſumptum, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

19. *Sannis*] De hac voce vid. Notam in Pſal. i. 1. *Poſtica Sanna*.

Inſultat] De hujus verbi propriâ et Metaphoricâ ſignificatione Vid. Not. in Pſal. xiii. 4. *Inſultet*.

20. *Sexcentis curis*] Definitus numerus hîc ponitur per *Synecdochen*, pro indefinito, ut ſæpius fit apud omnes fere autores.

Lacerârunt] Per *Syncopen* dicitur, pro *laceraverunt*.

Pectora] In plurali numero dixit *pectora* pro *pectus*.

Noſtris ingemuere malis] Ita Virgilius, ubi Dido de Æneâ queritur:

Num fletu ingemuit noſtro? Æn. iv. 369.

21. *Propinârunt pocula*] *Propino*, Græcè προπίνω, propriè eſt præguſtato levitèr vino poculum alteri offerre. Quæ conſuetudo inde initium habuit, quòd Principes Græciæ ſolenni die, quem *Philoteſiam* vocabant, miſcere aureis atque argenteis poculis vina ſolebant, quæ e manu geſtantium ſumentes ori parumper admovebant, deinde alteri, quem vellent, offerebant, ingens hoc argumentum benevolentiæ exiſtimantes.

Pocula] Hîc ponitur per *Metonymiam*, pro vino in poculo, *continens* ſcilicet pro *contento*.

23. *Gelidus tremor*] *Tremor* appellatur *gelidus*, per *Metonymiam*, quia *gelidos* efficit; effectu ſcilicet ſumpto pro cauſa. Quo modo *Mors* dicitur *pallida* apud Horatium:

Pal-

24. Quem premis, indomiti fluctus effunde furoris;
Et ſemel ardeſcens neſciat ira modum.
25. In dominos everte lares, et prædia vaſta;
Nullus et hæc hæres tecta vel arva colat.
26. Scilicet hi famulo, quem tu premis, acriùs inſtant;
Irritantque tuâ vulnera facta manu.
27. Crimina criminibus cumula; nec judice quiſquam
Te ſperet placido propitioque frui.
28. Hos tabulis erade tuis, vitæque perennis
Abſit in archivis nomina læva notes.
29. At, Pater! oppreſſum curis et ſorte malignâ,
Me tua cœleſti dextera ſervet ope.
30. Tunc ego de læto depromam pectore grates;
Et mihi tu, rerum Conditor! hymnus eris.
31. Gratius hoc certè eſt vitulus quàm corniger, aras
Ante cadens, bifido cum pede pulſat humum.
32. Geſtiet, hæc ſpectans, humilis, cœtuſque piorum;
Omnibus et veniet priſcus in ora vigor.
33. Eſt inopum tutela Deus; nec deſpicit illos,
Compede quos vinctos carcer opacus habet.
34. Illius attollant laudes polus, æquora, tellus;
Quidquid et arx cœli, cærula, terra fovent.

ANNOTATIONES.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
1 Carm. Od. iv. 13.

25. *Everte lares*] De *laribus* vide Not. ad Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

28. *In Archivis*] *Archivum*, ex Græco ἀρχεῖον, *Archium*, id eſt, *Magiſtratuum ædes.* Ex quo factum, ut *Archium*, et, interpoſito *v*, *Archivum* ſignificet chartophylacium: quia *Archeia* vicina erant chartophylaciis, in quibus hodiè actuarii et ſcribæ acta publica condunt.

31. *Vitulus—aras ante cadens*] Eſt *Periphraſis* pro eo quod eſt *vitulus mactatus, immolatus.*

32. *Omnibus et veniet*] Eſt *Antiptoſis* pro *omnium.*

34. *Polus*] *Polus* quid propriè ſignificet, vide Not. ad Pſal. xviii. 12. *Micare polus.* Hîc ponitur per *Synecdochen* pro toto cœlo.

Cærula] Subauditur *Maria.* Ita etiam Virgilius:

Adnixi torquent ſpumas, et cærula verrunt,
Æn. iii. 208.

35. Ille manu forti reparabit mœnia Judæ:
Tecta Sionææ proteget ille domûs.
36. Hîc figet gens ſancta larem, ſerique nepotes,
Qui pede devoto ponè ſequuntur avos.

ANNOTATIONES.

35. *Mœnia*] De Diſcrimine inter *Mœnia* et *Muros* vide Not. in Pſal. ix. 6. *Mœnia.*

36. *Larem*] De hac voce conſule ſupra Not. in Pſalm. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

LXX.

HUC, Deus! adproperans, me tutelaribus armis
Aſſere; nec patriam, quam peto, differ opem.
2. Terga, precor, vertat, qui vim, qui tela minatur;
Inquinet et turpis, dum fugit, ora pudor.
3. Huic fuga ſit meroes, me qui petulante cachinno
Excipit, et damnis paſcitur uſque meis.
4. Sed quiſquis te poſcit opem, te Numine fretus
Geſtiat, in laudes ſolvat et ora tuas.
Quique tuæ fidit dextræ, ſperatque ſalutem,
Optet ut in terris ſit tibi perpes honos.
5. Ah! premor adverſis; te ſolo vindice nitor:
Nunc ades, inviſas et mihi pelle moras.

ANNOTATIONES.

Hîc Pſalmus eſt *votivus*, eodem planè argumento et iiſdem prope vocibus cum poſteriori parte Pſalmi quadrageſimi, a verſu decimo quarto ad finem uſque.

2. *Terga vertat*] *Terga* dicitur hîc in plurali numero, per *Heteroſin*, pro ſingulari; ut etiam in ſequenti linea *ora* pro *os*.

Qui vim, qui tela] Notetur hîc *Anaphora*, de quâ Figurâ conſule Not. in Pſalm. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi—ſceptra.*

3. *Petulante cachinno*] *Cachinnus* eſt ſolutus riſus et immoderatus: a ſono factum vocabulum.

Paſcitur uſque meis] De hac Metaphoricâ ſignificatione vocis *Paſco* vid. Not. in Pſal. iv. 2. *Paſcis mendacibus umbris.*

4. *Solvat ora*] *Ora* hîc ponitur pro *os*, per *Heteroſin*, nempe pluralis numerus pro ſingulari.

5. *Vindice*] De hac peculiari ſignificatione vocis *Vindex* vid. Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

LXXI.

ALME Parens rerum! ſpes te mea reſpicit unum;
Ne mihi ſit Dominum te coluiſſe pudor.
2. Eripe me telis, qui jus tutaris et æquum;
Nec mea da rapidis vota ferenda Notis.
3. Sis mihi tu rupes, dum ſævit et ingruit hoſtis;
Sis, Deus! in mediis turris ahena malis.
Tu, quibus incolumis ſerver, mandata dediſti;
Arx quia tu vitæ præſidiumque meæ es.
4. Ah, Deus! ah! famulum populi trucis eripe dextris;
Et ſcelerum ſocios me procul eſſe jube.
5. Vindice te nitor, teneris qui ſemper ab annis
Unus eras vitæ portus, et una ſalus.
6. Matris ab uberibus ſervâſti: matris ab alvo
Me quia traxiſti, tu mihi carmen eris.
7. Me fugiunt ſocii, ceu formidabile monſtrum:
Spe tamen auxilii tu mea vota foves.
8. Da, Deus! ut cœlo meritis te laudibus æquem;
Sintque meo tituli ſemper in ore tui.
9. Ne mihi te ſubduc, capulo vicina ſenectus
Dum ſubit; et periit, qui fuit, oris honos.
10. Adſpicis ut, dentes acuens, conſpiret in unum,
Meque petat tacito gens inimica dolo.
11. Hunc

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt etiam *votivi* generis, ex duabus partibus conſtans; prior eſt *Petitio*, uſque ad verſum viceſimum ſecundum; poſterior, *votum laudis et gratiarum actionis*, inde ad finem uſque.

2. *Ferenda Notis*] De hâc proverbiali formâ loquendi vid. Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere Noti.*

3. *Ingruit hoſtis*] De propriâ ſignificatione et Etymo vocis *ingruo* vide Not. ad Pſal. xvii. 9. *Ingruit.*

5. *Vindice*] Conſule Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

6. *Servâſti*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſervaviſti.*

7. *Formidabile monſtrum*] *Monſtrum* eſt, quicquid contra rerum naturam accidit, et aliquid *monſtrat* ac ſignificat eventurum.

8. *Meritis te laudibus æquem*] Imitatus eſt Virgilium:

Vir Trojane, quibus cœlo te laudibus æquem?

Æn. ix. 125.

Tituli] Vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos Titulos.*

9. *Capulo vicina ſenectus*] *Capulus* vel *capulum* a *capiendo* dictum; eſt propriè manubrium gladii

11. Hunc, ait, inviſum Domino quin, impete facto,
Obruimus? Quis enim criminis ultor erit?
12. Sis mihi tu præſtò; fer opem placatus; opemque
Dum, Pater! optatam fers mihi, rumpe moras.
13. O precor! ut pereat, me qui petit, impius hoſtis;
Et pudor obſcœnis inquinet ora notis.
14. Aſt ego te nitar; vox te mea jugiter unum
Efferet, è cœlo viribus aucta novis.
15. Teque, tuamque fidem, benefactaque limite nullo
Clauſa canam; terras dum rota ſolis obit.
16. Clara tuæ vates referam miracula dextræ;
Unius et ſolium fons mihi laudis erit.

ANNOTATIONES.

gladii, ut apud Virgilium:

Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit enſem,
Æn. ii. 553.

Căpulum etiam dicitur quicquid inter ſe aliquid *capit*; inde ſarcophagum, id eſt, ſepulchrum, *capulum* veteres dici voluerunt, quod corpora *capiat*, ut Plautus:

Perii miſera, ut oſculatur carnifex, capuli *decus*,
Aſin. v. 2. 43.

Periit] Per *Syncopen* dixit pro *perivit*.

Oris Honos] *Honos* hîc eſt *decor*, *pulchritudo*, ut etiam apud Virgilium:

——*Et lætos oculis afflârat* honores, Æn. i. 591.
Frigidus et ſilvis Aquilo decuſſit honorem,
Geor. ii. 404.

12. *Fer opem placatus*] *Placatus* hîc per *Enallagen* adverbialiter ſumitur.

13. *Obſcœnis notis*] De ſignificatione et Etymo vocis *obſcœnus* vide Not. in Pſal. xl. 14. *Obſcœnæ*.

Ora] Pluralis numerus pro ſingulari.

14. *Te unum efferet*] Obſervandum eſt, Poetam noſtrum ſæpius uſurpare vocem *unus* pro eo quod eſt *præcipuus*: quo more Virgilius:

Tum ſo[illegible]lquutes, unum *Tritonia Pallas*
Quem docuit, multâque inſignem reddidit arte,
Æn. v. 704.
—*Cadit et Ripheus juſtiſſimus* unus, Æn. ii. 426.

15. *Teque, tuamque fidem, benefactaque*] Hîc copula *que* redundat per Figuram, quam Grammatici vocant *Polyſyndeton*; quæ locum præcipuè habet, ubi res ſunt ſigillatim notandæ.

Terras dum rota ſolis obit] Eſt *Peripbraſis* pro *ſemper*. *Rota* hîc ponitur per *Synedochen* pro *curru*.

16. *Unius*] Vid. Not. in ver. 14. *Te unum efferet*.

17. Haſte-

17. Hactenus hæc docui populos; fessusque senecta
Jam cano quæ didici, te præeunte, puer.
18. Ne mihi te, vetulo solitum ne subtrahe vultum,
Dum tegar ingestâ lumine cassus humo.
Antè tuas populis fas sit mihi pandere laudes,
Ultima quas tellus posteritasque legat.
19. Justitiæ qui laude nites, et robore polles,
Magne Parens! ecquid par tibi mundus habet?
20. Me manus oppressit tua; sed clementia vitæ
Restituit, mediis eripuitque malis.
21. Auspice te, feriam sublimi vertice cœlum;
Et spes in dubiis tu mihi rebus eris.
22. Ergò tuam, Rex magne! fidem mea concinet usque
Barbitos, et teneræ nablia juncta lyræ.
23. Gaudia concipiet pectus; partâque salute
Gestiet in laudes lingua soluta tuas.
24. Justitiam lux nulla tuam non evehet, hostes
Namque mei totis erubuêre genis.

ANNOTATIONES.

18. *Ne mihi te—ne subtrahe*] Est elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ vid. Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda a—Sceptra.*

21. *Feriam sublimi vertice cœlum*] Id est, ero felicissimus: Exemplo præivit Horatius:

Sublimi feriam sidera vertice,
Carm. i. i. 36.

22. *Barbitos*] *Barbitos* et *Barbiton*, Græce Βάρβιτος, non a barbaro deducitur, licet *barbarum*, hoc est *peregrinum* vocabulum sit: significat autem majorem lyram organo similem sono. Dicitur quasi Βαρύμιλον, a Βαρὺς, *gravis*, et μίτος, *filum*, quod citharæ genus sit gravius sonantis. A Lyra vero vix discrepâsse Anacreontis primum carmen ostendit.

Nablia] De *nablia* vide Not. in Psal. xxxiii. 2. *Nablia.*

Lyræ] De lyra vid. Not. in Psal. lvii. 8. *Lyræ.*

LXXII.

DA regi tua jura, Deus! da Natus ut olim
Regius hæc possit, te præeunte, sequi.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *votivus*, ex tribus partibus constans: prima est *petitio*, tribus primis versibus: secunda est *descriptio regni Solomonis*, a versu quarto usque ad decimum septimum; tertia, *Laudatio*, ad finem usque.

2. Ille tuo populo leges feret, Arbiter æquus:
Imperio tenues proteget ille suo.
3. Montibus ex ipsis, palmâ redimita capillos,
Pax aderit, populis et pia jura dabit.
4. Ille patrocinio legum defendet egenos,
Hostis et infensi colla proterva premet.
5. Omnia te metuent illo sub principe sêcla,
Orbita dum lunæ, solis et axis erit.
6. Ver dabit Hic terris; sic, misso desuper imbre,
Prata simul rident, et modò tonsus ager.
7. Candida tum probitas florebit, et optima rerum
Pax; vario donec lumine luna nitet.
8. Huic vagus Euphrates, huic serviet æquor utrumque;
Imperii tellus ultima limes erit.

Annotationes.

2. *Tenues*] Vide Not. in Psal. x. 2. *Tenuem.*

3. *Palma redimita capillos*] *Redimita capillos* est Græca constructio per Figuram quam Grammatici vocant *Synecdochen*, κατὰ, i. e. *secundum*, subaudito. Qualia multa apud omnes fere autores occurrunt exempla; ita Virgilius:

—*redimitus tempora quercu*, Geor. i. 349.

Pax redimita] *Pax* hîc personam induit, ut de multis aliis supra dictum.

Palma] *Palma* est arbor nobilis, ita dicta quia ramos habeat in digitorum modum protensos. Non cedit ponderi, sed surgit adversus pondus. Ideo victoribus præmio data, quia non cesserint, sed pertinaces in bello perstiterint. Pax igitur hîc victrix, et triumphali habitu depingitur.

5. *Sêcla*] Per *Syncopen* dicitur pro *secula*; de quo vid. Not. in Psal. xlv. 6. *Seclo.*

Solis axis] *Axis* hîc pro *curru* ponitur per *Synecdochen*, ut supra Psal. i. 2.

—*Roseo seu micat axe dies.*

6. *Prata rident*] De hac dictione vid. Not. in Psal. lxv. 10. *Ridet humus.*

7. *Candida*] De hujus vocis Etymo vid. Not. in Psal. iv. 1. *Candida.*

8. *Vagus Euphrates*] *Euphrates* fluvius Mesopotamiæ. Strabo scribit Euphratem ex Niphate monte Armeniæ, magnum, profundum et celerem nasci; exire autem in Mare Rubrum, prius tamen Babyloniam per medium dividere, et Tigri conjunctum Mesopotamiam facere. Ex longo et erratico cursu rite denominatur *vagus.*

Æquor utrumque] Id est, Mare rubrum vel sinus Maris Ægyptiaci; et Mare Syriacum quod Mare Palæstinæ vocant: eam scilicet partem Maris Mediterranei quæ Palæstinam alluit.

9. Hunc colet Æthiopum soboles; populusque rebellis,
Hoc coram, nudo vertice verret humum.
10. Dona ferent Cilices, et gens circumdata ponti
Fluctibus, et sitiens Indus, et ustus Arabs.
11. Procumbent tumidi submisso poplite reges;
Nullaque non illi terra tributa feret.
12. Fortibus hic armis teget & defendet egenos;
Et populum, cui spes nulla refulget opis.
13. Et parcet miseris, tenues et muniet; enses
Franget et hostiles, discutietque dolos.
14. Carus erit justi sanguis; feliciter ergò
Ducet inauratos, et sine nube dies.
15. Dona dabunt Arabes; et fausta precabitur orbis
Ultimus, et famæ præco perennis erit.
16. Montibus in summis, parcâ semente peractâ,
Nascetur domino luxuriosa seges.

Annotationes.

9. *Æthiopum soboles*] De hoc populo vide supra Psal. lxviii. 31. *Æthiopum.*

10. *Dona ferent Cilices*] *Cilices*, populus Ciliciæ; quæ est regio in Minori Asia, Syriæ proxima; a Cilice Agenoris filio sic appellata; vulgo dicitur Caramania: ab oriente Amano clauditur, a septentrione Tauri jugis, ab occidente Pamphyliâ. Hujus metropolis est Tarsus, quam intersecat Cydnus amnis.

Gens circumdata ponti fluctibus] Est hæc *Periphrasis* pro *Insulanis.*

Indus sitiens] *Indus* qui est ex *India*, *India* verò est regio orientalis, Asiæ terminus: ab oriente Sinâ clauditur, ab occidente Tartaro, a Septentrione Persiâ, et a meridie Mari Indico. Tradunt in ea fuisse quinque millia oppidorum.

Ustus Arabs] *Arabs* qui *Arabiam* incolit. Ea autem triplex est, *Petræa*, *Deserta*, *Felix*. *Petræa*, sic dicta a *Petra* vetustissimo oppidô. Ægypto Judææque confinis est. *Arabia Deserta* sic dicta, quia gens vaga et sine ædificiis in tentoriis habitat: hæc a meridie montibus Arabiæ Felicis cincta est, a septentrione Mesopotamiam habet, ab occidente Petræam. *Arabia Felix*, meridiem versus, inter duos sinus, Arabicum nempe et Persicum, veluti Peninsula excurrit.

Indus, *sitiens*, et Arabs *ustus* dicitur, quia habitat uterque inter Torridam Zonam, cujus æstus adurit corpora et sitim creat.

13. *Tenues muniet*] De hac voce *Tenues* vid. Not. in Psal. x. 2. *Tenuem.*

15. *Arabes*] Vide Not. in versum decimum.

Sic Libani veſtitur apex conterminus aſtris,
Cùm levis aërias ventilat aura cedros.
Utque viret gramen pratis in mollibus, illi
Subdita florebunt oppida, fœta viris.
17. Illius in regnis fulgebit gloria, donec
Purpureo nitidum ſol vehet axe diem.
Audiet hic Felix; felices reddet et urbes,
Et populos vaſtâ quos ditione tenet.
18. Ergò Dei, qui mira poteſt et perficit unus,
Creſcat in immenſum non fugiturus honos.
19. Qui regit Iſacidas, titulis illuſtribus orbem
Impleat, et famâ ſolis utramque domum.

ANNOTATIONES.

16. *Libani*] De monte *Libano* vid. Not. in Pſal. xxix. 5. *Libani.*

17. *Purpureo Axe*] *Axis* hîc ponitur pro curru, ut ſupra Pſal. i. 2. *Roſeo ſeu micat axe dies.* De poetico uſu vocis *purpureus* vide Not. in Pſal. xix. 4. *Purpureum jubar.*

Sol vehet axe diem] Eſt Elegans et poetica *Periphraſis* pro eo quod eſt fixum et perpetuum.

Audiet hic felix] Id eſt, *appellabitur* vel *dicetur felix*; quo modo ſcripſit Horatius:

——*Rexque, Paterque*
Audîſti *coram*——1 Ep. vii. 37.

Felix, Felices] Eſt hæc Figura quam vocant Grammatici *Polyptoton*, ubi occurrunt varii caſus ejuſdem nominis.

19. *Titulis*] Vide Not. in Pſal. xviii. 19. *Tuos Titulos.*

Solis utramque domum] Eſt *Periphraſis* pro oriente et occidente.

LXXIII.

QUAM favet Iſacidis Rex qui rotat ætheris orbes!
Ille ſacri quanto flagrat amore gregis?
2. Me tamen implicuit non extricabilis error;
Peſque vacillavit; mens quoque cæca fuit.
3. Indolui, ſpectans ſcelerum florere miniſtros,
Et dare propitiis impia vela Notis.
4. His

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *didacticus*, continens *Propoſitionem*, verſu primo; *Confirmationem*, a verſu ſecundo ad verſum viceſimum tertium; et *Concluſionem*, inde ad finem uſque.

3. *Propitiis dare vela Notis*] Eſt *Metaphora* a navigantibus, quibus feliciter procedit curſus, ventis ſecundis vela inflantibus.

Vid.

4. His ſuperant vires et inexpugnabile robur;
Et manet in ſenibus, qui fuit ante, vigor.
5. Dura premunt alios et nubila tempora: puri
His redeunt ſoles, et ſine fæce dies.
6. Corda tument faſtu; vis armat pectora; turgent
His oculi; nec mens, quas habet, æquat opes.
8. Excutit os frænum, ſpirans fraudeſque neceſque;
Audet et in circo grandia verba loqui.
9. Nec ſcelerum modus eſt; acuunt in ſidera linguas
Nequiter; inque homines dira venena vomunt.
10. Hæc ſpectans huc vertit iter, ſua caſtra relinquens,
Vir pius, irati quem rapit unda freti.
11. Ecquis, ait, ſuperâ Deus hæc deſpectat ab arce?
Ecquis in æthereo pectore ſenſus ineſt?
12. Ecce! Dei gens hæc cultum dum proterit omnem,
Floret, et immenſas per ſcelus auget opes.
13. Quid mea me juvit pietas? Quid pectus honeſtum
Profuit, aut inſons et ſine labe manus?
14. Undique me lethi ſepſit gravis horror, et omnis
Lux fuit in pœnas ingenioſa meas.
15. Hæc ego ſi promam, Pater orbis et Arbiter! aures
Offendet populi vox, minùs æqua, tui.

ANNOTATIONES.

Vid. Not. in Pſal. xxx. 6. *Cùm freta ſulcarem ventis felicibus. Noti* hîc pro ventis in genere, ut ſupra Pſal. i. 4. *Notus.*

Impia vela] Id eſt, *Impios dare vela*, quo modo Virgilius dixit *ſceleratas pœnas* pro *pœnas de ſcelerata fœmina*:

—*Subit ira cadentem*
Ulciſci patriam, et ſceleratas *ſumere* pœnas, Æn. ii. 576.

4. *His ſuperant vires*] *Superant* hîc pro *ſuperſunt*, ut etiam apud Virgilium:

(1)—ſuperet *conjuxne Creüſa*, Æn. ii. 597.
(2)—*Et captæ* ſuperavimus *urbi*, Ibid. 643.

6. *Turgent his oculi*] *His* hîc dictum per *Antipteſin* pro *horum*. Ut ſupra Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

8. *Excutit frænum*] Vide de hac locutione notam in Pſal. ii. 5. *Frænaque dans.*

Fraudeſque, neceſque] Hîc *que* redundat per *Polyſyndeton*; ut ſupra Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

10. *Unda freti*] De voce *fretum* vide Not. in Pſal. xxx. 6. *Freta.*

14. *Letbi*] De hujus vocis Etymo vide Not. in Pſal. vi. 3. *Letbum pulſurus.*

Lux] *Lux* ponitur hîc pro dies per *Metonymiam*; ut Pſal. xxxv. 21. *Optatâ luce.*

16. Ah! ego, dum rerum causas exquiro latentes,
Deficio; et, cassum lumine, pectus hebet.
17. Tu tamen è sacris adytis, Pater ætheris alti!
Me gregis istius fata futura doces.
18. In juga tu fontes duxisti lubrica; pronos
In caput hinc volvi præcipitesque jubes.
19. Quàm gravis est lapsus! quàm tristis et aspera clades!
Quámque repentino fulmine corda quatis!
Sors gregis istius vanescit, imaginis instar,
Quæ fugit ignavus mox ubi somnus abit.
20. Tu, Deus! evigilans Fastum calcabis, et illas,
Quas nimium jactat Fastus inanis, opes.
21. Antè miser tacitâ torquebar mente; cucurrit
Et mihi tabificus fracta per ossa dolor.
22. Ast ego desipui, nec me levis error habebat:
Mensque sub insipido pectore bruta fuit.
23. Te tamen assiduè fruor: et, ne fortè vacillet
Pes dubius, Dextrâ fulcior usque tuâ.
24. Consilio tu cæca tuo vestigia flectis;
Et cinges posthàc perpetè fronde comam.
25. Quis mihi, te præter, superâ succurret ab aulâ;
Quid, quod amem, nisi te, Summa vel Ima dabunt?
26. Membra mihi quoties, animâ fugiente, fatiscunt,
Tu vigor es vitæ deliciumque meæ.
27. Ibit in exitium tua quisquis signa relinquit,
Gaudet et alterius transfuga castra sequi.
28. Ast

ANNOTATIONES.

17. *Sacris adytis*] De Etymologiâ et significatione vocis *adyta* vid. Not. in Psal. xx. 2. *Adytis.*

Fata] De hac voce vid. Not. in Psal. xxxi. 13. *In mea fata.*

18. *Præcipites*] De Etymologiâ et propriâ significatione vocis *præceps* vide Not. in Psal. ix. 7. Hîc verò sumitur pro *rapidus* sive *festinus*; ut a Virgilio:

Præcipites *atrâ* ceu *tempestate columbæ*, Æn. ii. 561.

20. *Jactat*] De primâ significatione verbi *jacto* vide Not. in Psal. x. 3. *Jactat.*

Fastus] Hîc sumitur personaliter per *Metonymiam* pro *fastuoso*, ut Psal. i. 1. *Impietas.*

24. *Vestigia flectis*] *Flectere* propriè significat *torquere, curvare*; et per translationem *regere, dirigere*: Ita Cicero, *Animos*

28. Aſt ego te ſolum ſectari dulce putabo;
Et tua, ſis cùm ſpes tu mea, facta canam.

ANNOTATIONES.

Animos omni ratione flectere *et commutare*, De Orat. ii.

Cinges perpete fronde] Alludit ad jus triumphantium, quorum erat laurum perpetuo geſtare.

Comam] *Coma* hîc ponitur pro toto capite, per *Synecdochen*.

LXXIV.

CUR, Deus! æternùm nos deſeris? Acribus iris
Cur tibi dilectas depopularis oves?
2. Te populi veteris, te ſacri cura peculî
Tangat; et ante oculos ſit tibi ſancta Sion.
3. Ocyùs adproperans ſceleratas obrue gentes,
Sacrilegâ violant dum tua templa manu.
4. Prô pudor! in medio feralis buccina cœtu
Clangit, et in muris fixa torpæa vides.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, continens partes tres; *Exordium* ſive *Propoſitionem*, ad verſum quartum; *Narrationem*, a verſu quarto ad decimum; et *Petitionem*, inde ad finem uſque.

2. *Te populi—te ſacri*] Eſt *Anaphora* in voce *te*; de quâ Figurâ, vid. Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi—Sceptra*.

Cura peculî] *Peculî*, per *Apocopen*, dixit pro *peculii*. *Peculium* autem juxta nonnullos, patrimonium univerſum ſignificat, a *pecu*, ſive *pecore* unde et *pecunia* dicta: quod omnia veterum bona olim in pecoribus conſiſterent. *Peculium* verò juxta alios eſt privata pecunia, quam ſervus, domini permiſſu, ſeparatim a domini rationibus comparabat, aut ad redimendam libertatem, aut alios in uſus. In priore ſenſu intelligendus autor, ut etiam illud Virgilii ad quod reſpexiſſe videtur:

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculî, Ecl. i. 33.

Tangat] Vid. Not. in Pſalm. xvii. 6. *Tangent*.

Sancta Sion] Conſule Not. in Pſal. ii. 6. *Sanctæque Sioni*.

4. *Feralis buccina*] *Feralis* propriè quod mortuorum funeribus adhibetur.

Buccina, a *buccis*, inſtrumentum quo ſignum datur in hoſtes ad pugnam: *Buccinas* a Tubis nonnulli ſic diſtinguunt, quod illæ ex recurvis animalium cornibus; Tubæ verò ex ære argentove confici ſoleant, ad animos militum et equorum inflammandos. Sæpe tamen uſurpantur promiſcuè.

Fixa tropæa] De *Tropæis* vid. Not. in Pſal. xx. 5. *Læta tropæa*.

5. Claruit

5. Claruit hic olim, qui, cæsis undique sylvis,
Intulit arboreas in tua templa trabes:
6. Nunc operosa ruit luxata bipennibus ædes,
Et cælaturæ nobilioris opus.
7. Ignibus injectis fœdârunt atria templi,
Quod colis; æquârunt culmina summa solo.
8. Fana quot his restant, dicebant, perdite, Flammæ!
Cuncta simul jussæ corripuêre faces.
9. Nulla, quibus fidam, superant oracula; nemo
Cernitur hîc vates; nemo futura videt.
10. Quò, Deus! usque truces acuet gens hostica dentes?
An tuus æternùm prostituetur honos?
11. Cur tua se nobis subtraxit dextera? Vires
Exere, deque sinu deside prome manum.
12. Tu mihi Rex olim, rerum et tutela mearum,
Tu populi columen, spesque salutis eras.
13. Te Dominum agnoscens, tumidum se diffidit æquor;
Obruit et Pharios unda reversa duces.

Annotationes.

5. *Tua templa*] Est pluralis numerus pro singulari.

6. *Operosa ruit*] *Operosus* vulgò activè sumitur, et significat, *qui agit, et rebus gerendis operam dat*: hîc vero passivè accipitur, et significat *magno artificio et opere fabricatum*. Ut apud Ovidium:

—*Mundi moles* operosa *laboret*, Met. i. 258.

Bipennibus] Vide de hac voce Not. in Psal. xxxv. 3. *Bipennem*.

7. *Fœdârunt*] Per *Syncopen* dicitur pro *fœdaverunt*; ut etiam *æquârunt* pro *æquaverunt*.

9. *Superant*] Hîc dicitur pro *supersunt*; ut supra Psal. lxxiii. 4. *Superant*.

Oracula] Vid. Not. in Psal. xlix. 4. *Oracula*.

12. *Tu mihi rex—tu populi columen*] Notetur hîc *Anaphora*, de quâ Figurâ vid. Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi—Sceptra*.

13. *Æquor*] Vide de hujus vocis Etymo Not. in Psal. xviii. 22. *In æquoris undas*.

Pharios duces] *Pharos* parva Ægypti insula; quondam diei navigatione distans ab Ægypto, nunc Alexandriæ ponte juncta, Nili recessu sive exundatione. Ponitur interdum pro regno Ægyptio: unde *Pharius* Ægyptius, ut hîc et apud Tibullum:

——*tibi dicere laudes*
Insignis turbâ debeat in Pharia, 1 Lib. iii. 32.

14. Cautibus illisus periit cum milite Ductor;
Et data sunt avidis ossa voranda feris.
15. Dura silex latices effudit, et alveus alti
Fluminis attonitas aruit inter aquas.
16. Tu jubar auratum solis diffundis in orbem,
Et stabili noctem lege diemque regis:
17. Imperioque tuo medio stat in aëre tellus
Septa vadis, æstas ardet, et alget hyems.
18. Adspice sacrilegi populi convitia, laudes
Qui premit et stulto deterit ore tuas.
19. Turturis, ah! vitam ne milvis objice; curam
Nec gregis afflicti deleat ulla dies.
20. Vive memor pacti: nequidquam quærimus umbras;
Scilicet hostilis regnat ubique furor.
21. Absit ut afflicto turpis pudor inquinet ora:
Da potiùs laudes ut canat ille tuas.
22. Evigila, causamque tuam ne desere; probri
Vive memor, quo nos stulta caterva premit.

ANNOTATIONES.

14. *Periit*] Per *Syncopen* dicitur pro *perivit*.

15. *Latices*] De hac voce vid. Not. in Psal. xxxvi. 9. *Vitales latices*.

17. *Septa vadis*] De propriâ significatione vocis *vada* vid. Not. in Psal. xxvi. 9. *Vadis*. Hîc verò sumitur pro mari sive aqua marina, ut apud Virgilium:

Littus ad Ausonium tot per vada cærula vexit?
Æn. vii. 198.

19. *Turturis*] *Turtur* avis nota ex genere columbaceo minima, a sono vocis nomen habens.

Milvis] *Milvus* vel *Milvius* avis rapacissima: Anglicè, a Kite. Nomen habet vel a molli volatu, vel a voce quam edit. De homine etiam rapaci dicitur, per Translationem. Ut apud Plautum:

Vidi petere Milvium, *etiam cum nihil auferret tamen*,
Rud. iv. iv. 80.

Hinc et parasiti nomen apud Horatium:

Milvius *et scurræ, tibi non referenda precati*,
Discedunt—— 2 Sat. vii. 36.

Gregis] De hac voce vide Not. in Psal. i. 1. *Grege*.

21. *Afflicto*] Est *Antiptosis* dativi casûs pro genitivo, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis*.

Inquinet ora] *ora* pro *vultus*, ut Psal. vii. 5.

23. Hostiles expende minas; en! prurit in arma,
Inque dies crescit seditiosa manus!

ANNOTATIONES.

23. *Prurit in arma*] Ita Martialis: | *Vitulusque inermi fronte* prurit in pugnam, 3 Epig. lviii. 11.

LXXV.

LINGUA, Deus! te nostra canet; tibi solvere grates,
Perque tuas laudes barbitos ire parat.
Te tua præsentem monstrant miracula terris;
Et tuus hinc orbi fit manifestus amor.

2. Mox, ait, assumam gentem mihi fœdere vinctam;
Legibus et sanctis justitiâque regam.

3. Cum populis luxata licèt liquefactaque tellus
Diffluat, illa meâ restituetur ope.

4. Vana cohors! dixi, scelerum quid fræna relaxas?
Stulta! quid elatis cornibus astra feris?

5. Desine, gens exlex! cœlo, Dominoque minari;
Desine præfracto gutture verba loqui.

6. Nec Notus, aut Boreas dat opes fasceisque, nec Eos,
Nec Plaga, se vitreis sol ubi mergit aquis.

7. Jura

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est, ut ita dicam, *deprecativus*; constat autem ex duabus partibus: prima est *propositio*, a versu primo ad nonum; secunda, *Petitio*, duobus ultimis.

1. *Barbitos*] Vide de hoc instrumento musico Not. ad Psal. lxxi. 22. *Barbita*.

4. *Vana cohors*] De *coherte* vide Not. in Psal. xxxiii. 1. *Cohors*.

Fræna relaxas] De hac Metaphorâ vid. Not. in Psal. ii. 5. *Frænaque dans*.

5. *Præfracto gutture*] Ligna dicuntur *præfracta*, quæ in prima fronte, et in summo quasi cortice franguntur, unde duriora fiunt: ex quo *præfracti* appellantur per translationem, *duri*, *contumaces*, *pervicaces*.

6. *Nec Notus, aut Boreas*] De *Noto* vid. Not. in Psal. i. 4. Et de *Borea* Psal. xlviii. 2.

Fasceisque] De *Fascibus* consule Not. in Psal. xlvi. 10. *Fasces*.

Eos] De voce *Eos* jam dictum ad Psal. xix. 5. *Thalamo Eos*.

Nec plaga, etc.] Est *Periphrasis* pro *plaga occidentali*; ad exemplum Virgilii:

Quid tantum Oceano *properent* se tingere *soles*,
Georg. ii. 481.

Vitreis] *Aqua* dicitur *vitrea*, quia est pellucida instar vitri.

Ut

7. Jura dat humanis Divina potentia rebus:
Hunc levat, hunc pedibus, cùm lubet, illa premit.
8. Tu, Deus! undantem pateram fers Vindice dextrâ;
Mixtaque purpureo ſunt aconita mero.
Hos, meritæ devota neci, gens impia ſuccos
Ebibet, et quicquid pocula fœcis habent.
9. Te, Pater Iſacidûm! ſublimi carmine tollam,
Dum ſtabilis tellus, mobilis æther erit.
10. Colla premam tumidis; ſed cultor juris et æqui
Surget humo, merito cinctus honore comas.

ANNOTATIONES.

Ut apud Virgilium:
Te nemus Angitiæ, vitreâ *te Fucinus undâ*,
Te liquidi flevere lacus——
Æn. vii. 759.

9. *Iſacidûm*] Per *Syncopen*, pro *Iſacidarum*.

Æther] Propriè aer puriſſimus, hîc verò ponitur pro cœlo, ut a Virgilio:
——*Famâ ſuper æthera notus*,
Æn. i. 383.

10. *Premam tumidis*] *Tumidis* eſt *Antiptoſis* pro *tumidorum*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

Cinctus comas] Eſt conſtructio Græca quam Grammatici *Synecdochen* vocant; ſubaudita præpoſitione *ſecundum* vel *quod ad*.

Comas] Per *Synecdochen* dicitur pro *capite*.

LXXVI.

SANCTA Deum Judæa colit; virtutis et Ille
Iſacidûm populo dat documenta ſuæ.
2. Ille ſacro ſolio Solymam delegit amœnam:
Ille Sionæâ gaudet in æde coli.
3. Hîc clypeos, enſeſque ducum confregit, et arcus,
Et bellatrici tela vibrata manu.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *Euchariſtici*, conſtans ex quatuor partibus: prima eſt *Exordium*, verſu primo et ſecundo; ſecunda eſt *Narratio*, a verſu tertio ad ſeptimum; tertia *Propoſitio*, inde ad verſum decimum ſecundum: quarta *concluſio hortatoria*.

1. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dixit pro *Iſacidarum*.

2. *Solymam*] De *Solyma* vide Notam in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

Tela] De hujus vocis Etymologiâ vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

4. Tu,

4. Tu, Deus! immanes ſuperas virtute leones,
Quos tegit in tetricis ſylva remota jugis.
5. Hoſtibus obrepſit ſopor; et, te vindice, dextræ
Diriguêre metu; prædoque præda fuit.
6. Vox ſimul intonuit cœli de vertice, currus
Impetus, et volucres vis ſua liquit equos.
7. Te tremit accenſo tellus: ultricibus iris
Quis queat et telis obvius ire tuis?
8. Cùm tua de cœlo populis mandata dediſti,
Conticuit ſacro Terra retenta metu:
9. Vidit et obſtupuit, Rex cùm cœleſtis egenis
Attulit optatam, dum premerentur, opem.
10. Te canet, hoſtili nuper quæ ferbuit irâ,
Turba ferox: reliquis protinus ora premes.
11. Concipe vota Deo, qui terret fulmine terras;
Quodque voves poſito, gens pia! ſolve dolo.
12. Munera fer Domino, qui colla tumentia faſtu
Proterit, et regum ſceptra pavore quatit.

ANNOTATIONES.

5. *Prædoque præda fuit*] Eſt *Paronomaſia*; ut apud Virgilium:

Tu modo promiſſis maneas, ſervataque ſerves
Troja fidem —— Æn. ii. 160.

7. *Ultricibus iris*] *Iris* dicitur in plurali numero pro ſingulari, ut Pſal. x. 13. *Iras.*

9. *Vidit et obſtupuit*] *Terra* hîc ut Perſona depingitur et humanis affectibus induitur; ut apud Virgilium:

—*Prima et* Tellus *et pronuba Juno*
Dant ſignum: fulſere ignes & conſcius æther
Connubii —— Æn. iv. 167.

10. *Reliquis ora premes*] Per *Antiptoſin* dicitur pro *ora reliquorum*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivit.*

12. *Sceptra regum quatit*] Per *Hendiadyoin* dixit pro *Sceptratos reges quatit.* Vide de hac Figura Not. in Pſal. ii. 9. *Sceptro ferreque.*

LXXVII.

VOTA meo ſupplex fudi Dominoque, Deoque;
Audiit ingenuas impiger ille preces.
2. Æger opem petii; ſed nocte recruduit atrox
Vulnus, et auxilium reſpuit omne dolor.
3. Sidera ſuſpiciens implevi queſtibus auras;
Et mens curarum mole ſepulta fuit.
4. Triſtibus ex oculis ſomnum, Deus! excutis omnem;
Et dolor infeſtus non ſemel ora premit.
5. Sæpe, quod exegi, ſubit irreparabile tempus,
Et, pede qui volucri præterière, dies.
6. Plectra miſer recolo, longæ ſolamina noctis;
Et mecum vigili ſic ego mente queror:

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, ex duobus partibus conſtans; *Prior pars* continetur a verſu primo ad nonum; *Poſterior*, inde ad finem uſque.

1. *Dominoque Deoque*] Hîc copula *que* redundat per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, ut Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

Ingenuas preces] *Ingenuus* propriè nativus, et opponitur manufactis, ut apud Lucretium:

Unde mare ingenui *fontes*——
ſuppeditant? Lib. i. 130.

Deinde apud antiquos *ingenui* etant legitimè ſuſcepti, et ſpuriis oppoſiti. Deinde liberi et ex liberis nati: qui opponuntur Libertinis. Refertur denique quaſi per *Metaphoram* ad ingenium, et dicitur de eo qui liberalis et minimè ſervilis ingenii ſit. Exemplo ſit Juvenalis:

Ingenui *vultûs puer*, ingenuique *pudoris*, Sat. xi. 154.

Preces ingenuæ igitur ſunt quæ ex animo *ingenuo* proferuntur.

Audiit] Per *Syncopen* dicitur pro *Audivit*.

Impiger] Hîc adverbialiter dicitur pro *impigrè*; ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

2. *Petii*] Dixit per *Syncopen* pro *Petivi*.

Recruduit] *Recrudeſco* propriè de vulneribus dicitur, quæ agitatione nimiâ, vel male purgatâ, interdum pejora et crudeliora, id eſt, cruda et nova fiunt. Ut apud Ciceronem: *Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ conſanuiſſe videbantur*, recrudeſcunt, *Fam.* iv. 6.

3. *Implevi queſtibus auras.*] Dicitur *auras* pro *aere*. ut Pſal. i. 3. *Felicibus auris*.

4. *Ora*] Dixit *ora* in plurali numero, per *Heteroſin*, pro *os* in ſingulari.

6. *Plectra*] *Plectrum* hîc ponitur pro ipſa lyra, per *Metonymiam* ut Pſal. xlix. 4. *Plectro*.

7. An Deus afflictis æternùm ſubtrahit ora?
An ſolitam poſthàc ferre negabit opem?
8. Illius an ſumptis fugit Clementia pennis?
An datæ ſunt agili vota ferenda Noto?
9. Priſcus in ex animo favor eſt eraſus? Amoris
An teneri famulis obſtruit ira fores?
10. Hæc ego: ſed mentem querulo malus abſtulit error:
Nunc recolam dextræ facta priora tuæ.
11. Hæc mihi ſuccurrent annalibus eruta priſcis;
Jugiter hæc repetet mens pia, lingua canet.
13. Sunt operum fideique tuæ Sacraria teſtes:
Nec tibi par ſuperâ regnat in arce Deus.
14. Inclyta fulmineam comitant miracula dextram;
Et majeſtatis conſcia terra tuæ eſt.
15. Tu, Deus! Iſacidis, invicto robore cinctus,
Dempſiſti Pharii barbara vincla ſoli.
16. Te mare conſpecto tremuit, fluctuſque profundi;
Protinus et poſitis obſtupuêre minis.

Annotationes.

7. *Subtrahit ora*] *Ora* dixit pro *vultum*, ut Pſal. vii. 5. *Ora*.

8. *Clementia*] Ponitur hîc *Clementia* perſonaliter per *Proſopopœiam*, ut Pſal. i. 1. *Impietas*. *Vota ferenda Noto*] De hac proverbiali locutione vide Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere* Noti.

10. *Hæc ego*] Subauditur *dixi*, *ſenſi*, vel ejuſmodi verbum. Qualia multa paſſim apud autores occurrunt exempla, ut apud Virgilium:

Hæc ſecum: mene incepto deſiſtere victam? Æn. i. 41.
Cantando tu illum? Ecl. iii. 25.
Et tantos audetis tollere montes?
Quos ego —— Æn. i. 139.

11. *Annalibus*] *Annales* nomen ab *annus* derivatum. Inter *Annales* et hiſtoriam hoc intereſt: Hiſtoria eſt eorum temporum quæ vel vidimus, vel videre potuimus; dicta ἀπὸ τῆς ἱστορίας, id eſt, *videre*. *Annales* verò ſunt eorum annorum et temporum quæ ætas noſtra non novit. Alii volunt Hiſtorias eſſe rerum geſtarum vel expoſitionem, vel demonſtrationem, vel quo alio nomine id dicendum eſt: *Annales* verò eſſe quum res geſtæ plurium annorum, obſervato cujuſque anni ordine, deinceps componuntur. Fatendum verò utramque vocem promiſcuè uſurpari.

15. *Pharii ſoli*] Id eſt, *Ægyptii ſoli*: ut ſupra dictum ad Pſal. lxxiv. 13. *Pharios*.

Vincla] Per *Syncopen* pro *Vincula*.

17. Nubi-

17. Nubibus è ruptis, imbres cecidêre sonori;
Actaque præcipiti turbine grando ruit.
18. Fulmina terrebant, et mixta tonitrua flammis;
Et tremuit subito concita terra metu.
19. Tu mare calcâsti; tua sed vestigia delens
Obruit hostiles unda reducta rotas.
20. Auspice te, sacras Moses cum fratre phalanges
Duxit, ut errantes per juga pastor oves.

Annotationes.

19. *Calcâsti*] Per *Syncopen* ponitur pro *Calcavisti*.

Rotas] Per *Synecdochen* dicitur pro *Currus*.

20. *Phalanges*] De hac voce vide Not. in Psal. iii. 1. *Phalanges*.

LXXVIII.

SACRA cohors! monitis resera cœlestibus aures;
Et memori voces mente reconde meas.
2. Mersa diu tenebris populis oracula pandam;
Omnibus et prisci temporis acta canam.
3. Auribus acceptas, et quas bene novimus omnes,
Res loquar; et sancti quæ memorâstis avi!

Annotationes.

Hic Psalmus est *Didacticus*, cujus summæ partes sunt quatuor; *Exordium*, quatuor primis versibus; *Propositio*, inde ad versum decimum secundum: *Narratio*, inde ad sexagesimum octavum; et *Conclusio*, inde ad finem usque.

1. *Sancta Cohors*] De voce *Cohors*, vide Not. in Psal. xxxiii. 1.

2. *Oracula*] Consule de hac voce Not. in Psal. xlix. 4. *Oracula*.

Canam] *Canere* de vatibus et oraculis dicitur, et idem significat quod *prædicere* vel divinare; ut apud Virgilium:

—*Gallos in limine adesse* canebat, *Æn.* viii. 656.

Et quia *cano* tribuitur vatibus oraculisque, inde, qui sanctas et venerabiles res atque divinas docendo proponunt, augustiore veluti verbo, *canere* dicuntur, non dicere. Ita Boethius cum *Lib.* iii. in finem usque disputationem philosophiæ de Deo et ejus bonitate retulisset, quartum his verbis auspicatur: *Hæc cum Philosophia leniter suaviterque* ceciniſſet, etc.

3. *Memorâstis*] Per *Syncopen* pro *memoravistis*.

4. Abſit ut hæc ſeros celemus facta nepotes,
Miraque pollenti parta tropæa manu.
5. Jura ſuo populo Dominus, legeſque perennes,
Pactaque perpetuò commemoranda dedit.
6. Juſſit ut hæc ſoboli pietas et cura parentum
Proderet, et ſêclis ſêcla priora novis.
7. Sic Deus agnoſci, ſic ſpem fulcire piorum,
Sic populum voluit, quò jubet ille, ſequi.
8. Cura fuit, legum detrectans fræna rebelles
Æmula poſteritas nè ſequeretur avos:
Mens illis diſtorta fuit; nec cura, nec ullus
Numinis in bruto pectore ſenſus erat.
9. Cur tribus Ephræmi, gravidis incincta pharetris,
Terga dedit, primæ cùm cecinêre tubæ?
10. Scilicet infandis violârat fœdera dextris,
Spreverat et Domini juſſa tremenda ſui:
11. Merſerat et tenebris Superi miracula Regis,
Totque triumphatos, Hoc præeunte, duces.
12. Quem fugiunt, coram proavis, quæ Conditor orbis
Edidit ad portas, barbare Nile! tuas?
13. Hîc mare diſſecuit, cumulataque murmure ſacro
Æquora ſecurum pandere juſſit iter.
14. Sol jubar ut pandit, rexit veſtigia Nubes;
Noctis et in tenebris prævia Flamma fuit.

Annotationes.

4. *Tropæa*] De voce *Tropæa* vide Not. in Pſal. xx. 5.

6. *Sêclis Sêcla*] Per *Syncopen* pro *Seculis, ſecula.*

9. *Pharetris*] vide Not. in Pſal. xxv. 19. *Pharetratas.*

10. *Violârat*] Per *Syncopen* dicitur pro *Violaverat.*

12. *Barbare Nile*] *Nilus* Ægypti fluvius, a novo inferendo luto ſic dictus, nam *Nilum* dici volunt quaſi νέον ἰλύν, hoc eſt, novum trahentem limum, quo oblinat Ægyptum et oppleat. Eſt ſeptem oſtiis celebris. Unde Virgilius:

Et ſeptem gemini *turbant trepida* oſtia Nili,
Æn. vi. 800.

Naſcitur in monte inferioris Mauritaniæ, deinde condit ſe itinere aliquot dierum, rurſumque erumpit in Mauritaniâ Cæſarienſi. Iterum arenis receptus per deſerta viginti dierum ſpatio fertur ad proximos Æthiopas, et denuo profilit fonte, qui Niger dicitur. Denique ſeptem oſtiis fertur in Mare Ægyptium.

15. Fluxit

15. Fluxit et è ſilicum venis arentibus humor;
Cotis et è medio flumina dulcis aquæ.
17. Non tamen abſtinuit ſcelerum gens impia, rupes
Inter inacceſſas et loca ſenta ſitu.
18. Mente nefas meditans, accendit Numinis iras;
Ingluvies epulas dum petit atra novas.
19. Inque Deum linguas acuens, in finibus iſtis
Delicias populo quas, ait, ille dabit?
20. Elicuit ſaxis latices: an munera farris,
Et, quas appetimus, proferet inde dapes?
21. Talibus accenſus rerum Deus Arbiter, iræ
Strinxit in Iſacidas tela timenda ſuæ.
22. Scilicet hæc ſuperûm gens eſt diffiſa Parenti,
Illius et nihili perfida duxit opem.
23. Ille tamen nubes reſeravit, et horrea cœli;
Unde pluit liquidis æmula manna favis.
24. Deſuper irrorans meſſes ſuffecit Olympus;
Omnibus Angelicas præbuit ille dapes.
25. His epulis populum Dominus cumulavit ab alto:
Quæque ligurivit fercula quiſque tulit.

26. Illius

ANNOTATIONES.

15. *Cotis*] *Cos* lapis quo culti acuuntur; ſed ponitur etiam pro quovis ſaxo aſpero atque abrupto. Ita Virgilius:

Nunc ſcio quid ſit amor. Duris in cotibus *illum*,
Ecl. viii. 43.

17. *Abſtinuit ſcelerum*] Eſt conſtructio Græca, qualia multa paſſim occurrunt exempla, ut in *Horatio*:

—Deſine *mollium tandem* querelarum, 2 Car. ix. 17.

Loca ſenta ſitu] Exemplo præivit Virgilius:

Per loca ſenta ſitu *cogunt noctemque profundam*,
Æn. vi. 462.

De voce *ſenta* vid. Not. in Pſal. xvi. 11. *Loca ſenta*. *Situs* eſt caries, mucor, ſqualor, ex humore parietibus adhæreſcens.

18. *Numinis iras*] Eſt pluralis pro ſingulari, ut in Pſal. xc. 13.

Ingluvies atra] Conſule Not. in Pſal. x. 10. *Atram ingluviem*.

20. *Elicuit ſaxis latices*] De voce *latices* vid. Not. in Pſal. xxxvi. 9. *Vitales latices*.

21. *Tela*] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

22. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Superorum*.

Perfida duxit] *Perfida* hîc ponitur per *Enallagen* pro *perfide*.

24. *Suffecit Olympus*] De *Olympo* pro cœlo vid. Not. in Pſal. xlix. 15. *Rector Olympi*.

25. *Ligurivit*] *Ligurire* dicitur,

26. Illius imperio, volucres hinc impiger Eurus
Ponè ruens castris intulit, inde Notus.
27. Si numeres, non tot vallatur littus arenis;
Plura nec æstivus corpora pulvis habet.
28. Agminis aligeri circùm tentoria nubes
Decidit, et patulas texit ubique vias.
29. Talibus ingluviem gens hæc, devota saginæ,
Pavit, et optatus venit in ora cibus.
30. Crescebat scelerata fames; semesaque frusta
Faucibus hærebant, cùm Deus Ultor adest.
31. Ille saginatos, odio stimulatus et irâ,
Obruit Hacidas, Isacidûmque duces.
32. Non tamen hæc populi mutant miracula mentes:
Nempe sacris monitis derogat ille fidem.
33. Ergò Dei jussu gens hæc evanuit omnis,
Inter et ærumnas concidit ante diem.
34. Tot mala perpessus rediit, vigilique labore
Divinam populus poscere cœpit opem.
35. Tum subiit, quoties, cœlesti tectus asylo,
Spreverit instantem depuleritque necem.
36. Impia sed blandæ demens mendacia linguæ,
Verbaque fundebat byssina texta dolo.

37. Blan-

ANNOTATIONES.

citur, qui eleganter et more senum, multo fastidio suaviora quæque degustat; ἀπὸ τῦ λιγυρῦ, quod secundum Græcos *suave* intelligitur. *Ligurire* rem aliquam dicitur pro appetere. Ut videre est apud Ciceronem: *Itaque cum quidam de collegis nostris agrariam curationem* ligurirent. *Fam.* xi. 21.

26. *Notus*] Vide Not. in Ps. lxxiv. 2. *Notus.*

28. *Agminis aligeri*] Ita Virgilius:

——— *turbamque sonantem*
Agminis aligeri ———
Æn. xii. 629.

29. *Devota saginæ*] *Sagina* est cibus quo quis pinguis efficitur, teste Juvenale;

——— *genialis agatur*
Iste dies, propera stomachum
laxare saginis,
Sat. iv. 67.

31. *Isacidûm*] Dixit per Syncopen pro *Isacidârum.*

33. *Ante diem*] De hac locutione vide Not. in Psal. lv. 23. *Ante diem.*

36. *Demens— fundebat*] Est adjectivum per *Enallagen* adverbialiter sumptum.

Verba byssina] *Byssinum* ex *bysso* factum; *byssus* autem genus lini subtilissimi et pretiosi. *Byssina verba* metaphoricè dicuntur

37. Blanditias inter medias mens nescia recti,
Immemor et sancti fœderis usque fuit.
38. His tamen ignovit Deus, et, quas sumpserat, iras
Exuit, Ultrices abstinuitque manus.
39. Scilicet humanæ subiit sors lubrica vitæ,
Æmula quæ venti non reditura fugit.
40. Irritata Dei quoties patientia victa est,
Invia dum populus per loca ferret iter?
41. Crevit et impietas, brevibus comprendere metis
Cùm majestatem Numinis ausa fuit.
42. Mentibus exciderant superæ miracula dextræ,
Et, libertatem quæ dedit, alma dies.
43. Nec subeunt animos Phariis quæ nuper in oris,
Inque Soanæo gesta fuêre solo.
44. Hîc Pelusîâco manârunt sanguine rivi;
Nec latices usquam, qui biberentur, erant.
45. Alta venenatis squallebant atria muscis;
Scandit et auratos lurida rana toros.
46. Bruchus edax segetes, vastârant arva locustæ:
Deciderant uvæ grandine, mora gelu.

48. Gran-

Annotationes.

cuntur mollicula et blanda quæ facilè ferant delicaturæ aures, quales ferè sunt regum: qui ut *byssinis* et mollibus vestimentis induuntur, ita *verbis byssinis* compellari solent.

Texta dolo] *Metaphora* sumpta ab arte textoria; quo modo stamini trama, ita byssinis eorum verbis dolis intexitur.

38. *Sumpserat iras*] *Iras* in plurali numero dixit pro *iram* per *Hetrosin*, ut Psal. x. 13. *Irat.*

39. *Subiit*] Per *Syncopen* dicitur pro *subivit.*

41. *Comprendere*] Dixit per *Syncopen* pro *comprehendere.*

Metis] Vide Not. in Psalm. xliv. 15. *Nec modus est vel meta malis.*

43. *Phariis in oris*] De voce *Pharius* vide Not. in Psal. lxxiv. 13. *Pharios.*

Soanæo solo] Id est in Ægypto, sic dicta a Soane sive Zoane urbe Antiquæ Ægypti, de qua Num. xiii. 22.

44. *Pelusiaco sanguine*] Id est Ægyptio, a *Pelusio* uno ex ostiis Nili, et civitate in quadam Ægypti parte, quæ Augustanica est appellata, prope Thebaidem. Hanc urbem condidit Peleus pater Achillis.

Manârunt] Per *Syncopen* dicitur pro *manaverunt.*

Latices] Vide Not. in Psal. xxxvi. 9. *Vitales latices.*

46. *Bruchus edax*] *Bruchus* est vermiculus haud dissimilis locustæ, herbas erodens, sine a-

lis

48. Grandine percussi, validi cecidêre juvenci;
Fulmine lanigeri disperiêre greges.
49. Numinis incaluit furor, invisosque Canopi
Tristibus est Geniis depopulatus agros.
50. Ira ferox sibi fecit iter; discrimine nullo,
Omnibus erosit viscera pestis atrox.
51. Mors cita primitias sobolis, floremque juventæ
Abstulit, et vires, maxime Nile! tuas.
52. At Deus Isacidas Phariis eduxit ab oris;
Pandit et insolitas per loca sola vias:
Perdius et pernox, inter deserta ferarum,
Sic solet imbelles ducere pastor oves.
53. Carpsit iter tutum populus, formidine pulsâ;
Cùm Pelusiacos obruit unda duces.
54. Appulit huc tandem, sacras ubi cernimus aras,
Culminaque æthereâ sub juga missa manu.
55. Gentibus ejectis, Deus illi tecta, laresque,
Et, distincta suis finibus, arva dedit.
56. Illa tamen rursus tentavit Numinis iras,
Fallere jurati fœderis ausa fidem.

ANNOTATIONES.

lis tamen. Dicitur *Brucus* παρὰ τὸ βρύκειν, a comedendo.

48. *Disperiere*] Dixit per *Syncopen* pro *Disperivere*.

49. *Canopi*] *Canopus* parva insula est Mediterranei Maris, Nili ostio, quod Canopicum vocant, obvia. Hîc ponitur pro Ægypto, ut etiam apud Juvenalem:

Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi, *Sat.* i. 126.

50. *Omnibus erosit viscera*] Per *Heteresin* dixit pro *omnium*. ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

51. *Maxime Nile*] De Nilo in versu decimo secundo jam dictum.

52. *Phariis*] Vid. Not. in Psal. lxxiv. 13. *Pharios.*

Ducere pastor oves] Pastores antiquitus viam præibant ovibus; quæ eos sequebantur, ut milites ducem.

53. *Carpsit iter*] Consule Not. in Psal. i. 1. *Carpit iter.*

Pelusiacos duces] De hac voce *Pelusiacus* supra dictum ad versum quadragesimum quartum.

Obruit unda] *Unda* hîc ponitur pro *undæ* per *Heteresin*, numerus singularis nempe pro plurali.

54. *Sub juga missa*] De *juga* vide Not. in Psal. xlvii. 3. *Juga.*

55. *Laresque*] Consule Not. in Psal. xviii. 45. *Sepositosque lares.*

56. *Iras*] Est numerus pluralis pro singulari, ut Psal. x. 13. *Iras.*

57. Rursus

57. Rursus ad ingenium rediit, moresque priores;
Turbaque perjuris æmula vixit avis:
Cornibus adductis oculos sic decipit arcus,
Et facies subitò, quæ fuit antè, redit.
58. Stulta Superstitio, celsis in collibus, aras
Struxerat, et pictos est venerata Deos.
59. His Deus incensus, populum sibi fœdere junctum
Odit; et exsuperans nesciit ira modum.
60. Nec mora, Silonis fugiens sacraria, dixit,
Chara priùs tellus, nunc odiosa, vale!
61. Numinis et testis locuples, et fœderis index,
Præda peregrinis arca sacrata fuit.
62. Dumque suam contra sobolem Deus asperat iras,
Telaque, sacrilego sanguine tinxit humum.
63. Ignibus extincti juvenes cecidêre; puellæ
Festa novis thalamis carmina nemo dedit.
64. Ense sacerdotes periêrunt: nulla superstes,
Funera quæ fleret conjugis, uxor erat.

Annotationes.

57. *Rediit*] Per *Syncopen* dicitur pro *redivit*, ut infra in versu 59, *nesciit* pro *nescivit*.

58. *Stulta superstitio*] A superstite *superstitio* dicta, vitium nempe anicularum, quæ multis per ætatem superstites sunt, et quæ rebus inanibus addictæ, dum volunt videri nimis religiosæ, *superstitiosæ* fiunt, et ita delirant. *Superstitio* hîc personaliter sumitur, ut etiam in illo celebri loco Lucretii:

——Superstitio
Horribili super aspectu mortalibus instans, Lib. i. 66.

60. *Nec mora*] Vid. Not. in Psal. xxx. 2.

Silonis Sacraria] In *Silone* diuturna fuit statio Arcæ, illicque capta fuit a Palæstinis, ut videre est 1 *Sam.* iv. 11. et propterea *Silo* dicitur *Sacraria Dei*.

61. *Testis locuples*] Id est *testis* bonus et magnæ auctoritatis, quem ipse Cicero gravissimum etiam vocat. Testes ex censu et facultatibus spectantur, quòd homines tenues et egentes facilè pretio ad falsum dicendum adducantur; contra, opulentos homines, dignos quibus credatur putamus.

62. *Asperat iras*] Vide Not. in Psal. x. 13. *Iras*.

Telaque] De hac voce *tela* vid. Not. in Psal. iii. 6. *Tela*.

64. *Funera quæ fleret conjugis*] Quia ut *jugi*, sic matrimonii quoque onera pariter ferenda sunt; hinc factum ut *jugi* vocabulum, et ea quæ a *jugo* veniunt, ad matrimonium et ad res matrimoniales passim transferantur.

65. Mox

65. Mox Deus evigilans æstum convertit in hostes;
Sic fremit à nimio militis ira mero.
66. Fossaque sunt illis inhonesto vulnere terga;
Turpis et æternùm venit in ora pudor.
67. Non tamen indulsit Siloni fœderis arcam;
Sacra nec Ephræmo sceptra ferenda dedit.
68. Prætulit his Judæ sobolem, sanctæque Sionis
Culmina, divini captus amore loci.
69. Sic sibi templa Deus posuit contermina cœlo,
Et duraturo tecta coæva solo.
70. Jessiadenque legens famulum sibi, linquere caulas
Jussit, et hirsutos lanigerosque greges.
71. Protinus huic sceptrum tribuit, Moderator ut esset,
Ductor et Abramidûm, qui modò Pastor erat.
72. Præfuit hic regno; vigil et Prudentia fasces,
Et solii Candor cinxit utrumque latus.

ANNOTATIONES.

65. *Fremit—militis ira*] Id est, *fremit iratus miles*, per Figuram quæ dicitur *Hendiadyoin*, de qua vide Not. in Psal. ii. 9. *sceptro ferroque.*

66. *Fossa sunt illis*] *Illis* hîc dicitur pro *illorum* per *Antiptosin*, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

Ora] Per *Synecdochen* pro *vultus*, ut Psal. vii. 5. *Ora.*

67. *Indulsit*] De hoc verbo vide Not. in Psal. iii. 8. *Indulges.*

Sceptra] Pro *Sceptrum* per *Heterosin* pluralis numeri pro singulari; ut Psal. ii. 6. *Sceptra.*

68. *Sionis*] De *Sione* consule Not. in Psal. ii. 6. *Sioni.*

70. *Hirsutos lanigerasque greges*] Est Periphrasis pro hircis et ovibus.

71. *Abramidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Abramidarum.*

72. *Prudentia—Candor*] Per *Prosopopœiam* hîc personaliter sumuntur, ut Psal. i. 1. *Impietas.*

Fasces] Consule Not. in Psal. xlvi. 10. *Fasces.*

LXXIX.

TELLURIS cœlique Parens, et Rector! agellum
En tibi devotum barbarus hostis habet!

En

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *flebilis*, constans ex tribus partibus: *Narratione*, usque ad versum quintum; *Petitione*, ad versum decimum secundum; et *Conclusione*, inde ad finem usque.

En tua flagitiis inceſtat Templa nefandis!
Et ruit ars Solymes, et jacet æqua ſolo.
2. Ah! gregis electi depaſcitur ilia vultur;
Dantur et infeſtis membra voranda lupis.
3. Mœnia cæde madent; undat per compita ſanguis;
Oſſa legit nemo, ceſpite nemo tegit.
4. Interea noſtras ridet gens accola clades;
Orbis et opprobrium, ludibriumque ſumus.
5. Ecqua tuas, rerum Genitor! lux finiet iras?
Ignis an in morem perpetis uſque fremes?
6. Numinis ignaros, et Te qui poſcere votis
Detrectant, iræ fac documenta tuæ.
7. Segregis in populi jugulum manus impia ferrum
Merſit, et eſt ſacros depeculata lares.
8. Mille modis premimur: tu, quæ patravimus olim,
Dele animo, promptam lenis et adfer opem.
9. Aſſere ſemineces, et nævos elue; laudes
Nominis ut celebrent terra fretumque tui.
10. Cur mala progenies ſic ſecum muſſitat, Illud,
Quod colit Abramidûm natio, Numen ubi eſt?
Ultor ades, populoque tuo ſpectante, rebelles
Obrue, qui noſtro ſanguine tela linunt.
11. Suſcipe captivi gemitus, mortiſque propinquæ
Impia pollenti vincula ſolve manu.

ANNOTATIONES.

1. *Inceſtat templa*] Ita Virgilius:

— *totamque* inceſtat *funere claſſem*, Æn. vi. 150.

Solymes] De *Solyma* vel *Solyme* vid. Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

5. *Lux*] Ponitur hîc pro dies per *Metonymiam*: ut Pſal. xxxiv. 21. *Optata luce*.

Finiet iras] *Iras* hîc ponitur pro *iram* per *Heteroſin* pluralis numeri pro ſingulari, ut Pſal. x. 13.

7. *Depeculata*] *Depeculari* a peculio deductum verbum, ſignificat propriè, ea quæ ad rempublicam, ſive principem, ſive ſacra pertinent, furari.

Lares] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares*.

8. *Lenis*] Hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *lene*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

9. *Fretumque*] De *freto* conſule ſupra Not. in Pſal. xxx. 6. *Freta*.

10. *Abramidûm*] Per *Syncopen* dixit pro *Abramidarum*.

Tela] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

12. Te

12. Te quibus adſperſit ſacræ gens accola terræ,
Probra, Parens rerum! multiplicata refer.
13. Hôc tibi ſolennes reddet pro munere grates
Grex pius, et laudes concinet uſque tuas.

ANNOTATIONES.

13. *Grex Pius*] De voce *Grex* vid. Not. in Pſal. i. 1. | *Grege.*

LXXX.

ADFER opem, Solymæ Paſtor! cui luce coruſca
Spiritus hinc ales cingit et inde latus.
2. Prome jubar, vireſque tuas, ſpectante Manaſſâ,
Et patris Ephræmi, Benjaminique tribu.
3. Arbiter armorum! palantes collige; vultum
Redde tuum; vitam protinus ille dabit.
4. Quò furor uſque tuus, belli, Pater optime, Præſes!
Noſtra dabit levibus vota ferenda Notis?
5. Tu lachrymis epulas, lachrymis tu mixta dediſti
Pocula; nec fuit his meta moduſve malis.
6. Impia, quas patimur, riſit vicinia clades;
Motaque de ſpoliis rixa moleſta fuit.

7. At

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *votivus*, diſtinctus in tres partes; prima eſt *Propoſitio*, a verſu primo ad quartum; ſecunda, *Expoſtulatio*, a verſu quarto ad nonum; tertia *Petitio*, inde ad finem uſque.

1. *Solymæ*] Vid. Not. in Pſal. ix. 14. *Solymæ.*

Spiritus ales cingit] Alludit ad *Shechinah* ſive ſymbolum gloriæ divinæ ſuper arcam et propitiatorium exhibitum, inter effigies duorum principum angelici ordinis.

2. *Spectante Manaſſa*] In Iſraelitarum profectionibus, tribus Ephraimi, Manaſſæ, et Benjamini proximè ſequebantur arcam fœderis, *Num.* xi. ob quam cauſam de his ſolummodo hîc loci fit mentio.

4. *Vota ferenda Notis*] De hac locutione vide Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere Noti.*

5. *Tu lachrymis — lachrymis tu*] Notetur hîc Figura quæ dicitur *Epanalepſis* in voce *tu*, per quam prior vox ſententiæ in fine repetitur: ut in Virgilio:

Multa *ſuper Priamo* rogitans, *ſuper Hectore multa*,
Æn. i. 754.

Et etiam *Anaphora* in voce *Lachrymis.*

Pocula]

7. Arbiter armorum! palantes collige; vultum
Redde tuum; vitam protinus ille dabit.
8. Gentibus excisis, hîc vinea floruit, arvis
Quam tua de Phariis transtulit antè manus.
9. Auspice te, Solymæ radices fixit in oris
Altiùs, et multo palmite texit humum.
10. Pampinus apricis induxit collibus umbras:
Sic viret in Libani cedrus amœna jugis.
11. Hinc erat Euphratis gelidæ contermina ripæ;
Æquoreis illinc brachia junxit aquis.
12. Cur, Deus! hanc septis viduas? cur, sepibus altis
Orba, viatorum carpitur illa manu?
13. Sævus aper vites violavit dente novellas;
Et rabidis uvæ præda fuêre feris.
14. Ergò redi, viteſque tuas de sede, supremâ
Protege, victrici qui regis arma manu.
15. Quam tua consevit, quam fovit dextera, curæ
Sit tibi votivo vinea fœta mero.
16. Hanc populant igniſque vorax, ferrumque; furoris
Præda sumus miseri materieſque tui.

Annotationes.

Pocula] Ponitur hîc *pocula* pro vino in *poculo*, per *Metonymiam*, *continens* nempe pro *contento*, ut Psal. xl. 3. *Pocula*.

Meta] Vid. Not. in Psal. xliv. 15. *Nec modus est vel meta malis.*

8. *Phariis arvis*] Vide supra Not. in Psal. lxxiv. 13. *Pharios.*

9. *Multo palmite*] *Palmes* propriè est vitis surculus: nempe lignum illud quod ex ipsa stirpe quotannis emergit, et gemmas producit, quæ deinde in virgulas abeunt, et palmæ cujusdam digitos faciunt.

10. *Pampinus*] Significat folium vitis, vel ramusculum virentem.

Libani] De monte *Libano* vid. Not. in Psal. xxix. 5. *Libani.*

Apricis] *Apricus* homo, aut *aprica* avis, est sole gaudens; *apricus* locus, sole calens, quod est opaco et abdito contrarium. *Apricus* dicitur a Græco φείνω, quasi ἄνευ φείκης, i. e. *sine horrore*, videlicet frigore.

11. *Euphratis*] De *Euphrate* consule Not. in Psal. lxxii. 8. *Vagus Euphrates.*

12. *Cur, Deus—cur sepibus*] Est *Anaphora* in voce *cur*, ut etiam in versu decimo quinto in voce *quam.*

16. *Igniſque—ferrumque*] Copula *que* hîc geminatur, et quidem redundat, per Figuram quam vocant *Polysyndeton*, de qua vide Not. in Psal. vii. 17. *Justumque Deum — Dominumque.*

17. Tu tibi ſelectos ultrici protege dextrâ,
Viribus invictis quos tuus auxit amor.
18. Redde tuis vitam: ſic, quò tu juſſeris, omnes
Ibimus; et laudes vox canet una tuas.
19. Arbiter armorum! palantes collige; vultum
Redde tuum; vitam protinus ille dabit.

LXXXI.

QUISQUIS es, autorem vitæ ſuper æthera lætus
Effer; et Iſacidûm carmina pange Deo.
2. Sidera vox feriat; jungantur nablia voci,
Et fidibus teneræ plectra canora lyræ.
3. Clange tubâ, dum luna filet contermina ſoli;
Feſtus erat ſanctis patribus ille dies.
4. Hanc tulit Iſacidis legem Deus ipſe Sionis;
Nec populo lux hâc ſanctior ulla fuit.
5. Illa dies indicta fuit, cùm ſancta propago
Liquiſſet Pharii barbara regna ſoli.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *didactici*, continens primo *Exordium*, a verſu primo ad quartum; deinde *Narrationem*, inde uſque ad verſum decimum tertium; poſtremo *Concluſionem*.

Lætus effer] *Lætus* hîc adverbialiter ſumitur pro *læte* per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Carmina pange] De hac dictione *carmen pangere* vide Not. in Pſal. ix. 11. *Pangite*.

2. *Nablia*] De *nablio* conſule Not. in Pſal. xxxiii. 2. *Nablia*.

Fidibus] Genus citharæ quæ et *chordæ*. *Fides* dicta quod tantnm inter ſe chordæ ejus, quantum inter homines *fides*, concordent.

De *Plectro* jam dictum ad Pſal. xlix. 4. *Plectro*.

De *Lyra* vide Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ*.

3. *Dum luna filet*] Luna *filere* dicitur quum non amplius apparet ſuper terram, utpote in interlunio, nobis non lucens. Plin. *Inter omnes vero convenit utiliſſime in coitu ejus ſterni, quem diem alii interlunium, alii* ſilentis lunæ appellant, *lib.* xvi. *cap.* 39.

4. *Sionis*] Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

Lux] Pro *Dies* per *Metonymiam*, cauſa nempe pro effectu, ut Pſal. xxxv. 21. *Optata luce*.

5. *Pharii*] Vide de hac voce Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios*.

Regna] Eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari, ut Pſal. ii. 6. *Sceptra*.

6. Huic

6. Huic ego ſuccurri Nili, Deus inquit, ad undas;
Faſce levans humeros, fictilibuſque manus.
7. Obſcurâ de nube tonans, ego, rebus in arctis,
Reſpondi votis; auxiliumque tuli:
Hujus et ingenium populi, moreſque probavi,
Cùm Meribæ querulis ora rigavit aquis.
8. Quiſquis es Iſacidûm! memori mea dicta reconde
Pectore, jurato nec mihi deme fidem.
9. Si mihi das aurem, me præter, vana Deorum
Nulla tibi finges Numina, nulla coles.
10. Te Peluſiaci duxi de carceris umbrâ,
Compede detracto: plus pete, plura dabo.
11. Hæc ego; ſed pelagi ſoboles mea ſurdior undis,
Aversâ monitus reſpuit aure meos.
12. Ergò libidinibus juſſi dare fræna, ſuoque
Quemque rapi genio, conſilioque regi.
13. O utinam noſtris auſcultans vocibus Hebri,
Me duce, poſteritas inſtituiſſet iter!
14. Obvius iviſſem cuneis hoſtilibus, ipſos
Et mea juſſiſſem vincula ferre duces.

15. Hoſ-

Annotationes.

6. *Nili*] De *Nilo* vide Notam in Pſal. lxxviii. 12. *Nile.*

Faſce] De *Faſce* pro *onere*, conſule Not. in Pſal. li. 1. *Faſce.*

7. *Meribæ*] *Meriba* nomen loci, prope montem Horebum, ubi ſitientes Iſraelitæ contra ducem ſuum obmurmurârunt; unde nomen habuit, nam *meriba* Hebræis eſt *contentio*, Exod. xvii. 6.

9. *Nulla — finges — nulla coles*] Eſt *Anaphora* in voce *nulla.*

10. *Peluſiaci carceris*] De *Peluſiaco* pro *Ægyptio*, vide Not. in Pſal. lxxviii. 43. *Peluſiaco.*

Plus pete, plura dabo] Hic duplex caſus ejuſdem vocis *plus* in eadem ſententia occurrit: quæ Figura dicitur *Polyptoton.* Ut apud Ovidium:

Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat —— Met. i. 141.

11. *Hæc ego*] Subauditur dixi aut ejuſmodi verbum, ut ſupra Pſal. lxxvii. 10.

Pelagi ſurdior undis] De hoc proverbio vide Not. in Pſal. xxii. 3. *Pelagi tu ſurdior unda es.*

12. *Dare fræna*] Conſule Notam in Pſal. ii. 5. *Frænaque dans.*

14. *Cuneis hoſtilibus*] *Cuneus*

15. Hostibus illa meis, omnis secura ruinæ,
Calcâsset domino colla superba pede.
16. Terra ferax illi messes fudisset opimas;
Dulcibus undâssent aspera saxa favis.

ANNOTATIONES.

est instrumentum ligneum vel ferreum, quo ad aliquid scindendum vel dividendum utimur. Per *Translationem, cuneus* sumitur pro peditum multitudine in *cunei* formam redacta, quæ cunctâ in acie primo angustior, deinde latior procedit.

15. *Hostibus calcâsset*] Est *Antiptosis* casûs tertii pro secundo, ut Psal. xxxii. 6. *Cui tempestivis.*

Omnis secura ruinæ] De hac constructione vide Not. in Psal. xxxii. 6. *Secura ruinæ.*

Calcâsset] Per *Syncopen* dixit pro *calcavisset*, ut in sequenti versiculo *undâssent* pro *undavissent.*

LXXXII.

CUM Pater æthereus solio consideret alto,
Purpureos inter sceptrigerosque choros:
2. Vestra cohors, inquit, quò leges proteret usque?
Et pendet trutinâ fasque nefasque pari?
3. Legibus armentur tenues, et patribus orbi:
Nec premat imbelles tincta cruore manus.
5. Sic ait: ast illis cæcâ caligine pectus
Cingitur, et lucem mens male sana fugit;

Hos

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *Didacticus*, constans ex *Doctrina*, versu primo; *Reprehensione*, usque ad versum octavum; et *Precatione*, versu ultimo.

1. *Purpureos inter*, etc.] Est *Peripbrasis* pro *Principibus terræ et regibus*, qui purpurâ indui et sceptra gestare imperii insignia solent.

Choros] Vide Not. in Psal. xviii. 10. *Chori.*

2. *Cohors*] Consule Not. in Psal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Trutina] *Trutina* propriè *Statera*, sed per *Translationem* ponitur pro *judicio*: Unde pensare pari *trutina* significat eodem examine, vel eadem æstimatione habere. Ita Horatius:

Si—Romani pensantur eâdem
Scriptores trutinâ--2 Ep. i. 30.

Fasque nefasque] Copula *que* hîc redundat, per Figuram quam vocant *Polysyndeton*, de qua vid. Psal. vii. 17. *Justumque Deum*, etc.

3. *Tenues*] De hac voce vide Not. in Psal. x. 2. *Tenuem.*

5. *Cingitur illis*] Est *Antiptosis* dativi casûs *illis* pro *illorum*, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

Luxato

Hos, ultrix ſcelerum, luxato cardine, tellus
Obruet in priſcum ſponte relapſa chaos.
6. Hos ego, quos ſceptris decoravi, voce benignâ
Sæpe Deos dixi, progeniemque Dei:
7. Regia ſed raſtris æquabit ſceptra, tyrannis
Et vos cum reliquis mors violenta metet.
8. Tu, Deus! exſurgens, telluri jura miniſtra:
Quos habet hæc populos tu, Pater alme! regis.

ANNOTATIONES.

Luxato cardine] De *cardine* pro *polo* vide Not. in Pſal. xl. 3. *Gemino ſub cardine.*

7. *Tyrannis*] De hac voce conſule Not. in Pſal. vii. 2. *Impune tyranni.*

LXXXIII.

REBUS in adverſis, vocem ne ſupprime; rebus
In deploratis, ne, Deus! uſque file.
2. Gens inimica tibi furiis immanibus acta,
En! fremit, et criſtis cominus aſtra ferit.
3. En! coit, utque pios, ſolâ caligine tutos,
Opprimat, inſidias ſubdola mille parat.
4. Quin, ait, eruimus recutitæ germina gentis?
Ne qua Jacobæos natio jactet avos.
5. Te Dominum contra conſpirant nequiter omnes,
Et feriunt tacito fœdera ſæva dolo.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, continens *Exordium*, verſu primo; *Propoſitionem*, a verſu ſecundo ad nonum; *Imprecationem*, inde ad finem uſque.

1. *In rebus deploratis*] *Deploratus* is dicitur, de quo conclamatum eſt, neque ei aliquo remedio ſuccurri poteſt.

2. *Gens inimica tibi*] Ita Virgilius:

Gens inimica mihi *Tyrrhenum navigat æquor*,
Æn. i. 71.

Cominus] *Cominus* hîc non eſt idem quod *prope*; ſed, ut ita dicam, *a prope*, vel *a propinquo loco*: unde *cominus ferire aſtra* denotat ſummum impietatis gradum, quaſi *manus conſerere cum ipſo cœlorum rege.*

Criſtis] De hac voce vide Not. in Pſal. ix. 19. *Tollat criſtas.*

5. *Feriunt fœdera*] *Ferire et icere fœdus*, eſt pacem componere. Ob id autem dictum quidam putant, quod dum antiqui fœdus et pacem ſolenni pompa cum hoſtibus inirent, porcam diis immolarent.

6. Cum Nabathæorum populis conjurat Idume:
Cumque Moabæâ gens Agarena coit.
7. Gabala ſe Tyriis jungit, crudelis et Ammon;
Cumque Palæſtinis fert Amalecus opem.
8. Advolat Aſſyriæ populus; Lothique nepotes
Impiger auxilio conſilioque juvat.
9. Hos, Deus! extirpa; pereant, Ciſſontis ad undas
Ut cecidit telis gens Madiana tuis:
Utque ruit ſubito transfixus Siſera ferro;
Quod tibi perniciem, ſæve Jabine! tulit.

10. More

ANNOTATIONES.

6. *Nabathæorum*] *Nabathæi* a *Nabathæa* regione, quæ ab Arabia incipiens, quam intra ſe continet, uſque ad Mare Rubrum a latere dextro, atque ex ſuperiori mari in Indicum protenditur. Suo nomine appellâſſe volunt filium Iſhmaelis *Nabath.*

Conjurat Idume] De *Idume* vide Not. in Pſal. lx. 8. *Idume*; ubi etiam de *Moabæa gente.*

Gens Agarena] *Gens* etiam Arabica ſic dicta ab Hagare uxore Abrahami, unde originem habuit.

7. *Gabala*] Nomen regionis in Arabia, teſte Stephano, Χώρα Ἀραβίας Γέβαλα; ſecundum alios erat urbs Phœniciæ.

Tyriis] De *Tyro*, unde *Tyrii*, vide Not. in Pſal. xlv. 12. *Tyriæ.*

Ammon] Hic ponitur pro *Ammonæa* gente ab *Ammone* oriunda, quem genuit Lotus ex filiâ ſuâ minore natu. Hujus erat regio, nomine *Ammonitis*, quam Stephanus vult eſſe Cœleſyriæ, alii Arabiæ partem. Eam vero a ſeptentrione claudit Moabæorum regio, interfluente rivo Jabboco, ab occidente flumen Jordanis, a meridie flumen Arnon, ab oriente Arabia deſerta.

Palæſtinis] Id eſt, incolis *Palæſtinæ*, de qua regione conſule Not. in Pſal. xlviii. 11. *Palæſtinæ.*

Amalecus] Pro *Amalecenſibus* poſteris *Amaleci*, quem genuit Eliphaz Eſai filius primogenitus. Horum regionem, nomine *Amalecitim*, a ſeptentrione clauſit terra Canaanæa, a meridie Ægyptus, ab oriente Idume, ab occidente deſerta. Vide librum Anglicanum, cui titulus *Hiſtoria univerſalis*, Anno 1736. Tom. ii. p. 317.

8. *Aſſyriæ populus*] *Aſſyria* regio Aſiæ majoris, quæ nunc Syria dicitur, habens ab ortu Indiam, ab occaſu Tigrim fluvium, a meridie Medeam, a ſeptentrione Caucaſum. Dicta eſt autem Aſſyria ab Aſſur filio Sem.

Lothique nepotes] Per quos intelligit *Moabæos* et *Ammonæos*, de quibus antea.

9. *Ciſſontis ad undas*] *Ciſſon* rivulus oriens prope urbem Naim, inter montes Hermon et Tabor, unde per ſpatium circiter triginta millium paſſuum in mare Mediterraneum fertur. Ad hunc fluvium

10. More ſimi, campos texêre cadavera: cladis
Hujus et Endoræ conſcia terra fuit.
11. Ut Zebus, et Zebeas, et Zalmana junctus Orebo,
Sic pereant, populus quos habet iſte, duces.
12. Ad ſacra, dixerunt, properemus limina templi,
Limina victrici mox ſubigenda manu.
13. Hos age, rerum Opifex! et verſa vindice dextrâ;
More levis paleæ, præcipitiſque rotæ.
14. Ut vaga piniferas vaſtant incendia ſylvas;
Ut furit in ſummis ſtridula flamma jugis:
15. Sic tu ſacrilegum populum crepitante procellâ,
Et fera fulmineo turbine caſtra quate.
16. Inquinet ora pudor; mens dum ſtupefacta malorum
Mole, tuam tandem poſcere diſcat opem.
17. Turpibus opprobriis, et fluctibus obrue vaſtis;
Et pereant: merſos nec levet ulla dies.

ANNOTATIONES.

fluvium Jabini exercitus prælio devictus: de quo vide *Jud.* iv. 7, 24.

Gens Madiana] *Madiani* ſive *Midiani*, ut vulgo dicuntur, originem duxerunt a *Midian* quarto Abrahami filio et Ketura: incolebant eam Arabiæ partem quæ a ſeptentrione habet Moabæorum regionem, a meridie Mare Rubrum, ob occidente Idumæam, ab oriente incertis limitibus.

Siſera] *Siſera* Jabini exercitûs imperator ab Iſraelitis olim profligatus.

Sæve Jabine] Jabinus Cananæorum Rex ad flumen Ciſſontem ab Iſacidis devictus.

10. *Endoræ*] *Endora* urbs ſita ad radices montis Hermon ubi iſta ſtrages facta.

11. *Zebus, Zebeas, et Zalmana junctus Orebo*] Hi omnes gentis Madianæ principes fuere, et copiarum duces, quas delevit Iſraelitarum exercitus, duce Gideone, *Jud.* vii. 25. viii. 12.

Zebus, et Zebeas, et Zalmana] Hîc copula *et* redundat per Figuram quæ dicitur *Polyſyndeton*, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

12. *Limina templi, limina*] Notetur hîc elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ conſule Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi — Sceptra.*

18. Ultor ades, qui jura regis: sic maximus orbis
Te Dominum, solum te sciet esse Deum.

ANNOTATIONES.

18. *Maximus orbis*] Ita Virgilius:

——*Et te* maximus orbis
Accipiat, —— Georg. i. 26.

Te Dominum—te—Deum] Est *Anaphora*, de quâ supra dictum ad Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi——sceptra.*

LXXXIV.

O Quibus illiciis, belli, Deus, inclyte Præses!
O quibus imperiis me tua templa trahunt!
2. Cor micat; exsultant fibræ; vox infremit, illis
Dum simul et sacro numinis ore fruar.
3. Ponè tuas habitat belli, Deus, Arbiter! aras
Passer; et hîc cunas pascit hirundo suas.
4. O felix nimiùm, tua qui colit atria! laudes
Ille tuas jugi voce sub astra feret.
5. Audiet et felix te quisquis fidit; et ille
Qui comes it populo, dum tua templa petit.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *Votivus*, continens primo *Propositionem*, usque ad versum octavum; deinde *Petitionem*, ad versum decimum secundum; postremo, *Conclusionem*, versu ultimo.

1. *O quibus illiciis— o quibus imperiis*] Est elegans *Anaphora* et *Exclamatio*.

2. *Cor micat*] De hac dictione vide Not. in Psal. lv. 4. *Cor micat*.

Fibræ] Jecoris et cordis et cujuscunque visceris extremæ partes, *fibræ* dicuntur; nam antiqui *fibram* dicebant *extremum*.

Cor micat; exsultant fibræ; vox infremit] Hîc reticetur copula per *Asyndeton*, quo melius ardorem animi exprimat.

3. *Cunas*] In hac voce duplex est Figura, (1) *Metaphora*, nam *cunæ* proprie significat *infantium lectum*, et hoc in loco *avis nidum*. (2) Nidus, per *Metonymiam*, ponitur pro pullis in nido, Continens, ut loquuntur Grammatici, pro Contento. Hâc Figurâ usus est Virgilius, *Georg.* iv. 17. ubi, loquens de aviculis quæ apibus alunt fœtus in nidis, sic ait:

——*Ipsasque volantes*
Ore ferunt, dulcem nidis *immitibus escam.*

4. *Felix nimiùm*. De hoc adverbio *nimiùm* vide Not. in Psal. ii. 12. *Felicem nimiùm*.

Sub astra] Vide Not. in Psal. iii. 3. *Sub astra*.

5. *Audiet felix*] De hac locutione vide Not. in Psal. lxii. 17. *Audiet hic felix*.

6. Quâ

6. Quà feret hic greſſum, fontes dabit arida vallis;
Inque cavas foſſas depluet agmen aquæ.
7. Inſtaurabit iter vires; et, Numinis ora
Viſurus, Solymæ figet in æde pedem.
8. Tu, qui bella regis, Solymam qui protegis armis,
Cœli Opifex! famuli fac rata vota precor.
9. Adſpice nos placidus, clypei quos protegis umbrâ;
Et ſimul in Chriſtum lumina fige tuum.
10. Quàm domus, alme Parens, tua me delectat! in illâ eſt
Mille mihi ſêclis gratior una dies:
Aurea purpurei ſibi ſervent atria reges;
Hîc potiùs cuſtos liminis eſſe velim.
11. Te fas eſt clypeum, te fas eſt dicere ſolem;
Tu decus, et vitæ præmia certa dabis:
Candida cui mens eſt, et purum crimine pectus,
Hunc honor, ingentes hunc comitantur opes.

ANNOTATIONES.

6. *Agmen Aquæ*] Ita Virgilius:

Sæpe etiam immenſum cœlo venit agmen aquarum,
Georg. i. 322.

Agmen verò pluviæ tribuitur, quia gutta poſt guttam cadit atque agitur, inſtar exercitûs agminatim procedentis.

7. *Ora*] Ponitur per *Synecdochen* pro *vultu*, ut Pſal. vii. 5. *Oro*. Et per *Heteroſin* numerus pluralis pro ſingulari.

Solymæ] Vid. Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

9. *Adſpice placidus*] *Placidus* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *placidè*; ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Chriſtum] *Chriſtus* eſt vox Græca, quæ Latine ſonat *Unctus*.

10. *Sêclis*] Ponitur hîc per *Syncopen* pro *Seculis*.

11. *Te fas eſt—te fas eſt*] Eſt *Anaphora*, de qua Figura vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi——ſceptra*.

Candida] De hac voce vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida*.

Hunc honor,—hunc] Eſt hîc etiam *Anaphora*.

Fas eſt] Eodem ſenſu hîc ſumitur quo apud Virgilium:

——Mihi juſſa capeſſere fas eſt, *Æn.* i. 81.

12. O Pater armipotens! te quisquis nititur uno,
Hic mihi felices inter habendus erit.

ANNOTATIONES.

12. *Pater armipotens*] Hoc epitheton *Armipotens* respondet Hebræo *Tzebaoth*, *Dominus exercituum*, quippe cujus ad nutus turmæ supernæ et inferæ vigilant; ad ultionem scelerum Pestes, Gladii, Fames, omnia mala sive externa vel interna, quasi accincti numinis ministri semper adsunt.

LXXXV.

TU, Deus, Isacidûm ditâsti messibus arva:
Te duce, Niliaci liquimus antra soli.
2. Agminis electi tua quondam gratia nævos
Texit, et æquoreis crimina mersit aquis.
3. Quâ priùs ardebas, tandem deferbuit ira,
Et minus antiquæ jam feritatis habet.
4. Da reduces tua castra sequi; custosque fidelis!
Quod supereſt iræ perpete nocte preme.
5. Nullane conceptam restinguent secula bilem?
Nullane fulminei meta furoris erit.
6. Nec solitas unquam vires, vitamque reduces,
Gestiat ut vultu mens animata tuo?

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est generis *mixti*, partim *Votivus*, partim *Didacticus*: itaque duæ sunt illius partes; *Precatio*, usque ad versum octavum; et *Prophetica*, inde ad finem Psalmi.

1. *Isacidûm ditâsti*] *Isacidûm* pro *Isacidarum*, et *ditâsti* pro *ditavisti* per *Syncopen*.

Niliaci soli] Pro Ægyptii soli, a Nilo celebri Ægypti flumine, de quo vid. Not. in Psal. lxxviii. 12. *Barbare Nile.*

3. *Deferbuit ira*] *Defervere* proprie est *fervorem remittere*, et ad hominem transfertur, pro mitescere et placidum fieri. Ut apud Terentium: *Sperabam jam* deferbuisse *Adolescentiam*, Adel. i. ii. 72. Translatum est a vino in dolio fervere desinente, quod jam austeritatem accipit: quæ austeritas ad judicium jam maturum transfertur.

4. *Reduces*] De voce *Redux* consule Not. in Psal. xiv. 7. *Reduci.*

5. *Bilem*] *Bilis* propriè *cholera*, quæ *flava bilis* dicitur: pro indignatione sæpius usi non tantum Poetæ, sed alii etiam auctores. Ut Cicero: *Si, ut scribis*, bilem *id commovet*, Ad Att. ii. 7.

7. Adser

7. Adfer opem, patriique jubar diffunde favoris;
Pacè, Deus! niveâ te comitante, veni.
8. Deſuper expecto vocem: ſi turpia vitant,
Mentibus illa piis nuncia pacis erit.
9. Vicinam promittet opem metuentibus iras
Numinis, et Solymæ clara tropæa jugis.
10. Ibit in amplexus alacris Clementia Veri;
Oſcula Juſtitiæ Pax quoque blanda dabit.
11. Altiùs è terris Verum caput efferet: Æquum
Exſeret os cœlo, deſpicietque ſolum.
12. Pandet et aſtriferi rerum Pater horrea cœli;
Et ſata, cum multo fœnore, reddet ager.
13. Prævia Cœlicolûm Regi Pax aurea paſſim
Ibit, et optatas pandet ubique vias.

ANNOTATIONES.

7. *Pace*] *Pax* hic perſonaliter exhibetur, ut ſupra Pſal. i. 1. *Impietas.*

9. *Iras*] Pro *Iram* per *Heteroſin* pluralis numeri pro ſingulari, ut Pſal. x. 13. *Iras.*

Clara tropæa] De ſignificatione et Etymo vocis *Tropæa* vid. Not. in Pſal. xx. 5. *Læta Tropæa.*

10. *Clementia, Veri, Juſtitiæ, Pax*] Hæ omnes Virtutes hîc perſonaliter, more Poetico, ſumuntur. Ut Pſal. i. 1. *Impietas.*

13. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarum.*

Pax aurea] De hoc epitheto *Aurea* vide Not. in Pſal. vii. 7. *Aureus.*

LXXXVI.

TENDE meis aurem, cœli Rex optime! votis:
Advolvor genibus pauper inopſque tuis.
2. Protege nunc vitam famuli, non digna ferentis:
A te, quam poſco, ſpes mihi pendet opis.
3. Fer, Deus! auxilium, ſemperque ſalutifer adſis:
Te Dominum ſupplex nocte dieque voco.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, ex quatuor partibus conſtans: prima eſt *Petitio ſalutis, a perſona ſupplicis*, ad verſum ſextum; ſecunda, *a perſona Dei*, uſque ad verſum decimum quartum; poſtrema, *Concluſio*, inde ad finem uſque.

3. *Supplex voco*] *Supplex* hîc dicitur adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

4. Tu

4. Tu famulum recrea, dum cingunt undique ſyrtes:
Spes mea te ſolum, quem tueatur, habet.
5. Supplicis, abjectâ quâ mens excanduit irâ,
Te miſeret; bonitas et tua fine caret.
6. Te precor, exaudi gemitus et vota precantis;
Ne pereat pelagi ſpes mea merſa vadis.
7. Cùm premar adverſis, te poſcam ſupplice voto:
Aure, Deus! facili tu mea verba leges.
8. Par tibi nemo Deûm eſt; nec ſunt miracula, Divi
Quæ reliqui jactant, æquiparanda tuis.
9. Te, Deus, Autorem rerum canet ultimus orbis;
Seque ſui ſternet Principis ante pedes.
10. Majeſtas immenſa tibi eſt; miracula captum
Exſuperant: ſolus tu, Deus! aſtra regis.
11. Tu mihi pande viam; tu greſſus dirige; firma
Pectus, ut intrepidus, te duce, recta ſequar.
12. Sic ego te toto celebrabo pectore; carmen
Et mihi perpetuum tu, Deus! unus eris.

ANNOTATIONES.

4. *Undique ſyrtes*] *Syrtes* ſunt loca circa fines Africæ, Ægyptum verſus, periculoſiſſima, de quibus vide Not. in Pſal. xxvi. 9. *Vadis.* Hîc verò ſumitur per *Tranſlationem*, pro periculis in genere; ut apud Horatium:

Sive per Syrteis *iter æſtuoſas,*
Sive facturus ———

1 Carm. xxii. 5.

5. *Excanduit irâ*] *Excandeſcere*, vehementer incendi, inflammarique. Unde transfertur ad iram; quod eâ, velut igne, animus incendatur.

6. *Vadis*] De hac voce vide Not. in Pſal. xxvi. 9. *Vadis.* Hîc verò ponitur pro aquis in genere: ut apud Virgilium:

Litus ad Auſonium tot per vada
cærula vexit, Æn. vii. 198.

7. *Tu mea verba leges*] *Lego* propriè idem ſignificat quod compoſitum *colligo*, teſte Virgilio:

Qui legitis *flores, et humi naſcentia fraga*,
Ecl. iii. 91.

Et per *Tranſlationem*, *legere ſermonem alterius* pro *attentius audire* et *accipere*, ut apud Plautum:

Nunc hoc concedam, ut horum Sermonem legam,
Pſeud. Ac. i. Sc. iv. 21.

8. *Deûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Deorum.*

9. *Sternet ante pedes*] De hoc ritu vide Not. in Pſal. v. 7. *Illuſtres* ſternar *et* ante pedes.

11. *Tu mihi pande—tu greſſus*] Eſt hîc *Anaphora* in *tu*, de qua vide Not. in Pſalm. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi—ſceptra.*

Intrepidus recta ſequar] *Intrepidus* hîc ponitur adverbialiter pro *intrepidè*, per *Enallagen*; ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

13. Fine

13. Fine carens, bonitas tua me defendit: opaco
Me tuus e lethi carcere traxit amor.
14. Ah! quoties in me vesano turgida fastu,
Contemptrixque tui, gens violenta ruit!
15. Sed tibi, Cœlicolûm Rector! mens segnis ad iram,
Et memor est pacti, pollicitique tenax.
16. Respice me famulum; letho, Deus! eripe vernam:
Neve ruam, vires jugiter adde novas.
17. Hostis in opprobrium, veteris da pignus amoris,
Et patrocinii lucida signa tui.

ANNOTATIONES.

13. *Letbi*] De hujus vocis Etymo vide Not. in Psal. vi. 3. *Lethum pulsurus.*

14. *Violenta ruit*] *Violenta* ponitur etiam hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *violenter.*

15. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarum.*

16. *Vernam*] *Verna* propriè est servus domi nostræ natus ex ancilla nostra aut servo. *Vernas* veteres appellabant, qui *vere* sacro fuerant nati: et habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto.

LXXXVII.

ECCE Sionæas insertas nubibus arces!
Et Solymæ sacris mœnia nixa jugis!
2. Urbibus hanc præfert quot habet stirps inclyta Judæ,
Hanc in deliciis Conditor orbis habet.
3. Fama tuos titulos totum diffundit in orbem,
Urbs sacra! Divinâ quæ fabricata manu es.
4. Civibus addentur Solymæ Babylonis alumni;
Confluet huc populus, barbara Memphi! tuus.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *Laudativus*, constans ex *Propositione laudis*, ad versum septimum; et *Conclusione*, versu ultimo.

3. *Fama*] Ponitur hîc personaliter; ut apud Virgilium:

Extemplo Libyæ magnas it
Fama *per urbes*,
Æn. iv. 173.

4. *Babylonis*] *Babylon* Mesopotamiæ urbs est, Chaldaicarum gentium caput, quæ summam claritatem obtinuit in toto orbe: propter quam reliqua pars Mesopotamiæ, Assyriæque Babylonia appellata est. Muri ambitum habebant trecentorum et octoginta quinque stadiorum:

Juncta Palæſtinæ Tyrus huc concedet, et ipſi
Æthiopes, ſacri pars aliquanta gregis.
5. Nobilis hic Solymæ civis dicetur, et ille:
Hanc Deus imperio muniet ipſe ſuo.
6. Et populum quoties ſuperâ cenſebit ab aulâ,
Dicet, Hic eſt urbis civis et ille meæ.
7. Efferet hanc linguis populus, fidibuſque canoris;
Et mea victurum vox canet alta melos.

Annotationes.

quorum altitudo pedes ducenti: latitudo quinquageni.

Barbara Memphi] De *Memphi* vide Not. in Pſal. lxviii. 31. *Memphis.*

Palæſtinæ] De *Palæſtina* conſule Not. in Pſal. xlviii. 11. *Palæſtinæ.*

Tyrus] De *Tyro* ſupra dictum ad Pſal. xliv. 12. *Tyriæ.*

Æthiopes] *Æthiopiæ* incolæ, de quâ regione vid. Not. in Pſal. lxviii. 31. *Æthiopum.*

5. *Solymæ*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

7. *Fidibuſque canoris*] De *Fidibus* vide Not. in Pſal. lxxxi. 2. *Fidibus.*

Alta canet] *Alta* ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *altè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

LXXXVIII.

FONS opis et vitæ! ſupplex tibi nuncupo vota,
Pallida ſeu nox eſt, ſeu nitet orta dies.
2. Jugibus inclina facilem clamoribus aurem;
Nec famuli tetricâ deſpice fronte preces.
3. Cladibus indignis et fluctibus undique cingor;
Jamque meas pulſat mors inopina fores.
4. Manibus adſcribor gelidis, et inanibus umbris;
Priſtinus et liquit flaccida membra vigor.
5. Sic

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt generis *Didactici*, ex tribus partibus conſtans: primo *Exordio*, duobus primis verſibus; ſecundo, *Propoſitione*, inde ad verſum decimum uſque; poſtremo, *Expoſtulatione*, ad finem Pſalmi.

1. *Supplex nuncupo*] *Supplex* hîc ponitur adverbialiter pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Pallida ſeu nox eſt, ſeu, etc.] Eſt *Periphraſis* pro *nocte* et *die.*

3. *Jamque meas pulſat*] Reſpicere videtur ad illud Horatii:

Pallida mors *æquo* pulſat *pede*
pauperum tabernas
Regumque turres, ——

1 Carm. iv. 13.

4. *Manibus adſcribor gelidis*] *Manes* ſumuntur et pro mortuorum

5. Sic jacet exſanguis tumuli ſub fornice, cuſpis
Quem fera legitimum meſſuit ante diem.
Hunc, ubi conceſſit fatis, de pectore deles
Protinus; extincti cura nec ulla ſubit.
6. Ah! miſer inferni ſpeluncâ condor in imâ;
Et tenebras inter vita trahenda mihi eſt.
7. Fluctibus innumeris miſerum caput obruis, iræ
Dum nimìs indulges libera fræna tuæ.
8. Me fugiunt ſocii; me deteſtantur amici,
Squallida dum duri carceris antra colo.
9. Triſtibus ora madent lachrymis, ad ſidera palmas
Dum levo, te Dominum dum ſine fine voco.
10. Tune tuas famuli promes in funere vires?
An poſt exequias te canet umbra redux?
11. An Fidei tumulus putris, et ſine nomine corpus,
An cinis extinctus pignus amoris erit?

12. Juſ-

ANNOTATIONES.

rum animis, pro loco ipſo inferorum, ubi animi degunt, et pro Diis ipſis inferorum. De iis ita philoſophatur Apuleius de Deo Socratis. Statuit, I. *Animos illos generatim dici* Lemures. II. *Ex his* Lemuribus, *qui poſterorum curam ſortitus*, Larem *dici familiarem*. III. *Qui propter adverſa vitæ merita in terra quodam quaſi exſilio puniebatur, inane terriculamentum bonis, noxium malis*, Larvam *dici*. IV. *Cum incertum erat, quæ cuique ſortitio eveniſſet, utrum* Lar *eſſet, an* Larva; Manem *Deum nuncupari*. *Manes* porro dictos putant, vel a *manando*, quia manant et diſcurrunt per auras; vel ab antiqua voce *manus*, hoc eſt, *bonus*.

Umbris] Vide Not. in Pſal. xix. 3. *Pallentibus umbris*.

5. *Tumuli*] Vide de hac voce Not. in Pſal. xvi. 9. *Tumulo*.

Ante diem] De hac locutione vide Not. in Pſal. lv. 23. *Ante diem*.

Conceſſit fatis] Dicitur hîc *fatis* in plurali numero pro *fato* in ſingulari; *fatum* verò interdum ponitur pro *morte*, ut Pſal. xxxi. 13. *In mea fata*.

7. *Fluctibus*] Vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice fluctus*.

Indulges libera fræna] De hac locutione vide Not. in Pſal. ii. 5. *Frænaque dans*.

8. *Me fugiunt—me deteſtantur*] Eſt *Anaphora* in voce *me*.

Deteſtantur] *Deteſtari* eſt deprecari quaſi malum omen; ut apud Ciceronem: *De proximo bello civili non libet dicere: ignoro cauſam*; deteſtor *exitum*, Phil. vii. 3. Significat etiam avertere, propulſare: ut idem Cicero: *O Dii immortales! avertite, et* deteſtamini, *quæſo, hoc omen*, Phil. iv. 4.

10. *Umbra*] Vid. Not. in Pſal. xxx. 3. *Pallentibus umbris*.

11. *Et ſine nomine corpus*]

12. Juſtitiamne tuam celebrabunt carmine manes?
Fortia vel Tenebræ facta ſub aſtra ferent?
13. Te tamen oravi ſupplex, ſemperque vocabo;
Orta dies croceis dum fugat aſtra rotis.
14. Ah! Deus, ah! animam mediis cur linquis in undis?
Cur tua jactatæ ſubtrahis ora rati?
15. Me mala, me teneris mors circumſepſit ab annis;
Et tua me trepido perculit ira metu.
16. Obrutus his perii; dejectus ad æthere nimbus
Intempeſtivis ſic fata mergit aquis.
18. Quos mihi junxit amor, ſocii fugêre, tribules
Et ſimul in tenebris delituêre mei.

ANNOTATIONES.

Ita Virgilius:

—Jacet ingens litore truncus
Avulſumque humeris caput, et
ſine nomine corpus,
Æn. ii. 558.

12. *Manes*] De *Manibus* vide ſupra Not. in verſum quartum, *Manibus adſcribor gelidis.*

Sub aſtra] De hac dictione vide Not. in Pſal. iii. 3. *Sub aſtra.*

13. *Orta dies*] *Dies* hîc ponitur per *Metonymiam* pro *ſole*, ut Pſal. i. 2. *Roſeo ſeu micat axe dies.*

Croceis—rotis] *Croceus* a *Croco*, Anglicè **Saffron**, eſt coloris flavi rubeſcentis; qualem exhibet aurea lux matutina ſub ortum ſolis. Unde Virgilius auroræ cubile *croceum* appellat:

Tithoni croceum *linquens Aurora cubile*, Georg. i. 447.

Rotis] Per *Synecdochen* pro *curru.*

14. *Subtrahis ora*] *Ora* per *Synecdochen* pro *vultum*, ut Pſal. vii. 5.

18. *Tribules*] De hac voce, conſule Not. in Pſal. xxi. 6. *Tribules.*

LXXXIX.

TE Dominum, Pater alme! canam, fidumque bonumque;
Audiet et numeros ultima terra meos.

2. Cer-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, tres ſummas partes continens; prima eſt *Laudatio Dei*, uſque ad verſum trigeſimum octavum; ſecunda *Expoſtulatio*, ad verſum quinquageſimum; poſtremo, *Concluſio* verſu ultimo.

1. *Alme*] Vide Notam in Pſal. xii. 1. *Alma.*

Fidumque bonumque] Copula *que* hîc redundat, ut Pſal vii. 17. *Juſtumque Deum Dominumque potentem.*

Audiet et numeros] De *numeris*

2. Certus amor, dixi, tuus eſt, bonitaſque perennis;
Et fidei cœli regia teſtis adeſt.
3. Cum tibi dilecto pepigiſti Davide fœdus;
Summaque jurati fœderis iſta fuit.
4. Progenies, ſoliumque tuum durabit, in orbe
Semita dum lunæ, dum via ſolis erit.
5. Sancte Parens! tua facta polus, tua fœdera tellus
Efferet, et populi quos tuus urit amor.
6. Par tibi quid Superûm ſublimia tecta, ſecundum
Quem tibi purpureo de grege terra dabit?
7. Grex ſacer attonitus te ſpectat; et agmina cœli
Poplite curvato te venerantur Herum.
8. Arbiter armorum! quis te vel viribus æquat?
Fœdera vel ſervat candidiore fide?
9. Te penes imperium eſt pelagi: tua juſſa capeſſens,
Sponte procelloſi ſternitur unda maris.
10. Foſſa tuis cecidit pubes Mareotica telis;
Tergaque nudavit gens inimica fugæ.
11. Te Dominum tellus, autorem ſuſpicit æther;
Et quidquid tellus, quidquid et æther habet.
12. Vox tua ſublimi Boream deduxit ab Arcto;
Et pluvios humili miſit ab axe Notos.

Geſtit

ANNOTATIONES.

ris pro ratione harmonica vide Not. in Pſal. v. 11. *Numeris.*

4. *Semita dum lunæ*, etc.] Eſt elegans *Periphraſis* pro eo quod eſt *ſemper* et *in perpetuum.*

5. *Tua facta polus*] *Polus* hîc ponitur pro toto cœlo, per *Synecdochen*, ut Pſal. xviii. 12. *Micare polus.*

6. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum.*

Purpureo de grege] Eſt *Periphraſis* pro *Regibus* et *Principibus*, quorum erat purpurâ indui.

10. *Pubes Mareotica*] Id eſt juventus Ægyptiaca, a *Marea*, vel *Mareotide* lacu in Ægypto.

Telis] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

12. *Boream*] De *Borea* vide Not. in Pſal. xlviii. 2. *Boream.*

Sublimi arcto] *Arctus* vox Græca ἄρκτος, Latine *Urſa*, ſignum cœleſte. Duplex eſt, major et minor: utraque circa polum ſeptentrionalem, qui inde vocatur *Arcticus.* Hîc ponitur pro ipſo polo, et *ſublimis* dicitur, quia hic polus ſupra horizontem elevatur ſeptentrionales terræ plagas habitantibus; dum alter polus, contra, deprimatur, et *humilis* fit.

Axe] *Axis* pro *polo*, ut Pſal. xxxiii. 8. *Gemino ſub axe.*

Pluvios Notos] De *Noto* jam dictum ad Pſal. i. 4. *Notus.*

Geſtit ovans Hermon, te geſtit principe Tabor:
Hic Zephyris, Euro proximus ille levi.
13. Eſt tua per cunctas diffuſa potentia terras;
Cunctaque pollenti robore dextra regit.
14. Sunt comites jus faſque tui; ſolioque perenni,
Hinc ſine labe Fides adſtat, et inde Salus.
15. O felix, tua quem delectat buccina! vultûs
Ille tui fretus lumine carpet iter.
16. Nocte dieque tuas ſolenni carmine laudes
Dicet ovans; et, te vindice, ſurget humo.
17. Tu decus æternum, tu vires ſufficis unus;
Et tuus e cœno tollit in aſtra favor.
18. Tu, Pater Iſacidûm! nos tutelaribus armis
Cingis, et invicti munia Regis obis.
19. Sedibus e ſuperis affiatus numine vates,
Quem tibi ſacrâſti, talia dicta dedit:
Donavi Solymis præſtanti corpore Regem,
Quem meus e populo ſegrege legit amor.
20. Jeſſiadæ famulo, ſucco cui dulcis olivæ
Tempora perfudi, ſceptra ferenda dedi.
21. Huic ego ſufficiam vires; dextraque tuebor,
Sive parent hoſtes ſpicula, ſive dolos.

ANNOTATIONES.

Ovans] Conſule Not. in Pſal. xxxv. 25. *Ovans.*

Hermon—Tabor] Duo altiſſimi montes in Judæa, qui hîc ſumuntur pro plaga orientali et occidentali.

Hic Zephyris] De *Zephyris* vide Not. in Pſal. xx. 4. *Mollibus Zephyris.*

Euro] De *Euro* ſupradictum ad Pſal. xlviii. 7. *Euri.*

15. *Buccina*] De hac voce vide Not. in Pſal. lxxiv. 4. *Buccina.*

Carpet iter] De hac dictione vide Not. in Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

16. *Ovans*] De hac voce ſupra dictum ad Pſal. xxxv. 25. *Ovans.*

Te Vindice] Conſule Notam in. Pſal. xxii. 4. *Te vindice.*

18. *Iſacidûm*] Dicitur per *Syncopen* pro *Iſacidarum.*

19. *Sacrâſti*] Per *Syncopen* pro *Sacraviſti.*

Præſtanti corpore regem] Ita Virgilius:

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore *Nymphæ*,
Æn. i. 75.

20. *Succo dulcis olivæ*] *Periphraſis* pro *oleo.*

21. *Dextraque*] Per *Syncopen* pro *dexteraque*, ut Pſal. iii. 7.

23. Quæ

23. Quæ premet hunc odiis, coram ruit hostica pubes;
Ultricesque mihi sentiet esse manus:
24. Huic mea sed bonitas et amor, non immemor icti
Fœderis, imperii fræna regenda dabit.
25. Illius Euphrates olim victricibus armis,
Totaque Sidonii servict unda maris.
Fœderis ille memor sacri, Patremque, Deumque,
Omnis et Autorem me celebrabit opis.
27. Illum ego primitias sobolis, Regemque vocabo;
Sceptrigerique ducem præsidiumque chori.
28. Quod pepigi, nullo claudetur limite fœdus;
Nullaque promissi meta favoris erit:
29. Sera nec illustres extinguent sêcla nepotes;
Sceptraque durabunt, dum vehet astra polus.
30. Sed si fortè meas soboles detrectat habenas
Degener, et renuit fœdera sancta sequi:
32. Protinus ulciscar; meritas dabit improba pœnas,
Progenies plagas sentiet ista meas:
33. Hunc tamen æternum solitâ bonitate tuebor;
Perpetis et fidei pignora certa dabo.
34. Absit ut antiqui disrumpam vincula pacti,
Et rapiant voces ventus et unda meas.
35. Ipse meum jurans Numen, cum Davide sanxi
Fœdera, non dubiam quæ meruêre fidem.

ANNOTATIONES.

24. *Icti fœderis*] De hac forma loquendi vide Not. in Psal. lxxxiii. 5. *Feriunt fœdera.*

25. *Euphrates*] De fluminе *Euphrate* vide Not. in Psal. lxxii. 8. *Vagus Euphrates.*

Sidonii maris] Id est, maris Mediterranei in cujus ora sita fuit urbs *Sidon*, de qua vide Psal. xlv. 13. *Sidoniis cadis.*

Patremque Deumque] Est *Polysyndeton*, de quâ Figurâ vide Not. in Psal. vii. 17.

27. *Sceptrigerique chori*] Est *Periphrasis* pro *regibus*, qui sceptra gerunt. De *choro* vide Not. in Psal. xviii. 10. *Chori.*

28. *Meta*] De hac voce vide Not. in Psal. xliv. 15. *Nec modus est vel meta malis.*

29. *Sêcla*] Per *Syncopen* dicitur pro *secula*; de significatione verò vocis *seculum* vid. Not. in Psal. xlv. 6. *Sêcla.*

Polus] Per *Synecdochen* pro *cælo*, ut Psal. xviii. 12. *Igne micare polus.*

30. *Degener*] De hac voce jam dictum ad Psal. xxiii. 4. *Degeneri.*

36. Æquas;

36. Æquævum Soli ſolium reget inclyta proles;
Sceptra nec excutiet, quæ geret, ulla dies.
37. Aſtra poli teſtor, citiùs ſol aureus orbem
Linquet, et, extincto lumine, luna ruet.
38. Tu tamen hunc orbis faſtidis Rector! et horres,
Bile calens; Regis nec tibi cura tui eſt.
39. Fœdera tu violans, ſacrum diadema profanas:
Calcat et hæc tumido gens ſcelerata pede.
40. Oppida tu muris nudas, et ſubruis arces;
Prædaque nunc hoſtis ludibriumque ſui eſt.
42. Hoſtibus interea tu munis robore dextras;
Cordaque lætitiâ luxuriante reples.
43. Rex tuus, ah! trepidus, totis excedere caſtris
Cogitur, et turpi vertere terga fugæ.
44. Jamque ſacræ pedibus calcatur gloria frontis,
Et jacet obſcœno merſa corona luto.
45. Carpitur ante diem, demeſſo flore, juventa;
Turpat et auguſti principis ora pudor.
46. Quò, Deus! uſque tuos abſcondent nubila vultus?
Perpes an accenſi flamma furoris erit?
47. Ah! ſubeat, quàm fluxa mihi ſit vita, breviſque!
Cur genus Adamidûm fabrica vana ſumus?
48. Quem non falce metit fera mors? Quis mole ſepulchri
Obrutus, inferno victor ab orbe redit?
49. Quò ſe priſcus amor, quò ſe clementia vertit
Priſtina, cumque tuo Davide pacta fides?

Annotationes.

37. *Poli*] Per *Synecdochen* pro *cæli*, ut Pſal. xviii. 12. *Micare polus.*

Sol aureus] Id eſt, *pulcherrimus, ſplendidiſſimus*, ut ſupra dictum Pſal. lxv. 11. Exemplo præivit Virgilius:

Per duodena regit mundi ſol aureus *aſtra*, Georg. i. 232.

38. *Bile calens*] De *Bile* vide Not. in Pſal. lxxxv. 5. *Bilem.*

59. *Diadema*] De Etymo et propriâ ſignificatione hujus vocis jam dictum ad Pſal. xxi. 3. *Diadema.*

42. *Hoſtibus*] Pro *hoſtium* per *Antiptoſin*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

44. *Obſcœno luto*] De voce *obſcœno* vide Not. in Pſal. xl. 14. *Obſcœnæ.*

45. *Ante diem*] De hac locutione vide Not. in Pſal. lv. 23. *Ante diem.*

47. *Adamidûm*] Dixit per *Syncopen* pro *Adamidarum.*

50. Ad-

50. Adſpice quæ patimur procerum ludibria paſſim,
Probraque, quæ tacito pectore clauſa fero.
51. Aſperat in Chriſtum ſtolidus gens impia linguas,
Illius et lentas exprobrat uſque moras.
52. Ah! precor, alme Parens! tuus ut ſuper ætheris axes
Emicet, et, dempto fine, perennet honos.

ANNOTATIONES.

51. *Chriſtum*] De hac voce *Chriſtus* vid. Not. in Pſal. lxxxiv. 9. *Chriſtum.*

Super ætheris axes] De hac dictione conſule Not. in Pſal. vi. 8. *Ætheris axes.*

XC.

NOS, Deus! a primis tua texit dextera ſæclis;
Hæc errabundis ſtruxit ubique lares.
2. Tu conſtans, ſtabiliſque manes; convallibus imis,
Montibus et ſummis, ſideribuſque prior.
3. Sed mortale genus diffingis vindice dextrâ,
Inque leves cineres durus abire jubes.
4. Sunt tibi ſæcla decem ceu lux heſterna, vel hora
Quæ vigili, fræno non remorante, fugit.
5. Inſtar aquæ fluimus; tacitæ ſic noctis imago,
Sic flos mane virens, ſole cadente, perit.
7. Nos, Deus! exſcindis, meritas dum ſurgis in iras;
Nudaque ſunt oculis crimina tecta tuis.
9. Dum tua mille modis nos vexat dextera; præpes
Vita volat, ceu vox, quam rapit aura levis.

ANNOTATIONES.

Hujus orationis partes ſunt tres: prima eſt *Exordium*, duobus primis verſibus; ſecunda, *Narratio*, a verſu tertio ad decimum ſecundum; tertia, *Precatio*, inde ad finem uſque.

1. *Sæclis*] Vide Notam in Pſal. xlv. 6. *Sæclo.*

3. *Durus jubes*] *Durus* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *durè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

4. *Lux heſterna*] Lux hîc ponitur per *Enallagen* pro *dies*, cauſa nempe pro *effectu.* Vide Not. in Pſal. xxxv. 21. *Optata luce.*

7. *In iras*] Eſt pluralis numerus pro ſingulari per *Heteroſin*, ut Pſal. x. 13.

10. Quâ fruimur, luſtris bis ſeptem clauditur ætas;
Contingunt vegeto luſtra bis octo ſeni.
Triſtius at nihil eſt, aut ærumnoſius illis:
Ah! ferimur rapidis æmula turba Notis.
11. Quis, Pater Alme! tuæ vires ſat perſpicit iræ?
Par Majeſtati, prô dolor! illa tuæ eſt.
12. Metiri da poſſe dies, momentaque vitæ
Futilis; et veri pectora luce reple.
13. Tolle moras, faciliſque veni; famuloſque ſagittis
Tempore venturo figere parce tuis.
14. Ocyùs adfer opem; mens ut, dum veſcimur aurâ,
Geſtiat aucta tuis et ſaturata bonis.
15. Tempora temporibus compenſa triſtia lætis;
Noctis et abſtergens nubila, redde diem.
16. Da famulis ſobolique, Deum te nôſſe potentem;
Et tuus his poſthac ſit manifeſtus amor.
17. Nos, Pater! illuſtra radiis, quibus Ipſe coruſcas;
Et tuus æternùm facta ſecundet amor.

ANNOTATIONES.

10. *Luſtris*] *Luſtrum* quinquennale ſpatium ſignificat; quia quinto quoque anno ineunte *luſtrum* peractum erat: omnes ſcilicet centuriæ et equites in campum Martium convocati, ſue, ove, tauro cæſis immolârunt; quod luſtrum eſt dictum. Tributa etiam et vectigalia tum exigebantur; ſicque ex illo ſacrificio cenſus *luſtri* nomen habuit.

11. *Alme*] Vide de hoc epitheto Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

13. *Faciliſque veni*] *Facilis* hîc adverbialiter ponitur, per *Enallagen*, pro *facile*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

14. *Veſcimur aurâ*] De hac dictione conſule Not. in Pſal. xvi. 3. *Veſcitur aurâ.*

17. *Secundet*] De hujus vocis Etymologiâ vide Not. in Pſal. xx. 4. *Vota ſecundet.*

XCI.

NUMINIS excelſi cui ſunt ſacraria ſedes,
Illius hunc, hoſtis cùm premit, umbra teget.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens partes duas: prior, qua pſaltes celebrat piam in Deo fiduciam ex ſuo exemplo, ad verſum decimum quartum; poſterior, qua Deus ſuperiorem prædicationem confirmat.

2. Autor

2. Autor opis certè Deus est; hunc, rebus in arctis,
Agnoscam vitæ spem columenque meæ.
3. Ille dabit tacitis ne te gens impia technis
Implicet, aut pestis tabida falce metat.
4. Illius imbellem te proteget ala; fidesque,
Pacta semel, clypei triplicis instar erit.
5. Te neque terrebunt tenebræ, nec tela diurna;
Nec fera quæ sævit nocte dieque lues.
7. Mille licèt dextram cingant, totidemque siniſtram
Funera, pernicies nulla timenda tibi est.
8. Te coram gens prava ruet; quia suspicis Illum,
Qui spes est vitæ præsidiumque meæ.
10. Sed tua te pietas tutum præstabit; ab hoste
Nec tibi vis ulla est, nec metuenda lues.
11. Te Deus aligeris cœli stipabit alumnis;
Hos tibi fidereâ mittet ab arce duces.
12. Te manibus per tesqua feret chorus ille; nec hirtis
Illides scopulis, hôc comitante, pedes.
13. Et draco calcandum tibi se præbebit et aspis,
Indomitusque leo, seminiumque leæ.
14. Hunc ego defendam, Deus inquit, fortibus armis;
Et, quia me sequitur, sceptra ferenda dabo.

Annotationes.

3. *Technis*] De Etymologiâ hujus vocis *techna* vide Not. in Psal. v. 10. *Technis*.

5. *Tela diurna*] De Etymo et strictâ significatione vocis *Tela* vide Not. in Psal. iii. 6. *Tela*.

11. *Aligeris cœli alumnis*] Est *Periphrasis* pro *Angelorum choro*.

12. *Tesqua*] De hac voce consule Not. in Psal. xxix. 8. *Tesquaque*.

Chorus] Vide Not. in Psal. xviii. 10. *Chori*.

13. *Et draco*] *Draco* genus animalis venenosi, sic dictus ἀπὸ τῦ δέρκεσθαι, quod est *videre*. Clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem: qua ex causa incubantes eos thesauris finxerunt antiqui.

Aspis] Est serpens parvus venenosissimus, cujus naturam multis verbis describit Plinius, *Lib.* xxix. *cap.* 4.

Seminiumque leæ] De voce *seminio* vid. Not. in Psal. li. 5. *Seminiumque mali*.

14. *Sceptra*] Per *Heterosin* dicitur numerus pluralis pro singulari.

15. Hic

15. Hic me poſcet opem, ſors cum premit aſpera; vanas
Nec mihi quas fundit, ſentiet eſſe preces.
Hoſtibus ereptus mediis tolletur in altum;
Et duraturo cinget honore comas.
16. Aurea felicis producam ſtamina vitæ;
Et famulo pandam molle ſalutis iter.

ANNOTATIONES.

16. *Aurea ſtamina*] Id eſt *excellentia, læta, proſpera*, quo modo dicitur *aureum ſeculum*: De hoc epitheto vid. Not. in Pſal. lxi. 6. *Aurea tempora.*

Stamina] *Stamen*, a *ſtando*; dicitur quicquid in colo ad nendum ponitur. Hîc tribuitur curriculo vitæ, cujus fatalia ſtamina Parcas nere finxerunt Poetæ, ut apud Tibullum:

Hunc cecinere diem Parcæ, fatalia nentes
Stamina, *non ulli diſſolvenda Deo,* Lib. i. vii. 1.

XCII.

EST mihi jucundum tibi, rerum Maxime, grates
Solvere; per laudes et juvat ire tuas.
2. Quàm bonus et conſtans ſis, ſeu ſol explicat ora,
Seu jubar abſcondit, dicere dulce mihi eſt.
3. Dulce mihi eſt denis modulari carmina nervis,
Jungere et argutæ nablia blanda lyræ.
4. Gaudia concepi tua quondam facta revolvens:
Hinc quoque lætitiæ ſurget origo meæ.
5. O vis quanta tuæ eſt, O quanta potentia dextræ!
Conſilium nubes quàm tenebroſa tegit!

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*; continens primo, *Propoſitionem*, uſque ad verſum quartum; deinde *Narrationem*, inde ad verſum decimum ſecundum; poſtremo *Prophetiam*, ad finem Pſalmi.

2. *Ora*] Per *Synecdochen* dicitur pro vultu, eſtque pluralis numerus loco ſingularis, ut Pſal. vii. 5. *Ora.*

Seu explicat ora, ſeu jubar abſcondit] Eſt *Periphraſis* pro *die* et *nocte.*

3. *Dulce mihi eſt, dulce mihi eſt*] Notetur hîc elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ jam dictum ad Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, Sceptra.*

Nablia] De hoc inſtrumento conſule Not. in Pſal. xxxiii. 2. *Nablia.*

Lyræ] De *Lyra* vide Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ.*

6. Brutus

6. Brutus ad hæc populus caligat; mentis et exſors,
Hæc ſpectans, oculos nyctícoracis habet.
7. Hunc, modò qui læti vernabat graminis inſtar,
Demetet immiti mors properata manu.
8. Tu tamen æternùm duras; ævique fugacis
Deſpicis aligeras inſtabileſque rotas.
9. Impius, et quiſquis tua ridet juſſa, peribit;
Cedet et iratis præda ferenda Notis.
10. Aut tua me bonitas dulci perfundet olivo;
Vinciet et ſerto multicolore comas.
11. His oculis cernam, quas gens luet hoſtica, pœnas;
Imbuet his aures nuncia fama meas.
12. Gens pia florebit, victricibus æmula palmis;
Utque cedrus, Libani quæ juga fronde tegit.
13. Altiùs in Domini radices quiſquis agello
Fixerit, undantes tollet in aſtra comas.
14. Creſcet, et effœtæ ridebit damna ſenectæ;
Pomaque proventu luxuriante feret.

ANNOTATIONES.

6. *Nyctícoracis*] Vox Græca νυκτικόραξ, id eſt, *corvus nocturnus*; avis quam vocamus *noctuam*. Hoc animal ſecretos noctibus cantus exercet et volatus, quippe quod obſcuritate tenebrarum, quâ fere cuncta caligant animalia, luminetur; unde volunt nonnulli *nyctícorum*, aptius quam *nyctícoracem*, dici, eo quod pupilla oculi κόρη, *core* Græcis vocetur; nihil autem noctuam ſimile corvi habere.

7. *Læti graminis*] De hoc Epitheto *lætus*, vide Not. in Pſal. iii. 8. *Læta*.

9. *Præda ferenda Notis.*] Vide de hoc proverbio Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere Noti*.

11. *His oculis cernam*] De hoc *Pleonaſmo*, vide Not. in Pſal. xxv. 15. *Tuear hunc oculis*.

12. *Victricibus æmula palmis*] De *palma* arbore vide Not. in Pſal. lxxii. 3. *Victrix* aptè dicta, quia non cedit ponderi, et propterea victoribus ſit præmio data.

Utque Cedrus] *Cedrus* arbor notiſſima, cujus natura eſt, ut quæcunque illius ſucco illinuntur, non ſentiant cariem; inde ſymbolum ſit immortalitatis. Horatius:

—*Carmina cedro linenda*,
Art. Poet. 331.

Libani] De *Libano* vide Pſal. xxxix. 5. *Libani*.

13. *Comas*] Metaphoricè dicitur pro *folia*, ut Pſal. i. 3. *Comas*.

14. *Effœtæ ſenectæ*] *Effœtus* dicitur de muliere, quæ jam fœtus parere deſiit.

Poma] *Pomum* generale no-

15. Sic mihi dicetur juris Deus Autor et æqui,
Et columen, vitæ turris et una meæ.

ANNOTATIONES.

men est omnium fructuum, qui ex arboribus esui apti proveniunt, sive mollium, sive durorum.

XCIII.

REGNAT ubique Deus; cui majestate verendâ
Frons nitet, invicto robore dextra viget:
Illius imperio stabit secura ruinæ
Terra, vagas cœlum volvet et usque faces.
2. Quo sedet Hic, solium nescit primordia sêcli;
Nullaque siderei Regis origo fuit.
3. Flumina quantumvis conspirent murmure vasto,
Et tumidum fluctus tollat in astra fretum:
4. Ille tamen, fluviis pelagoque potentior ipso,
Mulcet, et indomitas Numine frænat aquas.
5. Illius æternùm durant oracula; sacræ
Et Solymæ pietas hospita semper erit.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *laudativus*; et celebrat laudes Dei ex tribus argumentis; primo ex rerum creatione et conservatione; secundo, ab universali ipsius providentiâ; tertio, ex singulari in Ecclesiam benevolentiâ.

Secura ruinæ] De hac constructione vide Not. in Psal. xxxii. 6. *Secura ruinæ.*

2. *Sêcli*] Per *Syncopen* dicitur pro *seculi*, de qua voce vid. Not. in Psal. xlv. 6. *Seclo.*

Siderei Regis] i. e. Regis divini vel cœlestis, ut se habet apud Columellam:

Siderei *vatis referens præcepta Maronis*,
De cult. hort. Lib. x. 434.

3. *Fretum*] De hac dictione vide Not. in Psal. xxx. 6. *Freta.*

5. *Solymæ*] De *Solyma* vide Not. in Psal. ix. 11. *Solymam.*

XCIV. MAGNE

XCIV.

MAGNE Parens! dextrâ qui vindice concutis arma,
Deque reis pœnas exigis, Ultor ades.
2. Legibus incinctum, Judex! conſcende tribunal;
Et quod promeruit turba proterva luat.
3. Quò premet uſque pios furor hoſticus? Obice nullo
More triumphantis, quò ſcelus uſque ruet?
4. Impius an perget dura et metuenda minari,
Et, quod patravit, ferre ſub aſtra nefas?
5. Ah! tibi dilectum populum deglubit, et armis
Opprimit hæredes gens ſcelerata tuos.
6. Prô pudor! et viduæ jugulantur, et advena ferro;
Per ſcelus et proles orba parente cadit:
7. Nec videt hæc, aiunt, nec curat Conditor orbis,
Quem ſibi Judæus legit apella Deum.
8. Bruta cohors! pravique tenax, et perfida! tandem
Stultitiæ metam pone modumque tuæ.
9. An ſurdum reputas, aurem qui ſtruxit? an Illum,
Lumina qui finxit, cernere poſſe negas?

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, *Votivus* nempe et *Didacticus*; itaque ſummæ illius partes ſunt duæ; una, *Precatio*, ad verſum octavum; altera, *Doctrina Prophetica*, inde ad finem uſque.

4. *Sub aſtra*] De hac forma loquendi vide Not. in Pſal. iii. 3. *Ferre ſub aſtra.*

5. *Populum deglubit*] *Deglubere* proprie eſt corticem eximere, et per Tranſlationem pellem *detrahere*; unde adagium, Boni paſtoris eſt tondere pecus, non *deglubere.*

6. *Et viduæ —et advena*] Copula *et* hîc redundat per *Polyſyndeton*, ut Pſal. vii. 17.

7. *Judæus apella*] *Apella* nomen fictum ab *a* privativâ, et *pellis*; dicitur de Judæis, qui circumcidi ſolent, ut apud Horatium:

—*Credat* Judæus apella,
1 *Serm.* v. 100.

Alii verò hanc Etymologiam rejiciunt, et volunt Horatium reſpexiſſe ad Judæum quendam nomine Apellam, tum Romæ degentem.

8. *Bruta cohors*] De voce *cohors* vid. Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Metam] De voce *Meta* conſule Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis.*

10. Parcet an Ille ſuis, qui gentes plectit? an, omnes
Qui docet, ipſe velut tyro docendus erit?
11. Rerum Opifex renes ſcrutatur, et abdita mentis,
Vanius et nihil his futiliuſque videt.
12. O ter felicem! rerum quem corripit Autor;
Quemque docet leges, et ſua juſſa ſequi.
13. Ille procul curis traducit mollia vitæ
Tempora, dum præceps turba profana ruit.
14. Nam Deus, hæredes quos ſcripſit, proteget alis;
Nec ſua dilecto ſubtrahet ora gregi.
15. Hic aderit Vindex, armatus legibus æquis;
Et leget has vitæ ſancta propago duces.
16. Quis mihi mittet opem, cùm cingor et impetor armis?
Hoſtibus impoſito quis pede colla premet?
17. Me niſi juviſſes, rerum Pater Optime! pridem
Texiſſent cineres muta ſepulchra meos.
18. Te, Deus! oravi, greſſu titubante vacillans;
Nec mora, cœleſti pes mihi fultus ope eſt.
19. Me mihi reſtituis, curis cùm mille fatigor;
Et recreas radiis pectora mœſta tuis.
20. Judicis an ſocius diceris, nequiter effrons
Qui ſua, neſcio quâ, crimina lege tegit?
21. En! coit, inque pios ſtringit gens impia ferrum;
Omnis et innocuo ſanguine dextra rubet.

ANNOTATIONES.

12. *O ter felicem*] De hac locutione vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimium.*

14. *Subtrahet ora*] *Ora* dicitur per *Synecdochen* pro *vultu*, ut Pſal. iii. 7. *Ora.*

Gregi] De voce *grex* vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege.*

16. *Hoſtibus*] Per *Antiptoſin* dicitur pro *hoſtium*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

17. *Muta ſepulchra*] Per *Heteroſin* dicitur pluralis numerus pro ſingulari. *Sepulchrum* mutum dicitur per *Metonymiam*, quia *mutos* reddit.

18. *Nec mora*] De hac dictione vide Not. in Pſal. xxx. 2. *Nec mora.*

19. *Pectora mœſta*] Dixit *pectora* in plurali numero per *Heteroſin* pro *pectus* in ſingulari.

20. *Nequiter effrons*] De hac voce *effrons*, vide Not. in Pſal. lvi. 5. *Interpres adulterat effrons.*

21. *Innocuo ſanguine*] Conſule Not. in Pſal. iii. 7. *Innocua cæde.*

Dextra] Per *Syncopen* pro *dextera*, ut Pſal. iii. 7. *Dextraque.*

22. At-

22. At mihi præſidium Deus eſt, portuſque ſalutis;
Quâque vehor fragilem ſuſtinet ille ratem.
23. Hic, ſcelerum Vindex, poſcet pro crimine pœnas;
Turpis et artifici fraus nocitura ſuo eſt.

ANNOTATIONES.

23. *Turpis—fraus*] De hac ſignificatione vocis *fraus*, pro nequitia nempe in genere, vide Not. in Pſal. i. 6. *Fraus*.

XCV.

EIA agedum! gens ſancta Deum, quo nitimur omnes,
Cantet, Io geminans; et pede pulſet humum.
2. Quas decet, hoc coram grates perſolvat; et orbis
Rectorem numeris tollat in aſtra novis.
3. Illius excellit Majeſtas; viribus ille,
Quotquot habent gentes, vincit honore Deos.
4. Ille manu forti terram ſufflaminat; imis
Vallibus, et ſummis imperat ille jugis.
5. Finxit et Oceanum, vitreis et præſidet undis;
Et terram e mediis ſurgere juſſit aquis.
6. Ergò Deum flexo veneremur poplite; et omnis
Cura ſit æthereo ſolvere vota Patri.
7. Ille Deus noſter, nos grex ſumus illius, ultrò
Si modò fert animus, quæ jubet ille, ſequi.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, continens *Exhortationem* ad Dei laudes promovendas, primo *cultu*, uſque ad verſum ſeptimum; deinde *obſequio*, inde ad finem uſque.

1. *Eia agedum*] De hac exclamatione vide Not. in Pſal. ii. 10.

Io geminans] De voce *Io* jam dictum ad Pſal. xiii. 4. *Io*.

2. *Numeris novis*] De hac ſignificatione vocis *numeri* conſule Not. in Pſal. v. 11. *Numeris*.

4. *Terram ſufflaminat*] De hac voce *ſufflamino* conſule Not. in Pſal. lv. 22. *Pios ſufflaminat*.

5. *Et oceanum—et præſidet*] Hic copula *et* geminatur et redundat per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, de qua vid. Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

Vitreis undis] De hoc Epitheto *vitreis* vide Not. in Pſal. lxxv. 6. *Vitreis aquis*.

8. Abſit, ait, vobis dureſcant pectora callo,
Ut patribus, vetitæ quos ſitis uſſit aquæ.
9. Hæc mihi gens Arabum bilem ſuccendit in oris;
Tentavit vires nec ſemel illa meas:
Illius hîc quamvis laſſatus murmure, ſigna
Roboris invicti non dubitata dedi.
10. Turba proterva meo, luſtris bis quatuor, olim
Obſtitit imperio, mille moleſta modis:
Futilis eſt illi mens et temeraria, dixi;
Stulta nec obſervat, quas ego monſtro, vias.
11. Ergò meum ſanctè juravi Numen; et, irâ
Non ſemel accenſus, talia dicta dedi:
Gens odioſa mihi, nec ſacræ tecta Sionis,
Nec cernet famulis otia pacta meis.

ANNOTATIONES.

8. *Dureſcant pectora callo*] *Callus* et *callum* eſt cutis labore viæ pedibus, aut alio opere in manibus, parteve aliâ corporis denſior facta, cujuſmodi eſt in ſuis roſtro, cervice bovis, animalium plantis pedum. *Callum* per *Metapboram* ponitur pro duritie et animi ſtupore. Ut apud Ciceronem: *Quorum animis diuturna cogitatio* callum *vetuſtatis obduxerat*, Tuſc. iii. 53.

9. *Gens Arabum*] De hac *gente* conſule Not. in Pſal. lxxii.

10. *Uſtus Arabs.*

Bilem] De *Bile* vide Not. in Pſal. lxxxv. 5. *Bilem.*

10. *Luſtris bis quatuor*] Id eſt, annis quadraginta, nam *luſtrum* erat ſpatium quinque annorum; ut ſupra dictum ad Pſal. xc. 10. *Luſtris bis ſeptem.*

11. *Sionis*] De *Sione* vid. Not. in Pſal. ii. 6. *Sanctæque Sioni.*

XCVI.

DICITE Rectori Superûm nova carmina, laudes
Perque ter illuſtres ultimus orbis eat.
2. Vindicis ætherei nomen tollatur in aſtra:
Inque dies jugi carmine creſcat honos.

ANNOTATIONES.

Hoc canticum eſt *laudativum*, continens primo *Exhortationem* ad laudes Dei, primis quatuor verſibus: deinde *laudis argumenta* tum a præſentibus beneficiis, a verſu quinto ad decimum, tum a futuris ad finem uſque.

1. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Superorum.*

3. Ferte

3. Ferte per extremas Domini miracula terras:
Hunc unum geminus prædicet orbis apex.
4. Illius est ingens et formidabile Numen:
Par nihil huic tellus, par nihil æther habet.
5. Ludicra sunt reliquæ quæ jactant Numina gentes;
Finxit at hic cœlum, sidereasque faces.
6. Robur, et auratis hunc cingit adorea pennis:
Quæque colit roseâ limina luce nitent.
7. Illius, ignotæ gentes! agnoscite vires,
Et quàm sit reliquis altior ille Deis.
8. Et date, quos meruit, titulos; manibusque supinis
Debita sacratis figite dona tholis.
9. Gens pia siderei veneretur limina templi;
Omnis et hoc coram judice terra tremat.
10. Gentibus hunc reliquis Autorem dicite cœli,
Et maris et vasti sceptra tenere soli:
Hunc orbem narrate manu fulcire potenti;
Quæque dat Hic, omni jura carere dolo.
11. Gestiat exsultans tellus, et lucidus æther;
Et mare, cæruleum quidquid et æquor habet.

Annotationes.

3. *Geminus orbis apex*] *Apex* propriè dicitur virga in summo Flaminis pileo lanata; h. e. in cujus extremitate modica lana est. Inde de cujuscunque rei vertice vel summitate dicitur: ut de montis cacumine Psal. lxviii. 15. et lxxii. 16. et hîc de vertice vel polo mundi.

4. *Par nihil—par nihil*] Est elegans *Anaphora*, de qua vid. Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi—Sceptra.*

5. *Sidereasque faces*] Vid. Not. in Psal. viii. 3. *Sidereasque faces.*

6. *Adorea*] *Victoria, laus, gloria*; quia strenuis, et iis qui fortiter dimicâssent, militibus farris mensura distribui solita erat. Unde et *adorea* pro laude bellicâ: nam *far* seu frumentum appellatum est *ador*, ab edendo, vel adurendo.

Rosea luce] De hoc Epitheto *Rosea*, vid. Not. in Psal. i. 2. *Roseo seu micat axe dies.*

8. *Titulos*] De hac voce vide Not. in Psal. xviii. 49. *Tuos titulos.*

Figite dona tholis] De *tholo* consule Psal. xxix. 2. *Tholis.*

11. *Æquor*] De hac voce vid. Not. in Psal. xviii. 22. *In æquoris undas.*

12. Vernet

12. Vernet ager Zephyris, et meſſibus halet odoris;
Rideat et teneris arbor amicta comis.
13. Rector adeſt cœli, populos ut judicet; illi
Et latus hinc Æquum ſtipat, et inde Fides.

ANNOTATIONES.

12. *Vernet ager Zephyris*] De *Zephyris* ſupra dictum ad Pſal. xx. 4. *Mollibus Zephyris.*

Rideat arbor] De Metaphorico ſenſu verbi *ridere* conſule Not. in Pſal. lxv. 10. *Ridet humus.*

Comis] De *comis* pro foliis vid. Not. in Pſal. i. 3. *Comas.*

13. *Et—hinc—et inde*] Hîc copula *et* redundat et geminatur per *Polyſyndeton*, de quâ Figurâ conſule Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

XCVII.

SCEPTRA gerit Dominus: ter Io dic, ultima tellus!
Omnis et æquoreis inſula ſepta vadis!
2. Cingitur Hic nebulis, et opacâ conditur umbrâ;
Et comes it ſceptris Fas, ſtabiliſque Fides.
3. Antè ruunt volucres eliſi nubibus ignes;
Ultriceſque vorant hoſtica caſtra faces.
4. Fulgura præſtringunt oculos, cœlumque remugit;
Et gelido tellus intremit icta metu.
5. Montibus in ſummis ſolvuntur marmora; ceræ
More novæ, coram Numine, terra fluit.
6. Juſtitiam ſuperi teſtantur ſidera Regis;
Et Majeſtatis conſcia terra ſacræ eſt.
7. Qui colit et jactat quæ finxit Numina, vultus
Huic, precor, inficiat dedecoretque pudor:

Quid-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *laudativus*, celebrans primo Dei magnitudinem, ad verſum ſeptimum; deinde uſus illius exponitur, inde ad verſum decimum; et poſtremo concluditur *Adhortatione.*

1. *Io*] De hac voce vide Not. in Pſal. xiii. 4. *Cantet Io.*

Vadis] Pro aquis, ut Pſal. lxxiv. 17.

2. *Fas—fides*] Hîc perſonaliter ſumuntur, ut Pſal. i. 1. *Impietas.*

4. *Cœlumque remugit*] Ita Virgilius:

——*Sequitur clamor*, cœlumque remugit, *Æn.* ix. 504.

7. *Deûm*] Hîc dicitur per *Syncopen* pro *Deorum.*

Male credulus error] *Error* hîc

Quidquid in orbe Deûm cudit malè credulus Error
Hunc colat, Iſacidas cui dare thura vides.
8. Geſtiit alma Sion, et Judæ ſancta propago,
Vidit ut ultrices illius eſſe manus.
9. Illius imperium cœli ſupereminet axes;
Et reliquos inter præſidet ille Deos.
10. Ergò, Dei quem tangit amor, fuge crimina! vindex
Hoſtibus è mediis eripit ille pios.
11. Ille ſuos recreat cœleſti lumine: juſtis
Ille dat optatos et ſine nocte dies.
12. Vos quibus æqua placent, læti perſolvite grates!
Et ſubeat, Domino ſanctius eſſe nihil.

ANNOTATIONES.

hîc perſonaliter ſumitur, ut Pſal. i. 1. *Impietas.*

Thura vides] De voce *Thura* vid. Not. in Pſal. xxvi. 6. *Thura dabo.*

8. *Geſtiit*] Hîc dicitur per *Syncopen* pro *geſtivit.*

Alma] De hoc epitheto vide Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

9. *Cœli axes*] De hac dictione vide Not. in Pſal. vi. 8. *Ætheris axes.*

10. *Tangit amor*] De hoc uſu verbi *tangere*, vide Not. in Pſal. xvii. 6. *Tangent.*

12. *Læti perſolvite*] *Læti* ponitur hîc adverbialiter pro *lætè* per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

XCVIII.

CARMINE tolle novo Dominum; miracula pandę,
Partaque cœleſti mille tropæa manu.
2. Hujus opem ſenſêre pii: gens hoſtica pœnas
Cæſa luit, juſtum vidit et eſſe Deum.
3. Ille memor pacti, Solymæ ſervavit alumnos;
Teſtis et his locuples ultima terra fuit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, conſtans primo *Narratione*, ad verſum quartum; deinde *Hortatione*, a verſu quarto ad finem uſque.

1. *Tropæa*] De voce *tropæum* vide Not. in Pſal. xx. 5. *Læta tropæa.*

3. *Solymæ*] De *Solyma* vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

Teſtis locuples] Unde petatur hæc forma loquendi vide Not. in Pſal. lxxviii. 61.

4. Ergò

4. Ergò Dei laudes in cœlum carmine festo
Tollat ovans gemini terra sub axe poli.
5. Vox canat, et voci socientur plectra canoræ;
Et lituos sacræ junge tubasque lyræ.
7. Æquor et æquoreæ testentur gaudia turmæ,
Terraque, telluris quidquid et orbis habet.
8. Unda loquax feriat jucundo murmure ripas:
Dentur et è summis sibila læta jugis.
9. Stat Deus ante fores, cives ut censeat orbis;
Nunc, quæ promeruit, præmia quisque feret.

ANNOTATIONES.

4. *Tollat ovans*] De verbo *ovare* consule Not. in Psal. xxxv. 25. *Jactet ovans.*

Axe poli] De *Axe* vide Not. in Psal. vi. 8. *Ætheris axes*; et de *Polo.* Psal. xviii. 12. *Micare polus.*

5. *Socientur plectra*] De *Plectro* pro *cithara* vide Notam in Psal. xlix. 4. *Plectro.*

Lituos] *Lituus* hoc modo a *tuba* et *cornu* distinguitur: *Tuba* est recta; *Cornu* planè incurvum; *lituus* verò inter utrumque medius. Ab ejus Figura baculus auguralis *lituus* quoque dictus est.

Lyræ] De *Lyra* vide Not. in Psal. lvii. 8. *Lyræ.*

7. *Æquor*] De hac voce consule Not. in Psal. xviii. 22. *In æquoris undas.*

XCIX.

REGNAT, et aligeros cœli Deus inter alumnos
Emicat; æthereo sub pede, terra, treme!
2. Illius est Solymæ majestas nota; potestas
Eminet, et reliquis præripit omne decus.
3. Ergo Dei celebra plenum formidine Numen;
Quo majus, quo nil sanctius orbis habet.
4. Temperat huic vires jus et fas; legibus æquis
Hic regit Isacidas, præsidioque tegit.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *Laudativus*, continens *Hortationes* ad laudes Dei, a tribus argumentis; primo amplitudine illius regni, duobus primis versibus; secundo, a Dei justitiâ, et in suos gratiâ, ad versum septimum; denique a majorum exemplo, inde ad finem.

4. *Temperat huic vires*] *Huic* ponitur hîc per *Antiptosin* pro *hujus*, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

5. Quis-

5. Quiſquis es, hunc effer; da ſacris debita plantis
Oſcula: ſanctus hic eſt, et pietatis amans.
6. Blæſus ab hoc Moſes et Aron, et filius Hannæ
Dum reſponſa petunt, audiit ille preces.
7. Nubis et è pilâ leges indixit; et illis
Cura fuit Domini juſſa verenda ſequi.
8. Annuit hic votis, et texit crimina: vindex
Sæpe tamen ſcelerum Numinis ira fuit.
9. E ſacris hunc ergo jugis ad ſidera tolle:
Scilicet eſt ſanctus qui colit illa Deus.

ANNOTATIONES.

5. *Da oſcula plantis*] Id eſt *hunc cole* et *venerare*; de quâ loquendi formulâ vide Not. in Pſal. ii. 12. *Oſcula da nato.*

6. *Audiit*] Sumitur hîc per *Syncopen* pro *audivit.*

C.

VOCE Deum celebra ſolenni, quiſquis Eoo,
Quiſquis et Heſperio figis in orbe larem!
2. Illius imperium fer lætus, et impiger hymnos
Ede novos, quoties limina ſancta teris.
3. Hunc agnoſce Deum, cui debes luminis auras;
Autor enim nemo vel faber ipſe ſui eſt:
Hic Deus eſt nobis, populus nos illius, inſtar
Et gregis, æthereâ quem regit ille manu.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Euchariſticus*, et hortatur ad Deum prædicandum ex duobus argumentis: uno propter beneficia in nos collata, ad verſum quartum; altero ob ipſius benevolam naturam, inde ad finem Pſalmi.

1. *Quiſquis eoo*] De *Eoo*, vide Not. in Pſal. xix. 5. *Thalamo Eoo.*

Quiſquis et Heſperio] De *Heſperio* vide Not. in Pſal. xix. 6. *Littus in Hiſperium.*

2. *Fer lætus*] *Lætus* hîc ponitur adverbialiter pro *lætè*, ut etiam *impiger* pro *impigrè*; vide Not. in Pſal. ii. 12. *Securus.*

3. *Debes luminis auras*] Imitatus Virgilium:

Sponte ſua qui ſe tollunt in luminis auras, *Georg.* ii. 47.

Per *auras luminis* intellige lucis ſplendores, vel ſplendidum refulgens lumen; quo modo dixit Virgilius, *aura auri:*

Diſcolor unde auri *per ramos* aura *refulſit*, Æn. vi. 204.

Auras luminis Latine idem valet quod apud Homerum, διὸς αὐγάς.

4. Laudi-

4. Laudibus hunc effer, meritas et concipe grates,
Ad ſacra cum templi limina vertis iter.
5. Illius eſt ingens bonitas, et limitis expers;
Sanctaque reſcindet fœdera nulla dies.

CI.

TE, Deus Alme! canam, cujus manus altera juſtos
Protegit, in ſontes altera tela vibrat.
2. Te ſequar, et prudens incedam tramite recto:
Ecqua tuo tandem lux dabit Ore frui?
Pectore ſincero poſthac tua juſſa faceſſam;
Quoſque colam cernes labe vacare lares.
3. Lumina deflectam, ne ſpectent turpia; nullum
Et mihi non odio crimen, et error erit.
4. Et ſcelus et ſcelerum ſocios procul eſſe jubebo;
Meque ſiniſtrorum nulla libido trahet.
5. Et ſocii ficto qui lædet crimine famam,
Hunc dabit infami dextera noſtra neci.
Nec mihi vel ſocius, vel pars cenſebitur aulæ,
Tranſverſum populi quem rapit aura levis.
6. Hunc inter famulos, inter numerabo ſodales,
Cui mens eſt pravi neſcia, pura manus.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, duabus partibus conſtans; *Exordio*, verſu primo; deinde *Narratione*, ad finem uſque.

1. *Alme*] De hoc epitheto vide Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

Tela] De voce *Tela* conſule ſupra Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

2. *Prudens incedam*] *Prudens* hîc ſumitur adverbialiter per *Enallagen* pro *prudenter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Lux] Per *Metonymiam* ponitur pro *dies*, ut Pſal. xxxv. 21. *Optata luce*.

Ore frui] *Ore* hîc ponitur per *Synecdochen* pro *vultu*.

4. *Et ſcelus, et ſcelerum*] Eſt exemplum Figuræ quam vocant *Polyſyndeton*, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

5. *Aura levis*] *Aura* propriè eſt lenis quidam ventorum flatus, et ſpiritus dulcior, ut Zephyri: et rite transfertur ad populi levem et inconſtantem favorem, ut apud Virgilium:

—*Quem juxta ſequitur jactantior Ancus,*
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris,
Æn. vi. 815.

Tranſverſum rapit] *Tranſverſus agi* vel *rapi* dicitur, qui vi et impetu quodam ab inſtituto deflectitur. Ductum apparet a navigantibus, qui ſecundo vento, recto

7. Nec Mendax conviva mihi, nec verba popello
Qui dat, et os vulgo ſublinit, hoſpes erit.
8. Ibit in exſilium, brevis eſt mora, talia quiſquis
Suſcipit, huic ſacrâ ne ſit in urbe locus.

ANNOTATIONES.

recto curſu feruntur: flatu adverſo, tranſverſi aguntur.

7. *Popello verba dat*] De hac dictione *verba dare*, jam dictum ad Pſal. lxiii. 11. *Dare verba.*

Os vulgo ſublinit] *Sublinere* eſt aliquantulum tingere, vel notare: et *os ſublinere alicui* eſt proverbium, pro eo quod eſt *dare verba, illudere*, et *pro ridiculo habere*, ut apud Plautum:

—*Ea* ſublevit os mihi *pemiſſume*, Aul. iv. vi. 2.

Tractum volunt a ridiculo quodam luſûs genere, quo dormientibus ora pingebantur, et fuligine inficiebantur.

CII.

ÆTHERIS excelſi Rector! me deſuper audi,
Dum gemitus, clamor dum meus aſtra ferit.
2. Rebus in acciſis, vultum ne ſubtrahe; promptâ
Sed trahe, proſtratus dum queror, aure preces.
3. Vita mihi, fumo ſimilis, vaneſcit in auras
Triſtis; et in cineres diſſipat oſſa dolor.
4. Debile cor languet, ceu flos ſucciſus aratro;
Nec deſiderio tangor, ut antè, dapis.
5. Dum ſine fine gemo, macies deformat; et exſtant
Oſſa per exſanguem dinumeranda cutem:
6. Haud aliter mœſtis implet loca ſola querelis
Ibis, et infauſto carmine noctis avis.
7. Sic

ANNOTATIONES.

Hujus Orationis partes ſunt quatuor: prima eſt *Exordium*, duobus primis verſibus; ſecunda, *Expoſtulatio*, uſque ad verſum decimum ſecundum; tertia, *Propoſitio*, ad verſum vigeſimum quartum; poſtremo *Concluſio*, ad finem uſque.

2. *Rebus in acciſis*] Vide Not. in Pſal. xxx. 8.

4. *Ceu flos ſucciſus aratro*] Ita Virgilius de extincto Euryalo:

Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens,
Æn. ix. 435.

6. *Ibis*] *Ibis* avis Ægypti, apud Nili ripas frequens, ciconiæ non abſimilis: colebatur ab Ægyptiis, quod ſit infeſta ſerpentibus, a quibus ipſi infeſ-

T tantur

7. Sic vigil, heu! dulci viduatus compare paſſer
Mœret, et ex alto triſtia fata vocat.
8. Mille vides circùm ſtrictas in crimina linguas,
Et conjuratas in mea damna manus.
9. Fercula ſunt ſordes cinerum, farriſque canini
Relliquiæ; lachrymis pocula miſta bibo.
10. Vis iræ ſecreta tuæ me ſuſtulit olim.
Sublimem, lapſu quò graviore ruam.
11. Umbra velut fugiens, vaneſcit futilis ætas;
Aret et exſuccum corpus, ut ægra ſeges.
12. Tu, Pater annorum! ſtas nullo mobilis ævo;
Orbaque principio Gloria fine caret.
13. Exſurges, Solymæque tuæ miſerebere; venit
Pacta dies, votis ſæpe petita meis.
14. Nempe tuis famulis urbs delectabilis illa eſt;
Et capimur ſaxis ruderibuſque loci.
15. Sic Nomen Numenque tuum venerabitur orbis,
Quiſquis et hîc populos ſub ditione tenet.
16. Structa Deo celſæ cùm ſurgent tecta Sionis,
Ille ſacrum ſacrâ fundet ab arce jubar.
17. Agminis afflicti queſtus Pater audiet Æquus;
Nec vani gemitus, ſpes nec inanis erit.
18. Hæc duraturis ſunt inſcribenda tabellis;
Ut canat ætherei gens nova facta Patris:

ANNOTATIONES.

tantur, teſte Juvenale:

Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibin,
Sat. xv. 3.

Noctis avis] *Noctuam* intelligit, avem funeſtam a tempore noctis dictam, quo canit et volat. Virg.

Nequicquam ſeros exercet noctua *cantus*, Georg. i, 420.

7. *Triſtia fata vocat*] *Triſtis* ſævus aliquando dicitur: quòd triſtitia in fronte hominis crudelitatis, iræ, minarum indicium eſt, ut apud Virgilium:

—*Quo* triſtis *Erinnys*
— *Vocat*, — Æn. ii. 331.

9. *Relliquiæ*] Hîc metri gratia geminatur *l*, per Figuram quam vocant *Epenthesin*. Ita Virgilius:

Troas, relliquias *Danaûm atque immitis Achillei*,
Æn. i. 34.

13. *Solymæque*] De *Solyma* vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

16. *Sionis*] Vide de hac voce Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

19. Scilicet

19. Scilicet aſtriferâ terras deſpexit ab aulâ,
Laturus miſeris Conditor Orbis opem.
20. Captivis ſiccare genas, et ſolvere vincla,
Inſtantemque necem pellere cura fuit.
21. Juſſit ut hæc Solymæ celebrarent, undique regna
Dum coeunt Superûm thura datura Patri.
23. Illius imperio medio mihi robur in ævo
Deficit, et clauſa eſt limite vita brevi.
24. Spe tamen erectus, ne, Qui ſine limite vitæ es!
Ante diem, dixi, lumina conde mihi.
25. Eſt tellus ſtabilita tibi: tu ſurgere cœli
Mœnia juſſiſti, ſidereaſque domos.
26. His modus eſt ævi, præſcriptaque tempora vitæ;
Nec vitæ modus eſt meta nec ulla tuæ.
Læna velut, teritur moles et machina mundi;
Inque dies vultus ſumit, ut illa, novos.
27. Tu tibi par ſemper; dentes tu deſpicis ævi,
Annorumque leves præcipiteſque rotas.
28. Hæc ſervi ſoboleſque tui, ſoboliſque nepotes,
Felices tecum gaudia ſemper agent.

ANNOTATIONES.

20. *Vincla*] Per *Syncopen* dicitur pro *vincula*.

21. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum*.

Thura] De hac voce conſule Not. in Pſal. xxvi. 6. *Tura dabo*.

24. *Ante diem*] Vide Not. in Pſal. lv. 23. *Ante diem*.

26. *Læna velut*] *Lænam* volunt alii eſſe veſtimentum militare, quod ſupra omnia veſtimenta aſſumitur. Aliis eſt veſtis ſacerdotalis; nomen vel a *lana*, vel a Græca voce Χλαῖνα, quod a Χλιαίνω, *caleſacio*.

Moles et machina mundi] Id eſt *moles machinæ mundi*, per Figuram quam vocant *Hendiadyoin*: quo modo dixit Virgilius, *molemque et montes* pro *molem montium*, Æn. i. 65. Hîc autor imitatus eſt illud Lucretii:

—*Multoſque per annos*
Suſtentata ruet moles & machina mundi, Lib. v. 97.

27. *Tu tibi par ſemper, tu deſpicis*] Notetur hîc elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, Sceptra*.

Rotas] Ponitur hîc per *Synecdochen* pro *currus*.

28. *Soboleſque tui, Soboliſque*] Hîc copula *que* geminatur et redundat per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, ut Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

CIII.

MENS! cane læta Deum, totas ſimul exſere vires;
Nominis & Sancti fer ſuper aſtra jubar.
2. Redde ſuam meritis laudem; nec falce ſenectæ
Hanc metat, aut tenebris obruat ulla dies.
3. Scilicet et ſcelerum nævos obliterat omnes;
Et medicam morbis applicat ille manum.
4. Ille tuos animat cineres, redivivaque lauro
Perpete Cœleſtis tempora cingit Amor.
5. Deliciis os mille beat; pulſiſque ſenectæ
Exuviis, aquilæ ſecula more novat.
6. Ne tenues vis ulla premat, dat jura tyrannis;
His Pater æthereus faſque nefaſque regit.
7. Credidit Amramidæ leges Deus, Arbiter æqui;
Abramidûm populo facta notanda dedit.
8. Sponte Deum noſtrî miſeret; qui, ſegnis ad iram,
Quos ſibi delegit non patienter amat.
9. Nec litem de lite ſerit; flammæque fugacis
Æmula, momento deperit ira brevi.
10. Non hic fulmineum, quoties deliquimus, enſem
Accinxit; ſceleri pœna nec æqua fuit.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus* continens primo *Exordium*, duobus primis verſibus; deinde *Narrationem*, a verſu tertio ad vigeſimum; poſtremo *Concluſionem*, inde ad finem.

4. *Perpete lauro*] Vide Not. in Pſal. xxviii. 9. *Lauro cinge comas.*

Tempora] Conſule Not. in Pſal. xxx. 1. *Tempora.*

5. *Aquilæ more novat*] De ratione quâ aquilæ in juventutem ſe reparent, mira tradunt nonnulli. Aquilam ſcilicet debilitatam ſenio proſternere, atque in ſole feſſum fovere corpus; ſic recentatam calore, ter ſeſe mergere in fonte, et ita in juvenilem vigorem refingere ætatem.

Secula] Vide Not. in Pſal. xlv. 6. *Mobile ſeclo.*

6. *Tenues*] Vide Not. in Pſal. x. 2. *Tenuem.*

Dat jura tyrannis] De ſignificatione vocis *tyrannus* conſule Not. in Pſal. vii. 2. *Impune tyranni.*

Faſque nefaſque] Hîc copula *que* geminatur per *Polyſyndeton*, de quâ Figurâ vid. Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

Abramidûm] Per *Syncopen* dicitur pro *Abramidarum.*

11. Eſt

11. Eſt bonitas immenſa, pios quâ protegit; ima
Nec magis à cœli vertice diſtat humus.
12. Crimina depellit, quantùm Sol diſtat ab ortu,
Cæruleo feſſas cùm lavat amne rotas.
13. Cultores fovet ille ſuos, et diligit unos,
Ut tenero prolis flagrat amore parens.
14. Scit genus Adamidûm quâ ſimus origine nati;
Et meminit fragili corpora ficta luto.
15. Graminis in morem ſurgens, citò carpitur ætas:
Sic violæ primo purpura vere fugit.
16. Vere fugit, rapiturque Notis, de ſtirpe reciſa;
Nec manet indicium, quo fuit orta, loci.
17. Sed fovet electos Superi clementia Patris;
Excubiaſque ſacro pro grege ſemper agit:
Tranſit et ad ſeros bonitas divina nepotes;
Obſtrictam patribus ſervat et uſque fidem.
18. His promiſſa Dei rata ſunt et fœdera, leges
Quos juvat æthereas imperiumque ſequi.

ANNOTATIONES.

10. *Fulmineum enſem*] Ita Virgilius:

—*Vaginaque eripit* enſem
Fulmineum,—*Æn.* iv. 579.

Vide etiam Not. in Pſal. xxii. 21. *Fulmineo Leoni.*

12. *Lavat amne rotas*] Id eſt, *cùm ſol occidat*; forma loquendi Poetis non inuſitata, ut apud Virgilium:

Quid tantum oceano properent ſe tingere ſoles,
Georg. ii. 481.

Rotas] Hîc ponitur per *Synecdochen* pro *curru.*

Amne] *Amnis* dicitur etiam de Oceano. Ut apud eundem Virgilium:

Oceani ſpretos pede reppulit amnes, Georg. iv. 233.

13. *Diligit unos*] *Unus* interdum occurrit, ut hîc, etiam in plurali numero, ut apud Terentium: *Aderit una in unis ædibus,* Eun. ii. iii. 75. Et Ciceronem: *Adſunt Lacedæmonii qui*—unis *moribus, et nunquam mutatis legibus vivunt,* Pro Flacco, 62. *Unus* hic pro *præcipuus,* ut ſupra dictum ad Pſal. lxxi. 14. *Te unum.*

15. *Purpura violæ*] Plinius docet, *Lib.* xxi. 6. *Violarum* eſſe plurima genera, *purpureas, luteas, albas.* Florum primo vernuntiantium, eſt viola alba: poſtea quæ appellatur *purpurea.*

16. *Rapiturque Notis*] *Noti* hic pro ventis in genere, ut Pſal. i. 4. *Notus.*

17. *Grege*] Vide de hac voce Not. in Pſal. i. 1. *Grege.*

19. Ætheris in medio Solium sibi Rector Olympi
Fixit; et hinc orbem solus ubique regit.
20. Turma potens, volucrisque! Dei quæ jussa facessis,
Huic, age! cœlesti pectine pange melos.
21. Qui cœli sub Rege meres, Exercitus omnis!
Pange tui laudes, quo decet ore, Ducis.
22. Divinâ cœlata manu, tu machina mundi!
Tu mea, dum superes, mens! cane læta Deum.

ANNOTATIONES.

19. *Rector Olympi*] De *Olympo* vide Not. in Psal. xlix. 15. *Rector Olympi.*

20. *Turma potens volucrisque*] Est *Periphrasis* pro *Angelis*, qui viribus excellunt, et alacriter Deo ministrant.

Cœlesti Pectine] *Pecten*, vel *plectrum*, instrumentum quo citharam pulsamus. Teste Virgilio:

—*Jam* pectine *pulsat eburno*, Æn. vi. 647.

Hîc per *Metonymiam* pro *ipsâ citharâ.*

21. *Pange laudes*] De primariâ significatione vocis *Pangere* vide Not. in Psal. ix. 11. *Pangite.*

22. *Superes*] Pro *superstes*, ut jam dictum ad Psal. lxxiii. 4. *His superant.*

Cane læta] *Læta* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *lætè*, ut Psal. ii. 12. *Securus.*

CIV.

DICERE fert animus Superûm nova carmina Regi;
Quem sacra majestas cingit, et ambit honos.
2. Se radiis, ceu veste, tegit; ceu byssina vela,
Explicat astriferi mœnia vasta poli.
3. Inter aquas domus alta trabes expandit eburnas;
Dantque triumphales nubila summa rotas.
Terga premens Zephyris, Euriſque jugalibus actus,
Pervolat eoas occiduasque plagas.

4 Stant

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus etiam *Laudativus*, constat ex tribus summatim partibus. Prima est *Exordium*, versu primo; secunda, *Narratio* a versu secundo ad trigesimum; tertia, *Conclusio*, inde ad finem usque.

1. *Superûm*] Per *Syncopen* dixit pro *superorum.*

2. *Ceu byssina vela*] De voce *Byssina* vide Not. in Psal. lxxviii. 36. *Byssina verba.*

3. *Triumphales rotas*] *Rotas* pro *currus* dicitur per *Synecdochen.*

Terga premens Zephyris] *Zephyris*

4. Stant circùm aligeri Proceres, Flammæque miniſtræ;
Et certant alacres, quò jubet ille, ſequi.
5. [illegible]ondere nixa ſuo, medio ſtat in aere tellus
Pendula, nullius præcipitanda manu.
6. [illegible] priùs pelago, ceu velo, tecta latebat;
Altius et ſummis montibus æquor erat.
7. At ſimul intonuit tua vox, Pater Alme! mariſque
Cedere juſſit aquam, juſſa receſſit aqua.
8. Surgere cœperunt montes, et ſidere valles,
Collibus incinctæ nubiferiſque jugis.
9. Tu mare ſepſiſti clauſtris; ne, fœdere rupto,
Terra repentinis obrueretur aquis.
10. Vallibus in mediis, et rupes inter acutas,
Flumina tu ſtabili currere lege jubes.
11. His pecudes timidique ſimul ſaturantur onagri,
Quæque colunt ſylvas et loca ſola feræ.
12. Hæc circùm glomerantur aves, nidoſque loquaces
Intexunt ramis arboreiſque comis.
13. Æthereo tu rore beas juga conſita dumis;
Totaque cœleſti ſub pede ridet humus.

ANNOTATIONES.

phyris hîc ponitur pro *Zephyrorum* per *Antiptoſin*.

Euriſque jugalibus] De *Euro* vento orientali vide Not. in Pſ. xlviii. 7. *Eure*.

Eoas] De hac voce conſule Not. in Pſal. xix. 5. *Eoo*.

4. *Certant alacres*] *Alacres* ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *alacriter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

6. *Æquor*] De hujus vocis Etymologiâ vide Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas*.

7. *Pater Alme*] De hoc epitheto *almus* vide Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

11. *Saturantur onagri*] *Onager* a Græco ὄναγρος, *aſinus ſylveſtris*: componitur ex ὄνος, *aſinus*, et ἄγριος, *ſylveſtris*. Occurrit apud Virgilium:

— *Timidos* onagros *agitare curſu*, Georg. iii. 409.

12. *Glomerantur aves*] Ita Virgilius:

Quam multæ glomerantur aves —— Æn. vi. 311.

Vide Not. in Pſal. xviii. 11. *Nubes glomerans*.

Nidoſque loquaces] Ad exemplum Virgilii:

Pabula parva legens nidiſque loquacibus *eſcas*,
Æn. xii. 475.

Vide Not. in Pſal. lxxxiv. 3. *Cunas*.

Comis] *Comæ* hîc ponitur pro *foliis*, ut Pſal. i. 3. *Brachia—comas*.

13. *Ridet humus*] De uſu metaphorico verbi *ridet* vide Not. in Pſal. lxv. 10. *Ridet humus*.

14. Hæc

14. Hæc pecori gramen de vectigalibus arvis,
Hæc homini vescum sponte ministrat olus.
15. Farre novas vires, et vultum pingis olivo;
Et recreas dulci tristia corda mero.
16. Sylvarumque potens Libani sacra culmina cedris
Conseris; hîc volucrum pendula tecta locas.
17. Apta fretis abies se tollit in æthera; pullos
Pascit et hîc colubris nuntia Veris avis.
18. Incolit imbellis latebrosa cuniculus antra;
Errat et in summis hirta capella jugis.
19. Tu lunæ rapidis metiris tempora bigis;
Sol jubar Hesperiis, te Duce, mergit aquis.
20. Tu tenebris condisque diem, noctemque reducis;
Noctivagasque feras, quò lubet, ire jubes.

Annotationes.

15. *Tristia corda*] Est pluralis numerus pro singulari per *Heterosin*.

16. *Sylvarumque potens*] Est elegantissima et pulcherrima loquendi forma. Hoc in loco, ut ubique, a Marone edoctus est noster,

——*Te maximus orbis*
Auctorem frugum, tempestatumque potentem
Accipiat,—Geor. i. 26, etc.

Est etiam Horatium imitatus:

Phœbe, sylvarumque potens
Diana, Carm. Sec. 1.

Et *Carm.* iii. *Od.* xxv. 14.

——*O* Naïdum potens.

Libani] De *Libano* vide Not. in Psal. xxix. 5. *Libani vertex*.

17. *Apta fretis*] *Fretum* hîc ponitur per *Metonymiam* pro *navibus* quæ sulcant *freta*. Ut etiam apud Virgilium, *Æn.* i. 228.—*Mare velivolum* pro *navibus velivolis*.

Pullos pascit colubris] Ciconiam intelligit, Anglice the Stork; quæ avis serpentibus pullos nutrit. Teste Juvenale:

—*Serpente* Ciconia *pullos*
Nutrit, et inventâ per devia rura lacertâ, Sat. xiv. 74.

Nuncia veris avis] De prudentia *Ciconiæ* in itu et reditu ad stati temporis articulum, agitur *Jerem.* viii. 7.

19. *Lunæ rapidis bigis*] *Luna* apud Poetas semper depingitur *bigis* invecta; Sol verò quadrigis. Currum Lunæ trahebant duo equi, alter albi, alter nigri coloris; forsan quia Luna apparet interdiu pariter ac noctu.

Sol jubar hesperiis mergit aquis] De *Hesperiis* pro *occidentalibus* vide Not. in Psal. xix. 6. *Littus in Hesperium*.

20. *Condisque diem, noctemque reducis*] Copula *que* hîc geminatur et redundat per *Polysyndeton*, ut Psalm. vii. 17. *Justumque Deum*, etc.

21. Tum

21. Tum ruit in prædam ſoboles animoſa leonis;
Et te mugitu ſupplice poſcit opem.
22. Aſt ubi ſol oriens vitreis caput extulit undis,
Turba ferox latebras quærit, et antra ſubit.
23. Gens hominum interea, ſtratis excita, labori
Inſtat; et in noctem continuatur opus.
24. O Deus! ampla tuæ quàm ſunt miracula Dextræ!
O quàm ſolerti ſingula mente regis!
25. Divite tu gazâ terras et meſſibus imples;
Nec minùs eſt vaſti fertilis unda maris.
Squammiger hanc peragrat populus, proleſq; parentem
Stipat, et ingentes turba minuta duces.
26. Hîc, inter circumque rates, maris incola piſtrix
Ludit, et informi mole ſuperſtat aquis.
27. Quidquid humus vel pontus alit, te ſuſpicit; uno
Te tempeſtivas poſcit et ore dapes.
28. Cuncta legunt epulas, tu quas, Pater Alme! miniſtras:
Cuncta ſaginantur, te referante manum.
29. Omnia turbantur, tu cùm jubar occulis Oris;
Et fiunt, animam te revocante, cinis.
30. Mox ubi vitales inſpiras luminis auras,
Sêcla renaſcuntur, juſſaque vernat humus.
31. Ætheris ergò Parens omni cantabitur ævo;
Gaudebitque operis nobilitate ſui.

ANNOTATIONES.

22. *Vitreis undis*] De hoc epitheto *vitreis* vid. Not. in Pſal. lxxv. 6. *Vitreis aquis*.

25. *Divite gaza*] De voce *gaza* vid. Not. in Pſal. xlix. 8.

26. *Maris incola piſtrix*] *Piſtrix* hîc dicitur per *Metathefin* pro *priſtis*, quæ ſumitur vulgo pro *Balæna*, quamvis a Plinio diſtinguatur: maximæ molis, et tamen velociſſime fluctus ſecans, unde nomen habet: πρίσις enim eſt ſector.

29. *Oris*] Dicitur hîc per *Synecdochen* pro *vultus*.

30. *Luminis auras*] De hac dictione vide Not. in Pſal. c. 3. *Debes luminis auras*.

Sêcla] Per *Syncopen* pro *ſecula*, de qua voce vide Not. in Pſal. xlv. 6. *Mobile ſêclo*.

31. *Operis Nobilitate*] *Nobilitas* pro fama et nominis celebritate. Ut apud Ciceronem: *In eo ipſo in quo prædicationem* nobilitatemque *deſpiciunt, prædicari de ſe ac nominari volunt*, Pro Archia 26.

32. Illius

32. Illius adſpectu tellus tremit infima, fumant
Ardua cœleſti culmina tacta manu.
33. Æthere dum veſci datur, et vitalibus auris,
Hic mihi materies carminis Unus erit.
34. Grata ſit huic opto vox hæc: ſic gaudia carpam,
Dum recolam Domini munera tanta mei.
35. O pereant ſcelerum ſocii, de ſtirpe reciſi!
O premat infandos fœda ruina lares!
Interea tu læta Dei, mens! concipe laudes;
Quiſquis et hunc orbem, quem regit Ille, colis.

ANNOTATIONES.

33. *Æthere veſci*] De hac dictione vid. Not. in Pſal. xvi. 3. *Veſcitur aura.*

35. *Infandos lares*] De hac voce *Lares*, vid. Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

Læta concipe] *Læta* hîc adverbialiter ſumitur per *Enallagen* pro *lætè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

CV.

FUNDITE vota Deo, meritas et ſolvite grates:
Gentibus ætherei pandite facta Patris.
2. Tollite grandiſono Domini miracula plectro;
Sint argumentum carminis illa novi.
3. Vir pius hoc unum jactet Venerabile Nomen;
Geſtiat et Domini quem pius urit amor.
4. Hunc colat, hunc poſcat victricis pignora dextræ:
Optet et illius jugiter ore frui.
5. Quæ Deus exhibuit, ſubeant miracula mentes,
Quæque piis olim jura reliquit avis.
6. Alloquor Iſacidas, lectum genus; alloquor Abræ
Progeniem: famulus Numinis ille fuit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, ex duabus partibus conſtans; *Exordio*, ad verſum ſeptimum; et *Narratione*, ad finem uſque.

2. *Plectro*] De hac voce vide Not. in Pſal. xlix. 4. *Plectro.* Ponitur hîc per *Metonymiam* pro *cithara.*

4. *Hunc colat, hunc poſcat*] Notetur hîc *Anaphora*, de qua vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi,——Sceptra.*

Ore] Per *Synecdochen* ponitur hîc pro *vultu.*

7. Rerum

7. Rerum Opifex nobis Deus eſt; Hic præſidet orbi,
Juſtitiæ terris et monumenta dedit.
8. Fœderis ille ſui memor eſt; et verba, fideſque
Priſtina tot ſêclis inviolata manent.
9. Hic Abrahæ, natoque pio, magnoque nepoti,
Non ſemel obſtrinxit tempus in omne fidem.
10. Hæc eadem toti juravit fœdera genti
Abramidûm, nullo diſſolüenda die.
11. Quos, ait, hîc habitat Canaæ gens impia, fines
Adſpice; diviſos hos tibi ſorte dabo.
12. Nec numero, memini, nec belli robore pollens,
Hoſpes in hâc olim gens ſacra vixit humo.
13. Nec mora, nec requies; populis, heu! præda pro-
Ceſſit; in exilium nec ſemel acta fuit. [fanis
14. Vim tamen et noxam Deus omnem depulit: ipſos
Fulmineis reges terruit ille minis.
15. Quem mihi ſacravi, populum ne tangite, dixit;
Ne viola vates, turba profana! meos.

ANNOTATIONES.

9. *Natoque pio, magnoque*] Hîc copula *que* geminatur per Figuram *Polyſyndeton*, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

10. *Abramidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Abramidarum*.

Nullo diſſolüenda die] Eſt hîc diviſio unius ſyllabæ in duas per Figuram quæ *Diæreſis* dicitur: nam *diſſolüenda* dixit pro *diſſolvenda*, ad exemplum Tibulli:

——*Parcæ fatalia nentes*
Stamina non ulli diſſolüenda *Deo*, 1 Eleg. vii. 2.

11. *Canaæ gens*] Terra Iſraelitica, vulgo terra Dei, ſeu terra ſancta, priùs dicta terra *Canaæ*, ſive Canaan, a Canaan filio Cham, cujus poſteri eam regionem incoluerunt: his vero expulſis ceſſit Iſacidis. A meridie habuit montes Idumæos, ab oriente lacum Aſphaltitem, fluvium Jordanem, & mare Galilæum; a ſeptentrione montem Libanum, ſive Phœnicum fines; et ab occidente mare Mediterraneum.

13. *Nec mora, nec requies*] Ita Virgilius de Entello Dareta præcipitem agente:

Nec mora, nec requies: *quam multa grandine nimbi*
Culminibus crepitant, ſic denſis ictibus Heros
Creber utraque manu pulſat, verſatque Dareta,
Æn. v. 458.

16. Intulit

16. Intulit Hic olim miſeris jejunia terris;
Aruit et lævo fidere tacta ſeges.
17. Tum gregis electi meminit; famulumque Joſe-
Qui jam venierat, miſit in arva Phari. [phum,
18. Ille diu latuit tenebroſi carceris antro
Clauſus, et arctârunt ferrea vincla pedes:
19. Aſt ubi miſſa polo diſcuſſit ſomnia, vatis
Et patuit pietas, mille probata modis;
20. Vincula rex dempſit, libertatemque priorem
Reddidit; hunc populi juſſit et eſſe ducem.
21. Principis ornatus titulo, præfectus et aulæ,
Memphi! tuas idem rexit et auxit opes.
22. Fas erat huic regni proceres compeſcere vinclis;
Inque ſenatorum jura docere choro.
23. Mox pater Iſacides Pharias deſcendit in oras,
Inque peregrinâ ſubſtitit hoſpes humo.
24. Illius et ſobolem rerum Pater auxit, opeſque;
Et novus indigenis advena major erat.
25. Tum Peluſiacus, mutatâ mente, tyrannus
Æſtuat, et populum tollere fraude parat.
26. Ergò Deus Moſen, lecto cum fratre, miniſtrum
Mittit in inviſi barbara regna ſoli.
27. Numinis attonitus vidit miracula Nilus,
Senſit et ultrici ſpicula miſſa manu.

28. Illius

Annotationes.

16. *Lævo ſidere*] Vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

17. *Arva Phari*] De *Pharo* conſule Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces.*

18. *Arctârunt—vincla*] Pro *arctaverunt* et *vincula*, utrumque per *Syncopen.*

19. *Polo*] Vide Not. in Pſal. xviii. 12. *Micare polus.*

21. *Memphi*] Conſule Not. in Pſal. lxviii. 31. *Memphis.*

22. *Vinclis*] Per *Syncopen* ponitur pro *vinculis.*

Choro] Vide Notam in Pſal. xviii. 10. *Chori.*

23. *Pharias oras*] Vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces.*

25. *Peluſiacus*] Conſule Not. in Pſal. lxxviii. 44. *Peluſiaco ſanguine.*

Tyrannus] De propriâ hujus vocis ſignificatione, vide Not. in Pſal. vii. 2. *Impune tyranni.*

26. *Barbara regna*] Per *Hetereſin* ponitur hîc pluralis numerus pro ſingulari.

27. *Nilus*] Hîc ponitur pro *Ægypto.* De *Nilo* flumine jam dictum ad Pſal. lxxxviii. 12. *Barbare Nile.*

Ultrici

28. Illius Heroes alacres dum juſſa faceſſunt,
Triſtibus eſt tenebris undique ſepta Pharos.
29. Indigenûm tepido manârunt ſanguine rivi;
Squammigeroſque putris ſuſtulit unda greges.
30. Fudit humus turpes, frugum pro munere, ranas;
Et torus his regis tectus et aula fuit.
31. Regia peſtiferæ fœdârunt pocula muſcæ;
Et nuſquam vacuus cimice lectus erat.
32. Antè dabat cœlum pluvias; tum grandinis imber
Deſuper, et crepitans fulmine flamma ruit.
33. Ficus, & everſis periit cum vitibus Uva;
Et nemora excuſſis procubuêre comis.
34. Agmine mox denſo vaſtârunt arva locuſtæ,
Bruchus et herboſos eſt populatus agros.
36. Nec mora, primitias ſobolis, floremque juventæ
Abſtulit atroci mors inopina manu.
37. Aucta Phari ſpoliis, fines gens ſacra nefandos
Liquit; et imbelli corpore nemo fuit.
38. Vidit ut hanc abitum moliri terra Canopi,
Geſtiit, excuſſo, quo fuit icta, metu.
39. Nube Deus populum Solis defendit ab æſtu;
Flammaque per tenebras prævia rexit iter.
40. Mox

ANNOTATIONES.

Ultrici manu] Per *Hypallagen* dicitur pro *manu Dei ultoris*: ſimilia habes apud Virgilium alioſque Poetas exempla:

(1) —— *Animumque expléſſe juvabit*
Ultricis flammæ, *et cineres ſatiâſſe meorum*,
Æn. ii. 587.

(2) *Hæc cape, et* ultricem *pharetrâ deprome* ſagittam,
Æn. xi. 590.

28. *Pharos*] Pro *Ægypto*. Vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces*.

29. *Indigenûm — manârunt*] Per *Syncopen* pro *indigenarum* et *manaverunt*.

Squammigeroſque] Per *Epenthefin* dicitur pro *ſquamigeroſque*.

Unda] Pro *aqua*, ut apud Virgilium:

—*Et tacitâ refluens ita ſubſtitit* undâ, Æn. viii. 87.

31. *Fœdârunt*] Per *Syncopen* dicitur pro *fœdaverunt*.

33. *Excuſſis comis*] *Comæ* pro *foliis*, ut Pſal. i. 3. *Brachia, comas*.

34. *Vaſtârunt*] Per *Syncopen* dicitur pro *vaſtaverunt*.

Bruchus] Vide Not. in Pſal. lxxviii. 46. *Bruchus*.

37. *Phari*] Vide Not. in Pſ. lxxiv. 13. *Pharios duces*.

38. *Canopi*] Conſule Notam in Pſal. lxxviii. 49 *Canopi*.

40. Mox Pater æthereus volucres in caſtra cupitas
Miſit, et ignotas cœligenaſque dapes.
41. Limpida de ſilicum manârunt flumina venis;
Et dulces Arabum teſqua rigâſtis aquæ!
42. Nempe Deus pacti meminit, fideique, miniſtro
Quæ data Thariadæ nec violata fuit.
43. Sic bonus Iſacidas, Cœleſti Vindice lætos,
Finibus eduxit, maxime Nile! tuis.
44. Expulit et gentes, et, quæ coluêre tot annis
Indigenæ, populo contulit arva ſuo.
45. Legis in obſequium ſic flexit pectora: laudes
Illius altiſonis ferte ſub aſtra modis.

ANNOTATIONES.

Geſtiit] Per *Syncopen* dicitur pro *geſtivit*.

41. *Manârunt*] Ponitur per *Syncopen* pro *manaverunt*.

Arabum] Vide Not. in Pſal. lxxii. 10. *Uſtus Arabs*.

Teſqua] De hac voce jam dictum ad Pſal. xxix. 8. *Teſquaque*.

Rigâſtis] Per *Syncopen* ponitur pro *rigaviſtis*.

Aquæ] Per *Apoſtrophen* hîc affatur *aquas*, more poetico.

43. *Vindice*] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice*.

Maxime Nile] Eſt *Apoſtrophe* ad *Nilum*, de quo vide Not. in Pſal. lxxviii. 12. *Barbare Nile*.

45. *Sub aſtra*] Conſule Not. in Pſal. iii. 3. *Ferre ſub aſtra*.

CVI.

EIA agedum! laudate Deum, facilemque bonumque:
Illius, excluſo limite, durat amor.
2. Facta quis illius numero comprêndere? laudes
Quæ queat et titulos æquiparare chelys?

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, conſtans ex quatuor partibus; prima eſt *Exordium*, verſu primo; ſecunda *Propoſitio*, a verſu ſecundo ad ſeptimum; tertia, *Narratio*, a verſu ſeptimo ad quadrageſimum ſeptimum; quarta, *Concluſio*, duobus ultimis verſibus.

2. *Comprêndere*] Per *Syncopen* dicitur pro *comprehendere*.

Titulos] Vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos Titulos*.

Chelys] De hac voce ſupra ad Pſal. xliii. 4. *Te referet chelys*.

3. O-

3. O felix nimiùm populus, cui candida mens eſt,
Labe vacans pectus, juſtitiæque tenax!
4. Reſpice me placido, ſuperûm Rex inclyte! vultu;
Lenis et optatæ ſterne ſalutis iter.
5. Da bona, ſelectæ da gaudia carpere gentis;
Inter et hæredes poſſe nitere tuos.
6. Æmula progenies proavûm deliquimus; inſons
Nec ſcelerum mens eſt, nec ſine labe manus.
7. Hos latuit Phariis cœli quæ Rector in oris
Præſtitit, et toties, Hoc duce, parta ſalus.
Nec ſemel hunc patres irritavere rebelles,
Hîc, ubi purpurei panditur unda maris.
8. Sed memor hic pacti populum ſervavit, et orbi
Roboris immenſi pignora certa dedit.
9. Æquor ut increpuit, campi maris alveus inſtar
Aruit, et tutum per vada fecit iter.
10. Hâc ope traducens populum, vim depulit hoſtis;
Cui furor accendit, triſtis et ira, jecur.

11. Gentis

Annotationes.

3. *Felix nimiùm*] Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimiùm.*

Candida mens] De voce *candidus* vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida.*

4. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum.*

Lenis ſterne] *Lenis* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *leniter:* ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

5. *Da bona—da gaudia*] Notetur *Anaphora*, de qua conſule Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, ſceptra.*

6. *Proavûm*] Per *Syncopen* ponitur pro *proavorum.*

7. *Hos latuit*] *Latet* eſt inter verba quæ vocant impersonalia, quomodo etiam apud Virgilium: *Nec* latuere *doli* fratrem *Junonis et iræ*, Æn. i. 134. Refertur *latuit* ad totam ſententiam, ad *ea quæ præſtitit* et *parta ſalus.*

Phariis] Vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces.*

9. *Æquor*] De hujus vocis Etymo et propriâ ſignificatione vide Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas*, etc.

Per vada] De propriâ ſignificatione vocis *vada*, vide Not. in Pſal. xxvi. 9. *Vadis.* Hîc verò ponitur pro *undis* vel *aquis*, ut Pſal. lxxiv. 17. *Septa vadis.*

10. *Cui*] Per *Antiptoſin* dicitur pro *cujus*, ut Pſal. i. 3.

Furor accendit—jecur] *Jecur* eſt viſcus id, quod dextra parte ventriculo aſſidet, ſanguinemque conficit. Proprie eſt ſedes libidinis, non furoris; nam in felle ira, in jecore amor ac libido, in ſplene riſus, in corde ſapientia proprie reſident. Sed non inuſitatum Poetis iracundiam etiam in jecore ſtatuere.

11. Gentis at inviſæ reflui maris unda phalanges
Obruit, et cladi nemo ſuperſtes erat.
12. Tum Domino fidens populus, cœleſtibus hymnis
Invicti cecinit clara tropæa Ducis.
13. Mox tamen hæc partæ gens eſt oblita ſalutis;
Abnuit et Domini juſſa ſacrata ſequi.
14. Illius, arentes Arabum dum calcat arenas,
Mota libidinibus Numinis ira fuit.
15. Annuit optatis, miſſâ dape, Rector Olympi;
Sed fuit huic macies pernicioſa comes.
16. Obſtitit hæc Moſi fratrique rebellibus auſis;
Sparſit et in ſacros impia probra duces.
17. Dathanem tum ſorpſit humus recluſa: perîſti
Tu quoque cum ſociis, dux Abirame! tuis.
18. Flamma vorax reliquos involvit, et impete vaſto
Cum dominis ipſos eſt populata lares.
19. Crevit et impietas: ſculpto gens impia tauro
Supplicat, hirſutos ante voluta pedes.
20. Judice pro ſuperûm, cœli pro Numine, culta eſt
Fronde ſaginati turpis imago bovis.
21. Mentibus exciderat favor, et miracula tanti
Vindicis, et Phariis unda refuſa vadis.

Annotationes.

Ut (1) apud Horatium:

——— *Væ meum*
Fervens difficili bile *tumet jecur*, 1 Carm. xiii. 4.

2) Juvenalem:

Quid referam quanta ſiccum jecur *ardeat* irâ, Sat. i. 45.

11. *Phalanges*] Vide Not. in Pſal. iii. 1. *Phalanges.*

12. *Tropæa*] Conſule Not. in Pſal. xx. 5. *Læta Tropæa.*

14. *Arabum*] De hac gente ſupra dictum ad Pſal. lxxii. 10. *Uſtus Arabs.*

15. *Olympi*] Vide Not. in Pſal. xlix. 15. *Rector Olympi.*

17. *Dathanem — Abirame*] De hoc eventu vide *Num.* xvi. 31. etc.

Dux Abirame] Eſt *Apoſtrophe* ad hunc.

18. *Lares*] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

19. *Tauro ſupplicat*] Vide de hoc cultu idololatrico, *Exod.* xxxii. 4.

21. *Phariis — vadis*] De voce *Pharius* pro *Ægyptius*, vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces*; et de *vadis* pro *aquis*, conſule Pſal. lxxiv. 17. *Septa vadis.*

23. Ergò

23. Ergò ſoli cœlique Parens, extrema minatus,
Corripit ultrici tela tremenda manu.
Hunc niſi flexiſſet fuſâ prece legifer Heros,
Straviſſet ſcelerum mors violenta duces.
24. Pergit adhuc, et ridet opes gens impia terræ
Quam petit, et Domino derogat uſque fidem.
25. Illius imperium detrectans caſtra tumultu
Diſtrahit, et querulâ ſidera voce ferit.
26. Talibus accenſus, tandem ſe Conditor orbis
Ulturum jurat perpete morte nefas.
27. Deſtinat exitio populum, genteſque per omnes
Spargere cum totâ poſteritate parat.
28. Gens tamen hæc amens Beli dare munera templis,
Inferiaſque nigris Manibus auſa fuit.
29. Sic rurſum calidâ rerum Pater æſtuat irâ;
Obruit et plagis perfida caſtra novis.
30. Ultor adeſt Phineas, armatus vindice ferro:
Hâc ope cœleſtis ſubſtitit ira Patris.
31. Vindicis hunc Juſti titulis inſigniet orbis;
Tollet et in cœlum neſcia fama mori.
32. Et Meribam propter meritas Deus induit iras;
Sumptaque de populi principe pœna fuit.

33. Turba

ANNOTATIONES.

23. *Ultrici manu*] Vide Not. in Pſal. cv. 27.

Tela] De hujus vocis Etymo vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

Hunc niſi flexiſſet] De hoc eventu vide *Exod.* xxxii. 10.

24. *Ridet opes*] Alludit ad hiſtoriam quæ refertur *Num.* xiv. 1.

28. *Beli templis*] Vide *Num.* xxv. 3. *Belus*, ſive *Jupiter Belus*, erat magnus Deus Aſſyriorum et Phœnicum; cui ſuperbum templum Babylone fuit extructum. Hic Belus Nini pater fuiſſe traditur, qui primus ei cultum inſtituit. Ninus verò ille eſt quem ſacræ literæ nominant *Tiglath Pileſar*, cujus pater, dictus *Pul*, idem erat ac Belus.

Inferiaſque] *Inferiæ* erant ſacra mortuorum quæ *inferis* ſolvebantur. Conſtabant liquoribus et victimis. Liquores erant aqua, lac, vinum, et ſanguis. Virgilius hos deſcribit:

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis et ſacri pateras: —
Æn. iii. 66.

Nigris Manibus] Vide Not. in Pſal. lxxxviii. 4. *Manibus adſcribor gelidis.* Hîc ſumuntur *Manes* pro *Diis infernum.*

30. *Ultor adeſt Phineas*] Vide *Num.* xxv. 7.

31. *Titulis*] Vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos titulos.*

32. *Meribam propter*] Vide

33. Turba ducem ſecum rapuit, dubiumque coegit
Vana Deo coram, nec ſatis apta, loqui.
34. Sed neque cura fuit gentes delere nefandas,
Quas Deus è ſacrâ pellere juſſit humo.
35. His junxit gens ſancta lares, populique profani
Mox didicit mores ingeniumque ſequi.
36 Numine poſthabito, peregrinis munera Divis
Obtulit, indignis ludificata modis.
37. Nec ſat id eſt; furiis agitur ſine fine modoque:
Mactat et infernis pignora chara Deis.
38. Cæde ſuæ ſobolis Cananæas imbuit aras;
Inſontique ſacram ſanguine tinxit humum.
39. Sic, ſibi quos ſculpſit, ſupplex dedit oſcula truncis;
Inventis et ſe polluit ipſa ſuis.
40. Ergò ſuum contra populum Deus arſit in iras;
Nec fuit Iſacidis gens odioſa magis.
41. Nec mora, ſanguineis hunc inſervire tyrannis
Cogit, et hoſtili ſubdere colla jugo.
42. Oppreſſæ fractæque malis, et cladibus hauſtæ,
Iſacidûm quot erant ingemuêre tribus.

43. Sæpe

Annotationes.

Num. xx. 13. De *Meriba* jam dictum ad Pſal. lxxxi. 7.

34. *Sed neque cura fuit*] Reſpicit ad *Deut.* vii. 2.

35. *His junxit lares*] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque Lares.*

37. *Mactat*] Vide de hoc verbo Not. in Pſal. xlv. 4. *Mactæ novis titulis.*

Pignora] *Pignus* dicitur, aut munus, aut aliqu'd ſimile, quod amoris et benevolentiæ indicium, argumentum idoneum, vel etiam ſignum certum eſſe volumus. Pro liberis *pignora* accipiuntur: quoniam liberi videntur tanquam pignora inter virum et uxorem eſſe, tum vinculi, ne alioqui divortium fiat; tum charitatis.

38. *Cananæas aras*] Vid. Not. in Pſal. cv. 11. *Canaæ gens.*

Inſontique ſanguine] Vid. Not. in Pſal. iii. 7. *Innocua cæde.*

39. *Supplex dedit*] *Supplex* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

40. *In iras*] *Iras* hîc ponitur per *Heteroſin* pro *iram.*

41. *Nec mora*] Vide Notam in Pſal. xxx. 2.

Tyrannis] Conſule Not. in Pſal. vii. 2. *Impune tyranni.*

Jugo] Vide Not. in Pſal. xlvii. 3. *Juga.*

42. *Cladibus hauſtæ*] De hac ſignificatione verbi *haurio* vide Not. in Pſal. xliv. 19. *Hauſerunt miſeros.*

Inge-

43. Sæpe Deus populum defendit, ſæpe rebelles
Traxit in exitium, qui fuit Autor opis.
44. Aure tamen facili gemitus excepit, amoris
Scilicet et priſci fœderis uſque memor.
45. Ipſe ſuas iras, et pectora molliit hoſtis;
Gens ſacra cùm durâ compede vincta foret.
47. Aſſere nos, Vindex! ſparſoſque recollige, rerum
Conditor! Iſacidæ quò tua facta canant.
48. Sic te Præſidium lecti gregis efferet Orbis
Ultimus, et laudes poſtera ſêcla tuas.

Annotationes.

Ingemuêre tribus] Romulus populus Romanorum in tres partes diſtribuerat, quæ propterea *tribus* dictæ; hæ poſtea multiplicatæ priſtinum nomen retinuere, teſte Virgilio:

Claudia nunc a quo diffunditur et tribus *et gens,*
Æn. vii. 708.

Iſacidas in duodecim *tribus* fuiſſe diviſas, omnibus fere notum.

Iſacidûm] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum.*

45. *Ipſe ſuas iras*] Spectat ad *Deut.* xxx. 3. *Iras* hîc dicitur per *Heteroſin* pro *iram.*

Molliit] Per *Syncopen* ponitur pro *mollivit.*

47. *Vindex*] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

48. *Sêcla*] Per *Syncopen* ponitur pro *ſecula.* Vide Not. in Pſal. xlv. 6. *Mobile ſêclo.*

CVII.

REDDE Deo grates, bonitas cui paſſibus æquis
It comes, et nullo limite ſeptus amor.
2. Hunc canat huic vitam ſe qui debere fatetur;
Quiſquis et, hôc olim vindice, ſenſit opem.
3. Hunc populi celebrent, Eois quotquot ab undis,
Et quot ab Heſperiis ille reduxit aquis;
Et quos à gelido collegit cardine mundi,
Et quos nimbiferi traxit ab axe Noti.

4. Er-

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, tribus partibus conſtans; *Propoſitione*, verſu primo; *Narratione*, a verſu ſecundo ad quadrageſimum ſecundum; et *Concluſione*, duobus ultimis verſibus.

3. *Eois*] Vide Not. in Pſalm. xix. 5. *Thalamo Eoo.*

Heſperiis] Conſule Not. in Pſal. xix. 6. *Littus in Heſperium.*

Cardine mundi] Vide Not. in Pſal. xl. 3. *Gemino ſub cardine.*

Nimbi-

4. Errabant queruli per inhoſpita teſqua; nec urbes,
Nec domus his, profugi quâ tegerentur, erat.
5. Omnibus ora fames, ægras ſitis arida fauces
Clauſerat; et priſcus liquerat oſſa vigor.
6. Rebus in adverſis fuderunt vota Tonanti;
Nec mora, de mediis eruit ille malis.
7. Prævius optatas palantes duxit in urbes,
Et bonus afflictis tecta colenda dedit.
8. O, precor, illius celebret miracula tellus,
Et largam miſeris munificamque manum!
9. Ille ſuos epulis olim ſaturavit opimis;
Invalidis vires præbuit ille novas.
10. Adſpice captivos lethi caligine merſos,
Cura quibus torquet pectora, vincla pedes.
11. Hi priùs ætherei monitus riſêre Parentis,
Juſſaque Supremi conſiliumque Ducis.
12. Ergò Deus ſontes curis oppreſſit amaris:
Nec tamen, auxilio qui foret, ullus erat.
13. Rebus in adverſis fuderunt vota Tonanti;
Nec mora, de mediis eruit ille malis.
14. Extulit è lethi tenebris, et carceris umbrâ;
Duraque cœleſti vincula rupit ope.
15. O, precor, illius celebret miracula tellus,
Et largam miſeris munificamque manum!
16. Illius imperio vectes et ahenea clauſtra,
Et ferro rigidæ diſſiliere fores.
17. Dum ruit in præceps, et legum ſpernit habenas,
Quas meruit pœnas ſtulta caterva luit.

ANNOTATIONES.

Nimbiferi Noti] De *Noto* conſule Not. in Pſal. i. 4. *Notus.* Dicitur *nimbifer* et *nimboſus*, quia *nimbos* et *humores* colligit, unde nomen habet.

Axe] Hîc ponitur pro regione ſub *axe* poſita, de quo vide Not. in Pſal. xix. 4. *Axe.*

4. *Teſqua*] De hac voce conſule Not. in Pſal. xxix. 8. *Teſquaque.*

5. *Omnibus ora*] *Omnibus* hîc ponitur per *Antiptoſin* pro *omnium*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

10. *Lethi*] De hujus vocis Etymo vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

Quibus torquet] *Quibus* hîc dicitur per *Heteroſin* pro *quorum*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Vincula] Per *Syncopen* ponitur pro *vincula.*

17. *Ruit in præceps*] Vide Not. in Pſal. v. 10. *Præceps.*

18. Re-

18. Reſpuit illa dapes, et nauſeat, arida febris
Dum coquit, et pulſat mors inopina fores.
19. Rebus in adverſis fundit pia vota Tonanti;
Nec mora, de mediis eruit ille malis.
20. Voce ſuâ mœſtum recreat, membriſque vigorem
Inſpirat, tetricam pellit et inde luem.
21. O, precor, illius celebret miracula tellus,
Et largam miſeris munificamque manum!
22. Quas decet, huic libet curvato poplite grates;
Et canat ætherei clara tropæa Patris.
23. Adſpice velivolis populum qui puppibus æquor
Sulcat, et ignotâ merce fatigat aquas.
24. Huic Deus omnipotens mediis affulget in undis:
Scilicet hîc vires exſerit ille ſuas.
25. Imperat ille Notis, et nunc mare tollit in altum,
Nunc premit: huic pectus liquitur omne metu.
27. Curritur huc illuc, et ceu male ſobrius, alnum
Qui regit, ah! titubat; ſpes neque reſtat opis.
28. Rebus in adverſis fundit pia vota Tonanti;
Nec mora, de mediis eruit ille malis.

ANNOTATIONES.

18. *Pulſat mors—fores*] Conſule Not. in Pſal. lxxxviii. 3.

22. *Libet*] De hoc verbo vide Not. in Pſal. li. 16. *Quam tibi libarem.*

Tropæa] Conſule Not. in Pſ. xx. 5. *Læta tropæa.*

23. *Velivolis puppibus*] Id eſt, quæ velis, quaſi alis volant. Ita Virgilius:

Deſpiciens mare velivolum,
terraſque jacentes,
Æn. i. 228.

—*Et* velorum *pandimus* alas,
Æn. iii. 520.

Et contra, volucres nare per aërem dicuntur: Ut de Dædalo,

—*Gelidas* enavit *ad arctos*:
Æn. vi. 16.

ibidemque ℣ 19.

———*Sacravit*
Remigium alarum.

Æquor ſulcat] Eſt *Metaphora* ab aratro: quo modo ipſe Virgilius:

—*Et longâ* ſulcat *maria alta carinâ*, Æn. x. 197.

Fatigat aquas] Vide Not. in Pſal. lv. 2. *Aſtra fatigo.*

25. *Notis*] *Notus* hîc ponitur pro *vento* in genere, ut Pſal. i. 4. *Notus.*

Huic pectus] Per *Antiptoſin* dicitur *huic* pro *hujus.*

27. *Alnum*] De *alno* pro *navigio*, vide Not. in Pſal. xxx. 6. *Alnum concutiet.*

9. Sternit

29. Sternit aquas, frænatque Notos; portumque petitum
Illius auſpiciis læta carina ſubit.
31. O, precor, illius celebret miracula tellus;
Et largam miſeris munificamque manum!
32. Cœtibus in ſacris vox illum prædicet omnis;
Numinis et referant fortia facta ſenes.
33. Illius areſcunt fontes et flumina nutu;
Et loca ſicca priùs luxuriantur aquis.
34. Dumque reos plectit dominos, pro ditibus arvis
Exhibet hirſutis horrida teſqua rubis.
35. Dulcibus et ſcatebris ſteriles fœcundat arenas,
Siccaque flumineos ducit in arva lacus.
36. Hic epulas inopi, peregrinis ſufficit urbes;
Vertit et in nitidos horrida teſqua lares.
37. Hic lætas ſegetes, gravidas hic ſurgere vites
Imperat, et domino ferre tributa ſuo.
38. Prole beat multâ populum, gregibuſque petulcis;
Vixque ſuas numeret veſpere paſtor oves.
39. Mox carpit, tumidumque gradu deturbat ab alto,
Lancinat et Vindex pectora mille modis.
40. Qui modò fulgebant, fœdati pulvere reges
Carpere coguntur per loca ſenta fugam.
41. Sed Pater Omnipotens humiles attollit in altum,
Auget et afflictas prole virente domos.
42. Hæc olim ſpectabit ovans, qui diligit Æquum;
Ora ſed Impietas tacta pudore premet.

ANNOTATIONES.

29. *Auſpiciis*] Conſule Not. in Pſal. xxxvii. 6. *Illius auſpiciis.*

Carina] Propriè infima pars navis, ſive trabs ea qua navis fundatur: Anglice the Keel. Sed pro tota navi frequenter apud Poetas habetur: Ita Virgilius:

Nunc tantum ſinus et ſtatio malefida carinis, *Æn.* ii. 23.

36. *Lares*] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

38. *Veſpere*] Vide Not. in Pſal. xxii. 28. *Veſper.*

40. *Loca ſenta*] Conſule Not. in Pſal. xvi. 11. *Loca ſenta.*

42. *Ovans*] Vide Not. in Pſal. xxxv. 25. *Jactet ovans.*

Ora] Dicitur pro *os* per *Heteroſin* pluralis numeri pro ſingulari.

Impietas] Hic perſonaliter exhibetur, ut Pſal. i. 1.

43. Qui

43. Qui ſapit, et memori mea condit pectore dicta,
Diſcet ab his, quanto flagret amore Deus.

CVIII.

PROMPTA mihi mens eſt, et te, Deus! adſpicit unum:
Te mea vox Dominum, te celebrabit ebur.
2. Excute ſegnitiem, numeris cane, lingua! decoris:
Pſallite vocali Nablia juncta lyræ!
3. Mane novo ſuper aſtra, Deus! te carmine tollam;
Et tua per populos fortia facta feram.
4. Magne Parens! æquat tua te clementia cœlo;
Tranſvolat et nubes intemerata fides.
5. Quâ, Deus! effulges, effer ſuper æthera lucem;
Terraque ſit radiis tota coruſca tuis.
6. Tu tibi dilectum ſuperis de ſedibus audi;
Dumque vibrant hoſtes ſpicula, tende manum.
7. Vox hilarat me ſacra Dei! quo vate, Sucothi
Metiar, et Sichemæ partiar urbis agros.
8. Cum Gileadæis ſubdam mihi rura Manaſſæ;
Juda dabit leges, gens Ephraïma viros.
9. Juncta Moabæis populis juga dives Idume
Induet, imperiis obſequioſa meis:
Quæque Palæſtinæ pingues gens incolit oras,
Victa gravi bello noſtra tropæa canet.

10. Quo

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, conſtans primo, *Exordio*, ad verſum octavum; ſecundo, *Confirmatione*, inde ad verſum decimum primum; poſtremo, *Concluſione*, inde ad finem uſque.

1. *Ebur*] Vide Not. in Pſal. xxiii. 2. *Ebur*.

2. *Nablia*] De *nablio* conſule ibid. *Nablia*.

Lyræ] De *Lyra* ſupra dicitur ad Pſal. lvii. 8. *Lyræ*.

7. *Sucothi*] Vide de hac urbe Not. in Pſal. lx. 6. *Sucothi*.

Sichemæ] Eſt urbs non procul a Samaria, de qua conſule eundem, Pſal. lx. 6. *Sichemæ*.

8. *Cum Gileadæis*] De hoc populo jam dictum ad Pſal. lx. 7. ut etiam de *Manaſſa*, *Juda*, et *Ephraima*.

9. *Juncta Moabæis*] Conſule eundem Pſal. lx. 8.

Juga] De hac voce vide Not. in Pſal. xlvii. 3. *Juga*.

Dives Idume] Vide Not. in Pſal. lx. 8. *Dives Idume*.

Palæſtinæ] Conſule Notam in

10. Quo duce munitæ ſuccedam mœnibus urbis?
Gentis Idumææ quo duce regna petam?
11. Qui prius exoſas acies educere bello
Jure recuſâſti, tu, Deus! arma reges.
12. Fer bonus auxilium, nos dum ferus obſidet hoſtis:
Te, Deus! excluſo, nemo miniſtret opem.
13. Numinis auſpiciis pugnabitur; hoſtica pubes
Concidet, et pedibus colla premenda dabit.

ANNOTATIONES.

in Pſal. xlviii. 11.

Noſtra tropæa] De voce *tropæa* vide Not. in Pſal. xx. 5. *Læta tropæa.*

10. *Gentis Idumææ*] Vide Not. in Pſal. lx. 8. *Dives Idume.*

Regna] Eſt *Heteroſis* pluralis numeri pro ſingulari.

11. *Recuſaſti*] Per *Syncopen* dicitur pro *recuſaviſti.*

13. *Auſpiciis*] Vide Notam in Pſal. xxxvii. 6. *Illius Auſpiciis.*

CIX.

QUI mihi regali cingis diademate frontem,
Dum premor adverſis, ne, Pater Alme! file.
2. Hoſtis atrox famam mihi rodit dente maligno;
Armat et occultis ora nefanda dolis.
3. Frænaque dans odiis inſultat; et, impete facto,
In caput inſontis ſpicula mille vibrat.
4. Penſat amicitiam pluſquam capitalibus iris;
Aſt ego te ſupplex, dum premor, uſque voco.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, cujus partes ſunt quatuor; prima eſt *Exordium* uſque ad verſum ſextum; ſecunda, *Imprecatio*, inde uſque ad vigeſimum primum; tertia *Precatio*, ad verſum vigeſimum ſextum; poſtremo, *Concluſio*, inde ad finem uſque.

1. *Diademate*] Vide Notam in Pſal. xxi. 3. *Diademate.*

2. *Ora*] Eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari.

3. *Frænaque dans*] De hac *Metaphora* conſule Not. in Pſal. ii. 5. *Frænaque dans.*

Inſultat] De hujus verbi propriâ et metaphoricâ ſignificatione conſule Not. in Pſal. xiii. 4. *Inſultet.*

4. *Supplex voco*] *Supplex* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

5. Utilis

5. Utilis obſequii gravis eſt injuria merces;
Triſtis et eſt odii cauſa fidelis amor.
6. Hunc, precor, autori ſcelerum, Pater! objice præ-
dam;
Cingatur geniis impia dextra feris.
7. Judicis ante pedes huic calculus exeat ater;
Dumque rogat veniam, ſe probet ipſe reum.
8. Occidat ante diem fato præreptus; et alter
Occupet illuſtrem, quem tenet ille, locum.
9. Exulet orba viro conjunx, ſoboleſque parente;
Et quærant inopes per loca ſenta dapem.
11. Inſtitor uſuris loculos emungat; et hoſtis
Bellipotens reliquas depopuletur opes.
12. Nemo patrem miſerans vel prolem ſublevet orbam;
Sed cadat hæc nullo commemoranda die.
13. Tu delicta patrum, Deus! altâ mente reconde;
Impia nec matris crimina merge freto.
15. Jugiter hæc ſpecta, ſceleratæque nomina dele;
Nemo parens illi, nemo vocetur avus.

ANNOTATIONES.

7. *Calculus ater*] In capitalibus ſententiis ferendis antiqui calculos diverſi coloris habebant: albis quidem abſolutio continebatur, nigris lethale ſupplicium. Quod ita exprimit Ovidius:

Mos erat antiquus, niveis atriſque lapillis,
His damnare reos, illis abſolvere culpâ, Met. xv. 41.

Qui mos ductus videtur a Thracibus, qui notare ſolebant dies proſperos et lætos calculo albo in urnam conjecto, infelices verò atro, ut ſcirent, anno exacto, quot et quos dies lætos et triſtes habuiſſent.

8. *Ante diem*] Vide Not. in Pſal. lv. 23. *Ante diem peribit.*

9. *Conjunx*] Vide Not. in Pſal. lxxviii. 64. *Funera quæ fleret conjugis.*

Per loca ſenta] Conſule Not. in Pſal. xvi. 11. *Loca ſentâ.*

11. *Loculos emungat*] De *loculis* vide Not. in Pſal. xvii. 14. *Succedit loculis.*

Emungere loculos eſt auferre vel deſpoliare. Ut apud Terentium:

——Emunxi *argento ſenes*,
Phorm. iv. iv. 1.

Metaphora ſumpta ab iis quibus nares *emunguntur.*

13. *Altâ mente*] Id eſt *altè in mente.* Ut apud Virgilium:

— *Manet* altâ mente *repoſtum*
Judicium Paridis, Æn. i. 30.

Freto] Vid. Not. in Pſal. xxx. 6. *Freta.*

16. Scilicet hic, inopum miſereri neſcius, olim
Geſtiit innocuâ tingere cæde manus.
Ille pios olim letho devovit et umbris;
Sit potior voti pars, precor, ipſe ſui.
17. Attulit hic hominum nulli dixitve ſalutem;
Huic quoque nec dicat, nec ferat ullus ave.
18. Hunc tegat opprobrium ceu veſtis, et inſtar olivi
Oſſa, jecur penetret fluxilis inſtar aquæ.
19. Hôc humeros velet toti ſpectabilis orbi:
Suppleat hoc zonæ tempus in omne vicem.
20. Sic Deus effrænis penſet convitia linguæ:
Hoſtibus, O utinam, pœna ſit iſta meis!
21. Aſſere me, Vindex! ſic te canet ultimus orbis:
Tu Pater es vitæ, ſolus et Autor opis.
22. Me mala pauperies, et ſors nimìs aſpera vexat;
Cernis et ærumnis pectora mille premi,
23. Sol ubi declinat, nemorum ſic deficit umbra;
Sic fugit iratis acta locuſta Notis.
24. Longa fames genuum juncturas luxat, et artus;
Et tenuem macies aſperat atra cutem.
25. Fabula ſic fio; caput et plebs infima quaſſans,
Me quoties ſpectat, dente minante petit.
26. Tu fer opem miſero, Deus! et de ſede ſuprema
Signa patrocinii da manifeſta tui.
27. Impius hinc diſcat quàm ſit tibi dextera fortis;
Omnis et Autorem te fateatur opis.

ANNOTATIONES.

16. *Geſtiit*] Per *Syncopen* dicitur pro *geſtivit*.

Innocuâ cæde] Conſule Not. in Pſal. iii. 7. *Innocuâ cæde*.

Letho] De hujus vocis Etymo vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus*.

Umbris] Vide Not. in Pſal. xxx. 3. *Pallentibus umbris*.

21. *Vindex*] Conſule Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice*.

22. *Pectora*] Eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari.

23. *Iratis Notis*] *Iratus* poetice etiam rebus inanimatis tribuitur, ubi violenter et impetuosè commoventur. Ita Horatius:

— *Nec horret* iratum mare,
Ep. ii. 6.

Notis] Ponitur hîc pro *ventis*, ut Pſal. i. 4. *Notus*.

28. Me-

28. Me petat ille probris, ſed tu bonus adſpice; meque
Dum recreas, illi tinge pudore genas.
29. Hunc pudor involvat, ceu læna bis ebria cocco,
Et quæ Sidonio murice palla rubet.
30. Tunc ego te Dominum ſublimi carmine tollam:
Audiet et numeros læta corona meos.
31. Nempe tuis tu dexter ades, tenueſque tueris,
Hoſtilis ſtricto dum Furor enſe petit.

ANNOTATIONES.

28. *Bonus adſpice*] *Bonus* hîc ſumitur adverbialiter per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*. *Illi tinge*] Eſt *Antiptoſis* dativi caſûs pro ſecundo, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis*.

29. *Bis ebria cocco*] *Coccum* eſt granum tinctorium, quo fit color ille lanarum præcipuus, quem Anglice vocamus Scarlet. *Sidonio Murice*] *Murex* eſt piſcis marinus, ex quo liquor profluit, *oſtrum* vocatus, quo lanæ purpureo colore tingebantur. *Sidonius* dicitur, quia urbs *Sidon* erat celebris piſcatu *muricis*.

Palla] Vide Not. in Pſal. xlv. 13. *Pallaque*.

30. *Numeros*] De hac ſignificatione vocis *numeri* conſule Not. in Pſal. v. 11. *Numeris*.

31. *Tenues*] Vide Not. in Pſal. x. 2. *Tenuem*.

CX.

ILLE Opifex rerum, Dominuſque decemplicis aulæ
Sic Domino ſuperâ dixit in arce meo:
A dextris tu, Nate, mihi conſide coruſcus:
Dum ſubdam pedibus colla inimica tuis.
2. Sceptra Sionæâ mittet de rupe: rebelles
His olim domitos ſub tua jura trahes.
3. Sponte triumphantem populus, Dominumque ſequetur
Gens ſacra, quæ niveâ ſindone tota nitet.

Ro-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, duabus partibus conſtans; *Propoſitione*, uſque ad verſum quintum; et *Vaticinio*, inde ad finem.

1. *Colla inimica*] Per *Hypallagen* dicitur pro *Colla inimicorum*, ut Pſal. iii. 7. *Cæde innocuâ*, quem locum conſule.

2. *Sceptra*] Eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari.

3. *Gemmas*] *Gemma* eſt omnis lapillus pretioſus, ſive perlucidus, ſive non. Et hîc transfertur

Roſcida quot gemmas in pratis parturit Eos,
Tot lecti juvenes ad tua ſigna ruent.
4. Nempe Deus, cui certa manet ſententia mentis,
Juravit, ſolvens talibus ora modis:
Regia dum ſtabit ſuperûm, tu, Nate! Sacerdos,
Regis ad exemplum Melchiſedecis, eris.
5. Ille, tibi dextrum ſtipans latus, induet iras;
Et regum ſubito tranſiget enſe jecur.
6. Strage virûm campos cumulabit vindice ferro;
Illius et populi proteret ira duces.
7. Hauriet in terris acidi nigra pocula fellis;
His quoque libatis, carpet in aſtra viam.

ANNOTATIONES.

ſertur ad guttas roſcidas quæ referunt gemmarum ſpeciem.

Eos] Vide Not. in Pſal. xix. 5. *Thalamo Eoo.*

4. *Ora*] Eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari.

Superûm] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum.*

5. *Induet iras*] *Iras* pro *iram*, eſt *Heteroſis* numeri pluralis pro ſingulari, ut Pſal. x. 13. *Iras.*

Subito enſe] *Enſis ſubitus* dicitur qui repente adigitur, per Figuram quam vocant *Hypallagen*; de qua vide Not. in Pſal. iii. 7. *Innocuâ cæde.*

6. *Virûm*] Per *Syncopen* ſumitur pro *virorum.*

7. *Carpet viam*] Vide Not. in Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

CXI.

JUDICIS ætherei laudes attollite: totâ,
Cœtibus in ſacris, hunc ego mente canam.
2. Armatur valido cœleſtis robore Dextra:
Nec latet hoc Domini quos pius urit amor.
3. Hanc honor, auratis hanc ſtipat adorea pennis;
Omnibus & ſêclis inviolata fides.
4. Tradidit hæc ſeris memoranda nepotibus olim:
Ille ſequeſtrati ſpeſque ſaluſque chori.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, conſtans *Exordio*, primis tribus verſibus; *Narratione*, a verſu quarto ad decimum; poſtremo, *Concluſione*, verſu ultimo.

3. *Adorea*] Vide Not. in Pſal. xcvi. 6.

Sêclis] Pro *ſeculis* per *Syncopen.* Vide Not. in Pſal. xliv. 6. *Mobile ſêclo.*

4. *Chori*] Conſule Not. in Pſal. xviii. 10. *Chori.*

5. Ille

5. Ille pios epulis recreat cœleſtibus, ictı
Fœderis æternùm pollicitique memor.
6. Ille ſuas populo vires patefecit ab alto;
Gentis et exoſæ prædia ſorte dedit.
7. Eſtque pium dextrâ quidquid molitur et æquum;
Et ſtabili terras lege polumque regit.
8. Juſſa dedit, quæ nulla poteſt delere vetuſtas;
Hâc ope ſe juſtum veridicumque probat.
9. Ille ſuum aſſeruit populum, fœduſque perenne
Sanxit, et æternum comparat inde decus.
10. Hunc purâ ſi mente colis, prudentia ſumma eſt;
Et ſapis, Hunc quiſquis ſupplice mente times.
Illius elogium durabit, Sidera cœlum
Dum vehet, et Solis lucidus axis erit.

ANNOTATIONES.

5. *Icti fœderis*] De hac locutione vide Not. in Pſal. lxxxiii. 5. *Feriunt fœdera.*

7. *Polumque*] *Polus* hîc ponitur per *Synecdochen* pro *cœlo*, ut Pſal. xviii. 12. *Micare polus.*

10. *Solis axis*] *Axis* hîc ponitur pro *currus* per *Synecdochen*, ut Pſal. i. 1. *Seu micat axe dies.*

CXII.

PANGE Dei laudes: O terque quaterque beatum,
Qui timet hunc, et, quod lex jubet, inſtat iter!
2. Sceptra geret ſoboles Solis contermina metis,
Pandet et in placido candida vela ſalo.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, conſtans *Hortatione*, verſu primo; et *Narratione*, inde ad finem uſque.

1. *Pange laudes*] De hac dictione vide Not. in Pſal. ix. 11. *Pangite.*

O terque quaterque beatum] Id eſt *felicissimum*: forma loquendi poetis familiaris. Exemplo ſit Virgilius:

—*O terque quaterque beati,*
Queis ante ora patrum—Contigit oppetere, Æn. i. 98.

2. *Sceptra*] Pro *ſceptrum* per *Heteroſin* numeri pluralis pro ſingulari.

Metis] Vide Not. in Pſalm. xliv. 15. *Nec modus eſt, vel meta malis.*

Pandet vela candida] Id eſt, proſperâ utetur fortunâ: Metáphora ſumpta a navigantibus, quibus, conquieſcente procellâ, grata ſolet eſſe tranquillitas.

3. Quæ colet, Eois ſplendebunt atria gemmis;
Juſtitiam pariter poſtera ſêcla canent.
4. E tenebris lux orta pios regit; Arbiter orbis
Scilicet electi flagrat amore gregis.
5. Vir pius afflictum miſerans, ope ſublevat ultro;
Dumque juvat, ſervant menſque manuſque modum.
6. Non illum vis ulla loco, vel techna movebit
Hoſtica; nec famam deteret ulla dies.
7. Nec vulgi rumore vago terrebitur; unam
Sed Domini ſupplex poſcit et ambit opem.
8. Spem fovet afflictus, ridetque pericula, certus
Vindicis ultrices non procul eſſe manus.
9. Quas habet incertas nimiùm, ſemperque fugaces,
Erogat in tenues officioſus opes.
Illius hinc pietas omni cantabitur ævo;
Claraque victurus tempora cinget honos.
10 Impius hæc ſpectans fremet, et tabeſcet, et Euris
Sentiet iratis vota nefanda rapi.

ANNOTATIONES.

3. *Eois*] Vide Not. in Pſal. xix. 5. *Thalamo Eoo.*

5. *Menſque manuſque*] Hîc copula *que* geminatur per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum, Dominumque potentem.*

6. *Techna*] Vid. Not. in Pſal. v. 10. *Technis.*

7. *Unam opem*] Vide Not. in Pſal. lxxi. 14. *Te unum.*

Supplex poſcit] *Supplex* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

9. *Officioſus*] Eodem modo ponitur pro *officioſe.*

Tempora] De hujus vocis Etymo vid. Not. in Pſal. xxx. 1. *Tempora.*

10. *Euris iratis*] Vide Not. in Pſal. cix. 3. *Iratis Notis.*

Euris rapi] Vide de hoc proverbio Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere Noti.*

CXIII.

EIA age, ſacra cohors! Domini quæ juſſa faceſſis,
Hunc celebra toto pectore, voce, lyrâ.
2. Illius elogium venturum transfer in ævum;
Audiat et titulos orbis utrumque latus.
4. Quo ſedet hic, ſolium terras ſupereminet, aſtra,
Gloria tranſcendit, cœlicolûmque domos.
5. Iſacidûm Domino, ſuperos qui temperat axes,
Par nihil immenſus, quà patet, orbis habet.
6. Deſpicit Hic cœli, cœlo ſublimior, arces,
Regnaque cœruleis quot mare cingit aquis.
7. Hujus et imperio vili de pulvere pauper
Surgit, et è medio turba miſella luto.
8. Dat Deus his ipſos inter confidere reges,
Inter et Abramidûm ſceptra tenere duces.
9. Stirpe beat ſteriles et lætâ prole penates:
Illius, ergò, pii! dicite, Vivat Honos.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, tribus partibus conſtans; quarum prima eſt *Hortatio ad Dei laudes*, verſu primo; ſecunda, *Laudatio ipſa*, inde ad verſum quartum; poſtremo, *Laudationis argumenta*, ad finem Pſalmi.

1. *Eia age*] Vide Not. in Pſal. ii. 10. et in Pſal. xxxi. 2.

Cohors] De hac voce conſule Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Pectore, voce, lyrâ] Hîc copula reticetur per Figuram quæ dicitur *Aſyndeton*; de qua vide Not. in Pſal. vii. 9. *juſtos erige, perde malos.*

Lyra] Vide Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ.*

2. *Titulos*] De hac voce conſule Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos titulos.*

4. *Cœlicolûmque*] Per *Syncopen* dicitur pro *cœlicolarum*, ut etiam verſu ſequenti *Iſacidûm* pro *Iſacidarum.*

8. *Abramidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Abramidarum.*

9. *Penates*] *Penates*, apud Romanos, erant Dii domeſtici, qui cum interiore domo colerentur, ita dicti ſunt a nomine *penus*; quæ ſunt res neceſſariæ, in intimâ domûs parte ſervatæ. *Penates* ſæpius etiam pro ædibus uſurpatur. Et (1) apud Virgilium:

Hic petit excidiis urbem, miſeroſque Penates,
Georg. ii. 505.

(2) Paterc. ii. 95. 1. *Quem inter Cæſaris* Penates *enixa eſt.* (3) Liv. xxviii. 18. *Sub uno tecto eſſe atque in eodem* Penate.

CXIV. CUM

CXIV.

CUM Domus Iſacidûm Nili ſeptemplicis undas
Linqueret, et turres, barbara Memphi! tuas;
2. Rerum Opifex ſacro ſibi junxit fœdere Judam:
Ille comes, dubiæ dux erat ille viæ.
3. Vidit et obſtupuit mare, diffugientibus undis;
Et ſacra Jordanis verſa cucurrit aqua.
4. Subſiliêre ſimul montes cum collibus imis:
Non ſecus ac nivei dux ſoboleſque gregis.
5. Cur, mare! fugiſti? quis te, ſacra fluminis unda!
In caput antiquum vertere juſſit iter?
6. Cur, montes, colleſque! ſimul ſaliiſtis, ut hirti
Dux gregis, hirſutæ matris et agna comes?
7. Scilicet, Iſacidûm conſpecto Numine, tellus
Intremuit, ſacro fugit et unda metu.
8. Cautibus è ſiccis latices fluxêre ſalubres;
Largaque devolvit flumina ſiſſa ſilex.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens *Narrationem*, primis quatuor verſibus; et *Doctrinam*, totidem verſibus.

1. *Nili ſeptemplicis*] De *Nilo* vide Not. in Pſal. lxxviii. 12. *Nile*.

Nilus ſeptemplex dictus a ſeptem oſtiis, per quæ in mare fertur.

Memphi] De hac voce vide Not. in Pſal. lxviii. 31. *Memphis*.

3. *Jordanis*] De hoc fluvio vide Not. in Pſal. xlii. 6. *Jordanis*.

5. *Sacra fluminis unda*] Id eſt aqua Jordanis, ſacra dicta a terra ſancta, quam perlabitur.

7. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*.

8. *Latices*] Vide Not. in Pſal. xxxvi. 9. *Vitales latices*.

CXV.

ALME Parens! ne nos titulis illuſtribus orna;
Debita ſunt armis noſtra tropæa tuis.
Vindicias vitamque tuo debemus amori,
Et fidei, quam lux ſolvere nulla poteſt.
2. Cur roget inſano turgens gens impia faſtu,
Nunc Deus, Iſacidæ quem venerantur, ubi eſt?
3. Noſter in aſtriferâ ſolium Deus obtinet aulâ,
Et populos nutu flectit ubique ſuo.
4. Cætera turba Deûm nil eſt niſi fuſilis auri
Maſſa, vel argenti pondus, et artis opus.
5. Ora quidem, ſed muta, gerit; ſunt lumina cæca:
Nare nec olfactat, nec trahit aure ſonos.
7. Nec palpare manu datur, aut incedere plantis,
Mutua nec ficto gutture verba loqui.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, continens primo *Petitionem*, uſque ad verſum nonum; deinde *Prophetiam*, a verſu nono ad decimum ſeptimum: poſtremo *Concluſionem*, verſu ultimo.

1. *Titulis*] Vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos titulos.*

Tropæa] De hac voce conſule Not. in Pſal. xx. 5. *Læta tropæa.*

Lux] Ponitur hîc per *Metonymiam* pro *dies*, ut ſupra Pſal. xxv. 21. *Optata luce.*

4. *Deûm*] Ponitur per *Syncopen* pro *Deorum.*

7. *Nec palpare manu datur*] Hæc phraſis imprimis obſervatione digna, quippe cujus elegantia optimis poetis maxime arrideat; *dare, rem agere.* Primitus refertur ad Homerum: *Dii vobis dent*, Chryſes inquit Græcis, *evertere urbem Priami, domumque incolumes reverti*, Il. i. 18, 19. Virgilius uſque adeo hanc elegantiam perſpexit, ut eam plurimis in locis adhibuerit: inſigne habes exemplum Æneidos primo verſu 526, et 527. ubi bis reperitur ad exemplum Homeri jam laudati:

O regina, novam cui condere *Jupiter urbem,*
Juſtitiaque dedit gentes frænare *ſuperbas.*

Autor noſter, curioſus artium ſui magiſtri obſervator, eadem venuſtate hos Pſalmos quinquagies, ni fallor, ornavit. Sed inter omnes hic locus præcipuè enitet, ubi in eodem diſticho, quod vix alibi reperies, tergeminum hujus dictionis habes exemplum: *palpare datur, datur incedere plantis*, et *datur verba loqui*; et in verſu decimo ſecundo, *dabit frui vita proſperiore.*

8. Ipſe

8. Ipse suo par est operi, qui Numina cœlo
Fingit, et argentum sculptile poscit opem.
9. At vos, Isacidæ! Rectori fidite rerum:
Hic clypeus, vitam qui tueatur, erit.
10. Seque Deo credat, patrem qui jactat Aronem:
Hic clypeus, vitam qui tueatur, erit.
11. Tu fac idem, cœli quisquis venerare Parentem:
Hic clypeus, vitam qui tueatur, erit.
12. Ille memor nostri, patrio nos fovit amore;
Mox dabit et vitâ prosperiore frui:
Hoc duce, progenies florebit læta Jacobi,
Quisquis et à sancto ducit Arone genus.
13. Eriget ille sui cultores Numinis, ætas
Seu viret his, canâ seu nive tecta coma est.
14. Ille simul patres, et qui nascentur ab illis,
Dotibus augebit deliciisque suis.
15. Vota secundabit Dominus, palatia cœli
Qui sibi, mortali pro grege finxit humum.
17. Illius obscuri nequeunt præconia Manes
Pandere, perpetuò mors quibus ora premit.
18. At nobis, cœli liquidâ dum vescimur aurâ,
Ille, polus dum fert sidera, carmen erit.

ANNOTATIONES.

13 *Cana nive*] *Nix* hîc ponitur Metaphoricè pro *canis capillis*, ut apud Horatium:

—*Te quia rugæ*
Turpant et capitis nives,
4 *Carm.* xiii. 12.

14. *Et qui nascentur ab illis*] Ad Imitationem Virgilii: *Et nati natorum*, et qui nascentur ab illis, *Æn.* iii. 98.

15. *Vota secundabit*] De etymo hujus verbi *secundo* vide Not. in Psalm. xx. 4. *Vota secundet.*

17. *Manes*] Vid. Not. in Psal. lxxxviii. 4. *Manibus adscribor gelidis.*

Quibus premit] Per *Antiptosin* dicitur pro *quorum*, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis.*

18. *Vescimur aurâ*] Consule Not. in Psal. xvi. 3. *Vescitur aurâ.*

Polus] Per *Synecdochen* hîc ponitur pro *cælo*, ut Psal. xviii. 12. *Micare polus.*

CXVI.

UROR amore Dei, me qui proſpexit ab alto;
Et facili gemitus non ſemel aure bibit:
2. Aure bibit facili gemitus; huic ergo ſupinas,
Dum fruar æthereâ luce, levabo manus.
3. Me dolor obſedit lethi; mihi terror abyſſi
Ante oculos, mœror pectoris hoſpes erat.
4. Sidera tum ſpectans, fer opem, Pater optime! dixi,
Cui latus hinc Bonitas claudit, et inde Fides.
6. Sublevat ille humiles; et me propè fluctibus hauſtum
Suſtulit, innumeris eripuitque malis.
7. Eia age, pone metum, mens jam tranquilla! quod optas,
Quodque juvat, largâ ſufficit ille manu.
8. Eripit exitio vitam, lachrymantia ſiccat
Lumina, lapſantes firmat et ille pedes.
9. Illius auſpiciis incedam tramite recto,
Hic ubi ſelecto cum grege luce fruar.
10. Vindice ſum nixus Domino, qui rebus in arctis,
Me recreans, docuit libera verba loqui.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens *Exordium*, verſu primo et ſecundo; *Narrationem*, uſque ad verſum decimum ſecundum: *Propoſitionem*, ad verſum decimum ſextum; poſtremo, *Concluſionem*, quatuor ultimis verſibus.

1. *Aure bibit*] Vide Not. in Pſal. xviii. 6.

Aure bibit—aure bibit] Eſt elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, Sceptra.*

3. *Lethi*] De hujus vocis etymo vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

Abyſſi] De hac voce ſupra dictum ad Pſal. xviii. 15. *Sepandit abyſſus.*

4. *Cui latus*] *Cui* pro *cujus* per *Antiptoſin*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

6. *Fluctibus*] De hac metaphorica ſignificatione vocis *fluctus*, vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice fluctus.*

7. *Eia age*] Vide Not. in Pſal. ii. 10. *Eia agedum.*

9. *Auſpiciis*] De hac voce vide Not. in Pſal. xxxvii. 6. *Illius auſpiciis.*

10. *Vindice*] De hac ſignificatione vocis *vindex* vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

11. Vim fugiens dixi, video jam vota virorum
Pondere deſtitui, verba carere fide.
12. His ego pro donis, Regi qui præſidet orbi
Dicere quas grates, quaſve referre parem?
13. Huic dape feſtivâ lætus libabo meroque;
Et pia pro partâ vota ſalute feram.
14. Vota palam Domino perſolvam, ſanguine gentis
Qui ſibi dilectæ tingere tela vetat.
16. Verna, Deus! famulæque tuæ ſum ſanguine cretus;
Vindice ſolviſti tu mihi vincla manu.
17. Mille tibi referam tanto pro munere grates,
Teque Patrem jugi ſolicitabo prece.
18. Vota redux ſolvam, populi ſpectante coronâ;
Teſtis et his rupes ſacra Sionis erit.

ANNOTATIONES.

12. *Parem*] Eſt hîc præſens ſubjunctivi loco futuri, quo loquendi genere optimi ſcriptores utuntur. *Si quis Deus*, inquit Cicero, *mihi largiatur, ut ex hac ætate repuereſcam, et in cunis vagiam; valde* recuſem. De Senect. c. xxiii.

Non Vanæ redeat *ſanguis imagini*,

Horat. 1 Carm. xxiv. 13.

13. *Lætus libabo*] *Lætus* ponitur hîc adverbialiter, per *Enallagen*, pro *lætè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

Libabo] De hoc verbo conſule Not. in Pſal. li. 16. *Quam tibi libarem*.

14. *Tela*] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

16. *Verna*] De hac voce vide Not. in Pſal. lxxxvi. 18. *Vernam*.

Vincla] Per *Syncopen* dicitur pro *vincula*.

18. *Redux*] Vide Not. in Pſ. xiv. 7. *Reduci*.

Sionis] Conſule Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

CXVII.

PANDITE facta Dei, populi! domus utraque ſolis
Quos videt, et geminus deſpicit orbis apex.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, provocans omnes gentes ad Deum celebrandum ob benignitatem et fidem.

1. *Geminus orbis apex*] Vide Not. in Pſal. xcvi. 3. *Geminus orbis apex*.

2. Quâ fovet Ille pios, brevibus clementia metis,
Temporis et claudi limite neſcit amor.
Ergo Dei laudes cœli tollantur in arces,
Æternúmque volet fama per ora virûm.

ANNOTATIONES.

2. *Metis*] Vide Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis.*

Volet per ora virûm] Ita Virgilius:

— *Victorque* virûm volitare per ora, *Georg.* iii. 9.

Virûm] Hîc dicitur, per *Syncopen*, pro *virorum*.

CXVIII.

QUAS decet, Autori rerum depromite grates:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
2. Jam domus Iſacidûm dicat ſimul ore rotundo:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
3. Dicat Aron vates, et ſacri ſanguinis autor:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
4. Dic, Dominum quicunque colis cœlique ſolique:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
5. Hunc ego, cùm premerer, flexi prece: vincula ſolvens
Ille dedit cœlo liberiore frui.
6. Rerum Opifex mihi dexter adeſt: jam nulla perîcla,
Nullius incutient tela vel ira metum.
7. Ille meas partes juvat auxiliaribus armis;
Victaque me coram gens inimica ruet.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, continens *Exordium*, quatuor primis verſibus; *Argumenta* ad Dei laudes, inde ad decimum nonum; *Narrationem*, inde ad verſum vigeſimum octavum; poſtremo *Concluſionem*, duobus ultimis verſibus.

2. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*.

Ore rotundo] Vide Not. in Pſal. lxiii. 3. *Rotundo ore.*

5. *Dedit frui*] Vide Not. in Pſal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

6. *Perîcla*] Per *Syncopen* dicitur pro *pericula*.

Tela] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

8. Tutius eſt Domino, populi quàm fidere dextris;
Poſcere vel regum, cùm premit hoſtis, opem.
10. Me ſimul hoſtiles circùm fremuêre phalanges;
Has mea ſed, Domino vindice, dextra metet.
11. Me petiêre ſimul nimiùm crudelibus armis;
Has mea ſed, Domino vindice, dextra metet.
12. Me numeroſa cohors circumdedit, atria circum
Cerea mellificæ ſic glomerantur apes.
Ignis ut arentes populat violentia ſepes;
Hanc mea ſic, Domino vindice, dextra metet.
13. Me dare præcipitem, gens invidioſa! parabas;
Sed tamen illius ſuſtinuêre manus.
14. Ille mihi rupes ſimul eſt, portuſque ſalutis;
Unica materies carminis ille mei eſt.
15. Numinis elogiis reſonant pia tecta; potentem
Illius et celebrant belligeramque manum.
16. Laudibus attollunt dextram, quæ, robore pollens,
Hoſtica ſe cogit ſubdere colla jugo.
17. Mortis ego tetricæ contemnens ſpicula vivam
Soſpes, et Invicti Numinis acta canam.
18. Me Deus afflixit, fateor, nec ſimplice damno;
Sed jugulo gladios depulit ille meo.
19. Jam mihi, jam, myſtæ! ſacratas pandite valvas;
Huc ego vota Deo, non ſine thure, feram.

ANNOTATIONES.

10. *Phalanges*] Conſule Not. in Pſal. iii. 1. *Phalanges.*

Vindice] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

11. *Petiêre*] Per *Syncopen* dicitur pro *petivere.*

Nimium crudelibus] De hac ſignificatione vocis *nimium* vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimium.*

12. *Cohors*] Vide Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Glomerantur apes] Conſule Not. in Pſal. civ. 12. *Glomerantur aves.*

13. *Sed tamen*] Ad imitationem Virgilii:

Sed tamen, *iſte Deus qui ſit, da, Tityre, nobis,*
Eccl. i. 19.

15. *Pia tecta*] Per *Metonymiam* dicitur pro *tecta piorum.*

16. *Jugo*] Vide Not. in Pſal. xlvii. 3. *Juga.*

19. *Myſtæ*] *Myſta* a voce Græca μύστης, ſacra diſcens, myſteriorum peritus, initiatus ſacris alicujus numinis.

Valvas] Vide Not. in Pſal. xxiv. 7. *Valvas—fores.*

Thure] Conſule Not. in Pſal. xxvi. 6. *Thura dabo.*

20. Sacra

20. Sacra cohors! templi reſera pia limina: juſtos
Hîc decet auratis figere dona tholis.
21. Te, Pater Alme! canam: facilem tu queſtibus aurem
Indulgens, vitæ, quâ fruor, Autor ades.
22. Hic lapis, artificum ſtolidus quem ſpreverat error,
Marmora combinans nobile fulcit opus.
23. Hoc Deus arcanum terris patefecit; et omnes
Hîc et quod ſtupeant, et venerentur, habent.
24. Lux fuit hæc felix Divini conſcia partûs:
Omnibus et ſecum gaudia mille tulit.
25. Nunc, Deus! adſer opem cœli de culmine; noſtris
Nunc, precor, ô! cœptis conſiliiſque fave.
26. O ter felicem, qui, miſſus ab æthere ſummo,
Fert ſecum Domini juſſa ſacrata ſui!
Nos, quibus incumbit dilecti cura peculî,
Huic ſimul optamus tempora læta choro.
27. Deſuper affulſit lux aurea: vinctus ad aras
Stet caper, et nitido de grege lecta bidens.
28. Tu Deus es, mea te vox laudibus evehet unum:
Tu Dominus, feſtâ te celebrabo lyrâ.

29. Quas

ANNOTATIONES.

20. *Cohors*] Vide Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Tholis] De hac voce vide Not. in Pſal. xxix. 2. *Tholis.*

21. *Alme*] Vide de hoc epitheto Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

Indulgens] De hoc verbo conſule Not. in Pſal. iii. 8. *Indulges.*

24. *Lux*] Per *Metonymiam* ponitur pro *dies*, ut Pſal. xxxv. 21. *Optata luce.*

26. *O ter felicem*] Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimium.*

Peculî] Conſule Not. in Pſ. lxxiv. 2. *Cura peculî.*

Tempora læta] De hoc epitheto *læta* vide Not. in Pſal. iii. 8. *Tempora læta.*

Choro] Conſule Not. in Pſal. xviii. 10. *Chori.*

27. *Aurea lux*] De hoc epitheto *aurea* conſule Not. in Pſal. lxv. 11. *Aureus annus.*

Lecta bidens] Volunt nonnulli *oves* dictas *bidentes* quaſi *biennes*, duorum annorum. Alii quod inferiores et ſuperiores habeant *dentes*, unde et *ambidentes* etiam vocabantur, quaſi utrinque dentatæ. Alii quod inter dentes octo, *binos* haberent cæteris eminentiores. Tales autem oves exigebantur ad ſacrificia etiam apud gentes, teſte Virgilio:

— *Mactant lectas de more bidentes*, Æn. iv. 57.

28. *Lyra*] Vide Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ.*

29. Quas decet, Autori rerum depromite grates:
Illius est nullo limite clausus amor.

CXIX.

ALEPH א.

O Te beatum, purus et integer
Legum sacrarum qui teris orbitam!
Qui mente totâ sempiterni
Jussa sequi satagis Parentis!
3. Qui, liber omni flagitio, viam
Insistis illam, quam pede fervido
Calcare jussit qui supremo
Imperio moderatur orbem!
5. Præcepta legis fac, Deus! impleam;
Vitæ benignus dirige semitam:
Non erubescam, te secutus,
Æthereæ Dominator aulæ!
7. His eruditus, pectore candido
Te prædicabo, legibus obsequens;
Ne te sequentem derelinque,
Rerum Opifex! ope destitutum.

2. BETH ב.

9. Quâ regant mores juvenes, habenam
Lex dabit. Te, Rex superûm! rogavi

Annotationes.

Hic Psalmus est generis *mixti*, continens promiscua documenta et preces, quæ ordine alphabetico a Davide conscriptæ sunt; prima carminum series continet argumentum totius Psalmi; nimirum *Propositionem generalem* de felicitate obsequentium Deo, tribus versibus; deinde *Accommodationem singularem* ad personam supplicis, quinque cæteris.

1. *O te beatum*] Vide Not. in Psal. ii. 12. *Felicem nimium.*

Teris orbitam] Id est *ad normam legis divinæ vitam componis*; Metaphora sumpta a viatoribus, cujusmodi multa alia passim in hoc libro occurrunt exempla.

Satagis] De hoc verbo vid Not. in Psal. xvii. 4. *Satago.*

7. *Candido*] Vide Not. in Psal. iv. 1. *Candida.*

9. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *superorum.*

Mente

Mente ſincerâ: mihi, ne vacillem,
Dirige greſſus.
11. Pectus, offenſam metuens, recondit
Quæ jubes, omni memorande ſêclo!
Tu fac incedam, modererque paſſus
Tramite recto.
13. Voce ſublimi, populos per omnes,
Jura, ceu præco, tua publicavi:
Has ego fulvis Ophyræ caminis
Præfero gazas.
15. Quam doces, legem meditabor; una
Hæc meam fulcit Cynoſura puppem:
Hæc mihi pectus recreat, nec ullo
Excidet ævo.

3. GIMEL ג.

17. Ut vivam, monitis promptus et obſequar,
Sis ô, ſis famulo propitius tuo!
Pandens lumina, legis
Fac oracula conſpicer.
19. Hunc inter populum ſum novus incola;
Legis ſidereum ne jubar occule.
Hanc dum deperit unam,
Senſim mens mihi liquitur.
21. Tu plectis tumidos vindice dexterâ,
Sacris dum monitis nequiter obſtrepunt:
Me, qui juſſa capeſſo,
Probris ocyùs eripe.

ANNOTATIONES.

11. *Sêclo*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſeculo*: vide Not. in Pſal. xlv. 6. *Sêclo*.

13. *Ophyræ*] Vide Not. in Pſal. xlv. 9. *Gens Ophyræa*.

Gazas] Conſule Not. in Pſ. xlix. 8. *Gazis*.

15. *Cynoſura*] a Græco Κυνόσουρα, i. e. *Canis Cauda*, quæ et *urſa minor* dicitur; hoc ſignum nautæ Phœnices intuebantur, ſecundum illud Ovidii,

——Cynoſura *petatur*
Sidoniis, Helicen Graia Carina notet, Faſt. iii. 108.

17. *Sis, ô! ſis*] Eſt elegans *Deeſis* et *Anaphora*.

Oracula] Conſule Not. in Pſal. xlix. 4. *Oracula*.

19. *Legis ſidereum jubar*] Id eſt, Radios tuæ legis, quæ mea cæca veſtigia dirigat, ut ſtella affulgens ambulanti in tenebris.

23. Ah! me de ſolio, dum tibi pareo,
Allatrant proceres; aſt ego geſtio
Sectari tua juſſa,
Vitæ perpetuos duces.

4. DALETH ד.

25. Curarum nebulis mens jacet obruta;
Promiſſo refidem lumine recrea.
26. Te coram explicui pectoris abdita;
Tu me reſpiciens deſuper erudi.
27. Tu me quæ fugiam, quæ ſequar edoce;
Ut mirâcla tui roboris eloquar.
28. Mens languet tetricis cincta moleſtiis;
Tu fer lenis opem, polliciti memor.
29. Fac ut mente procul ſit dolus impius:
Lex vitæ, precor ô, ſit mihi regula!
30. Hanc legi dubiis in tenebris ducem:
Per fluctus Helicen hanc ſequar unicam.
31. Hæſi, nil dubitans, illius orbitæ;
Tu fac, ora mihi ne pudor inquinet.
32. Hanc unam intrepidè pes teret impiger;
Tu deterge modò nubila pectoris.

5. HE

Annotationes.

23. *Allatrant*] *Allatrare* eſt adverſus aliquem *latrare*: et ad canes propriè pertinet; dicimus enim *allatraverunt* eum canes: et *allatratus* eſt a canibus: Per *Metaphoram* vero ſignificat *per invidiam criminari*. *Qui vivo quoque eo*, allatrare *ejus magnitudinem ſolitus erat*, Liv. xxxviii. 54.

26. *Pectoris abdita*] Quo modo ſupra dixit *opaca viarum*, Pſal. x. 8. quem locum vide.

27. *Mirâcla*] Per *Syncopen* dicitur pro *miracula*.

28. *Fer lenis*] *Lenis* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen*, pro *leniter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

30. *Helicen*] Duplex eſt ſignum cœleſte *urſa* dicta, major et minor; major vocatur etiam *Helice*, ab ἕλιξ *circumvolutio*, quia circa polum ſeptentrionalem volvitur majore circuitu, quàm minor, quæ *Cynoſura* vocatur ſupra verſu decimo quinto. Majorem *urſam* vel *Helicen* nautæ Græci intuebantur, ut Phœnices minorem.

Eſſe duas Arctos, quarum, etc. Ovid. Faſt. iii. 108. Vid. ℣. 15.

31. *Ora inquinet*] *Ora* ponitur hîc per *Heteroſin* pro *os*, quod per *Synecdochen* pro *vultu*.

32. *Impiger*] Ponitur hîc adverbi-

5. HE ה.

33. Juſſa me doce ſacra:
Hæc, luce cœli dum fruar, faceſſam.
34. Pectus erudi, tua
Ut pro virili ſecter inſtituta.
35. Quæ jubes fac exſequar:
Hoc optat, hoc et mens anhelat unum.
36. Fac amem quod imperas;
Nec cæca mentem faſcinet libido.
37. Vana fac abominer,
Et recreentur ſpiritus remiſſi.
38. Pacta ſint precor rata,
Favorque fido debitus miniſtro.
39. Probra pelle plurimùm
Timenda, Judex et Parens benigne!
40. Juſſa mens ſitit tua;
Largire vires, Auctor æquitatis!

6. VAU ו.

41. Fœderis et favoris
Tu memor, ſerva famulum præſidio paterno.
42. Nitor ego regorque
Legis æternæ placitis; his reprimam obloquentes.

ANNOTATIONES.

verbialiter pro *impigre*, per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

34. *Pro virili*] Subauditur *parte.*

35. *Hoc anhelat*] *Anhelare* propriè eſt quum ex curſu, aut alio quovis labore vehementi, crebris quaſi ſingultibus ſpiratur. Per Tranſlationem ſignificat omni conatu ad rem adſpirare.

36. *Faſcinet*] *Faſcinare* propriè *incantare*, a *faſcinum*, vel *faſcinus*, quoddam incantationis genus quo homines ita ligantur, ut liberi non ſint, nec mentis compotes, ſæpeque ad extremam maciem deveniant: vel a *fando*, vel a *faſciis*, quibus ligabant quos *faſcinabant*. Voce utitur Virgilius:

Neſcio quis teneros oculus mihi
faſcinat *agnos*,
Ecl. iii. 103.

37. *Abominer*] Vide Not. in Pſal. xxxi. 6. *Abominor.*

40. *Sitit*] De hac Metaphoricâ ſignificatione verbi *ſitio* conſule Not. in Pſal. iv. 6. *Sitit.*

43. Hæc

43. Hæc, quia pectus ægrum
Fulciunt, rerum Genitor! ne mihi durus aufer.
44. Sic tua jussa promptus
Exsequar, solem celeres dum rapiunt quadrigæ.
45. Hæc quia mente totâ
Semper amplector, gladios despiciam minaces:
46. Nec pudor ora pinget,
Cùm tuas leges proceres purpureos docebo.
47. Has ego dum revolvo,
Gaudium pectus subit, imas penetrans medullas.
48. Numinis imperata,
Sensibus condens penitis, intrepidus facessam.

7. ZAIN ז.

49. Sis pacti veteris memor;
Pacti, quod famuli spem renovat tui.
50. Hoc me, cùm premor, erigit;
Et mentem recreat rebus in asperis.
51. Non me legis ab orbitâ
Divertit petulans lingua potentium.
52. Hanc olim meditans puer,
Concepi tacito gaudia pectore.
53. Me totum stupor occupat,
Hanc Fastus quoties proterit insolens.
54. Hanc unam super omnia,
Dum vixi, meritis laudibus extuli.

Annotationes.

43. *Durus aufer*] *Durus* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *durè*. Ut in versu sequenti *promptus* pro *promptè*.

44. *Solem rapiunt Quadrigæ*] *Quadrigæ*, quatuor equi simul juncti, dicti, vel quod sub eodem jugo sunt, quasi *quadrijugæ*; vel quod impellantur et agantur simul, quasi *quadriagæ*. Ut Lunam bigis, sic Solem quadrigis invectus poeticè depingebatur, forsan ob quatuor anni tempestates.

46. *Ora pinget*] *Ora* hîc per *Synecdochen* pro *vultus*, ut Psal. vii. 5.

48. *Intrepidus facessam*] *Intrepidus*, hîc, per *Enallagen*, adverbialiter ponitur pro *intrepidè*, ut Psal. ii. 12. *Securus*.

49. *Pacti—pacti*] Est *Anaphora*, de quâ figurâ vide Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, sceptra*.

53. *Fastus*] Hîc sumitur personaliter pro *fastuoso*, ut Ps. i. 1. *Impietas*.

55. Te,

55. Te, ſol cum jubar occulit,
Adſpecto in tenebris, et tibi pareo.
56. Quàm, rerum Genitor, mei
Merces ampla fuit fructus et obſequî!

8. HETH ח.

57. Tu, Pater Omnipotens! ſors es mea; Legis æviternæ
Parebo, dixi, ſemper inſtitutis.
58. Te, Deus! oravi prece ſupplice, lenis uſ faveres:
Promiſſa ſervans ſubleva precantem.
59. Mente catâ rexi veſtigia, legis et pependi
Bilance juſtâ cogitationes.
60. Me tenuit mora nulla; ſed impiger imperata feci,
Quæ, Rector orbis! fulminans dediſti.
61. Compede me vinxit gens impia; ſedulò ſed inter
Tormenta mens eſt obſecuta legi.
62. Concubiâ te nocte canam, memor æquitatis unus
Quâ tu refulges, et benignitatis.
63. Si quis in hoc populo eſt te qui colit, inter hunc ſodales,
Inter reponam candidos amicos.
64. Irradiat terras bonitas tua; tu reſolve luce
Legum tuarum pectoris tenebras.

9. TETH ט.

65. Tu rerum Genitor! polliciti perpetuò memor,
Juviſti famulum propitio ſubſidio tuum.

ANNOTATIONES.

56. *Obſequî*] Per *Syncopen* dicitur pro *obſequii*.

57. *Æviternæ*] Quod hodie *æternum* antiqui *æviternum* dixerunt, teſte Varrone de *L. L. lib.* v. *cap.* 2.

58. *Lenis faveres*] Lenis hîc ponitur adverbialiter, per *Enallagen*, pro *leniter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*: Ut etiam verſu ſexageſimo *impiger* pro *impigre*.

62. *Concubiâ nocte*] *Noctem* profundam vel mediam ſignificat, quum tempus agendi eſt nullum, et omnes fere tunc cubitum iverunt. Alii intempeſtam noctem vocant: alii a ſilere, *ſilentium*.

63. *Candidos*] De Etymo et propriâ ſignificatione hujus vocis, vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida*.

66. Tu

66. Tu mentis tenebras luce tuâ discute; nam tuis
Constanter placitis et monitis credo fidelibus.
67. Erravi priùs, et vita fuit septa molestiis;
At nunc æthereis, nil dubitans, vocibus obsequor.
68. Nil est te melius, te famulis nemo benignior;
Leges ergò tuas et monitus me bonus edoce.
69. Me quamvìs laceret dente truci gens nimis arrogans,
Te quócunque jubes ponè sequar, legibus audiens.
70. Est illi populo mens hebes abdomine pinguior;
Sed lex mille mihi deliciis pectus inebriat.
71. Me pungi stimulis desuper ô quàm fuit utile!
Hinc Patris didici cœlicolûm jussa facessere.
72. Argentum sitiat vulgus iners, et miseras opes;
Legis luce tuæ sidereâ plùs ego recreor.

10. JOD י.

73. Dextera me finxit tua: leges, nube remotâ,
Da mihi nôsse tuas.
74. Cùm cernet gens sancta tuis me fidere jussis,
Ingeminabit Iö.
75. Ah! miser agnosco, quibus hic, quibus inde lacessor,
Me mala jure pati.
76. Me tua soletur bonitas, et fœdera nullo
Dissolüenda die.
77. Me tua restituat vitæ clementia; namque
Lex tua grata mihi est.

Annotationes.

68. *Te melius, te famulis*] Notetur *Anaphora*, de qua vide Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra*, etc.

Bonus] Hîc per *Enallagen* sumitur adverbialiter, ut Psal. ii. 12. *Securus*.

71. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarum*.

72. *Miseras opes*] Id est, quæ divitem nedum faciunt beatum, imo persæpe sordidum et miserum reddunt. Quo modo dixit Hor. *Serm. lib.* ii. viii. 18. *Divitias miseras*; Et *Carm.* iii. xxix. 58.

Non est meum —— ad miseras preces *decurrere*.

73. *Da mihi*] Vide Not. in Psal. cxv. 7. *Nec palpare datur*.

74. *Io*] Vid. Not. in Psal. xiii. 4.

76. *Dissolüenda*] Per *Diæresin* pro *dissolvenda*, ut Psal. cv. 10.

78. Qui

78. Qui premit insontem fastu sit dedecus orbis;
Nam tua jussa sequor.
79. Quisquis et observans legem tibi supplicat, opto
Flagret amore mei.
80. Cor tibi morigerum tu dona, ne mihi turpis
Inquinet ora pudor.

11. CAPH כ.

81. Mens spe salutis languet, et vires labant,
Dum legis insto semitæ.
82. Visus hebescunt, dum queror pactam tuis
Abesse promissis fidem.
83. Aresco curis, uter ut fumo solet;
Sed voce delector tuâ.
84. Lux ecqua tantis adferet finem malis,
Pœnasque dignas hostibus?
85. Gens plena fastu fodit insonti scrobem,
Dum fræna legum respuit.
86. Lex æqua certè est: Innocens quamvis premor,
Tu me potenter libera.
87. Me cùm superbus mille plagis obruit,
Legum statutis parui.
88. Tu redde vitam, spiritus et pristinos;
Et quæ jubes mox exsequar.

12. LAMED ל.

89. Cœli siderei vox tua vinculis
Suspendit fabricam plusquam adamantinis:
90. Idem perpetuo stare loco jubes
Terram, fallere nescius.
91. Jussis et placitis obsequium tuis
Præbent, et stabilis machina permanet.

Busto

80. *Ora*] Per *Synecdochen* dicitur pro *vultus*, ut Psal. vii. 5.

83. *Uter*] *Utres* intelligit expelle, cujusmodi in usu erant apud Judæos.

84. *Lux*] Hîc per *Metonymiam* ponitur pro *dies*, ut Psal. xxxv. 21. *Optata luce.*

89. *Adamantinis*] Vid. Not. in Psal. xviii. 2. *Adamantina rupes.*

91. *Busto*] De hac voce supra dictum ad Psal. xxviii. 1.

Busta

92. Busto jam tegerer, me nisi languidum
Fulsissent tua fœdera.
93. Leges usque memor mens recolet, quibus
Et vivo et valeo viribus integer.
94. Illarum cupidè dum tero semitam,
Cassum viribus assere.
95. Eheu! mille dolis opprimor undique,
Leges continuè dum veneror tuas.
96. Pennâ dum celeri cætera transvolant,
Hæ semper stabiles manent.

13. MEM מ.

97. Quàm legum studio levor sacrarum,
Quas noctes meditor vigil diesque!
98. Has dum ruminor, eruditionis
Palmam præripio hostibus malignis:
99. Inter et caput effero magistros,
Has dum cogito pertinax sequorque.
100. Dum legum placitis regor tuarum,
Ipsos exsupero senes peritos.
101. Ut te ponè sequar ducem viarum,
Pes declinat iter tenebrionum.

102. Tu

Annotationes.

Busta.

93. *Et vivo et valeo*] Copula *et* hîc geminatur per *Polysyndeton*, ut Psal. vii. 17. *Justumque Deum*, etc.

96. *Transvolant*] *Transvolare* propriè pertinet ad aves, et significat *ultra volare*; sed sumitur etiam, ut hîc, pro *celeriter ire*. Ut, *Eques*—transvolat *inde suis victoriæ nuntius*, Liv. iii. 63.

98. *Ruminor*] *Ruminor* vel *Rumino* proprie est *removere ac rursus consumere*; vel *ad rumen revocare*, quod pecudum est; unde per translationem, in memoriam revocare. *Non modo absens quicquam de te sæpius cogitabit, sed etiam* ruminabitur *humanitatem*, inquit Varro apud Nonium.

Palmam præripio] De *palma* victoris præmio, jam dictum ad Psal. lxxii. 3. Hic ponitur pro ipsa *victoria*, ut apud Terentium: *Huic equidem consilio* palmam *do*; quasi dixisset, *Vicit hoc consilium*. Heaut. iv. iii. 3.

99. *Cogito pertinax*] *Pertinax* hîc ponitur abverbialiter per *Enallagen*, pro *pertinaciter*, ut Psal. ii. 12. *Securus*.

101. *Tenebrionum*] *Tenebriones* sunt mendaces et dolosi qui, mendaciis et astutiis suis nebulam quandam et *tenebras* objiciunt. Alii *tenebriones* interpretantur

102. Tu præcepta mihi, Parens! dediſti:
His paſſus moderor, procul ruinâ.
103. O quàm ſermo tibi fluit venuſtus!
Quàm mellis ſuperat meri liquorem!
104. Hic mentem tenebris levat, viaſque
Hoc fretus fugio catus ſiniſtras.

14. NUN ן.

105. Inſtar lucernæ, legis aureum jubar
Me regit, et tenebras potenter omnes diſſipat.
106. Sanctè ſpopondi nutibus, Pater! tuis
Me fore morigerum, datamque præſtabo fidem.
107. Quot cingor, eheu, quot premor moleſtiis!
Me mihi redde, tui favoris et pacti memor.
108. Quas ore libo ſpirituque victimas
Accipe, ſed facilis; doceque rectam ſemitam.
109. Me mille quamvis obruant pericula,
Te tamen uſque ſequor, tuo dicatus Numini.
110. Dum me doloſis implicare caſſibus
Gens ſcelerata parat, tuis ſtatutis hæreo.
111. Nunc ſunt, et olim mentis hæc erunt meæ
Gaudia, deliciæ, lucerna, ſpes, hæreditas.
112. Præcepta legis mente candidâ ſequar,
Dum mihi mens ſupereſt, et oſſa velantur cute.

ANNOTATIONES.

tantur Lucifugos; quaſi in tenebris deliteſcentes.

104. *Siniſtras vias*] *Noxias, infelices, adverſas*; quia quæ ſiniſtrâ manu fiant, minus rectè fieri videmus.

108. *Libo*] De hoc verbo vide Not. in Pſal. li. 16. *Quam tibi libarem.*

Accipe, ſed facilis] *Facilis* hîc adverbialiter ponitur per *Enallagen* pro *facilè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Victimas] Conſule Not. in Pſal. iv. 5. *Victima ſit pectus ſine fuco.*

111. *Gaudia, deliciæ*, etc.] Hîc copula reticetur per Figuram quam vocant *Aſyndeton*, ut Pſal. vii. 9. *Juſtos erige, perde malos.*

112. *Candida*] Vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida.*

15. SAMECH D.

113. Odi ego quæ pectus sibi fingit futile, legis
Nempe tuæ dulcedine captus.
114. Tu rupes clypeusque mihi es; cinctusque periclis
Fido tuis, Pater Optime! dictis.
115. Sit procul impietas omnis, scelerumque ministri:
Semper ego tua jussa capessam.
116. Me, Pater! ut vivam, verbi firmamine fulci;
Nec spes sit comitata pudore.
117. Da vitam viresque mihi; sic passibus æquis
Te sequar, et quò jusseris ibo.
118. Hos pede calcâsti, quos devius abripit error:
Hos sua fraus dimittit inanes.
119. Pulveris in morem, sceleratos spargis in auras;
Ergò sequi tua diligo jussa.
120. Tela tuæ quoties et fulmina conspicor iræ,
Stat coma, cor stupet, horreo totus.

16. AIN Y.

121. Me juvit æquum semper et bonum sequi;
De me fac, oro, ne triumphet impius:
122. Tu sed benignus me tuere servulum:
Fac arrogantûm ne molester spiculis.
123. Ah! dum salutem præstolor diu nimis,
Fidemque pactam, victa torpent lumina.
124. Favoris alâ me paterni protege;
Et pande vitæ purioris semitam.
125. Devotus uni Numini cùm serviam,
Pulsis tenebris, scire da quod imperas.

ANNOTATIONES.

114. *Periclis*] Per *Syncopen* dicitur pro *periculis*.

118. *Calcâsti*] Per *Syncopen* dicitur pro *Calcavisti*.

120. *Tela*] De hujus vocis Etymo vide Not. in Psal. iii. 6. *Tela*.

Stat coma, etc.] Copula retinetur per *Asyndeton*. Alludere videtur ad elegantem illam timoris descriptionem apud Virgilium:

Obstupui, steteruntque comæ, et vox faucibus hæsit,
Æn. i. 774.

122. *Benignus tuere*] *Benignus* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *benignè*.

126. Nunc

126. Nunc ultioni tempus inſtat debitum:
Hos perde ſacris qui ſtatutis obſtrepunt.
127. Legum tuarum ſuavitatem præferam
Auro, quod ignis jam probavit ſeptimus.
128. Amuſſis hæ ſunt æquitatis aurea:
Has ſector, et tortas abominor vias.

17. PE ס.

129. Quàm tua mortalem ſuperant oracula captum!
Hæc eruditus perpete proſequar obſequio.
130. Prima tuæ legis pellunt elementa tenebras,
Et cæcitatem pectoris, inſtituuntque rudes.
131. Attraxi tua verba, velut cùm gutture toto
Invitat auras ætheris æger agens animam.
132. Quâ tibi dilectos nimiùm dignaris amicos,
Rerum Creator Maxime! da mihi luce frui.
133. Legis ad arbitrium titubantem dirige greſſum;
Nec pectus in prædam ſine cedere flagitiis.
134. Eripe me furiis hoſtilibus, eripe telis:
Da, Rector orbis Maxime! te duce recta ſequi.
135. Me radiis perfunde tuis, pectuſque ſerena;
Et da faceſſam, tu mihi quod, Pater! imperitas.
136. Dum reliqui tua juſſa ſequi monituſque recuſant,
Ah! lachrymarum protinus obruor oceano.

Annotationes.

128. *Abominor*] Vide Not. in Pſalm. xxxi. 6. *Abominor.*

132. *Nimiùm*] De hac ſignificatione hujus adverbii vide Notam in Pſal. ii. 12. *Nimiùm.*

Da frui] Conſule de hac locutione Not. in Pſalm. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

134. *Eripe me furiis, eripe telis*] Notetur hîc elegans *Anaphora*, de quâ figura jam dictum ad Pſal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, ſceptra.*

Telis] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela.*

135. *Serena*] Eſt vox felicifſima, quæ primitus ſignificat nubes et nebulas pellere, cœlumque ſudum et clarum reddere; ut apud Virgilium:

Vultu, quo cœlum tempeſtateſque ſerenat, *Æn.* i. 259.

Inde Metaphoricè transfertur ad animum, et vultum animi indicem: Exemplo ſit idem Virgilius:

Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat, *Æn.* iv. 477.

Da faceſſam] Conſule Not. in Pſal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

18. TSADDI צ.

137. Res hominum, Rector ſuperûm! tu legibus æquis
Et lance diſpenſas pari.
138. Eſt rectum quodcunque jubes; nil ſanctius illo,
Tuo vel æquius foro.
139. Tabeſco, dum jura ferus tua proterit hoſtis,
Et pectus omne liquitur.
140. Candidus eſt ſermo tuus, hunc exoſculor unum,
Et corde toto diligo.
141. Eſt mihi ſors tenuis, gens et me ſibilat exlex;
Verbis ſed obſequor tuis.
142. Æternùm durant tu quæ præſcribis, et una
Sunt veritatis regula.
143. His ego delector, me quamvis mille malorum
Moleſta cingunt agmina.
144. Nulla dies illis metam præfigit: ut ergò
Vivam, doce quod imperas.

19. KOPH ק.

145. Te, Deus! oravi ſupplex: da queſtibus aurem,
Ut imperata promptus exſequar tua.
146. Æthera laſſavi gemitu; ſuccurre precanti:
Tibique, Rector orbis! obſequar lubens.
147. Dum gemo, dum clamo, quos Eos explicat ignes
Querela triſtis antevertit aureos.
148. Anticipo vigiles ipſos, tua nocte dieque
Statuta mente dum revolvo ſedulâ.

Annotationes.

137. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum*.

140. *Candidus*] Vide de hoc epitheto Not. in Pſalm. iv. 1. *Candida*.

Exoſculor unum] *Unus* hîc pro *præcipuus*, ut Pſal. lxxi. 14. *Te unum efferet*.

144. *Metam*] Vide Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis*.

145. *Oravi ſupplex*] *Supplex* hîc ponitur per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*. Ut etiam *promptus* pro *promptè*; et in ſequenti verſu *libens* pro *libenter*.

146. *Æthera laſſavi*] Vide Not. in Pſalm. lv. 2. *Aſtra fatigo*.

147. *Eos*] Conſule Not. in Pſal. xix. 5. *Thalamo Eos*.

149. Me

149. Me bonus exaudi, vires et redde, favoris
Et æquitatis uſque priſtinæ memor.
150. Me premit à tergo ſcelerum qui laxat habenas,
Fugitque legis deſpicitque ſemitam.
151. Tu tamen es præſtò: leges diſcrimine nullo
Tuas coronat æviterna veritas.
152. Includi brevibus renuunt tua fœdera metis;
Viceſque temporum ſubire lex nequit.

20. RESCH ר.

153. Sis memor ſervi pereuntis, altâ
Qui mente legem condidi.
154. Me, tenax pacti, famulum tuere,
Et luce pectus recrea.
155. Nulla ſpes illi ſupereſt ſalutis,
Qui fræna legum reſpuit.
156. Tu mihi vires repara, paterno
Amore qui me protegis.
157. Me licèt cingant tumidæ procellæ,
Tuis ſtatutis dirigor.
158. Hoſtium ſpectans animos rebelles,
Mœrore percellor gravi.
159. Me refocilla radio favoris,
Teſtis perennis obſequî.
160. Terminos neſcit tua lex prioris,
Sed nec futuri temporis.

21. SCHIN ש.

161. Inſons potentum ſpiculis
Legiſque cuſtos obruor.

ANNOTATIONES.

150. *Me premit*] De hac ſignificatione verbi *premo* vide Not. in Pſal. iii. 2. *Premet.*

Qui laxat habenas] De hac *Metaphora* vide Not. in Pſal. ii. 3. *Frænaque dant.*

151. *Æviterna*] Vide Not. in verſum quinquageſimum ſeptimum.

152. *Metis*] Conſule Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis.*

153. *Altâ mente*] Pro *altè in animo*, ut ſupra Pſal. cix. 14.

159. *Obſequî*] Per *Syncopen* dicitur pro *obſequii.*

162. Ut præda dives militem,
Sic una lex me recreat.
163. Hanc mente totâ diligo;
Sed fraudis odi retia.
164. Hanc me canentem ſedulò
Lux una cernet ſepties.
165. Hanc quiſquis unum deperit,
Quiete gaudet perpete.
166. Me ſpes ſalutis erigit,
Dum juſſa ſector Numinis.
167. Dum legibus vaco ſacris,
Delector his et recreor.
168. His obſequutum me vides,
Motaſque vitæ ſemitas.

22. TAU ת.

169. Exaudi gemitus, tuis
Et me legibus inſtrue.
170. Auſcultans famulum, Deus!
Serva, polliciti memor.
171. Leges me bonus edoce,
Laudes et referam tuas.
172. Te vox tollet ad æthera,
Leges qui ſtabilis pias.
173. Illas cùm ſequar, aſſere
Servum vindice dexterâ.
174. His lætor: fer opem diu
Quæſitam prece ſupplice.
175. Ut te laudibus eveham,
Vitam vox tua ſoſpitet.

Annotationes.

162. *Una lex*] *Una* hîc adverbialiter ponitur pro *unicè, præcipuè*. Vide Not. in Pſal. ciii. 13. *Diligit unos.*

164. *Lux*] Ponitur per *Metonymiam* pro *dies*, ut Pſalm. xxxv. 21. *Optatâ luce.*

165. *Unam*] Ut ſupra, ver. 162.

168. *Semitas vitæ*] Eſt *Metaphora* a viatoribus, ut Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

171. *Bonus edoce*] *Bonus* hîc ſumitur adverbialiter, per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

173. *Vindice*] Vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

176. Me

176. Me quære ut pecudem vagam,
Leges et recolam tuas.

CXX.

TE, Deus! oravi mediis in fluctibus; aures
Et ſenſi faciles in mea vota tuas.
2. Me, quibus infeſtor, fallacibus eripe linguis;
Fraudis et artifices me procul eſſe jube.
3. Quam dolus armat atrox, nimis et penetrabile virus,
Quid tibi non optem, perfida lingua! mali?
4. Ignea juniperi minùs urit pruna; nec enſis
Par huic, aut jaculi cuſpis acumen habet.
5. Cur, Nomadas inter, deſerta mapalia ſector?
Inter inhumanos cur ego vivo Getas?
7. Me juvat alma quies; gens hæc fera bella minatur,
Et quoties pacem poſcimus, arma crepat.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt generis *votivi*, continens *Narrationem*, verſu primo; et *Orationem*, ſequentibus.

1. *Mediis in fluctibus*] De Metaphoricâ ſignificatione vocis *fluctus*, vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice fluctus*.

3. *Penetrabile*] *Penetrabilis* ſumitur hîc in activâ ſignificatione, ut Pſal. lvii. 4. *Telum penetrabile*.

4. *Juniperi*] *Juniperus* arbuſcula quæ in arenoſis frequens naſcitur, et accenſa ingentes concipit ardores, nec cito extinguendos.

5. *Nomadas*] *Nomades* populi vagi in Scythia Europæ, nunc *Tartari* dicuntur, quorum omnis vita in paſcendis gregibus habebatur; gens adeo fera et inculta ut ſemicrudis carnibus veſceretur.

Nulla domus, plauſtris habitant; migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare penates,
Sil. Ital. lib. iii. 290.

Dicti Nomades a verbo Græco νέμω, paſco.

Getas] *Getæ* populi Thraciæ natura et moribus feroces.

7. *Alma*] De hoc epitheto vide Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

Arma crepat] Ad imitationem Horatii:

Quis poſt vina gravem militiam aut pauperiem crepat,
1 *Carm.* xviii. 5.

CXXI.

AD ſacra devotos attollam culmina vultus,
In quibus antiquæ ſpes mihi reſtat opis.
2. Me juvat Hic, cœli volucres qui texuit orbes,
Et terram vitreis undique cinxit aquis.
3. Sic ego me ſolor: greſſus moderabitur ille!
Ne tibi pes uſquam ceſpitet, ille dabit.
Uſque vigil, ſeu ſol rutilat, ſeu conditur undis,
Ille tuas cuſtos excubat ante fores.
4. Adde fidem dictis; Solymam qui ſervat, aperta,
Dum ſtertunt alii, lumina ſemper habet.
5. Te regit, et præſtò eſt, et lætâ nubilat umbrâ,
Invia ſi quando per loca carpis iter.
6. Solis, ubi lux eſt, radios arcebit et æſtum:
Nocte tuum pellet, roſcida luna! gelu.
7. Te Deus æternùm cœleſti proteget alâ,
Sive domi malis vivere, ſive foris.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens *Propoſitionem*, verſu primo; *Orationem*, verſu ſecundo et tertio; *Confirmationem*, inde ad finem.

1. *Vultus*] Per *Heteroſin* dixit in plurali numero pro ſingulari.

2. *Vitreis aquis*] De hoc epitheto vide Not. in Pſal. lxxv. 6.

3. *Ceſpitet*] *Ceſpitare* dicimur, quum pede aliquid percutientes, quaſi ruere cogimur. Dictum *ceſpitare*, quaſi *ceſpitem* offendere, vel in *ceſpitem* ferri.

Dabit ne ceſpitet] Vide Not. in Pſal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

Seu ſol rutilat, ſeu conditur undis] Eſt elegans *Periphraſis* pro *omnibus horis.*

4. *Solymam*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

5. *Præſtò eſt*] Pro *præſens eſt*, ut apud optimos autores. Præſtò ſunt *hirundines æſtivo tempore*, Cicero. *Ipſum* præſtò *video*, Ter. Andr. ii. v. 4.

Læta—umbra] Id eſt *umbra lætificante*, ut Pſal. iii. 8. *Tempora læta.*

Carpis iter] De hac dictione vide Not. in Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

CXXII.

GAUDIA tum cepi, vox cùm mihi perculit aures,
Ad pia quæ juſſit limina ferre gradum.
2. Ibimus in ſacri reduces penetralia templi;
Nobilis urbs hilari nunc adeunda pede eſt.
3. Urbibus hanc confer reliquis; conſinnius illâ,
Nil et ſplendidius maximus orbis habet.
4. Huc domus Iſacidûm properat, ſtata tempora ſervans;
Et ſupplex Domini ſternitur ante pedes.
5. Davidis hîc ſolium ſpectas, quod præſidet orbi,
Legibus et ſanctis faſque nefaſque regit.
6. Numinis auſpiciis urbs hæc ut floreat, opta:
Qui favet huic, illi proſpera vita fluet.
7. Urbs ſacra! ſidereis te Pax circumvolet alis;
Quaſque tenes arces incolat alma Quies.
8. Civibus opto meis, cariſque tribulibus alta
Otia, perpetuis concomitata bonis.
9. Cùm tua prætulerit reliquis Moderator Olympi
Atria, præ reliquis hæc tibi fauſta precor.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Gratulatorius*, ubi David proponit ſuam lætitiam et illius cauſas, uſque ad verſum ſextum; deinde *Fauſta precatur Eccleſiæ*, ad finem Pſalmi.

2. *Reduces*] Vide Not. in Pſal. xiv. 7. *Reduci.*

Penetralia] De hac voce conſule Not. in Pſal. xx. 6. *Penetralibus.*

3. *Maximus orbis*] Vide Not. in Pſal. xviii. 31. *Maximus orbis.*

4. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum.*

Supplex] Per *Enallagen* dicitur pro *Suppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Sternitur ante pedes] De hoc ritu conſule Not. in Pſal. v. 7. *Illuſtres ſternar et ante pedes.*

5. *Faſque nefaſque*] Copula *que*, hîc geminatur per *Polyſyndeton*, de quâ Figurâ vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum Dominumque potentem.*

6. *Auſpiciis*] Vide Not. in Pſal. xxxvii. 6. *Illius auſpiciis.*

8. *Tribulibus*] Da hac voce jam dictum ad Pſal. xxi. 6. *Tribules.*

9. *Olympi*] Vide Not. in Pſal. xlix. 15. *Rector Olympi.*

CXXIII.

ALME Parens! in te defigo lumina, cœli
Qui procul à nobis diffita tecta colis.
2. Sedulus ut famulus geſtus obſervat heriles,
Et nutus dominæ fida miniſtra ſuæ:
Sic, Deus! intentis oculis te ſpecto, ſalutem
Dum populo cœli lenis ab arce feras.
3. Adfer opem miſeris, tot qui faſtidia paſſi,
Fabula jam vulgi ludibriumque ſumus.
4. Otia dum ducit, ſannis nos excipit hoſtis;
Calcat et audaci turba proterva pede.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, continens *Propoſitionem*, duobus verſibus; et reliquis, *Petitionem*.

1. *Alme*] Conſule Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

2. *Lenis feras*] *Lenis* ponitur hîc adverbialiter, per *Enallagen* pro *leniter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

4. *Sannis* De hac voce *ſanna*, vide Not. in Pſal. i. 1. *Poſtica ſanna*.

CXXIV.

GENS ſacra jam dicat, Nobis niſi Numinis olim
Auxiliatricem dextra tuliſſet opem;
2. Hoſticus inſurgens furor implacabilis arces
Hauſiſſet Solymas, Iſacidûmque domos.
4. Unda vorax refluo ſorpſiſſet gurgite vivos;
Et ſacra gens tumidis tota perîſſet aquis.
6. Ergò Deum celebra, corvos qui ludit hiantes;
Et Solymas prædam non finit eſſe lupis.
7. Fu-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens primo *Narrationem*, ad verſum ſextum; deinde *Dei benedictionem*, verſu ſexto et ſeptimo; poſtremo, *Concluſionem*, verſu ultimo.

2. *Solymas*] *Solymus* eſt adjectivum *Solyma*, ut apud Juvenalem:

—*Interpres legum* Solymarum, *Sat.* vi. 543.

4. *Perîſſet*] Per *Syncopen* dicitur pro *periviſſet*.

6. *Corvos ludit hiantes*] Proverbium dictum de iis qui dum inhiant prædæ, ipſi præda fiunt. Ita Horatius:

Scriba—corvum deludet hiantem, 2 *Serm.* v. 56.

Lupis] Homines ſic dicti, qui ſunt rapacis inſtar luporum naturæ.

7. Fugimus insidias; volucres sic, compede ruptâ,
Aucupis evadunt, quas metuêre, manus.
8. Nitimur Isacidæ Domino, sublimis Olympi
Qui, simul et terræ, quam premis, Autor erat.

ANNOTATIONES.

naturæ. *O præclarum custodem ovium* lupum! *Custosne urbis, an direptor et vexator esset Antonius?* Cic. Phil. iii. 27.

8. *Olympi*] De hac voce consule Not. in Psal. xlix. 15. *Rector Olympi.*

CXXV.

GENS pia subsistet, rupes velut alta Sionis,
Quæ ridet rapidi flabra proterva Noti.
2. Ut Solymam montes, sacrum sic undique cœtum
Æternùm Domini munit et ambit amor.
3. Ne pius exemplo peccet, sine fine modoque
Non sinet hunc cœli Rector ab hoste premi.
4. Alme Parens! lenem cultor te sentiat æqui,
Et quisquis vacuum crimine pectus habet.
5. Siquis at à recto deflectit tramite, pœnas
Fac luat has, scelerum quas meruêre duces.
Pax tamen huc niveis labatur ab æthere pennis,
Et Solymæ sanctâ figat in urbe larem.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est generis *mixti*, partim *Didacticus*, tribus primis versibus; partim *Votivus* duobus ultimis.

1. *Sionis*] Vide Not. in Psal. ii. 6. *Sioni.*

Noti] Consule Not. in Psal. i. 4. *Notus.*

2. *Solymam*] Vide Not. in Psal. ix. 11.

4. *Alme*] Vide de hac voce Not. in Psal. xii. 1. *Alma.*

5. *Pax*] Hîc personaliter exhibetur *Pax* more Poetico.

Solymæ] Consule Not. in Ps. ix. 11. *Solymam.*

Larem] De hac voce jam dictum ad Psal. xviii. 45. *Sepositosque lares.*

CXXVI.

ISACIDUM captiva cohors, Babylone relictâ,
Cùm peteret patrii dulcia tecta ſoli;
Mens ſtetit in dubio, veluti qui manè revolvit
Somnia, quæ certam non meruêre fidem.
2. Libera mox hilares in riſum ſolvimus ora;
Suſtulit et cantus lingua ſoluta novos.
Triſtibus hæc ſpectans oculis gens accola, Quanto
Iſacidûm Vindex robore pollet, ait?
3. Viribus invictis nos juvit, et obruit hoſtes;
Quáque gradum tulimus, nil niſi plauſus erat.
4. Collige relliquias lectæ, Pater Optime! gentis,
Fluminis ut cumulat nubilus Auſter aquas.
5. Qui gemit illacrymans, dum mandat ſemina ſulcis,
Ridebit, quoties eſt reſecanda ſeges.
6. Horrea dum cernit vacuari ditia, lugens
Exit; ovans idem, cùm metit arva, redit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus duabus partibus conſtat; *Narratione*, tribus primis verſibus; et *Precatione*, tribus reliquis.

1. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*.

Babylone] Conſule Notam in Pſal. lxxxvii. 4. *Babylonis*.

2. *Vindex*] Vide Not. in Pſ. xxv. 20. *Te vindice*.

4. *Relliquias*] Dicitur per *Epenthefin* pro *reliquias*.

6. *Ovans*] Vide Not. in Pſ. xxxv. 25. *Jactet ovans*.

CXXVII.

NI Deus adſpiret, nequicquam ſubſtruis ædes;
Nequicquam partes excubitoris agis.
2. Incaſſùm, monitrix operum, te ſuſcitat Eos;
Incaſſùm, ſerâ nocte cubile premis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, continens duo documenta: unum, de publicâ et privatâ adminiſtratione, duobus primis verſibus; alterum de numerosâ ſtirpe, tribus reliquis.

1. *Adſpiret*] Vide de metaphorico ſenſu hujus verbi Not. in Pſal. i. 3. *Adſpirans*.

2. *Eos*] Conſule Not. in Pſ. xix. 3. *Thalamo Eoo*.

Nec

Nec dape te ſatiat labor ærumnoſus; at iſta
Satque ſuperque piis ſufficit ipſa quies.
3. Naſcitur his ſoboles, domino quæ ſcribitur hæres;
Hanc ea mercedem gens pietatis habet.
4. Pignora, quæ gignunt primævo in flore juventæ,
Sunt veluti forti ſpicula miſſa manu.
5. O felix pharetram jaculis qui talibus imples!
Scilicet his nullus polluet ora pudor.
Et tibi ſi coram contingant judice lites,
Lætus ab his cernes hoſtibus ora premi.

ANNOTATIONES.

4. *Pignora*] Conſule Notam in Pſal. cvi. 37.

Primævo flore juventæ] Ita Virgilius:

Ante urbem pueri, et primævo flore juventæ,
Exercentur equis,
Æn. vii. 162.

5. *Pharetram*] Vide Not. in Pſal. xxv. 19. *Pharetratas.*

CXXVIII.

OTe felicem, Dominum quicunque vereris,
Et ſatagis leges, quas dedit ille, ſequi!
2. Quem colis, optatas epulas tibi fundet agellus;
Lenibus et Zephyris vela ſecunda dabis.
3. Inſtar erit vitis conjunx fœcunda tenellæ,
Quæ domini cingit fronde virente larem.
Læta coronabunt genialem pignora menſam,
Ut truncum nitidis veſtit oliva comis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, quo Dei benedictio erga pios prædicatur, primo generatim, tribus primis verſibus; deinde ſpeciatim, tribus reliquis.

1. *O te felicem*] Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimium.*

Satagis] De hoc verbo vide Not. in Pſal. xvii. 4. *Satago.*

2. *Zephyris*] Conſule Not. in Pſal. xx. 4. *Mollibus Zephyris.*

Secunda] Vide ibid. *Secundet.*

3. *Larem*] Vide Not. in Pſal. xviii. 45. *Sepoſitoſque lares.*

Genialem menſam] Id eſt *menſam lætam* vel *voluptariam*; a *genio*, qui ſumitur pro *voluptate.*

Pignora] Conſule Not. in Pſal. cvi. 37.

Comis] Pro *foliis*, ut Pſal. i. 3. *Brachia, comas.*

4. Sic tibi læta fluent, et candida tempora vitæ,
Mente Deum quiſquis non dubitante times.
5. Has tibi delicias Dominus de rupe Sionis
Mittet, et è cornu divite fundet opes.
Dumque trahes lucem, Solymam floreſcere, cives
Omnibus et cernes luxuriare bonis.
6. Auctibus immodicis ſpectabis ſurgere prolem,
Et genus Iſacidûm perpete pace frui.

ANNOTATIONES.

5. *Sionis*] Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni.*

Cornu divite] De hac dictione conſule Not. in Pſal. lxv. 12. *Pleno copia cornu.*

Solymam] Conſule Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

6. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum.*

CXXIX.

GENS fera mille malis primis me preſſit ab annis,
Jam Solymæ populus dicere jure poteſt.
2. Gens fera mille malis primis me preſſit ab annis;
Non tamen hoſtiles prævaluêre manus.
3. Terga mihi fodit non uno vulnere: duro
Ruſticus haud aliter vomere ſulcat humum.
4. At Pater Omnipotens, qui ſervantiſſimus æqui eſt,
Hoſtica diſrupit vincula, largus opis.
5. Sacra Sion! odiis te qui premit impius hoſtis,
Terga det infami ſanguinolenta fugæ.
6. Sit velut herba recens, quæ, tecti in culmine ſummo
Sponte ſuâ ſurgens, vix benè nata perit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, quo eccleſia primo enarrat ſuas calamitates, tribus primis verſibus; deinde ſuam libertatem prædicat verſu quarto; poſtremo improborum omnium ruinam prædicit, inde ad finem Pſalmi.

1. *Solymæ*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

4. *Servantiſſimus æqui eſt*] Ad imitationem Virgilii:

— *Cadit et Ripheus juſtiſſimus unus*
Qui fuit in Teucris, et ſervantiſſimus æqui, *Æn.* ii. 427.

6. *Herba recens*] Id eſt, herba recens frumenti, de quo hîc agitur. Frumenta in herba eſſe dicuntur, cùm germen cœperunt mittere. *Cæſ.* i. *Bell. Civil.* 48. *Neque frumenta* in herbis *erant, neque multum a maturitate*

7. Falce metit nemo; maturis implet ariſtis
Nemo manum; nulli degravat illa ſinum.
8. Nemo viatorum, Felici fidere, meſſis
Uber! ait, dextro Numine creſce, ſeges!

ANNOTATIONES.

tote aberant.

7. *Ariſtis*] *Ariſta* propriè eſt apex, quæ ut acus tenuis, longa eminet e gluma. Ponitur pro *ſpica*. Virg.

—*Ne gravidis procumbat culmus* ariſtis, *Georg.* i. 3.

8. *Dextro*] De hoc Epitheto vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

CXXX.

INGEMUI, vocemque trahens de pectoris imo,
Te, Deus! oravit mens ſtupefacta malis.
2. Supplicis exaudi gemitus; auremque querelis
Inclinans, famuli fac rata vota tui.
3. Si, quoties peccant mortales, mente recondas,
Pars quota, quæ mittes, fulmina ferre queat?
4. Sed tua te niveis cingit clementia pennis,
Ut pius hinc ſubeat pectora ſancta timor.
5. Fluctibus in mediis Dominum ſpes omnis in unum
Incubuit, pactis certa ſubeſſe fidem.
6. Hoc ſpectat mens læta jubar; nocturnus Eoâ
Parciùs excubitor luce refectus ovat.
7. Eri-

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt etiam *Didacticus*, quo Propheta primo ſuam hiſtoriam narrat, ſex primis verſibus; deinde ex ſuo exemplo fidem in Domino commendat.

1. *Pectoris imo*] *Imus* eſt adjectivum, idem quod infimus, profundus: unde non ſemel apud Virgilium occurrit, *imo de pectore*. Ut *Æn.* i. 375.

Superans, imoque *trahens a* pectore *vocem.*

Vide Æn. ii. 288. xi. 377. Hic verò ut ſubſtantivum uſurpatur, *fundo*, ſive ejuſmodi vocabulo ſubintellecto. Exemplo Horatii:

—*Longos imitaris ab* imo
Ad ſummum totus moduli bipedalis, 2 Sat. iii. 308.

5. *Fluctibus*] De hujus vocis Metaphorica ſignificatione, vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice fluctus.*

6. *Læta ſpectat*] *Læta* ſumitur hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *lætè*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Eoa] Conſule Not. in Pſal. xix. 5. *Thalamo Eoo.*

7. Erigat Abramidas Domino ſpes nixa fideli,
Cui comes eſt bonitas, et cumulata ſalus.
8. Hic gregis electi vitali flumine noxas
Abluet, et quidquid pectora fæcis habent.

ANNOTATIONES.

Ovat] De hoc verbo vide Not. in Pſal. xxxv. 25. *Jactet ovans.*

CXXXI.

NON ego, Magne Parens! criſtas attollo comantes;
Nec tumet inflatum pectus amore ſui;
Fronte nec elatâ ſpecto ſublimia; captum
Quidquid et exſuperat, mens procul eſſe jubet.
2. Rebus in adverſis, infantis, lacte recenter
Provida quem mater depulit, inſtar eram:
3. Sic ego conticui: ſic diſcat ſemper Abrami
Poſteritas uni credere vota Deo.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt etiam *Didacticus*, quo Pſaltes primum animi ſui ſimplicitatem exponit, duobus primis verſibus; deinde alios ad ſe imitandum exhortatur, verſu tertio.

1. *Criſtas comantes*] Ita Virgilius de donis loquens quibus Helenus Æneam onerat:

Et conum inſignis galeæ, criſtaſque comantes,
Æn. iii. 468.

Hic verò ſumitur metaphorico ſenſu, ut in Pſal. ix. 19. *Tollat criſtas.*

CXXXII.

RESPICE Jeſſiaden, Pater et Regnator Olympi!
Quaſque tulit memori mente revolve cruces.
2. Ille, Deum jurans Solymam qui protegit, ora
Solvit, et hæc voti ſumma caputque fuit:

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, duabus partibus conſtans: altera eſt *Oratio*, uſque ad verſum undecimum: altera exponit rationes quibus oratio nititur, inde ad finem Pſalmi.

1. *Olympi* Vide Not. in Pſal. xlix. 15. *Rector Olympi.*

Cruces] Conſule Not. in Pſal. xl. 12. *Cruceſque.*

2. *Solymam*] Vide Not. in Pſal. ix. 11.

3. Non

3. Non mihi regali priùs aut ſuccedere tecto
Fas erit, aut molli credere membra toro;
4. Nec priùs obrepet ſomnus, quàm limina ſignem,
Quæ colat Iſacidûm tempus in omne Deus.
6. Rumor erat Bethlæ deberi Numinis ædem;
Debita ſed Solymæ laus fuit illa jugis.
7. Huc carpamus iter: Patris hîc ſternamur ad aras,
Scamnaque ſidereo quæ premit ille pede.
8. Surge, Parens rerum! ſtabiles hîc fige penates;
Sitque tibi conſtans fœderis arca comes.
9. Huc properent purâ velati ſindone myſtæ;
Plenaque lætitiæ gens ſacra cantet Io.
10. Quod tibi ſacraſti, tu Jeſſæ reſpice germen;
Nec tetricus Chriſti reſpue vota tui.
11. Jeſſiadæ, memini, juraſti, vertere mentem
Neſcius, obſtrictam vel temerare fidem:
Davide prognatus, dixiſti, ſceptra tenebit;
Conſcendet ſolium mox patris ille ſui.

ANNOTATIONES.

3. *Fas*] Eodem ſenſu ſumitur quo ſupra in Pſalm. ii. 10. *Fas eſt.* Quem locum vide.

6. *Rumor erat*, etc.] Hic locus in Hebræa origine eſt valde obſcurus, et in ejus ſenſu inveſtigando multum ſe torquent Interpretes. Senſus in quo ſumitur ab autore noſtro eſt admodum perſpicuus et ſummorum interpretum autoritate ſuffultus: Per *Ephratam* intelligit Bethlam Davidis urbem, et recte, ut patet ex *Mic.* v. 2. Et per *campos ſylvæ* Hieroſolymam eſſe intelligendam acutiſſimi Doctores Rabbinici cum eo conſentiunt.

Bethlæ] *Bethla* urbs Judææ, Davidis et ſervatoris Jeſu Chriſti nativitate celebris. Sita erat trium circiter millium paſſuum intervallo ab Hieroſolyma.

7. *Carpamus iter*] Vide Not. in Pſal. i. 1. *Carpit iter.*

Sternamur ad aras] Conſule de hoc ritu Not. in Pſal. v. 7. *Illuſtres ſternar et ante pedes.*

8. *Penates*] Vid. Not. in Pſal. cxiii. 9.

9. *Myſtæ*] De hac voce jam dictum ad Pſal. cxviii. 19.

Io] Vide Pſal. xiii. 4.

10. *Sacrâſti*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſacraviſti*, ut etiam verſu ſequenti, *jurâſti* pro *juraviſti.*

Tetricus reſpue] *Tetricus* ponitur hîc adverbialiter, per *Enallagen*, pro tetrice, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Chriſti] De hujus vocis Etymo vid. Not. in Pſal. lxxxvii. 9. *Chriſtum.*

Sceptra] Pro *ſceptrum* per *Heteroſin* pluralis numeri pro ſingulari.

12. Et mea si seri servârint jussa nepotes,
Hæc illis pariter sceptra regenda dabo.
13. Ipse mihi sanctæ delegi tecta Sionis;
Illa placent; stabiles hîc ego figo lares.
14. Hæc domus est, et certa quies, ædesque perennis,
Deliciumque animæ dimidiumque meæ.
15. Hîc bona de pleno fundetur copia cornu;
Nec deerit tenui messis opima gregi.
16. Casta sacerdotes pietas decorabit, et hymnis
Æthera mulcebit sancta caterva novis.
17. Davidis excrescet soboles, et robore pollens
Hîc nitidum roseo fundet ab ore jubar.
18. Illius æternùm florebunt sceptra; notabit
Sed pudor hostiles inficietque genas.

Annotationes.

12. *Servârint*] Per *Syncopen* dicitur pro *servaverint*.

13. *Lares*] Consule Not. in Psal. xviii. 45. *Sepositosque lares*.

14. *Animæ dimidiumque meæ*] Exemplo præivit Horatius:

Et serves animæ dimidium meæ, 1 *Carm.* iii. 7.

15. *Pleno copia cornu*] Consule Not. in Psal. lxv. 12. *Pleno copia cornu*.

16. *Æthera mulcebit*] Vide Not. in Psal. v. 11. *Mulceat astra*.

17. *Roseo*] Vid. Not. in Psal. i. 2.

Seu nox est, roseo *seu micat axe dies*.

Ore] Per *Synecdochen* ponitur pro *vultu*, ut Psal. vii. 5. *Ora*.

18. *Sceptra*] Pro *sceptrum*, est *Heterosis* pluralis numeri pro singulari, ut sæpius alibi.

CXXXIII.

O QUIBUS illecebris pax et concordia fratrum
Me trahit, et, pia qui pectora jungit, amor!
2. Qui caput et barbam, limbum qui vestis Aroni
Perluit, haud alio fragrat odore liquor.
3. Sic gestit plauditque Sion, et nubifer Hermon,
Florea cœlesti cùm juga rore tepent.

His

Annotationes.

Hic Psalmus est *Didacticus*, quo Propheta pacem et concordiam laudibus effert.

Aroni] Est *Antiptosis* dativi casus pro genitivo, ut Psal. i. 3. *Cui tempestivis*.

3. *Sion*] Vide Not. in Psal. ii. 6. *Sioni*.

Hermon] Inter altissimos montes Judææ, unde *Nubifer* dictus, quia

His, quibus arridet pax aurea, Conditor orbis
Prospicit; et vitâ dat sine fine frui.

ANNOTATIONES.

quia nubibus tegitur. Vide Not. in Psal. xxxix. 12. *Hermon.*

Aurea] De hoc epitheto vide Not. in Psal. xlii. 4. *Aurea sidera.*

Dat frui] consule Not. in Psal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

CXXXIV.

EIA agedum, templi custos nocturne, minister.
Quisquis et es, superûm fer super astra Patrem.
2. Tolle supinatas supplex ad sidera palmas;
Cantibus et templum personet omne sacris.
3. Hic tibi succurret celsâ de rupe Sionis,
Qui dominâ terras finxit et astra manu.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *Eucharisticus*, continens primo hortationem ad Deum laudandum, duobus primis versibus; deinde *promissionem*, versu ultimo.

1. *Eia agedum*] Vide Not. in Psal. ii. 10.

Superûm] Per *Syncopen* dicitur pro *Superorum*.

2. *Supplex*] Ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *supplici-ter*, ut Psal. ii. 10. *Securus.*

CXXXV.

EIA agedum, sacri Dominum laudate ministri!
Dicite cœlesti carmina læta Patri.
2. Vos templi vigiles! laudes celebrate Tonantis;
Quo melius, quo nil pulchrius orbis habet.
Aurea solenni resonent sacraria cantu;
Elogiis Domini convenit ille locus.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *laudativus*, continens primo *Exordium*, tribus primis versibus; deinde *Laudis argumenta*, a versu tertio ad decimum quintum; postea *Exornationem* a comparatione, a versu decimo quinto ad decimum nonum; postremo, *Conclusionem*, inde ad finem usque.

4. Legit

4. Legit hic Iſacidas multis de millibus unos;
Gens ea theſauri divitis inſtar erat.
5. Non ignota loquor: præſtanti robore dextræ
Eminet, et reliquis imperat Ille Deis.
6. Illius ad nutum tellus verſatur et æther,
Et mare, ſub pedibus quidquid et abdit humus.
7. Sedibus ex imis tolluntur in ardua nubes;
Imbribus et ſubitis prævia flamma ruit.
Ille, ſuos reſerans theſauros, evocat auras;
Et quatit hibernis culmina ſumma Notis.
8. Illius eſt dextrâ tellus orbata Canopi
Flore juventutis primitiiſque gregis.
9. Numinis attonitus ſenſit miracula Nilus,
Hauſtus et irato dux populuſque freto.
10. Mille ſimul, ferro domiti, periêre tyranni;
Duraque pro ſceptris vincla tulêre duces.
11. Gentis Amorrhææ princeps, dominuſque Baſaniæ
Concidit, et proceres, gens Cananæa! tui.
12. Regibus extinctis, felicia prædia rerum
Conditor Iſacidis imperiumque dedit.

ANNOTATIONES.

4. *Unos*] Conſule Not. in Pſal. ciii. 13. *Diligit unos.*

6. *Et æther, et mare — et quidquid*] Notetur Figura quam *Polyſyndeton* vocant, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum*, etc.

8. *Canopi*] Conſule Not. in Pſ. lxxviii. 49. *Canopi.*

9. *Nilus*] De hoc flumine ſupra dictum ad Pſal. lxxviii. 12. *Barbare Nile.*

Freto] Conſule Not. in Pſal. xxx. 6. *Freta.*

10. *Periêre*] Per *Syncopen* dicitur pro *perivere.*

Tyranni] Vide Not. in Pſal. vii. 2. *Impune tyranni.*

Vincla] Per *Syncopen* ponitur pro *vincula.*

11. *Amorrhææ princeps*] *Sibon* ſcilicet Rex *Amorrhæorum*, de quo vide Numb. xx. 23. Gens Amorrhæorum partem terræ Cananææ ultra flumen Jordanem colebat.

Dominus Baſanis] *Ogus* rex Baſanis ab Iſraelitis, Moſe duce, devictus, Num. xxi. 35. De *Baſane*, vide Not. in Pſal. xxii. 12. *Dape Baſanis.*

Gens Cananæa] De hac gente ſupra dictum ad Pſal. cv. 11. *Canaæ gens.*

13. Ergò,

13. Ergo, Deus, ſacri ſpes et tutela peculî!
Nulla tuas laudes eſt tacitura dies.
14. Eſt populi tibi cura tui; tibi flexilis ira eſt,
Et tua tela tuus ſæpe retundit amor.
15. Impius argentum pro Dîs veneratur et aurum,
Et colit artificis Numina ficta manu.
16. Luce carent oculi; nec verba, nec halitus ori
Suppetit: eſt pelagi ſurdior auris aquâ.
18. Talia qui cudit vel adorat Numina demens,
Numinibus par eſt ſculptilibuſque ſuis.
19. Iſacidæ Dominum celebrent, et quiſquis Aronem,
Et Levi quiſquis prædicat inter avos.
21. Hunc canat et Solymæ Regem quicunque veretur;
Grandibus Hunc titulis ornet et alma Sion.

ANNOTATIONES.

13. *Peculî*] Per *Apocopen* dicitur pro *peculii*, de qua voce vide Not. in Pſalm. lxxiv. 2. *Cura peculî*.

14. *Tela*] Vide Not. in Pſal. iii. 6. *Tela*.

16. *Pelagi ſurdior aquâ*] De hoc proverbio vide Not. in Pſal. xxii. 3. *Pelagi tu ſurdior undâ es*.

21. *Solymæ*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

Titulis] Vide Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos Titulos*.

Alma] De hoc epitheto conſule Not. in Pſal. xii. 1. *Alma*.

Sion] Vide Not. in Pſal. ii. 6. *Sioni*.

CXXXVI.

QUAS decet, Autori rerum depromite grates;
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
2. Solvite jam grates Regi Dominoque Deorum:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
3. Ferte Deo grates, cui paret purpura regum:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, continens primo propoſitionem hortatoriam ad laudes Dei, primo ab ipſius beneficâ naturâ et ſummâ majeſtate, tribus verſibus primis; ſecundo a ſuis mirandis operibus, inde ad verſum decimum ſextum; et *Concluſionem*, inde ad finem Pſalmi.

3. *Purpura regum*] Pro *purpurati reges*, ut Pſal. l. 1. per Figuram quæ dicitur *Hendiadyoin*, de qua vide Not. in Pſal. ii. 9. *Sceptro ferroque*.

4. Dextera

4. Dextera cui fortis, cui ſunt miracula ſoli:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
5. Ardua qui ſolers ſuſpendit mœnia mundi:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
6. Fluctibus è mediis qui juſſit ſurgere terras:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
7. Aurea qui rutilis accendit ſidera flammis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
8. Tempora qui lucis moderatur tramite Solis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
9. Aſtrorum Lunæque rotis qui temperat umbras:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
10. Robora qui Phariæ ſtravit floremque juventæ:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
11. Qui bonus Iſacidas Nili revocavit ab undis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
12. Qui ſibi devotos defendit vindice dextrâ:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
13. Qui mare diſſecuit medium, ſpectante Canopo;
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
14. Quo duce, ſacra cohors evaſit ſoſpes ab undis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
15. Gurgite qui Pharium merſit cum milite Regem:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
16. Pervia qui populo fecit priùs invia teſqua:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
17. Cujus et illuſtres obtrivit dextera reges:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.

Annotationes.

7. *Aurea*] Hîc ſignificat *præclarus, pulcher*, vel *ſplendidus*, ut Pſal. vii. 7. *Aureus.*

9. *Aſtrorum lunæque rotis*] *Rotis* hîc ponitur pro *orbitis*, per *Synecdochen.*

10. *Phariæ*] Vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces.*

11. *Nili*] De hoc flumine conſule Not. in Pſal. lxxviii. 12. *Barbare Nile.*

12. *Vindice*] De hoc epitheto vide Not. in Pſal. xxv. 20. *Te vindice.*

13. *Canopo*] Vide Not. in Pſal. lxxviii. 49. *Canopi.*

14. *Cohors*] Conſule Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

15. *Pharium*] Vide Not. in Pſal. lxxiv. 13. *Pharios duces.*

16. *Teſqua*] De hac voce ſupra dictum ad Pſal. xxix. 8. *Teſquaque.*

19. Gentis

19. Gentis Amorrhææ dominum qui ſtravit, et Ogum:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
21. Qui populo dedit arva ſuo, quibus exuit hoſtes:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
23. Vindice qui ferro rebus nos juvit in arctis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
24. Qui jugulo toties hoſtiles depulit enſes:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
25. Qui dape mortales ſaturat de ſedibus altis:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.
26. Solvite cœlicolûm Regi, pia pectora! grates:
Illius eſt nullo limite clauſus amor.

ANNOTATIONES.

19. *Gentis Amorrhææ*] De hac gente vide Not. in Pſal. cxxxv. 2. *Amorrhææ princeps.*

24. *Jugulo*] Vide Not. in Pſal. vii. 1. *Jugulo.*

26. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *cœlicolarum.*

CXXXVII.

URBE procul Solymæ, fuſi Babylonis ad undas
Flevimus; et lachrymæ fluminis inſtar erant:
Sacra Sion, toties animo totieſque recurſans,
Materiem lachrymis præbuit uſque novis.
2. Deſuetas ſaliceta lyras, et muta ferebant
Nablia, ſervili non temeranda manu.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, cujus partes ſunt tres; prima *Narratio*, tribus verſibus; ſecunda *Confirmatio*, tribus ſequentibus; poſtrema, *Imprecatio*, inde ad finem.

1. *Solymæ*] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam.*

Babylonis] De hac urbe conſule Not. in Pſal. lxxxvii. 4. *Babylonis.*

Animo recurſans] Ita Virgilius:

Urit atrox Juno, et ſub noctem cura recurſat, *Æn.* i. 666.

2. *Saliceta*] *Salicetum* pro quo dicitur *ſalictum*, eſt locus ſalicibus conſitus, ut *arbuſtum* arboribus.

Lyras] Conſule Not. in Pſal. lvii. 8. *Lyræ.*

Nablia] Vide Not. in Pſal. xxxiii. 2. *Nablia.*

3. Qui patriâ exegit, patriam qui ſubruit, hoſtis
Pendula captivos ſumere plectra jubet:
Imperat et lætos mediis in fletibus hymnos;
Quoſque Sion cecinit, nunc taciturna, modos.
4. Ergone pacta Deo peregrinæ barbita genti
Fas erit et ſacras proſtituiſſe lyras?
5. Ante meo, Solyme! quàm tu de pectore cedas,
Neſciat Hebræam tangere dextra chelyn.
6. Te niſi tollat ovans unam ſuper omnia, lingua
Faucibus hæreſcat ſidere tacta meis.
7. Ne tibi noxa recens, ſcelerum Deus ultor! Idumes
Excidat, et Solymis pernicioſa dies.
Vertite, clamabant, fundo jam vertite templum,
Tectaque montanis mox habitanda feris.
8. Te quoque pœna manet, Babylon! quibus aſtra laceſſis
Culmina mox fient, quod premis, æqua ſolo.
Felicem, qui clade pari data damna rependet,
Et feret ultrices in tua tecta faces!
9. Felicem, quiſquis ſcopulis illidet acutis
Dulcia materno pignora rapta ſinu!

ANNOTATIONES.

3. *Plectra*] Per *Synecdochen* ponitur pro *citharis*, ut Pſal. xlix. 4. *Plectro*.

4. *Barbita*] Vide Not. in Pſal. lxxi. 22. *Barbitos*.

5. *Chelyn*] Conſule quæ ſupra dicta ad Pſal. xliii. 4. *Te referet Chelys*.

6. *Ovans*] De hac voce conſule Not. in Pſal. xxxv. 25. *Jactet ovans*.

Unam ſuper omnia] Quo modo dixit Virgilius: *una ante alias*: *O felix* una ante alias *Priameïa virgo!* Æn. iii. 321.

7. *Idumes*] Vide Not. in Pſ. lx. 1. *Dives Idume*.

8. *Babylon*] Vide ſupra Not. in Pſ. lxxxvii. 4. *Babylonis*.

Felicem] Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Felicem nimiùm*.

9. *Pignora*] Conſule Not. in Pſal. cvi. 37. *Pignora*.

CXXXVIII.

PECTORE te toto celebrabo, Maxime rerum!
Aligeros inter ſceptrigeroſque choros.
2. Ad ſacra ſiderei proſternar limina templi;
Devotus Solymis et dabo thura focis.
Hîc Nomen, Numenque tuum ſuper æthera tollam;
Nec favor eſt priſcus, nec reticenda fides.
Tu, tua qui ſanctè ſervaſti fœdera, metis
Orbis in extremi nobile nomen habes.
3. Supplicis audîſti gemitus, in vota vocatus;
Et memini vires te reparâſſe meas.
4. Ore tuo moniti reges, procereſque, frequentes
Undique concurrent, et tua facta canent.
5. Facta canent Regis, qui majeſtate coruſcâ
Exſuperat rerum machina quidquid habet.
6. Tu, licèt emineas, humiles tamen ore benigno
Reſpicis; elatos et procul eſſe jubes.
7. Me licèt infeſtent fluctus et lerna malorum,
Vita ſaluſque tuâ reſtituentur ope.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis *mixti*, partim *laudativus*, partim *votivus*, duabus partibus conſtans; *laudatione*, uſque ad verſum ſeptimum; et *petitione*, duobus ultimis.

1. *Aligeros inter*, etc.] Eſt *Periphraſis* pro *Angelis* et *Regibus*.

Choros] Vide Not. in Pſal. xviii. 10. *Chori*.

2. *Siderei templi*] Vel *ſideribus ornati*, vel *alti et ſublimis ad ſidera*: Quo modo Martialis:

Hîc ubi ſidereus *propius* videt *oſtra Coloſſus*, lib. i. 11.

Solymis] Vide Not. in Pſal. ix. 11. *Solymam*.

Thura] Conſule Not. in Pſ. xxvi. 6. *Thura dabo*.

Servâſti] Per *Syncopen* dicitur pro *ſervaviſti*.

Metis] Vide de hac voce Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis*.

3. *Audîſti*] Per *Syncopen* dictum pro *audiviſti*.

In vota vocatus] Conſule Not. in Pſal. lxiii. 1. *In vota vocabo*.

Reparâſſe] Per *Syncopen* adhibetur pro *reparaviſſe*.

4. *Ore*] Ponitur hîc per *Synecdochen* pro vultu.

7. *Fluctus*] Vide Not. in Pſal. ix. 13. *Adſpice fluctus*.

Lerna malorum] De hac dictione jam dictum ad Pſal. xviii. 4.

Tu, Deus! invictis proſternes viribus hoſtes;
Dextra ſed incolumem me tua tollet humo.
8. Perge, Precor, nec te pigeat tua facta tueri:
Namque tuus, dempto fine, perennat amor.

CXXXIX.

TU, Deus! exactâ luſtras indagine mores;
Tu rigidus vitæ cenſor es ipſe meæ.
2. Seu ſedeo, ſeu ſurgo, mihi tu ſemper adhæres;
Et pectus nil, te quod latet, intus habet.
3. Tu, quácunque feror, ſequeris veſtigia; præſtò
Tu, Deus es, quoties membra quiete levo.
4. Auribus arrectis tu quæ loquor, Arbiter orbis!
Accipis; et præſens ſingula verba notas.
5. Undique dum cingis, fibras dum pectoris omnes
Excutis, obſidio me nimis arcta premit.
6. Dum reputo quàm ſint tibi lyncea lumina, miror;
Omnis et ingenii vis et acumen hebet.
7. Quò fugiens, oculos fallam quibus omnia cernis?
Quæ latebræ, profugi quæ caput antra tegent?
8. Si miſer aſtra petam, Solium tibi cingitur illis;
Tartara ſi ſubeam, tu, Deus! illa tenes.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *votivus*, ex tribus partibus conſtans; prima, *Advocatio ad Deum*, uſque ad decimum quartum; ſecunda, *Explicatio animi ſui* ad verſum vigeſimum tertium; tertia, *Petitio*, duobus ultimis.

1. *Luſtras*] Vide Not. in Pſal. xiv. 2. *Luſtravitque genus mortale.*

Indagine] *Indago* ſignificat vel canes ferarum Indagatores, vel retium ac plagarum ſeries feris captandis, vel denique ipſa ferarum inquiſitio, unde, ut plurimum, jungitur cum verbis *cingendi, includendi:* Ut apud Virgilium:

—*Saltuſque* indagine *cingunt*,
Æn. iv. 121.

4. *Accipis*] Id eſt, *audis*, ut Pſal. lxvi. 16. *Accipe.*

6. *Lyncea lumina*] Vide Not. in Pſal. vii. 9. *Lynceus.*

8. *Tartara*] *Tartarus*, et in plurali numero, *Tartara*, ἀπὸ τῆς ταράσσειν, id eſt, *turbare*. Eſt locus Inferorum profundus:

——*Tum* Tartarus *ipſe*
Bis patet in præceps tantum, *tenditque ſub umbras*;
Quantus ad æthereum cœli ſuſpectus Olympum,
Æn. vi. 577.

9. Me

9. Me licèt exoriens Aurora volucribus alis
Vectet ad Heſperii littora nigra freti:
10. Te tamen Heſperiis cernam, novus hoſpes, in oris;
Et metuam dextræ fulmina certa tuæ.
11. Me licèt involvam tenebris, et noctis amictu;
Non tamen, heu! tenebris, non ego nocte tegar.
12. Te præſente, nigræ vaneſcunt nubila noctis;
Et ſunt, te coram, lux tenebræque pares.
13. Quod cute texiſti tenui genetricis in alvo,
Nil tua quod fugiat lumina pectus habet.
14. Te, Pater alme! canam, mirandæ conſcius artis,
Qua tua me ſtruxit compoſuitque manus.
15. Oſſa mihi ſolers finxiſti clauſa latebris;
Nec pars ulla mei tum tibi tecta fuit.
16. Molle rudimentum vidiſti, et ſtamina prima
Corporis, et miris oſſa ligata modis:
Membraque victuris tibi ſunt inſcripta tabellis,
Ante mihi facies quàm foret ulla viri.
17. Quàm tibi mens ſolers! tua quis ſecreta bilance
Pendere, vel numero claudere facta, queat?
18. Hæc ego ſi metis complecti coner, arenas
Promptiùs expediam quot lavet unda maris:
Hæc experrectus mecum dum manè revolvo,
Mens ſtupet, et nimium cura laboris habet.

ANNOTATIONES.

9. *Heſperii*] Vid. Not. in Pſal. xix. 6. *Littus in Heſperium.*

Freti] Conſule Not. in Pſal. xxx. 6. *Freta.*

10. *Certa*] De hoc Epitheto vid. Not. in Pſ. lxviii. 21. *Certo ferro.*

14. *Alme*] De hoc Epitheto vid. Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

15. *Solers finxiſti*] *Solers* hîc adverbialiter ponitur, per *Enallagen*, pro *ſolerter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

16. *Stamina*] *Stamen* propriè quicquid in colo ad nendum ponitur: et transfertur ad fabricam humani corporis, per alluſionem ad tres fatales *Parcas*, quæ hominum vitam inſtar fili deducere ac nere fingebantur:

—*Morieris*, ſtamine *nondum*
Abrupto,
Juven. Sat. xiv. 249.

—*Nentes fatalia* ſtamina
Parcæ, 1 Tib. vii. 2.

Vide etiam Notam in Pſal. xci. 16.

18. *Metis*] Vid. Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis.*

19. Tu, Deus! extingues ſceleratos fulmine dextra:
Sit procul a nobis tincta cruore manus.
20. Hoſtis atrox in te genuinum ſtringit; et iras
Nil profecturo provocat ore tuas.
21. Hunc ego non odi, te qui, Pater! odit? et illum
Non ego deteſtor, qui tibi bella parat?
22. Hunc ego, ne dubites, odi de pectoris imo;
Et mihi te quiſquis non amat hoſtis erit.
23. Tu, qui cuncta vides, famuli, Deus! excute pectus;
Siquid et in tacito fortè recludo ſinu:
24. Si ſcelus hîc latitat; noxam ſi machinor ullam;
Me quoque, ſacrilego cum grege, dede neci.

ANNOTATIONES.

20. *Genuinum ſtringit*] *Genuini* dicuntur dentes poſteriores, qui, quoniam plerumque non conſpiciantur, inde *mordere genuino*, *ſtringere genuinum*, *genuinum frangere*, etc. ſignificant clanculum obtrectare et convitiari. Ut apud Perſium:

—*Et* genuinum fregit *in illis*, Sat. i. 115.

Iras] Per *Heteroſin* dicitur pro *iram*, ut Pſal. x. 13. *Iras*.

21. *Deteſtor*] Conſule de hoc verbo Not. in Pſal. lxxxviii. 8. *Deteſtantur*.

22. *De pectoris imo*] Vide Not. in Pſal. cxxx. 1.

23. *Excute*] Conſule Notam in Pſal. xxvi. 2. *Excute pectus*.

Pectus] Alii legunt *mentem*.

Recludo] Alii legunt *recando*.

24. *Grege*] De hac voce vide Not. in Pſal. i. 1. *Grege*.

CXL.

ASSERE me, rerum Genitor! violenta retunde
Tela, quibus, nullo vim prohibente, petor.
2. Impia progenies in me ruit agmine denſo;
Audet et indignum volvere mente nefas.
3. Omnibus armatur lethali lingua veneno,
Quale gerit Libycis vipera tecta rubis.
4. Hoſtis

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, duabus partibus conſtans, *Petitione*, undecim primis verſibus; et *Concluſione*, duobus ultimis.

1. *Tela*] Vide Not. in Pſal. iii. 6.

Retunde] Conſule de hoc verbo Not. in Pſal. xxxvii. 40. *Retundet*.

3. *Omnibus*] Eſt *Antipteſis* pro

4. Hoſtis ab infenſi famulum me protege dextris,
Illius et clypeo ſpicula pelle tuo.
5. Ille tumens faſtu greſſus mihi fraude paratis
Retibus implicuit, diſpoſitiſque plagis.
6. Tunc ego, Tu Deus es mihi, rerum Maxime! dixi:
Tu Dominus, votis annue, quæſo, meis.
7. Tu Deus es Dominuſque mihi, columenque ſalutis;
Tu clypeus, quoties ingruit hoſtis, eras.
8. Abſit ut huic faveas, aut impia vota ſecundes:
Materiem faſtûs hac ope tolle novi.
9. Factio dira ſuo pereat cum principe; virus
Et precor infeſtum, quod vomit, ipſa bibat.
10. Hauriat hanc ſuperâ dejectum fulmen ab aulâ,
Quidquid et indomiti Tartarus ignis habet.
11. Exſulet hic terris, cui ſunt lita labra veneno,
Et cui cæde madet ſanguinolenta manus.
12. Credo equidem, nec vana fides, Pater orbis egenos
Proteget, et ſiquos ſors minùs æqua premit.
13. Mens pia mille tibi ſolvet, Pater optime! grates;
Gaudebitque tuo cominus ore frui.

ANNOTATIONES.

pro *omnium*, ut Pſal. i. 3. *Cui tempeſtivis.*

Libycis] A *Libya*, quæ Latinis propriè ea pars Africæ quæ circa Ægyptum eſt; non raro tamen latius patet, poetis præſertim, Græcorum more, quibus Λιβύη eſt quarta illa pars generalis in orbis terrarum diviſione Africa dicta.

Vipera] Genus eſt ſerpentis, pariens ex ovis ſobolem numeroſam: unde et appellata videtur, quaſi *vivipera*, quod *magna vi pareat*, vel juxta alios, quod *vi pereat*, ſobole in partu alvum matris perrumpente. Viperæ mas verò, in coitu, caput inſerit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine.

7. *Dominuſque columenque*] Hîc copula *que* geminatur per Figuram quam *Polyſyndeton* vocant. Ut Pſal. vii. 17. *Juſtumque*, &c.

Ingruit] Vide Not. in Pſal. xvii. 9. *Ingruit.*

8. *Secundes*] Conſule de hoc verbo Not. in Pſal. xx. 4. *Vota ſecundet.*

10. *Hauriat*] De hac ſignificatione verbi *haurio* vide Not. in Pſal. xliv. 19. *Hauſerunt miſeros.*

Tartarus] Vide ſupra Not. in Pſal. cxxxix. 8. *Tartara.*

13. *Ore*] Ponitur hîc per *Synecdochen* pro *vultu.*

CXLI.

TE, Deus! imploro, fer opem feſtinus; et aurem
Tende mihi, dum te ſupplice voce rogo.
2. Sint pro thure preces; ſublatæ ad ſidera palmæ
Sint tibi ceu primo veſpere cæſa bidens.
3. Os mihi, ne peccem, ſervet cuſtodia; linguæ,
Ne violem leges, injice fræna meæ.
4. Da ne prava mihi vitient conſortia pectus;
Da gregis impuri poſſe cavere dapes.
5. Mille modis potiùs me cædat et increpet æqui
Cultor, et hic cui mens candida labe vacat:
Hoc mihi dulce putem, ceu ſint lita tempora nardo,
Triſtia quod medicâ vulnera ſanat ope:
Non tamen his renuam, quos odi, fauſta precari;
Cúmque luent pœnas, tangar amore pio.
6. Cùm ruet in præceps judex, et cenſor iniquus,
Verba mihi diſcent plena fuiſſe favis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt etiam *Votivus*, continens *Exordium*, duobus primis verſibus; *Petitionem*, inde ad verſum decimum; et *Imprecationem*, verſu ultimo.

1. *Feſtinus*] Eſt adjectivum per *Enallagen* adverbialiter ſumptum, qualia multa ſunt paſſim in hoc libro exempla. Vide Not. in Pſal. ii. 12. *Securus*.

2. *Thure*] Conſule Not. in Pſal. xxvi. 6. *Thura dabo*.

Bidens] Vide ſupra dicta de hac voce ad Pſal. cxviii. 27. *Lecta bidens*.

4. *Da ne vitient,—Da poſſe*] Conſule Not. in Pſal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur*.

5. *Candida*] Vide Not. in Pſal. iv. 1. *Candida*.

Tempora] Conſule Not. in Pſal. xxx. 1

Nardo] *Nardus* et *Nardum* frutex eſt odoratus, Indicus et Syriacus. Græcis νάρδος et νάρδου στάχυς, id eſt, *nardi ſpica*. Quod Anglice dicitur Spiknard. Hujus enim fruticis cacumen in ariſtas ſparſum ad unguenta præſertim fuit olim pretioſiſſimum. Ponitur hîc *nardus* pro *unguento nardino*, ut etiam apud Tibullum:

Illius puro diſtillent tempora nardo, 2 *Lib.* ii. 7.

6. *Plena favis*] *Favus*, proprie eſt apum domus et cellulæ; a *fovendo* dictus, quod in his ſobolem *foveant*. *Verba plena favis*, ſignificat *blanda* et *mellita verba*.

7. Per ſcelus, hi nobis ſparſerunt oſſa per agros,
Et tumuli juxta ceſpes inanis erat:
Sic cadit æratis percuſſa bipennibus ornus,
Et circùm latè fragmina fiſſa jacent.
8. Te tamen adſpecto, te nitor, Maxime rerum!
Ne, precor, ah! timidæ deſere vela ratis.
9. Erue me laqueis, quibus implicor eripe nodis;
Et, quibus hæreſcit pes mihi, ſolve plagas.
10. Soſpite me, tectis ſe caſſibus induat hoſtis;
Et pereat technis, ô precor, ipſe ſuis.

ANNOTATIONES.

7. *Tumuli*] Vide Not. in Pſ. vi. 5. *Senſus abeſt tumulis.*

Ceſpes] Proprie eſt *terra in modum lateris cæſa cum herba.* Hîc ſepulchrum ſignificat, ut etiam apud Virgilium:

Hectoreum ad tumulum; viridi quem ceſpite *inanem*
——*Sacraverat*, Æn. iii. 304.

10. *Technis*] Vide Not. in Pſal. v. 10. *Tethnis.*

CXLII.

VOTA Deo, ſuperûm ſuſpectans atria, fudi;
Et petii ſupplex Omnipotentis opem.
2. Triſtibus, hoc coram, lachrymis, et mille querelis,
Sum mala teſtatus quæ fero, quæque tuli.
3. Cùm gemerem nimio curarum pondere preſſus,
Alme Parens! teſtis tu pietatis eras:
Impius interea me caſſibus induit hoſtis,
Et pedicæ dubios implicuêre pedes.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Didacticus*, cujus partes ſunt duæ; *Exordium*, verſu primo et ſecundo; et *Petitio*, reliquis verſibus.

1. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Superorum.*

Petii] Per *Syncopen* pro *petivi.*

Supplex] Ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

3. *Alme*] Vide de hoc Epitheto Not. in Pſal. xii. 1. *Alma.*

Dubios pedes] *Pes dubius* vocatur qui quaſi *lapſurus eſt, et inſtabili vel lubrico loco ſitus.* Ita Ovidius, de Fortuna:

Hæc Dea non ſtabili quam ſit levis orbe fatetur,
Quem ſummum dubio *ſub* pede *ſemper habet,*
Pont. Epiſt. L. iv. iii. 31.

4. Dum

4. Dum miſer huc illuc oculos circumfero, nemo,
Auxilium miſero qui mihi ferret, erat.
5. In Dominum tandem conjecto lumine, dixi,
Tu mihi, dum vivo, ſpes es, et autor opis.
6. Me bonus exaudi; pedibus dum calcor, et hoſtis
Robore dum ſuperer, tu mihi tende manum.
7. Eripe captivum cæci de carceris antro;
Sic ego te liber, quo decet, ore canam.
Hâc ope procedam, ſanctâ comitante catervâ;
Divitiiſque tuis, lautitiiſque fruar.

ANNOTATIONES.

6. *Bonus exaudi*] *Bonus* ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

CXLIII.

AURIBUS arrectis famuli, Deus! accipe queſtus,
Fœderis et fidei, juſtitiæque memor.
2. Ne trutinâ me pende tuâ; ne durus amuſſi
Quæſitor vitæ ſubjice facta meæ.
Adſpice mortali prognatos ſemine; toto
De grege, te coram, crimine nemo vacat.
3. Me ſtravit preſſitque ferox, me carcere merſit
Hoſtis, et in tenebris vita trahenda fuit:
Delitui, ceu luce carens et voce ſilentum
Turba ſolet, quam nox ſemper opaca tegit.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Votivus*, continens *Exordium*, duobus primis verſibus; *Expoſtulationem*, ad verſum ſextum; et *Petitionem*, inde ad finem.

2. *Quæſitor*] Is dicitur qui inquirendum curat de crimine, de eoque judicium exercendum. Unde Virgilius Minoem Judicem apud Inferos, *quæſitorem* appellat.

Nec verò hæ ſine ſorte datæ, ſine judice ſedes:
Quæſitor Minos urnam movet; ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitaſque et crimina diſcit,
Æn. vi. 432.

3. *Preſſitque ferox*] *Ferox* hîc ponitur adverbialiter per *Enallagen* pro *ferociter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus*.

4. Ob-

4. Obſtupuit mens fracta malis, ceu ſidere lævo
Tacta, nec in toto pectore robur erat.
5. Sed memor, annales recolens, tua facta revolvo:
Hæc referunt animo noxque dieſque meo.
6. Cùm premor adverſis, ſupplex tibi brachia tendo;
Et deſiderio maceror uſque tui:
Sic ager apricus nimio langueſcit ab æſtu;
Sic pluviam, ſucco deficiente, ſitit.
7. Ocyùs exaudi, dum pondere victa fatiſcit
Mens mihi, ne, dextram te retrahente, ruam.
Ne vultûs jubar abde tui, quo cuncta ſerenas;
Quo ſine me lethi ſquallor et horror habet.
8. Lumine me placido, Pater! adſpice, Phoſphorus umbras
Cùm fugat; auxilio ſpes mea nixa tuo eſt:
Luce præi, ſignaque viam; te ſuſpicit unum
Æquoris undoſi mens propè merſa vadis.
9. Eripe me, vindex! furiis hoſtilibus; umbo
Tu mihi, tu vitæ portus et aura meæ es.
10. Da famulo tua juſſa ſequi, Dominuſque, Deuſque!
In tua, rerum Opifex! atria pande viam.
11. Juſ-

ANNOTATIONES.

4. *Lævo*] Vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

5. *Annales*] Conſule Not. in Pſal. lxxvii. 11. *Annalibus.*

Noxque dieſque] Copula *que* hîc geminatur per Figuram quam *Polyſyndeton* vocant, de qua vide Not. in Pſal. vii. 17. *Juſtumque Deum Dominumque potentem.*

6. *Supplex tendo*] *Supplex* ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen* pro *ſuppliciter*, ut Pſal. ii. 12. *Securus.*

Apricus] Vide de hoc epitheto Pſal. lxxx. 10. *Apricis.*

7. *Vultûs—quo cuncta ſerenas*] i. e. cuncta reddis placida, tranquilla, atque ſerena. Ita Virgilius:

Olli ſubridens hominum ſator atque Deorum,
Vultu quo cœlum tempeſtateſque ſerenat, Æn. i. 259.

Lethi] Vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

8. *Phoſphorus*] Græce φώσφορος, Latinè *Lucifer*, Veneris ſtella dicitur, ut *Cic. de Nat. Deor.* ii. 54.

Vadis] De hujus vocis propria ſignificatione vide Not. in Pſal. xxvi. 9. Hîc vero ſumitur ſenſu Metaphorico.

9. *Vindex*] Vide Not. in Pſ. xxii. 4. *Te vindice.*

Umbo] De hac voce conſule Not. in Pſal. iii. 3.

10. *Da ſequi*] Vide Notam in Pſal. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

11. Juſtitiæ laudiſque tuæ memor, eripe ſervum
Fluctibus; et vires, ne premar, adde novas.
12. Utque tuus clareſcat honos, diſperde catervam,
Quâ premor; et famuli jura tuere tui.

ANNOTATIONES.

datur.

Dominuſque] Vel per *Ellipſin*, *qui est Dominus*; vel poteſt etiam accipi vocandi caſu, quo modo dixit Virgilius *fluvius* in vocativo caſu, ut agnoſcit Servius, more antiquo, quo omnes quinti caſus ſimiles erant rectis.

Corniger Heſperidum fluvius
regnator aquarum,
Æn. viii. 77.

11. *Fluctibus*] De hujus vocis Metaphorica ſignificatione vide Not. in Pſalm. ix. 13. *Adſpice fluctus.*

CXLIV.

GLORIA ſit cœli Domino; mea temperat arma,
Et bellatrices erudit ille manus.
2. Firma mihi rupes, et murus aheneus Ille eſt;
Et clypeus vitæ præſidiumque meæ.
Hic vitam ſceptrumque dedit; ſpes omnis in illo
Eſt mihi, qui populos ſub mea jura trahit.
3. Magne Parens! quantillus homo eſt, quem reſpicis? Adæ
Pignora quid, te quo demereantur, habent?
4. Vanius his nihil eſt; his ætas futilis, umbræ
More vagæ, levibus tranſvolat acta rotis.
5. Ætheris inclinans axes jam labere cœlo;
Tange manu montes, et juga nube tege.
6. Funde meos cœli flammis ultricibus hoſtes:
Obrue miſſilibus caſtra profana tuis.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt generis mixti, *Vetivus* et *Didacticus*, tribus partibus conſtans; *Exordio*, uſque ad verſum quintum: *Petitione*, ad decimum quintum; et *Concluſione*, verſu ultimo.

2. *Murus aheneus*] Vide Not. in Pſal. ix. 9.

3. *Pignora*] De hac voce conſule ſupra Not. in Pſal. cvi. 37.

4. *Tranſvolat*] De hoc verbo ſupra dictum ad Pſal. cxix. 95. *Tranſvolat.*

7. Deſuper

7. Desuper exserta dextram; fluctusque coerce,
Quos ciet, ah! studiis gens inimica piis.
8. Eripe me linguis mendacibus; eripe dextris
Fallere non veritis, quam pepigêre, fidem.
9. Tum, Pater Alme! novo te tollam carmine; denis
Te referam nervis, altisonâque lyrâ.
10. Jure patrocinii tu regum sceptra tueris;
Jessiaden clypei tu tegis ære tui.
11. Eripe me linguis mendacibus; eripe dextr is
Fallere non veritis, quam pepigere, fidem.
12. Vernet et assurgat soboles, precor, æmula cedro,
Quæ viret in Libani luxuriosa jugis.
Qualis et in lævi spectatur marmore, talis
Pectora virginibus pingat et ora nitor.
13. Ampla penus, fœtura gregis numerosa, segesque
Fertilis, et fortes sint ad aratra boves.
Sint procul hostiles acies et bella; nec unquam
Funestis resonent compita mœsta tubis.
15. O ter felicem, cui sic traducitur ætas!
Cui Deus est, hominum cœlicolûmque Parens!

Annotationes.

7. *Fluctusque coerce*] De Metaphorico sensu vocis *fluctus*, vide Not. in Psal. ix. 13. *Adspice fluctus.*

8. *Eripe linguis, eripe dextris*] Est elegans *Anaphora*, de quâ Figurâ consule Not. in Psal. ii. 6. *Sceptra ferenda dedi, sceptra.*

9. *Alme*] Vide Notam in Psal. xii. 1. *Alma.*

Lyra] Consule Notam in Psal. lvii. 8. *Lyræ.*

10. *Jure Patrocinii*] Apud Romanos plebs inter Patres erat distributa, ut eorum opibus tuta esset. Quo igitur modo Patres, vel Patroni clientes suos hoc *patrocinii jure* tuebantur, ita Deus Reges, qui ipsius divino *patrocinio* se crediderunt.

Clypei ære] Id est, *Æneo clypeo*, per Figuram quam vocant *Hendyadyoin*. Qualia apud Virgilium multa occurrunt exempla.

— *Radiisque ardentem lucis et auro*
—*nubem*, i. e. *Radius aureæ lucis*, Æn. vii. 142.

Vide *Æn.* i. 570, 719, 732. Vide etiam supra Not. in Psal. ii. 9. *Sceptro ferroque.*

12. *Libani*] De hoc monte vide Not. in Psal. xxix. 5. *Libani vertex.*

Ora] Per *Synecdochen* ponitur pro *vultus.*

13. *Penus*] Consule Not. in Psal. iv. 7. *Penus.*

15. *O ter felicem*] Vide Not. in Psal. ii. 12. *Felicem nimium.*

Cœlicolûmque] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarumque.*

CXLV. TE

CXLV.

TE Regem, Pater Alme! canam; tua facta per orbem
Diffundam plectro non metuente mori.
2. Nulla dies non te recolet, Rex inclyte! metis
Includent titulos secula nulla tuos.
3. Est immensa tibi, nec sat laudata potestas;
Et tua sat nescit gloria mente capi.
4. Instruet ætatem priscis annalibus ætas,
Mille tuâ memorans parta tropæa manu.
5. Inclyta cœlestis referam miracula dextræ,
Et majestatis præco perennis ero.
6. Robur ego, dicent alii monumenta furoris,
Et recolent iræ fulmina sæva tuæ.
7. Omnibus et populis narrabunt voce canorâ,
Quanta, Parens! bonitas sit tua, quanta fides.
8. O tibi quàm comis mens est, et segnis ad iras!
Rebus in afflictis quàm tibi prompta manus!
9. Omnibus illustrem tua se clementia terris
Monstrat, et in toto quem regis orbe nitet.
10. Te, Deus! artificem canit ingens machina mundi,
Et populus tibi qui, cum prece, thura litat.
11. Im-

Annotationes.

Hic Psalmus est *Laudativus*, cujus partes sunt quatuor: prima, laudis professio singularis, ad versum quartum; secunda, *Provocatio* omnium creaturarum ad Dei laudes promulgandas, inde ad versum decimum tertium; tertia, *Laudis argumenta*, a versu decimo tertio ad vigesimum primum; postrema, *Conclusio*, versu ultimo.

1. *Plectro*] Consule Not. in Psal. xlix. 4. *Plectro*.

Non metuente mori] Id est *immortali*, cui nihil a morte timendum.

2. *Metis*] Vide Not. in Psal. xliv. 15. *Nec modus est vel meta malis.*

4. *Annalibus*] Vide de hac voce Not. in Psal. lxxvii. 11. *Annalibus.*

Tropæa] Vide supra dicta de hac voce ad Psal. xx. 5. *Læta tropæa.*

8. *Iras*] *Iras* ponitur hîc pro *iram* per *Heterosin* pluralis numeri scilicet pro singulari more Virgiliano:

Namque dabunt veniam votis, irasque remittent,
Georg. iv. 536.

10. *Thura*] *Thus* est incensum quo Diis vel Deo sacrificabatur.

Quidam

11. Imperii ſceptrique decus vox efferet omnis;
Laudibus et vires tollet in aſtra tuas.
12. Sic regni ſacra fama tui, ſic gloria dextræ
Creſcet, et implebit ſolis utramque domum.
13. Quos geris æterni ſunt, et ſine limite faſces
Imperii: nil hîc tempora juris habent.
14. Suſtinet infirmos cœleſtis dextera; terræ
Hæc eadem affixos dextera tollit humo.
15. Te mare, te tellus, totus te ſuſpicit orbis;
Pabula tu præbes tempore cuique ſuo.
16. Expandis tu ſponte manum, quæ ſuſtinet omnes:
Omnibus optatas porrigit illa dapes.

ANNOTATIONES.

Quidam derivant *ἀπὸ τῦ θύω, adorem facio*, vel potius a θύω, *ſacrifico*; quòd qui ſacrificabant, thure utebantur: alii verò credunt eſſe dictum a tunſis glebis, quia de arbore diſtillat, et a terra ſubjecta combibitur, in eaque congelatur, indeque tunſis glebis colligitur. *Thura*, inquit Plinius, *præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ*, Lib. xii. c. xiv. 1.

Litat] Inter *litare* et *ſacrificare* hoc *intereſt*; *ſacrificare* eſt veniam petere; *litare* verò eſt propitiare et veniam impetrare. Exemplo ſit Virgilius:

Tu modo poſce Deos veniam, ſacriſque litatis,
Æn. iv. 50.
Sanguine quærendi reditus, animâque litandum
Argolicâ, —— Æn. ii. 118.

Litare eſt quaſi *lutare*, id eſt *luere* et *ſolvere*.

12. *Dextræ*] Per *Syncopen* dicitur pro *dexteræ*, quo modo ſæpe Virgilius:

Ipſe Pater mediâ nimborum in nocte coruſcâ
Fulmina molitur dextrâ,
Georg. i. 328.

Solis utramque domum] Per *Peripbraſin* dicitur pro *ortum* et *occaſum*.

13. *Faſces*] *Faſces* inſignia dicebantur conſulum Romanorum. Erant autem faſciculi colligati ex virgis ſeu bacillis de betula arbore, inter quas obligata ſecuris ita erat, ut ferrum in ſummo *faſce* emineret. Inde uſurpatur vox *pro imperii* inſignibus apud Virgilium:

—Primus attollere faſces,
Regibus omen erat, ——
Æn. vii. 173.

Et pro ipſo imperio, apud Horatium:

—An ſuperbos
Tarquinî faſces——*memorem,*
1 Carm. xii. 35.

15. *Te mare, te tellus, te ſuſpicit*] *Anaphora* in voce *te* miram habet vim, ſuavitatem, et elegantiam; eſtque felix imitatio Virgilii:

Te *dulcis conjux*, te *ſolo in littore ſecum*,

17. Arbiter æthereus recti ſectator et æqui eſt;
Et, ſupra quidquid prodit ab arce, pium.
18. Hunc animo ſi promptus adis, nec fallere tentas,
Ibit in amplexus protinus ille tuos.
19. Audiet et queſtus facilis, votiſque ſuorum
Annuet; et vitæ præmia certa dabit.
20. Gens pia perſtabit, cœleſti Numine tuta:
Impia cœleſti corruet icta manu.
21. Voce Deum referam, cujus nomenque decuſque
Natio nulla ſinet, ſêcla nec ulla mori.

ANNOTATIONES.

Te *veniente die*, te *decedente canebat*, Georg. iv. 465.

18. *Promptus adis*] *Promptus* ponitur hîc adverbialiter per *Enallagen*, pro *promptè*, qualia multa apud Virgilium alioſque autores occurrunt exempla. Ut

(1) *Nec minus Æneas ſe* matutinus *agebat*, pro *mane*, Æn. viii. 465.

(2) —*Rarus venit in cœnacula miles*, pro *raro*, Juv. Sat. x. 18.

(3) *Illi haud* timidi *reſiſtunt*, pro *timidè*, Sal. Bel. Cat. cap. xlv. Eodem modo verſu ſequenti dixit, *audiet facilis* pro *facilè*.

21. *Nomenque decuſque*] Hîc copula *que* geminatur et redundat, per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*, cujus præcipuus uſus eſt ut res figillatim notet et in mente altius infigat. Hujus Figuræ paſſim occurrunt Exempla apud Virgilium:

Unà Euruſque Notuſque ruunt, creberque procellis
Africus,—— Æn. i. 89.

CXLVI.

TU Patris ætherei laudes, mens! concipe; vitâ
Dum fruar, hæc ſtudii ſumma futura mei eſt.
3. Quiſquis es, ah! regum ſceptris ne crede ſalutem,
Aut homini: nil rex, nil homo præſtet opis.
4. His ubi corpus humum repetit, mens avolat; omnes
Excutit et curas, nec memor inde tui eſt.
5. O

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, continens *Propoſitionem laudis divinæ*, quatuor primis verſibus; deinde *argumenta laudis*, inde ad finem uſque.

3. *Regum ſceptris*] Vel pro *ſceptriferis regibus*, per Figuram quam vocant *Hendiadyoin*; vel *ſceptris* pro *imperio* et *potentia*: Ut apud Virgilium:

Si vero cápere Italiam, ſceptriſque *potiri*,
Contigerit victori, Æn. ix. 267.

Præſtet]

5. O felix nimiùm, Domino qui fidit amico,
Quisquis et Isacidûm pro duce Numen habet!
6. Astra, fretum, terras, et quidquid cernitur usquam,
Hic dedit; et stabilem servat ubique fidem.
7. Protegit afflictos; inopes dape sublevat; arctâ
Compede constrictos liberat ille pedes.
8. Lumina dat cæcis; humiles attollit in altum;
Diliget et populum quem juvat æquà sequi.
9. Cum viduis, illi puer orbus, et advena curæ est;
Sed scelerum socios fœda ruina manet.
10. Sceptra geret Solymæ Dominus, dum lucidus astra
Sol reget: Ergo Deo laus sit et omnis honos.

ANNOTATIONES.

Præstet] Est hîc præsens subjunctivi loco futuri, quo loquendi genere optimi scriptores utuntur. *Siquis Deus*, inquit Cicero, *mihi largiatur, ut ex hac ætate repueraſcam, et in cunis vagiam, valde* recusem, De Senect. c. xxiii.

Non vanæ redeat *sanguis imagini*,
Hor. 1 Car. xxiv. 13.

5. *Felix nimiùm*] *Nimiùm* est adverbium, quod non semper in malam partem sumitur, sed nonnunquam idem valet quod *magnopere*, vel *supra modum*, quale exemplum habes apud Virgilium:
—— *O fortunatos* nimium—— *Agricolas*, — Georg. ii. 458.

6. *Fretum*] Per *Synecdochen* pro mari in genere; *fretum* enim propriè est angustum mare inter duas terras: ut *fretum Siculum*, *Gaditanum*, etc. a *fervendo* dictum, quod in eo mare compressum efferveſcat, ac veluti ebulliat.

Dedit] Pro *fecit*, ut apud Virgilium:
— *Qua summa labantes*
Juncturas tabulata dabant,
Æn. ii. 463. Et Terentium:
—— *Solertem* dabo, i. e. *reddam*, *faciam*,
Eun. iii. ii. 25.

10. *Solymæ*] *Solyma*, æ, vel *Solymæ*, *arum*, idem quod Hierosolyma, urbs nobilis Judææ metropolis.

CXLVII.

LAUDIBUS in cœlum cœlestem tollite Regem:
Hoc juvat, hæc nimium cura decoris habet.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est etiam *Laudativus*, constans primo, *Exordio*, versu primo; secundo, *Laudis argumentis*, a versu secundo ad decimum nonum; tertio, *Conclusione*, duobus ultimis.

2. Ille ſuæ Solymæ reparavit mœnia : Vindex
Exſulibus patrios reddidit Ille lares.
3. Luce ſuâ mœſtæ depellit nubila mentis ;
Et fera cœleſti vulnera lenit ope.
4. Supputat aſtrorum numerum, currufque volucres ;
Nomenclaturis et vocat illa ſuis.
5. Illius omnipotens vis eſt, et dextera ſolers :
Non hæc comprêndi mente, nec illa poteſt.
6. Erigit ille humiles ; tumidos deturbat ab alto :
Hunc canat argutæ vox tua juncta lyræ.
8. Hunc cane, qui cœlum nebulis involvit opacis,
Uſtaque fœcundis imbribus arva rigat :
Gramine qui montes operit ; pecorique miniſtrat
Pabula, quæſitas et tibi, corve ! dapes.
10. Nec capit hunc bellator equus, nec militis enſis ;
Candida ſed pietas, et ſine labe fides.
12. Illius, urbs Solymæ ! celebra præconia ; laudes
Illius in cœlum tolle, Sionis apex !

Annotationes.

2. *Vindex*] *Vindex* ſæpius ſignificat *ultor*, hîc verò ſumitur pro *defenſor*, eodem ſenſu quo apud Ciceronem ; *Nunquamne intelliges—utrum illi—homicidæ ſunt, an* vindices *libertatis*, Phil. ii. 12.

Lares] *Lares* erant Dii domeſtici quos in ſecreta parte ædium gentes colebant. Quidam exiſtimant *Lares* fuiſſe ipſas animas parentum, qui, quod olim in ipſa domo ſepulturæ mandarentur, curare ſemper familiam putabantur ſuam ; et propterea religioſe colebantur. Sed ſumitur hîc pro ædibus, ut apud Virgilium :

Sæpe etiam effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris,
Sub terra fodere larem, ——
Georg. iv. 43.

8. *Quæſitas, corve ! dapes*] Ariſtoteles, Hiſt. Anim. *lib.* ix. *cap.* 31. *Corvos ſuos pullos*, inquit, *cum volare jam poſſunt, primum nido ejiciunt, deinde regione tota exterminant.* Quam impietatem in pullos attingunt ſacræ literæ, *Job* xxxviii. 41. *Quis* præparat corvo eſcam, *quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos ?*

10. *Bellator equus*] Ita Virgilius :

Hinc bellator equus *campo ſeſe arduus infert,*
Georg. ii. 145.

12. *Sionis apex*] *Apex* proprie dicitur virga in ſummo flaminis pileo lanata ; h. e. in cujus extremitate modica lana eſt. Inde de cujuſcunque rei vertice vel ſummitate dicitur ut de vertice vel polo mundi, Pſal. xcvi. 3. *Geminus orbis apex*, et hîc de montis cacumine.

13. Ille

13. Ille tibi valido munivit robore portas:
Civibus ille tuis favet, et auxit opes.
14. Illius auſpiciis, pax incolit aurea terras;
Meſſibus et lætis luxuriantur agri.
15. Ille jubet; juſſis tellus obtemperat ultrò,
Principis imperiis obſequioſa ſui.
16. Nunc nive velantur, ceu molli vellere, colles;
Paſcua nunc, cinerum more, pruina tegit.
17. Denſantur liquidæ cruſtis glacialibus undæ;
Præque gelu nimio vix toleratur hiems.
18. Mox, ubi rerum Opifex adſpirat lenibus auris,
Bruma fugit, glacies liquitur, unda fluit.
19. Dat Deus Iſacidis leges et jura; Sionis
Et populum placitis erudit ille ſuis.

ANNOTATIONES.

13. *Tibi munivit*] Eſt *Antiptoſis* dativi caſûs pro genitivo, more poetico; ita Virgilius de Tityo loquens,

— *Per tota novem cui jugera corpus*
Porrigitur, ——————
Æn. vi. 359.

14. *Auſpiciis*] *Auſpicia* proprie erant ſigna vel omina quæ capiebant Romani ab *avium aſpectu*. Et quia apud eos omnia fere *auſpicato* gerebantur, inde pro conſilio, ductu, ſive rei diſpoſitione hæc vox ponitur, ut apud Virgilium:

Me ſi fata meis paterentur ducere vitam
Auſpiciis — *Æn.* iv. 340.

17. *Denſantur liquidæ cruſtis glacialibus undæ*] Eandem deſcriptionem parvo diſcrimine dedit Virgilius,

Concreſcunt ſubitæ currente in flumine cruſtæ,
Georg. iii. 359.

18. *Adſpirat*] *Adſpirare* ſumitur hîc in ſenſu proprio pro *afflare*. Ut apud Virgilium:

Adſpirant *auræ in noctem,*
Æn. vii. 8.

Bruma] *Bruma* proprie dicitur Dies ſolſtitii hiemalis, qui eſt ante idus Decembris: hîc verò ponitur pro ipſâ hieme, ut etiam apud Virgilium:

Frigida ſub terrâ tumidum quem bruma *tegebat,*
Æn. ii. 472.

Bruma fugit, etc.] Notetur hîc Figura quam vocant *Aſyndeton*, quæ præcipuè locum habet ubi feſtinat oratio. Ut in illo celebri loco Virgilii:

Ferte citi ferrum, date tela, ſcandite muros, Æn. ix. 37.

20. Non ita propitium reliquis se præbuit oris,
Sole quibus fas est sideribusque frui:
His nec jura dedit, nec sacri fœderis arrham
Obtulit: Ergo Deo laus sit, et omnis honos.

ANNOTATIONES.

20. *Arrham*] *Arrha* idem quod *Arrhabo*, verbum est Græcum ἀῤῥαβών. Proprie significat id quod pretii numerandi quasi pignus datur. Sed usurpatur etiam pro eo quod est *pignus* in genere. *Hunc* arrhabonem *amoris a me accipe*, Plaut. in Mil. iv. i. 11.

CXLVIII.

EIA! Deum celebra: Domini, de sede supernâ
Facta refer, cœli qui juga summa tenes.
2. Eia! Deum celebra, rutilans sine corpore cœtus!
Siderei propiùs qui Patris ora vides:
Eia! Deum celebra, rapidis exercitus alis
Concite! dum superi jussa facessis Heri.
3. Eia! Deum celebra, sol! solis et æmula luna!
Et cœli levibus sidera vecta rotis!
4. Hunc pariter celebret supremi machina cœli,
Quotquot et ex alto præcipitantur aquæ.

ANNOTATIONES.

Hic Psalmus est *laudativus*, continens *Hortationem ad omnes res creatas, ut celebrent Deum*; primum, *ad cœlestes*, usque ad versum septimum; deinde, *terrestres*, inde ad versum decimum tertium; ac postremo causas explicat, duobus ultimis versibus.

1. *Eja! Deum celebra*, etc.] Ad sublimem hunc Psalmum Miltonus præcipuè respexisse videtur, in celebri illo hymno matutino Adami et Evæ, *Parad. Amiss.* lib. v. 153. Ipsum fere Psalmi observavit ordinem: primo Apostrophen faciens ad Angelos et superioris ordinis Intelligentias; deinde ad Solem, Lunamque et Sidera; et postremo ad res terrestres; omissis iis solummodo qui tunc non extitere, hominibus scilicet, ut nunc inter se distinguuntur per sexum, ætatem, et ordinem.

2. *Ora*] Primò est pluralis numerus pro singulari, per *Heteroſin*, *ora* scilicet pro *os*; deinde, per *Synecdochen os* ponitur pro *vultu*; ut apud Virgilium:

Ipsa—ora *modis attollens pallida miris*, Æn. i. 358.

5. Hunc

5. Hunc celebrate ſimul : verbo vos ille potenti
Condidit, et ſtabili nunc quoque lege regit.
7. Ætheris et Dominum laudet tellure ſub imâ
Trux draco, vaſta maris quidquid et unda tegit.
8. Et, cava quæ cœli ſubtexunt mœnia, flammæ ;
Et quæ frugiferos grando flagellat agros :
Et nix, cum nebulis ; et tempeſtate ſonorâ,
Illius ad nutum, qui quatis, Eure ! rates.
9. Et tetricæ rupes ; et ovantes palmite colles ;
Et cedrus ; et pomis arbor onuſta novis.
10. Cumque feris pecudes ; et quæ ſecat æthera pennis
Natio, vel prono pectore verrit humum.
11. Gemmiferoque comam cincti diademate Reges !
Voſque, quibus fas eſt dicere jura, patres !
12. Strenuus et juvenum chorus, innuptæque puellæ ;
Et puer imbellis, decrepituſque ſenex.
13. Cuncta Deum celebrent ; qui, præſtans omnibus unus,
Altior eſt terris, ſidereiſque rotis.
14. Hic ſibi devotum populum, gentemque Sionis
Evehit : ergò Deo laus ſit, et omnis honos.

ANNOTATIONES.

7. *Trux draco*] *Draco* eſt genus animalis venenoſi, dicti ἀπὸ τῦ δέρκεσθαι, *videre*. Clariſſimam enim habere dicitur oculorum aciem: quâ ex causâ incubantes eos theſauris finxerunt antiqui.

8. *Subtexunt mœnia*] Quo modo verbum hoc uſurpavit Virgilius:

—— *Et cœlum* ſubtexere *fumo*, Æn. iii. 582.

9. *Ovantes*] *Ovatio* propriè erat minor triumphus, pedeſtris ; ad ſummum ex equo, non e curru. Nomen eſt, vel ab acclamatione militum, geminatâ ſæpius literâ *O*, juxta Feſtum: vel ab *ove*, quæ in minore triumpho immolabatur. Hinc ad lætitiam omnem ſignificandam vox hæc traducta ; etiam ad corvos, de quibus ita Virgilius :

—— *Hinc ille avium concentus in agris,*
Et lætæ pecudes, et ovantes *gutture corvi*, Geo. i. 423.

13. *Rotis*] Ponitur hîc per *Metonymiam* pro *globis cæleſtibus*.

14. *Sionis*] *Sion* propriè erat Hieroſolymæ pars altera, nam nobilis illa urbs diviſa fuit in *ſuperiorem* et *inferiorem*, quibus nomina erant *Sion* et *Acra*, a duobus montibus ſuper quibus urbs ſita erat.

CXLIX. DI-

CXLIX.

DICITE Rectori ſuperûm nova carmina; ſacros
Audiet et populi tota corona modos.
2. Rex ſuus oblectet Solymam; ſuus Autor Abrami
Progeniem: citharis, gens ſacra! junge choros.
4. Ille ſuo populo favet, oblectatur et illo;
Mitibus et vindex cinget honore comas.
5. Gens pia ſolenni teſtetur gaudia pompâ;
Geſtiat et quoties nocte cubile premit.
6. Ore ſui laudes celebret Dominique Deique;
Sed ſimul ancipiti fulminet enſe manus.
7. Demetet hôc ſcelerum ſocios, genteſque rebelles,
Et quos impuros, quos ſciet eſſe reos.
8. Ponè trahat Reges, manibus poſt terga revinctis;
Servili procerum ſtringat et ære pedes.
9. Laus gregis eſt ſacri præſcriptas poſcere pœnas:
Hoc deçet; ergo Deo laus ſit, et omnis honos.

Annotationes.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, duabus partibus conſtans; priore hortatur eccleſiam ad Deum laudandum, propter pacem ab eo acceptam, uſque ad verſum quintum; poſteriore, propter gloriam et honores in eam collatos, inde ad finem.

1. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum*.

2. *Citharis*] *Citbara* vulgo *Harpa* dicitur, inſtrumentum muſicum cum decem chordis, ad ſimilitudinem fidium minorum.

Choros] *Chorus* proprie eſt Coævorum cantus atque ſaltatio; eſtque vox origine Græca Χορός.

6. *Dominique Deique*] Copula *que* hîc geminatur et redundat, per Figuram quam vocant *Polyſyndeton*: qualia multa apud Virgilium occurrunt exempla, ut,

Una Euruſque Notuſque *ruunt, creberque procellis,*
Africus, — Æn. i. 89.

8. *Servili ære*] i. e. *Servili catena*. Æs hîc ponitur pro *catena ænea*, quo modo dixit Virgilius *ære cavo*, pro *tuba ærea cava*.

— *Dat ſignum ſpeculâ Miſenus ab altâ*
Ære cavo — Æn. iii. 240.

CL.

FER ſuper aſtra Deum, Solymæ qui protegit aras;
Aurea pollenti qui regit aſtra manu.
2. Fer ſuper aſtra Deum, qui pollet robore dextræ,
Et majeſtatis pandit ubique jubar.
3. Fer ſuper aſtra Deum lituis, buxoque ſonoro;
Et ſocia blandæ nablia feſta lyræ.
4. Fer ſuper aſtra Deum; pulſa cava tympana palmis:
Sit citharæ et fidibus tibia blanda comes.

ANNOTATIONES.

Hic Pſalmus eſt *Laudativus*, veluti concluſio totius libri; continens primo *Hortamen ad Dei laudes celebrandas*, verſu primo; ſequitur *Laudis argumentum*, verſu ſecundo; deinde, *Variæ laudationis formæ*, reliquis verſibus.

1. *Solymæ*] Vid. Pſ. cxlvi. 10.

Aurea] Id eſt *pulchra*, *ſplendida*, *præclara*, quo modo Virgilius ſolem *aureum* appellat,

Per duodena regit mundi ſol aureus *aſtra*, Geo. i. 232.

3. *Lituis*] *Lituus* hoc modo a *tuba* et *cornu* diſtinguitur: *tuba* eſt recta; *cornu* plane incurvum; *lituus* verò inter utrumque medius. Ab ejus Figura baculus auguralis *lituus* quoque dictus eſt.

Buxoque ſonoro] *Buxo* per *Metonymiam* ponitur pro *tibia* e *buxo* compoſita, ut etiam apud Virgilium:

Tympana vos buxuſque *vocat* *Berecynthia matris* *Idææ* — Æn. ix. 619.

Nablia] *Nablium* eſt inſtrumentum muſicum quod aliàs *Pſalterium* dicitur; ex Hebraico *Nebbel*; duodecim chordis conſtans, quæ totidem tonos edebant.

Lyræ] *Lyra* inſtrumentum muſicum ἀπὸ τῦ λύζειν, *canere*. Vulgo conſtabat viginti quatuor chordis, et per digitos variis vocibus, tinnuliſque ictibus in diverſis modis concitabatur: conſtat autem multiplices fuiſſe diſtinctaſque *Lyrarum* ſpecies.

4. *Tympana*] *Tympanum* eſt pellis ſive corium ligno extenſum: pulſabatur apud antiquos manibus ac digitis; venit a Græco verbo τύπτειν, *verberare*.

Citharæ] Vide ſupra Pſal. cxlix. 2. *Citharis*.

Fidibus] *Fides* erat genus *Citharæ* quæ et *chordæ*. *Fides* dicta quod tantum inter ſe *chordæ* ejus quantum inter homines *fides* concordent.

5. Fer ſuper aſtra Deum: jungantur cymbala plectris;
Dulcibus et reſonent terra poluſque modis.
6. Fer ſuper aſtra Deum, quiſquis vitalibus auris
Veſceris! ergò Deo laus ſit, et omnis honos.

ANNOTATIONES.

5. *Cymbala*] *Cymbalum* erat inſtrumentum muſicum æreum, concavum, et bacillis æreis percuſſum tinnitum edebat.

Plectris] *Plectrum* proprie inſtrumentum quo Citharœdi fides, vel citharam *plectebant*, i. e. *percutiebant*. Hîc autem ponitur per *Synecdochen* pro ipsâ citharâ, ut etiam apud Horatium:

Et te ſonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro *dura navis,*
2 Carm. Od. xiii. 27.

Poluſque] *Polus* eſt quaſi cœli cardo, quo cœlum vertitur, vel verti fingitur: a πολέω, *verto*: *Polus* verò interdum ponitur, ut hîc, pro cœlo ipſo: ut,

Humentemque Aurora polo *dimoverat umbram,*
Virg. *Æn.* iii. 589.

6. *Vitalibus auris veſceris*] Ad imitationem Virgilii:

——*Si* veſcitur aurâ
Æthereâ, —— Æn. i. 550.

Veſci aurâ autem ſignificat, uti vel frui aere, ex interpretatione Nonii ad illud Lucretii:

Quove modo genus humanum variante loquelâ
Cœperit inter ſe veſci *per nomina rerum,* Lib. v. 72.

FINIS PSALMORUM.

Cantica

Cantica Evangelica, etc.

I.

Salutatio Angelica.

SALVE, Cœlicolûm, Virgo! cariſſima Regi,
Et cœli cumulata bonis: Tu, Numine plena,
Jam frueris præſente Deo: Tanto hoſpite felix,
Virginibus reliquis, et matre beatior omnibus.

2. Ne trepida; placido te vidit lumine rerum
Conditor. Ecce! tuo conceptam ſemine prolem
Virgo feres utero; Natumque Puerpera fauſtis
Nixibus in dias emittes luminis auras;
Qui tibi, nec vano titulo, dicetur Iesus.

Annotationes.

1. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarum*.

2. *Puerpera*] *Puerpera*, ex *puer* et *pario*, eſt fœmina pariens, vel quæ peperit puerum, vel puellam.

Fauſtis Nixibus] *Nixus* vel *Niſus* propriè eſt conatus in aliquid incumbentis toto corpore. Unde Poetæ hoc nomine utuntur pro *partu*, ſive parturientium conatibus:

—*Nec corpora ſegnes*
In venerem ſolvunt, aut fœtus nixibus *edunt*,
Virg. Georg. iv. 199.

In dias luminis auras] i. e. *in lucem ætheream, ſacram, vel divinitus enatam*; quo modo *lux* pulcherrimè deſcribitur a Miltono noſtro, in ſuo *Paradiſo amiſſo*:

Hail, holy Light, offspring of
Heav'n *firſt-born*,
Or, of th' eternal, coeternal
beam; lib. iii. 1.

De

3. Viribus immensis, et Majestate coruscâ,
Instruet hunc mundi Genitor; prolemque supremi
Numinis agnoscent Superûm domus, æquora, tellus.
4. Davidis huic solium patris, et regalia Judæ
Sceptra dabit Dominus; quæ nec dolus auferet ullus,
Nec furor hostilis, nec, quod terit omnia, tempus.
5. Virginis in gremium labetur ab æthere summo
Spiritus; et, sacrâ dum lambet viscera flammâ,
Te Patris umbrabit virtus, cui subjacet æther;
Et duraturâ faciet de Virgine matrem.
6. Ergo tuo sacrum surgens de semine germen
Audiet ætherei proles germana Parentis.
7. Ecce! tui Consors generis, nunc obsita canis,
Nec fœcunda priùs, prægnans sibi sentit Eliza

In-

Annotationes.

De hac locutione *Luminis aura* vide Not. in Psal. c. 3.

Iesus] *Iesus* est nomen Hebraicum Redemptoris ac Servatoris nostri Christi: qui Hebraice *Jehosua* dicitur, ab Hebræo verbo quod significat *servavit, sospitavit*. Cujus nominis ratio est apud Matthæum, i. 21. *Hic enim* (inquit) *salvum faciet populum suum a peccatis*.

3. *Superûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *superorum*.

4. *Quod terit omnia tempus*] Id est, Tempus quod omnibus rebus fert damnum interitumque. *Nihil est*, inquit Cicero, *operâ aut manu factum quod non aliquando conficiat et consumat vetustas*. Unde Horatius:

Damnosa quid non imminuit dies? 3 Carm. vi. 45.

5. *Labetur — spiritus*] *Labi* est leniter et sensim decidere, et propriè dicitur de leni illo volantium motu, quem *remigium alarum* dixit Virgilius. Quo sensu tribuitur Mercurio:

Vade age, nate, voca Zephyros, et labere *pennis*,
Æn. iv. 222.

Lambet viscera flammâ] *Lambere* est lingere, vel linguâ aliquid suaviter tangere, ut solent canes bibentes. Poetice usurpatur, ut hîc, pro *tangere*, vel, *molli attactu delibare*: Ut in illo Virgilii loco ad quem noster respexisse videtur:

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli
Lambere flamma *comas*——

6. *Audiet proles*] De hac locutione vid. Not. in Psal. lxxii. 17.

7. *Obsita canis*] *Obsero*, unde *obsitus*, propriè significat *circumseminare*, vel potius idem quod simplex *sero*: sed poeticè dicitur pro *circumdare, induere*: Ut apud Virgilium:

— *Corniger Io*
—*Jam setis* obsita, *jam bos*,
Æn. vii. 790.

Intumuiſſe ſinus : Ex illo, plena nitoris
Bis ter Luna fuit, bis ter jubar abſtulit orbi :
8. Scilicet auctori rerum ſuprema poteſtas,
Et manus omnipotens eſt, et ſine limite vires.

ANNOTATIONES.

Bis ter luna, etc.] Eſt *Periphraſis* pro *bis ter* five *ſex menſibus*.

II.

CANTICUM ELIZABETHÆ.

VIRGINEI Regina chori! collata puellis,
Quæ reliquis, quas Sol oriens, quas adſpicit undas
Cùm ſubit Heſperias, felicior omnibus una es:
Scilicet Hic, utero quem fers, quoſcunque beatos
Vel cœlum vel terra vocat, ſupereminet omnes.
2. Unde mihi tam rarus honos? Me viſere mater
Cur Domini, totus mecum cui ſupplicat orbis,
Suſtinet, exiguos non dedignata penates?
3. Ecce! ſalutantis ſimul ac mihi perculit aures
Enthea vox, nondum conſpecto lumine, fœtus,

ANNOTATIONES.

1. *Chori*] De voce *Chorus* vide Not. in Pſal. xviii. 10. *Chori*.

Undas cùm ſubit Heſperias] Eſt *Periphraſis* pro *ſole occidente*. ad imitationem Virgilii :

Quid tantum Oceano *properent* ſe tingere ſoles
Hiberni —— Georg. ii. 481.

Solem in mari ſingulis noctibus cubitum ire finxerunt Poetæ.

Heſperias] Vide Not. in Pſ. xix. 6. *Littus in Heſperium*.

Felicior omnibus una es] Hujuſmodi uſus vocis *unus* eſt Virgilio familiaris. Ut :

Carthago——
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabitâ coluiſſe Samo. Æn. i. 19.
—— *Ripheus juſtiſſimus* unus
Qui fuit in Teucris —— Æn. ii. 426.
Scis, ut te cunctis unam, *quæcunque Latinæ*
Magnanimi Jovis ingratum aſcendere cubile,
Prætulerim — Æn. xii. 143.

2. *Non dedignata penates*] De *Penatibus* conſule Not. in Pſal. cxiii. 9. *Penates*.

3. *Enthea vox*] *Enthees*, vox Græca ἔνθεος, i. e. Numine divino plenus, ſpiritu Dei inſtinctus.

Quo mihi nunc uterus turget, mirabile dictu!
Subsiliit, tacito testatus gaudia plausu.
4. O felix nimiùm, sacris quæ vocibus ultro
Credidit! Eventus Domini promissa sequetur.

ANNOTATIONES.

Mirabile dictu] Est exclamatio quæ usurpari solet ubi intervenit aliquid admiratione dignum. Virg.

Æneas ———
Infert se septus nebulâ, mirabile dictu!
Per medios, miscetque viris: neque cernitur ulli,
Æn. i. 443.

4. *O felix nimium*] Vide Not. in Psal. ii. 12. *Felicem nimium.*

Quæ credidit] Notetur in hoc versu elegans *Transitio* a secunda persona ad tertiam. Ejusmodi exemplum habes Psal. viii. 4. quem locum vide.

III.

CANTICUM B. VIRGINIS.

HUNC ego, cui Domino paret domus ardua cœli,
Et cœlo quodcunque subest, de pectoris imo
Grandibus attollo titulis; et Spiritus intus
Exultat, nascente Deo, quo pendet ab uno
Nostra salus; humilem placido qui lumine servam,
Millibus è multis, superâ despexit ab aulâ.
2. En! me cuncta dehinc felicem terque quaterque
Sêcla canent; siquidem, cui pollens robore dextra est,
Et sacra Majestas, Genitor, me desuper umbrans,
Perfecit quæ terra simul miratur et æther.

3. Hunc

ANNOTATIONES.

1. *Cui Domino*] Hic prior casus antecedentis, nempe *Dominum*, reticetur, ad exemplum optimorum scriptorum. Ita *Cicero*, Quam *quisque norit* artem, *in hac se exerceat*, Tusc. i. 18. Virgilius:

— Urbem quam *statuo vestra est*, Æn. i. 577.

Terentius: *Populo ut placerent*, quas *fecisset* fabulas, *And. Prol.* 3.

De Pectoris imo] Vide Not. in Psal. cxxx. 1.

Titulis] Consule Not. in Ps. xviii. 49. *Tuos titulos.*

2. *Terque quaterque*] Est amplificatio ad exemplum Virgilii:

— *O terque quaterque beati*,

Queis

3. Hunc Amor, auratis perpes clementia pennis,
Hunc ſequitur, gremioque fovet pietatis alumnos.
4. Inclyta fulmineæ nemo miracula dextræ
Non ſtupet: Elato ſpirantes grandia faſtu
Ille manu forti latè diſperſit, et auris
Vota rapi juſſit, volucri ludibria cœlo.
5. Ille paludatos, et ovantes murice reges
Viribus invictis ſolio detruſit avito,
Faſcibus exutos: humiles è pulvere vili
Suſtulit, et ſolidis velavit tempora gemmis.
6. Ille, bonis ſaturans inopis jejunia plebis,
Divitis eluſit ſpes; et dimiſit inanes

ANNOTATIONES.

Queis ante ora patrum —— Contigit oppetere! Æn. i. 98.

Canent] Vide de hoc verbo Not. in Pſal. lxxviii. 2. *Canam.*

3. *Amor — Clementia*] *Amor* et *Clementia* hîc perſonaliter inducuntur per Figuram quam vocant *Proſopopœiam*, id eſt *Perſonæ fictionem*, de qua ſæpius dictum in Pſalmis.

Auratis pennis] De hoc Epitheto *aureus* et *auratus* vide Not. in Pſal. vii. 7. *Aureus.*

Pietatis alumnos] Quaſi dixeris ad pietatem nutritos, vel filios pietatis, qui cum pietate habitant; non ut peregrini, ſed indigenæ. Quo modo dixit Cicero: *Ego pacis* alumnus, *Phil.* vii. 8.

4. *Auris vota rapi juſſit*] Id eſt, vota rejecit ſive ſprevit. Eſt proverbialis forma loquendi, de qua vid. Not. in Pſal. xviii. 22. *In æquoris undas tulere Noti.*

5. *Paludatos*] Vide Not. in Pſal. lxii. 9. *Paludati.*

Ovantes] De hac voce conſule Not. in Pſal. xxxv. 25. *Jactet ovans.*

Murice] Vid. Not. in Pſal. xlv. 13. *Sidoniis cadis.*

Solio avito] Imitatus eſt Virgilium:

— Ille intra tecta vocari
Imperat, et ſolio *medius conſedit* avito, Æn. vii. 169.

Avitus propriè ſignificat quod ab avo nobis contigit: Sæpius verò ſumitur pro antiquo, vel pro eo quod eſt a majoribus derivatum. Ita Horatius:

—— Antehac nefas deprimere Cæcubum
Cellis avitis, i *Car.* xxxvii. 5.

Et idem Virgilius:

——Haud expers Valerus
virtutis avitæ,
Æn. x. 732.

i. e. non degenera virtute majorum.

Faſcibus] i. e. *Imperio*, vel *imperii inſignibus*, ut Pſal. xlvi. 10. *Faſces.*

Tempora] Vide Not. in Pſal. xxx. 1.

6. *Eois*] Conſule Not. in Pſ. xix. 5. *Thalamo Eo.*

Hos quibus Eois undabant atria gazis.
7. Iſaciden famulum præſtanti robore dextræ
Extulit; et fulcit, pacti teſtatus amoris
Se memorem, liquido dum cingitur æthere tellus:
8. Hæc proavis, Abrahæque patri, ſobolique, ſupremo
Qui regit imperio terras, promiſſa reliquit.

ANNOTATIONES.

Gazis] Vid. Not. in Pſal. xlix. 8. *Gazis redimi. Eoæ gazæ* dicuntur, quia gemmæ, margaritæ, et res magni pretii ab India et orientalibus terræ finibus veniebant.

7. *Liquido æthere*] Id eſt, puro aere vel cœlo; Ut apud Virgilium:

——— *Apes*
Stridore ingenti liquidum *trans* æthera *vectæ*,
Æn. viii. 65.

8. *Proavis*] Pro majoribus; Ut apud eundem Virgilium:

Cui genus a proavis *ingens, clarumque paternæ*
Nomen erat virtutis ———
Æn. xii. 225.

IV.

CANTICUM ZACHARIÆ.

LAUDIBUS Iſacidûm celebra Dominumque, Deumque:
Ille ſuum populum, delapſus ab ætheris aulâ,
Viſit; et infeſti medio de gurgite lethi,
Traxit ovans, pretio pro libertate ſoluto.
2. Davidis ille domum famuli miſeratus in altum
Extulit: et populis hinc juſſit ſurgere vitæ
Per-

ANNOTATIONES.

1. *Iſacidûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Iſacidarum*.

Delapſus ab ætheris aula] Ita Virgilius:

Tum Regina Deum, cœlo delapſa, Æn. vii. 620.

De hac voce vide ſupra Not. in Sal. Ang. ℣. 5. *Labetur Spiritus*.

Medio de gurgite lethi] Eſt *Metaphora* ſumpta a navivoris fluviorum vorticibus: nam *gurgitis* primaria ſignificatio eſt congeries aquarum profunda, ſupra quam aquæ in gyrum vertuntur.

Lethi] De Etymologiâ hujus vocis vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus*.

Ovans] Conſule Not. in Pſal. xxxv. 25. *Jactet ovans*.

2. *In altum*] Supple *locum* ſive ejuſmodi vocem. Ita Cicero, *Ver.* v. 98. *Sic eſt hic ordo quaſi propoſitus, atque editus* in

Perpetis auctorem, validæ qui robore dextræ
Erigit afflictos, tumidos et dejicit hostes.
3. Hæc vatum numerosa cohors, præsaga futuri
Scilicet, à primâ prædixit origine mundi.
4. Affore tempus, ait, Quo nos hostilibus armis
Eriperet qui cuncta potest; Quo patribus arrham
Traderet, et patrii monumentum insigne favoris:
Quoque palàm faceret, memorem se vivere sancti
Fœderis, et fidei, jurato numine, patri
Quam dedit Abrahamo: Venturi præscius ævi
Se Pater æthereus facturum dixit, ut olim,
Hostibus edomitis, cultor pietatis et æqui
Quisque foret, superûmque Patri, Dominoque litaret
Intrepidus, liquidâ lucis dum vescitur aurâ.
5. Tu quoque, Parve Puer! Vates dicêre supremi
Numinis; auctori vitæ tu prævius ibis,
Et sternes, quod carpet, iter; populumque docebis,
Desuper afflatus, nullam sperare salutem,
Crimina ni tollat superi clementia Regis.
6. Illa salutiferum demittet ab æthere sidus;
Unde diem lucemque trahet quicunque tenebris

Annotationes.

in altum; *ut ab omnibus ventis invidiæ circumstari posse videatur.* De ordine Senatorio loquitur.

3. *Cohors*] Vide Not. in Ps. xxxiii. 3, *Sancta cohors.*

4. *Arrham*] De hac voce supra dictum ad Psal. cxlvii. 20. *Fœderis Arrham.*

Palam faceret] Pro eo quod est *manifestum reddere* vel *patefacere.* Ita *Corn. Nep.* in vita Hann. c. xi. ab init. *Hannibal, ut* palam faceret *suis* ——

Superûm] Per *Syncopen* dicitur pro *superorum.*

Litaret] Vide de hoc verbo Not. in Psal. xvi. 4. *Litet.*

Vescitur aura] Consule Not. in Psal. xvi. 3. *Vescitur aura.*

5. *Carpet iter*] Vide Not. in Psal. i. 1. *Carpit iter.*

6. *Demittet ab æthere*] Ad Imitationem Virgilii:

Harum unam celerem demittit ab æthere *summo,*
Æn. xii. 853.

Diem lucemque] Pro eo quod est *lucem diei*, per Figuram quam vocant *Hendiadyoin*: Qualia multa apud Virgilium occurrunt exempla:

—Molemque et montes *insuper altos*
Imposuit —— Æn. i. 65.

pro *molem montium.* Vide Æn. i. 732. ii. 470.

Letbi] De hujus vocis Etymo vide Not. in Psal. vi. 3. *Letbum pulsurus.*

Mergitur, et vitam lethi traducit in umbrâ.
Hoc jubar erranti greſſus reget; otia terris
Ut ferat, Hoc niveis ſequitur Pax aurea pennis.

Annotationes.

Erranti greſſus] *Erranti* dicitur per *Antiptoſin* pro *errantis*.

Aurea] Conſule Not. in Pſal. vii. 7. *Aureus*.

V.

Canticum Simeonis.

NUNC famulum, Pater alme! tuum dimittis, et altâ
Pace beas capulo vicinum, fœderis icti
Pollicitique memor. Jam cernunt lumina vitæ
Præſidium columenque meæ; fontemque ſalutis,
Quem mecum populis ſpectandum mille dediſti.
2. Viſa mihi lux eſt, roſeo quæ ſolis ab ortu,
Solis ad occaſum rutilat: caligine pulsâ,
His oculis conſpecta mihi eſt nova gloria Lectæ
Gentis, et immotæ decus immortale Sionis.

Annotationes.

1. *Alme*] Vide de hoc epitheto Not. in Pſal. xii. 6. *Alma*.

Capulo] Conſule Not. in Pſ. lxxi. 9. *Capulo vicina ſenectus*.

Fœderis icti] De hac locutione vide Not. in Pſal. lxxxiii. 5. *Ferunt fœdera*.

2. *Roſeo*] Vide Not. in Pſal. i. 2. *Roſeo ſeu micat axe dies*.

His oculis conſpecta mihi] Eſt *Pleonaſmus* nominis, quale exemplum habes apud Terentium:

Hiſce oculis *egomet vidi*,
Adel. iii. ii. 31.

Et Virgilium:

—*Sic ore locuta eſt*,
Æn. i. 618.

Immotæ decus immortale Sionis] Compara illud Virgilii,

Dum domus Æneæ capitoli immobile ſaxum
Accolet — Æn. ix. 447.

VI.

Hymnus Ambroſii.

TE, Deus! aſtra ſuper vehimus, Dominumq; fatemur.
2. Te, Solis quæcunque jubar ſub fornice cœli
Adſpicit, æternum veneratur terra Parentem.

3. Grex

3. Grex ſacer, auratis qui pervolat æthera pennis,
Imperio nutuque tuo; ſupremaque mundi
Templa, tuâ cælata manu; cœlique Poteſtas
Omnis; et igne micans Acies, et lucidus Ordo,
Agminis aligeri Princeps, Tibi, Maxime rerum!
Jugiter acclamant: ter Sanctum, voce canorâ,
Ingeminant; unumque Deum, Dominumque ſalutant,
Qui regis imperio terras, belloque triumphas.
4. Se tua Majeſtas latè diffundit, et orbem
Occupat immenſum, radiiſque micantibus implet.
5. Te, Chorus illuſtris Procerum, quos omnibus oris,
Omnibus et populis, bifidis nova fœdera linguis
Pandere juſſiſti; divinis inclyta Vatum
Agmina Te celebrant titulis; exercitus ingens
Te canit Heroum, pro Te qui ſanguine fuſo
Clara triumphalis meruerunt præmia palmæ.
6. Sancta Cohors, totum latè diffuſa per orbem,
Te Patrem agnoſcit, Majeſtatemque ſupremam,
Tempore quæ nullo, nulliſque coercita metis,
Telluris cœlique plagas ſupereminet omnes.
7. Illa ſimul Chriſtum, Te natum Patre, fatetur;
Qui, ſoboles cùm vera Dei ſit et unica Proles,
Nec Genitore minor, toti venerabilis orbi eſt.

Annotationes.

3. *Agminis aligeri*] Vide Not. in Pſal. xxxiv. 7.

Ingeminant] Hoc verbum eadem ſignificatione ſumitur a Virgilio:

——*Mæſtuſque Creuſam*
Nequicquam ingeminans, *iterumque iterumque vocavi*,
Æn. ii. 769.

4. *Occupat orbem*] *Occupare* inter alia ſignificat *complere*: quo modo accipitur apud Ciceronem de Clar. Orat. 89. *Volo hoc oratori contingat, ut quum auditum ſit eum eſſe dicturum, locus ſubſelliis* occupetur, *compleatur tribunal*, etc.

5. *Chorus*] Vide Not. in Pſ. xviii. 10. *Chori*.

Triumphalis palmæ] Conſule Not. in Pſal. lxxii. 3. *Palma*.

6. *Cohors*] Vide Not. in Pſ. xxxiii. 1. *Sancta cohors*.

Metis] De hac voce conſule Not. in Pſal. xliv. 15. *Nec modus eſt vel meta malis*.

7. *Chriſtum*] De hac voce conſule Not. in Pſal. lxxxiv. 9. *Chriſtum*.

8. Hunc

8. Hunc quoque, quem pariter ſpirant Natuſque, Paterque,
Eſſe Deum credit, ſacris præcordia flammis
Qui ciet, et dubiis affert ſolatia rebus.
9. Chriſte! manu qui ſceptra tenes, et luce coruſcâ
Cingeris, æterno Proles æquæva Parenti!
10. Tu, Deus! ora viri, pro libertate tuorum,
Sumpturus, famulæ ſubiiſti viſcera matris;
Non dedignatus luteâ Te claudere teſtâ:
11. Lurida Tu Lethi fregiſti ſpicula; cœli
Tu quoque feciſti patulas Credentibus arces:
12. Tu Patris ad dextram, magni Genitoris amictus
Luce, ſedes; Judex hinc et venturus in orbem
Crederis, aligeris cœli ſtipatus alumnis.
13. Ergò tuis fer opem famulis, è carcere ſanguis
Quos tuus exemit, puro pretioſior auro.
14. Æternâ da luce frui, cœlique beatis
Civibus adſcribi, vitæ qui puriter actæ
Præmia ceperunt: Populum Tibi fœdere junctum
Aſſere, Cœlicolûm Rex! et felicibus auris
Floreat æternùm Gens quæ tibi dicitur Hæres:
Hanc tua ſecuram duc per veſtigia; dumque
Tecta manent Superûm, titulis et honoribus auge.

ANNOTATIONES.

8. *Natuſque paterque*] Hîc copula *que* geminatur et redundat per Figuram quæ dicitur *Polyſyndeton.*

10. *Ora*] Per *Synecdochen* ponitur pro *vultus*, ut Pſal. vii. 7. *Ora.*

Subiiſti] Per *Syncopen* dicitur pro *ſubiviſti.*

11. *Lurida lethi ſpicula*] Hoc epitheton *Lurida* optime convenit morti: *luridus* enim eſt ſupra modum pallidus, qualis eſt color membrorum, quæ vel loris cæſa ſunt, vel gelu mortua.

Lethi] Vide Not. in Pſal. vi. 3. *Lethum pulſurus.*

14. *Cœlicolûm*] Per *Syncopen* dicitur pro *Cœlicolarum.*

Felicibus auris] Id eſt vitam ducat proſperam et beatam. Ut apud Horatium:

Non agimur tumidis velis aquilone ſecundo,
Non tamen adverſis *ætatem ducimus* auſtris, 2 Ep. ii. 201.

Vide etiam Notam in Pſal. i. 3. *Felicibus auris.*

Superûm] Per *Syncopen* dicitur pro *ſuperorum.*

Titulis] Conſule Not. in Pſal. xviii. 49. *Tuos titulos.*

15. Noſtra

15. Noſtra Cohors jugi Te tollit carmine; ſacris
Neve modis numerum, nec tempora ponimus hymnis.
16. Dexter ades, Cuſtoſque gregis! da ducere lætis,
Quâ fruimur, ſine labe diem: miſerere Tuorum.
17. Spem gregis electi bonitas tua paſſibus æquis
Stipet: humum linquens, ſpes Te mea reſpicit unum.
18. Dum rota Solis erit, dum Luna perambulat orbem,
Non ego, Te Domino, non Te confundar amico.

ANNOTATIONES.

15. *Cohors*] Vide Not. in Pſal. xxxiii. 1. *Sancta cohors.*

Neve modis, etc.] Huic ſimilem habes locum apud Virgilium:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono, *Æn.* i. 282.

16. *Dexter*] De hac voce vide Not. in Pſal. xvi. 4. *Nomina læva.*

Da ducere] Vide Not. in Pſ. cxv. 7. *Nec palpare manu datur.*

18. *Rota ſolis*] *Rota* hîc ponitur per *Synecdochen* pro *currus*, ut apud Virgilium:

Atque illis jam ſæpe rotæ *ducantur inanes*
Per terram, Georg. iii. 170

VII.

SYMBOLUM APOSTOLICUM.

FIDO Deo Patri, rerum cui ſumma poteſtas;
Qui terram è nihilo finxit, et aſtra poli.
2. Fido Dei Nato, populum qui ſervat; olivæ
Tempora cui ſacro rore peruncta nitent;
Unicæ

ANNOTATIONES.

Fieri nequit quin intelligens Lector obſervaverit, auctorem noſtrum ubique in hoc opere quàm proximè adhærere ſuo archetypo: hîc verò loci, ubi compendium Chriſtianæ fidei exhibendum fuit, ſolicitam adhibuiſſe videtur diligentiam, ne quid in argumento tam pleno periculi vel hinc adderet vel inde omitteret.

1. *Aſtra poli*] *Polus* eſt quaſi cæli cardo, quo cœlum vertitur: a πολέω, verto: *polus* verò interdum, ut hîc, pro cœlo ipſo ponitur per *Synecdochen*: ut,

Humentemque Aurora polo *dimoverat umbram*, Æn. iii. 589.

2. *Fido Dei Nato*] Alii legunt *Deo.*

Olivæ —— *peruncta*] Mos erat antiquitus non minus res quam perſonas *oleo* imbuere; unde legimus Jacobum oleo perfudiſſe ſaxum, ſuper quo dormiverat, memorabili illa nocte, qua Deum per ſomnum viderat,

Gen.

Unica qui Patris eſt Proles; Quem poplite flexo,
Pectore devoto Quem veneramur Herum;
3. Quem, gravis arcanâ divini flaminis aurâ,
Enixa eſt ſocii neſcia Virgo tori;
4. Judice ſub Latio Qui paſſus in arbore vitam
Exuit; et, tractus de cruce, merſus humo eſt:
5. Tartara mox ſubiit; lux tertia reddidit orbi;
Morte triumphatâ, carpſit in aſtra viam:
Aſſidet Hic dextræ magni Patris: inde redibit,
Judicet ut vivos, quoſque recondit humus.
6. Fido Deo, cum Prole Pater quem ſpirat: Ubique
Eſſe pios credo, quos regit una Fides;
Et fore delictis Veniam, Redivivaque credo
Corpora, Perpetuis perfruitura Bonis.

ANNOTATIONES.

Gen. xxviii. 18. Sed præcipuè invaluit conſuetudo reges *oleo* conſecrandi; unde Samuel, ex ipſius Dei mandato, Davidem inunxit *oleo*, in ſymbolum inaugurationis, 1 *Sam.* xvi. 13. Qui mos ad alias gentes ſerpſit, et in hunc uſque diem perdurat.

Olivæ——ſacro rore] Eſt *Periphraſis*, pro oleo: *ſacro* rore dixit quia *oleum* in Sacerdotibus, Prophetis, et Regibus conſecrandis adhibebatur.

4. *Judice ſub Latio*] *Latius* vel *Latinus* a *Latio*, *Latii* verò nomen antiquiſſimum fuit Italiæ, ab latente ibi Saturno; ut vult Virgilius:

Is genus indocile, et diſperſum montibus altis
Compoſuit, legeſque dedit, Latiumque *vocari*
Maluit: his quoniam latuiſſet *tutus in oris,*

Æn. viii. 321.

Latio Judice per *Periphraſin* pro *Pontio Pilato* hîc adhibetur.

5. *Tartara*] *Tartarus* et in plurali numero *Tartara*, ἀπὸ τῆς ταράσσειν, id eſt, *turbare*. Eſt locus inferorum profundus, de quo ſic Virgilius:

—Tum Tartarus *ipſe*
Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub umbras,
Quantus ad ætherium cœli ſuſpectus Olympum,

Æn. vi. 577.

Subiit] Per *Syncopen* dicitur pro *ſubivit*.

Carpſit in aſtra viam] Vide Not. in verſiculum primum, *Aſtra poli*.

Quoſque recondit humus] Eſt elegans *Periphraſis* pro *mortuis*.

6. *Cum prole Pater quem ſpirat*] Eſt etiam *Periphraſis* pro *Spiritu Sancto*.

VIII.

Oratio Dominica.

MAGNE Pater! cœli qui cingis et incolis arces;
Te Sanctum geminus prædicet orbis apex.
2. Sceptra manu gestans, solium conscende; tuisque
Pareat imperiis æmula terra poli.
3. Da bona, quæ recreent hodie; dextrâque benignâ,
Alme Parens! omni suffice luce dapes.
4. Da veniam nobis, aliis quos parcere cernis;
Nec tenta nimiùm, sed mala pelle Bonus.

Annotationes.

Hîc observare licet auctorem nostrum copiosiorem esse, ac paraphrasticâ, præter solitum, ut licentiâ, quippe necessarium duxit plenius ac explicitè proponere nostræ juventuti, quæ a teneris annis oscitanter ac perfunctoriè repetenda hauserant.

1. *Cœli qui cingis et incolis arces*] Præclara hæc sententia Lectoris animo suggerit ideam circuli et centri; circuli quidem, cujus circumferentia mundum universum intra se complectitur; centri verò, quod ubique existit. Ecquid apud Homerum vel Virgilium pari sublimitate supremi Numinis naturam exhibet?

Geminus orbis apex] *Apex* propriè virga lanata in summo flaminis pileo. Inde de cujuscunque rei vertice vel summitate dicitur: ut de vertice vel cacumine montis, Psal. lxviii. 15. et lxxii. 16. Et hîc de vertice vel polo mundi.

2. *Poli*] Vide supra Symbol. Apost. 1. *Astra poli*

3. *Alme*] Hoc Epithetum optime convenit rerum Parenti benigno, quo referante manum cuncta saturantur bonis; nam *almus* derivatur ab *alo:* inde tribuitur (1) *Agro:*

——*Parturit* almus *ager*,
Geor. ii. 330.

(2) Cereri et terræ, cæterisque unde cibus homini et pecori suppetit:

— *Vos ô clarissima mundi*
Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum,
Liber et alma *Ceres*, ——
Georg. i. 7.

Vide Æn. vii. 644.

4. *Bonus*] Est adjectivum per *Enallagen* adverbialiter sumptum: cujusmodi multa passim occurrunt exemplа apud omnes ferè autores. Ita Virgilius:

Nec minus Æneas se matutinus *agebat*, Æn. viii. 465.

Ubi *matutinus* dixit pro *mane*. Item. Juvenalis:

—Rarus *venit in cœnacula miles*, Sat. x. 18. pro *raro*.

5. Te

5. Te penes Imperium eſt, nulliſque Potentia metis,
Temporis et nullo limite clauſus honos.

ANNOTATIONES.

5. *Metis*] *Meta* propriè eſt *extremitas, terminus*, ſive in agris, ſive in circo; vulgo e lapidibus oblongis, in acumen ac pyramidem erectis: dicta *meta a metiendo*, vel quia eſſet poſita in dimenſo ſpatio; vel quia eam metiantur quadrigæ circumcurrentes. Inde, per *Tranſlationem*, pro termino quocunque ac fine, ut apud Virgilium:

His ego nec metas *rerum, nec tempora pono*, Æn. i. 282.

IX.

DECALOGUS.

ME ſolum Venerare Deum; nec Sculpe quod oras:
Impia nec Vox ſit: Luce quieſce Sacrâ:
Majores reverenter habe; nec ſanguine dextram
Infice; nec Sancti pollue jura Tori.
Pura Manus furti: ſit falſi neſcia Lingua:
Nullius optetur Verna, Marita, Pecus.

ANNOTATIONES.

Etſi autor noſter per univerſum hoc opus ſit perſpicuâ brevitate admodum inſignis, hîc tamen ſeipſum quaſi ſuperâſſe videtur. Nec ſatis mirandum quâ arte, quove ingenii acumine, ſummam Decalogi in tribus hiſce diſtichis complecti potuit.

Luce quieſce ſacrâ] *Lux* ponitur hîc per *Metonymiam*, pro *die*, ut ſæpius occurrit apud optimos autores; exemplo ſit Virgilius:

Si mihi non hæc lux *toto jam longior anno eſt*,
Ecl. vii. 43.

Dextram] More poetico dicitur, per *Syncopen*, pro *dexteram*, quo modo Virgilius dixit *dextra* pro *dextera*.

Ipſe Pater, mediâ nimborum in nocte, coruſca
Fulmina molitur dextrâ,
Georg. i. 329.

Sancti——Tori] *Torus connubialis ſanctus* dicitur, quia matrimonium a Deo inſtitutum fuit.

Verna] *Verna* propriè eſt ſervus domi noſtræ natus ex ancillâ noſtrâ aut ſervo. *Vernas* antiqui appellabant, qui *vere* fuerant nati.

FINIS.